

51551.

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜTÜPHANECİLİK ANABİLİM DALI

TEKSTİL ENDÜSTRİSİNİN ENFORMASYON GEREKSİNİMLERİ

51551

Doktora Tezi

Oya GÜRDAL

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Bengü ÇAPAR

Ankara, 1996

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın kapsamı ve amacı giriş bölümünde açıklanmıştır. Çalışma, tekstil sektörü ile ilgili birey ve kuruluşlar yanında daima onur duyduğum mesleğimin çalışanlarına da yöneliktir. Bu araştırma, mesleğimizin, birey ve toplumlar için ne denli önemli olduğu yönünde taşıdığım inancımı biraz daha pekiştirdi. Çalışma, tekstil enformasyonunun kavramsal açılması yanında sektör kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarını irdelemektedir. Bu bağlamda araştırma konusunun seçilme gerekçesini, meslek grubu olarak, topluma en üst düzeyde enformasyon hizmeti sunma yanında bireyleri, enformasyonun önemliliğini kavramaları yönünde bilinçlendirme işlevini yerine getirmemiz ve sunduğumuz hizmetleri kullanıcıların istekleri ve alışkanlıkları doğrultusunda biçimlendirmemiz gerekliliğine olan inancım belirlemiştir.

Akademik çalışma hayatım boyunca beni her zaman bilgi ve deneyimleri ile destekleyen ve bana her zaman güvendiği hissini duyumsatan çok sevgili hocam Prof.Dr. Sayın Bengü Çapar olmasa idi, bu araştırmayı istediğim düzeyde sonuçlandırmam mümkün olamazdı; kendisine minnet ve teşekkür borçluyum. Bana daima sevgi, sabır ve anlayışları ile güç veren anne ve babama, hayat dolu yapısı ve enerjisi ile beni daima motive eden biricik kardeşime teşekkür etmek, sanırım ki yetersiz kalır.

Survey çalışmasının verilerini analiz etme sırasında kullanılan veritabanının oluşturulması aşamasında yardımlarını esirgemeyen Yrd.Doç.Dr. Sayın Sacit Arslantekin'e, Sayın Erdal Toptaş'a ve desteklerini her zaman gördüğüm tüm çalışma arkadaşlarıma da en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmada gizli emekleri olan, bizleri sadece bilgili değil kişilikli bireyler olarak da topluma kazandırma sorumluluklarını en üst düzeyde yerine getiren, bu yönde gösterdikleri çabayı ve verdikleri emeği hayatımın sonuna dek unutamayacağım tüm hocalarıma minnettarım; onların haklarını ödemek mümkün değil.

Oya GÜRDAL

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa</i>
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ	x
I. BÖLÜM : GİRİŞ	1
I.1. Konunun önemi	1
I.2. Hipotez	2
I.3. Araştırma Alanı ve Kapsam	3
I.4. Yöntem	8
I.5. Evren ve Örneklem	10
I.6. Araştırmanın Düzeni	12
I.7. Terminoloji	14
I.8. Kullanılan Kaynaklar	17
II . BÖLÜM: ENDÜSTRİYEL ENFORMASYON OLGUSU VE TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE ENFORMASYON	23
II.1. Enformasyon Kavramı	23
II.1.1. Terminolojik Açıdan Değerlendirme ve Önemi	23
II.1.2. Enformasyon Toplumu	28
II.2. Endüstriyel Enformasyon	32
II.2.1. Kavramsal Tanım ve Önemi	32
II.2.2. Endüstriyel Enformasyon Gereksinimlerinin Karşılanması	36
II.3. Tekstil Endüstrisinde Enformasyon	42

	<i>Sayfa</i>
V.2.1.1.2. Bibliyografik Kontrol	141
V.2.1.1.3. Yayıncı Politikaları Kontrolü	141
V.2.1.2. İşleme, Organize Etme ve Erişim	142
V.2.1.2.1. Kitaplar	143
V.2.1.2.1.1. Kataloqlama ve Sınıflama	143
V.2.1.2.1.2. Dizinleme	145
V.2.1.2.1.3. Katalog Kartı Kutusu	146
V.2.1.2.1.4. Dizimleme	147
V.2.1.2.2. Süreli Yayınlar	147
V.2.1.2.3. Diğer Materyal	148
V.2.1.2.4. Veri Dosyaları	149
V.2.1.3. Güncelliğini Yitiren Materyal ve/veya Verilerin Ayıklanması	149
V.2.2. Enformasyona Erişim	150
V.3. Enformasyon Hizmetleri	151
V.3.1. Çeviri Hizmeti	153
V.3.2. Bilgi Kaynaklarını Ödünç Verme ve Bilgi Merkezleri Arası Ödünç Verme Hizmeti	154

	<i>Sayfa</i>
V.3.3. Yöneltilme Hizmeti	155
V.3.4. Araştırma-Geliştirme (A+G) Projeleri Hakkında Enformasyon Hizmeti	156
V.3.5. Güncel Duyuru Hizmeti	157
V.3.6. Çoğaltma Hizmeti	157
V.3.7. Veri Toplama Hizmeti	158
V.3.8. Yayın Taraması Hizmeti	158
V.3.9. Hazır Danışma Hizmeti	159
V.3.10. Patent ve Standart Enformasyonu Hizmeti	159
V.3.11. Yönetim Enformasyonu Hizmeti	160
V.3.12. Yasal Enformasyon Hizmeti	161
V.3.13. Bilgi Merkezleri Arası İşbirliği	161
V.3.14. Bibliyografik Kaynak, Rehber vb. Hazırlama	162
V.3.15. Tanıtım	163
V.4. Enformasyon Kullanıcıları	168
V.5. Enformasyon Politikası	172
V.6. Enformasyon Kaynakları ve/veya Kanalları	174
V.6.1. Enformasyon Kaynakları ve/veya Kanallarının Türleri	174

	<i>Sayfa</i>
V.6.2. Özelde Tekstil ile Genelde Tüm Endüstriyel Sektörlerde Enformasyon Kaynağı ve/veya Kanalı Olarak İşlev Gören Sistem ve Kuruluşlar	178
V.6.2.1. Yurtdışında Bulunan Sistem ve Kuruluşlar	178
V.6.2.2. Ülkemizde Bulunan Sistem ve Kuruluşlar	190
V.7. Enformasyon Teknolojisi	210
V.8. Enformasyon Uzmanları	217
VI. BÖLÜM: TÜRK TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE ENFORMASYON KULLANIMI	220
VII: BÖLÜM: SONUÇ	279
1. EK: Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Yararlanabileceği İnternet Adresleri	300
2. EK: Survey Araştırmasında Kullanılan Anket Formu	303
KAYNAKÇA	310
SUMMARY	
ÖZET	

KISALTMALAR LİSTESİ

A+G	- Araştırma-Geliştirme
ALA	- American Library Association
AT	- Avrupa Topluluğu
ATIRA	- Ahmedabad Textile Industry's Research Association
BBS	- Bulletin Board Systems
BC-NET	- Business Cooperation Network
BLDSC	- British Library Document Supply Center
BRE	- Bureau de Rapprochement des Entreprises
BTN	- Brussels Tariff Nomenclature
BTRA	- Bombay Textile Research Association
CAD	- Computer Aided Design
CAE	- Computer Aided Engineering
CAI	- Computer Aided Industry
CAM	- Computer Aided Manufacturing
CAO	- Computer Aided Office
CCCN	- Customs Co-operation Council Nomenclature
CEN	- The Comité European de Normalization
CIM	- Computer Integrating Manufacturing
CSIR	- Council for Scientific and Industrial Research
DDC	- Dewey Decimal Classification
DİE	- Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	- Devlet Planlama Teşkilatı
EDI	- Electronic Data Interchange
EIC	- Euro Info Centre
FINS	- Fashion Intelligence Navigation System
GAP	- Güney Doğu Anadolu Projesi
GATT	- General Agreement on Tariffs and Trade
GSMH	- Gayri Safi Milli Hasıla
INSDOC	- Indian National Scientific Documentation Centre
ISBN	- International Standard Book Number
ISIC	- International Standard Industrial Classification of All Economic Activities
ISO	- International Organization for Standardization
ISSN	- International Standard Serial Number

ITC	- International Trade Centre
ITO	- International Trade Organization
ITT	- Institute of Textile Technology
İGEME	- İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi
İKV	- İktisadi Kalkınma Vakfı
İSO	- İstanbul Sanayi Odası
İTO	- İstanbul Ticaret Odası
İTKİB	- İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
İTÜ	- İstanbul Teknik Üniversitesi
KDS	- Karar Destek Sistemleri
KOBİ	- Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LC	- Library of Congress
MFA	- Multi Fibre Arrangement
MIS	- Management Information System
NICTAS	- National Information Centre for Textile and Allied Subjects
NRC	- National Rayon Corporation
OECD	- Organization for Economic Cooperation and Development
OSTI	- Office for Scientific and Technical Information
SAGEİ	- Sümer Holding Araştırma Geliştirme ve Eğitim İşletmesi
SAGEM	- Sınai Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
SASMIRA	- Silk & Art Silk Mills' Association
SDI	- Selective Dissemination of Information
SITC	- International Standard Trade Classification
SPRC	- Sir Padampat Research Centre
SRIR	- Shriram Institute for Industrial Research
TIC	- Textile Information Center
TIUG	- Textile Information Users' Group
TITUS	- Textile Information Treatment Users' Service
TIUC	- Textile Information Users Council
TOBB	- Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticareti Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği
TSE	- Türk Standartlar Enstitüsü
TTD	- Textile Technology Digest
TÜBİTAK	- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

TÜSİAD	- Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UDC	- Universal Decimal Classification
UNEP	- United Nations Environment Program
UNIDO	- United Nations Industrial Development Organization
UTEM	- Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi
WAIT	- Western Australian Institute of Technology
WTA	- World Textile Abstracts
YES	- Yönetim Enformasyon Sistemi

TABLO LİSTESİ

Tablo	Sayfa
1. <i>Doğal Elyafıta Dünya İhracat Oranları (1970-1992)</i>	72
2. <i>Pamuk ve Pamuk İpliğinde Dünya İhracat Oranları (1970-1992)</i>	72
3. <i>Dokuma İpliğinde Dünya İhracat ve İthalat Oranları (1989-1993)</i>	73
4. <i>Türkiye Tekstil İhracatı (1995-94-93 Ocak-Haziran)</i>	75
5. <i>Türkiye Tekstil İthalatı (1995-94-93 Ocak-Haziran)</i>	76
6. <i>Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Enformasyon Hizmetlerinin İçeriğini Bilme Durumu</i>	232
7. <i>Tekstil Enformasyon Kullanıcılarının Gereksinim Duydukları Enformasyon Hizmetleri ve Gereksinim Duyma Sıklığı</i>	232
8. <i>Tekstil Enformasyon Kullanıcıların Enformasyon Gereksinimlerini Karşılama Kullanabilecekleri Bilgi Merkezlerinin Varlığından Haberdar Olma ve Yararlanma Durumu</i>	233
9. <i>Yurtiçi ve Yurtdışında Tekstil Sektörüne Bilgi Hizmeti Sunan Bilgi Merkezlerinin Kullanım Sıklığı</i>	233
10. <i>Tekstil Endüstrisinin Enformasyon Gereksinimleri</i>	236
11. <i>Türk Tekstil Sektörünün Gereksindiği Doküman ve/veya Enformasyon Kaynakları</i>	245

Sayfa

12. Gereksindiği Enformasyona Erişim Amacıyla Herhangi Bir Bilgi Merkezini Hiç Kullanmadığı Halde Enformasyon Hizmetlerinin İçeriğini Bilen Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları 247
13. İşletme Bazında Örgütlenmiş Bilgi Merkezine Sahip Olmayan Fakat Hizmetlerin Sunulduğu Diğer Bilgi Merkezlerinin Varlığından Haberdar Olan ve İlgili Bilgi Merkezlerinden Yararlanan Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının, Enformasyon Hizmetlerinin İçeriğini Bilme Durumu 248
14. Yurtiçi ve Yurtdışında Enformasyon Hizmeti Sunan Bilgi Merkezleri ve veya Sistemlerinin Varlığından Haberdar Olduğu Halde Sözkonusu Merkezlerden Yararlanmayan Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları 250
15. Yurtiçi ve Yurtdışında Enformasyon Hizmeti Sunan Bilgi Merkezi ve veya Sistemlerinin Varlığından Haberdar Olup Sözkonusu Merkezlerden Yararlanan Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları 251
16. İşletme Bazında Örgütlenmiş Bilgi Merkezine Sahip Olmadığı Halde Yurtiçi ve Yurtdışında Enformasyon Hizmeti Sunan Bilgi Merkezleri ve veya Sistemlerinden Yararlanan Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları 252
17. Enformasyon Gereksinimlerini Karşılama Amacıyla Yurtiçi ve Yurtdışında Hizmet Sunan Bilgi Merkezlerinin Varlığından Haberdar Olmayan ve Bundan Ötürü Onları Yararlanmayan Kullanıcılar 253
18. İşletme Bazında Oluşturulmuş Bilgi Merkezine de Sahip Olmayıp Yurtiçi ve Yurtdışında Bulunan Herhangi

	Sayfa
<i>Bir Bilgi Merkezini Kullanmamış Olan Bir Başka Değişle Bilgi Merkezleri ile Bugüne Dek Hiç Tanısmamış Olan Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları</i>	254
19. <i>İşletme Bazında Örgütlenmiş Bilgi Merkezine Sahip Olmayan, Enformasyon Gereksinimlerini Karşılama Amacıyla Hizmet Sunan Bilgi Merkezlerini Bilmeyen ve Bugüne Dek İlgili Bilgi Merkezlerini Kullanmayan AmaYine de Herhangi Bir Bilgi Merkezini Kullanmadan Gereksindiği Enformasyona Erişemediğine İnanan Kullanıcılar</i>	256
20. <i>Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının, Çeşitli Konularda Duyduğu Enformasyon Gereksinimi İçin Talep Ettiği Enformasyon Hizmetlerinin Türleri</i>	257
21. <i>Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Çalışma Alanları İle İlgili Konularda Enformasyona Gereksinim Duydukları Halde Talep Etmedikleri Enformasyon Hizmetleri</i>	262
22. <i>Araştırma-Geliştirme Merkezine Sahip Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Gereksinim Duymadıkları Enformasyon Hizmetleri</i>	264
23. <i>Araştırma-Geliştirme Merkezine Sahip Olan Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Talep Ettikleri Enformasyon Hizmetleri</i>	265
24. <i>Ülkemiz İçin UTEM'in Gerekliliğine İnanan Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Gereksinim Duydukları Enformasyon</i>	266
25. <i>UTEM'in Gerekliliğine İnanan Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Enformasyon Kaynaklarını Talep Etme Durumu</i>	267

	Sayfa
26. <i>Enformasyon Hizmetlerine Gereksinim Duymayan Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Talep Etmedikleri Enformasyon Kaynakları</i>	271
27. <i>Enformasyon Hizmetlerine Gereksinim Duyan Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Enformasyon Kaynaklarını Talep Etme Durumu</i>	272

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1) KONUNUN ÖNEMİ

Endüstriyel işletmeler dinamik bir çevrede faaliyet göstermektedir. Bu dinamik çevrenin gereksinimleri ve istekleri sürekli değişmektedir. Doğal ya da yapay tüm sistemlerde olduğu gibi tekstil işletmelerinin de yaşamlarını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek için çevre ile uyumluluğu yakalaması, tüm alt sistemleri ile bir bütün olarak değişim sürecini izlemesi ve yaşaması gerekmektedir. Bundan dolayı endüstriyel sürecin tüm aşamalarının enformasyon ile beslenmesine gereksinim bulunmaktadır. İşletmeler, hem varolan durumlarını korumak ve iyileştirmek için alınması gereken günlük kararlarda hem de geleceğe yönelik olarak tasarlanan yenilikler için alınacak stratejik kararlarda enformasyonu kullanmalıdır.

Tekstil endüstrisi, insanların beslenme, barınma ve örtünme şeklinde üç ana gereksiniminden birini sağlayan stratejik öneme sahip bir endüstri dalıdır. Hiçbir ülke bu konuda bütünüyle dışa bağımlı olma riskini göze alamamaktadır; bu nedenle tekstil endüstrisi genellikle ülkelerde kurulacak ilk endüstrilerden biri olmuştur.

Türkiye'de tekstil endüstrisinin üretim ve ihracatta öncü olma özelliği vardır. Tekstil sektörü, ülkemizde önemli ölçüde hammadde, işgücü ve teknik bilgiye sahiptir. Ayrıca dış ticaret açısından coğrafi yakınlık üstünlüğü bulunmaktadır. Bu nedenle tekstil endüstrisi fonksiyonel özelliği ile ülkemiz için ihmal edilemeyecek bir önem taşımaktadır. Tekstil endüstrisi gelişmiş ülkelerde de ilk kurulan ve istihdam açısından önemli bir yere sahip endüstri dalıdır. Endüstrileşmenin getirdiği olumsuz koşulları yaşayan gelişmiş ülkeler, hammadde ve doğal kaynakların tükenişi dolayısıyla sektörde olası bir gerilemenin yaşanması kaygısı ile, yakın geçmişe kadar emek-yoğun nitelik taşıyan sektörün yapısını sermaye-yoğun ve/veya teknoloji-yoğun sektör haline dönüştürmek ve böylece halen doğal kaynaklara sahip gelişmekte olan ülkeleri kendilerine bağımlı kılmak yönünde çaba göstermektedir.

Teknoloji-yoğun niteliğe bürünen sektör için bilgi üretimi ve bilginin çıktısı olan teknolojinin üretimi, bugün geçmişe oranla çok daha büyük önem kazanmaktadır. Çünkü teknolojinin yeni ürünleri artık doğal hammadde kullanımı ve emek gücünün önemini azaltmış ve sözkonusu kaygıları ortadan kaldırmıştır. Aksine gelişmiş ülkeler teknoloji üstünlüklerini, kendi teknolojisini üretemeyen ülkelere baskı unsuru olarak kullanmaya başlamıştır.

İhracat ve ithalat potansiyeli ile de ülkemizde ve dünyada önemli bir yeri olan Türk tekstil sektörünün, kendi teknolojisini üretmesi yönünde stratejik kararlar alması ve sistematik bir biçimde uygulaması gerekmektedir. Teknoloji üretimi ise ancak bilginin kullanımı, özümsemesi ve sonuçta yeni bilgilerin üretimi ile olasıdır. Çünkü teknolojinin yakıtı bilgidir. Bilginin iletilebilir bir biçimde organize edilmesi sürecinin ürünü olan enformasyon ise teknolojinin izlenmesinden, seçilmesi, aktarımı, kullanımı ve üretimine dek tüm aşamalarda yaşanması gereken bir olgudur. Enformasyon sadece teknoloji için değil hammaddenin sağlanması ve işlenmesinden ürün olarak pazara sunusuna dek endüstriyel sürecin her basamağında hem girdi hem de çıktı olarak işlev görmektedir. Bu nedenle tekstil sektörü için de enformasyonun firma bazında örgütlenmesi ve yayımı için gerekli çaba gösterilmelidir. Zira değişim olgusunun böylesine ivme kazandığı günümüzde endüstriyel işletmenin ayakta durma başarısı enformasyon bazında gerçekleştirilen örgütlenmiş çabalara bağlıdır.

2) HİPOTEZ

Bu araştırmada aşağıdaki hipotezlerden hareket edilmiştir:

1) Tüm endüstriyel alanlarda olduğu gibi tekstil endüstrisi için de enformasyon hayati önem taşımaktadır.

2) Türk tekstil endüstrisi dünya ekonomisindeki yerini korumak ve geliştirmek istiyorsa, enformasyonun kendileri için gereksinim olduğu bilincine erişmek zorundadır.

3) Türk tekstil enformasyonu kullanıcıları,

- enformasyona gereksinim duymaktadırlar;
- gereksindikleri enformasyona erişim konusunda bilgili değildir;
- gereksindikleri enformasyona erişim amacıyla bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığına sahip değildir;
- gereksindikleri enformasyona erişimde rahatlık ve kullanım kolaylığını ön planda tutmaktadırlar.

4) Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerinin en üst düzeyde karşılanabilmesi için,

- işletme bazında gereksinilen enformasyonu depolama ve yayma işlevini görececek bilgi merkezlerinin ve/veya sistemlerinin oluşumu ve mesleki alanda eğitim görmüş bireyler tarafından yönetimi gerekmektedir;
- ulusal bazda tüm tekstil işletmelerinin gereksindiği enformasyonu depolama ve yayma işlevini görececek, insangücü ve maddi kaynaklar açısından istendik niteliklere sahip bir "Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi" (UTEM)'in varlığına gereksinim bulunmaktadır.

3) ARAŞTIRMA ALANI VE KAPSAM:

Endüstriyel enformasyon gereksinimlerini işletme bazında saptamak amacıyla, ülkemizde bu konuda daha önce gerçekleştirilmediği belirlenen "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışmasının yapılması uygun görülmüştür. Ancak tüm sektörlerde sözkonusu araştırmanın gerçekleşmesi ayrıntılı bilgiye erişim ve değerlendirme açısından tatmin edici olamayacağı kaygısıyla tek bir sektör bazında çalışmak daha yerinde bulunmuştur. Zira endüstri alanının her alt sektörü işletme kuralları açısından benzerlik gösterse de her bir sektörün etkisinde kaldığı değişkenler, içinde bulunduğu yapı, ülke ekonomisi içindeki konumu ve elinde tuttuğu kaynakları birbirinden farklı nitelikler taşımaktadır. Bu nedenle tek bir sektörün seçimi, seçilecek sektörün tüm özellikleri ile tanımlanması ve değerlendirilmesi, enformasyonun gereksinim olduğu alt konuların daha sonra da Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksinimlerinin

saptanması gereği ortaya çıkmıştır. Çalışmada ele alınacak sektörün seçimi konusunda karar verilirken kimi ölçütler dikkate alınmıştır. Bunlar sektörün, doğal hammadde kaynaklarına ülke içerisinde erişebilirliği, iyi örgütlenmiş bir yapıya sahip olması, devlet politikası olarak geçmişten bugüne öncelikli bir biçimde ele alınması, işgücü ve ihracat hacminin yüksekliği, endüstriyel üretim sürecinin çok önemli bir unsuru olan teknolojinin dolayısıyla teknolojik enformasyon kullanımının yüksek değer taşıması, ölçütleri biçiminde ele alınmıştır. Yapılan ön araştırma sonucunda Türk tekstil endüstrisinin sözkonusu tüm ölçütlere uygun olduğu saptanmıştır. Ülkemiz için stratejik bir öneme sahip olan tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimlerinin vakit geçirilmeden ortaya konması ve gereksinimleri karşılamada alınması zorunlu önlemlerin endüstriyel üretim sürecine aktarılması yolunda ne yapılması gerektiğinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın çerçevesi sözkonusu kapsam boyutunda belirlenmiştir.

Araştırmada çalışma evrenini belirlemek amacıyla sektörün, içeriğinde hangi alt sektörleri bulundurduğunun saptanması yoluna gidilmiştir. Ekonomik faaliyet kollarının, kullanıcı gereksinimlerine yanıt verecek biçimde tanımlanması ve sınıflanması amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde standartlar geliştirilmiştir. 1949 yılında Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi tarafından endüstriyel sınıflama amacıyla geliştirilen International Standard Industrial Classification of All Economic Activities-*ISIC* (Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması); 1950 yılında yine Birleşmiş Milletler tarafından ticari sınıflama amacıyla geliştirilen Standard International Trade Classification-*SITC* (Uluslararası Standart Ticari Sınıflama) ve Avrupa Topluluğu tarafından yayınlanan ve Topluluğa üye ülkelerin kullanmakta oldukları *NACE* (Avrupa Topluluğu'ndaki Ekonomik Faaliyetlerin Genel Sanayi Sınıflaması), sözkonusu standartların ve sınıflama sistemlerinin en iyi bilinen örnekleri ve yaygın kullanım alanına sahip olanlarıdır. Uluslararası düzeyde kullanım amacıyla geliştirilen bu sistemler gereksinim duyuldukça, teknolojinin yeni ürünlerine yanıt vermek üzere gözden geçirilmekte ve yayınlanmaktadır.¹

¹United Nations. Department of International Economic and Social Affairs. Statistical Office. *Standard International Trade Classification* (NY: United Nations. Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1986), v-vii, 25, 105.s. ; *ISIC Rev. 3'e Dayalı Ulusal Faaliyet ve Ürün Sınıflaması US-95: Taslak I/II/1995* (Ankara: DİE, 1995), i, 240.s.

Bu çalışmada da uluslararası standartlara bağlı kalma amacıyla, tekstil endüstrisinin alt sektörleri belirlenirken, tüm ekonomik faaliyetlerin endüstriyel sınıflamasını veren ISIC temel alınmıştır. ISIC'in 1949'dan beri yayınlanan versiyonlarında (1949, 1958, 1968, 1983, 1990)² tekstil, giyim ve deri endüstrisinin sınıflanmasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. ISIC'in 1949 ve 1958 yılında yayınlanan versiyonlarında, tekstil sektörü, ayakkabı ve giyim ile birlikte "24" sınıflama numarasında yer alırken deri ve kürk üretimi "29" sınıflama numarasında içerilmiştir; 1968 ve 1983 yılı versiyonlarında tekstil, giyim, deri ve ayakkabı endüstrisi "32" numarada birlikte sınıflandırılmıştır. ISIC'in son versiyonu olan 1990 yılında yayınlanan çalışmada tekstil "17" numarada, giyim "18" numarada, deri ve ayakkabı ise "19" numarada ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Daha önce aynı sınıflama numarasında birlikte değerlendirilen tekstil, giyim ve deri sektörü, günümüz koşullarında artık ayrı ayrı değerlendirilmektedir; çünkü her bir sektör, teknolojinin getirdiği yeni ürünler ve pazar koşullarındaki gelişmelerin etkisi ile giderek ayrıntılanmaktadır. Birbiri ile çok yakın ilintileri olduğu halde kimi durumlarda her sektörün ayrı bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Tekstil, giyim ve deri endüstrilerinin ülkemizdeki örgütlenme yapılarına bakıldığında da ayrı ayrı örgütlendikleri görülmektedir; ancak literatürde kimi zaman bu sektörlerin birlikte değerlendirildiği de izlenmektedir. Bu araştırmada, daha önce değinildiği üzere kapsamı daraltmak ve ayrıntı düzeyinde bilgi vermek amacı ile giyim, deri ve ayakkabı sektörü konunun sınırları dışında bırakılmış, tekstil ürünleri üzerinde yoğunlaşmıştır. ISIC'in 1990 yılında yayınlanan

²United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, *International Standard Industrial Classification of all Economic Activities* (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1949), 18-20ss.; *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities* (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1958), 20-21ss.; *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities*, (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1968), 29-30ss.; *Revision of the Part of the International Classification of All Economic Activities (ISIC) Covering Activities Producing Transportable Goods* (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1983), 36-45 ss. ; *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Third Revision*. (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1990), 79-82 ss.

son versiyonunda tekstil endüstrisinin alt sektörleri, aşağıda sunulduğu biçimde sınıflandırılmıştır.

- 17 - Tekstil imalatı
- 17.1 - Tekstil imalatı
- 17.11 - Tekstil elyafının eğirilmesi ve işlenmesi
- 17.2 - Diğer tekstil ürünleri imalatı
- 17.21 - Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri imalatı
- 17.22 - Halı ve kilim imalatı
- 17.23 - Halat, ip, sicim ve ağ imalatı
- 17.29 - Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri imalatı
(dantel, süsleme, votka, lastik, cilt bezi vd.)
- 17.3 - Trikotaj (örme) ve tığ işi kumaş imalatı.³

Bu çalışma da ISIC'da tekstil başlığı altında sınıflanan altı alt sektör (iplik ve dokuma, hazır giyim eşyası dışında kalan hazır eşya, örme, halı ve kilim, halat ve ip, başka yerde sınıflandırılmamış dokuma sektörü) bazında gerçekleştirilmiştir. Ancak tekstil endüstrisinin tüm alt sektörlerinin birbirinden kesin çizgilerle ayrılması mümkün olamamaktadır. Öyleki araştırmada yapılan betimleme çalışmasında tekstil kimya endüstrisi gibi başka endüstriyel sektörlerle de ilintisi bulunduğu, zaman zaman birlikte değerlendirildiği görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın bütünlüğünü bozmamak üzere yeri geldiğinde araştırmanın içeriğine alınan alt sektörler ilgili olduğu konunun bütünü içerisinde irdelenmiştir.

Türk tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimleri ve enformasyonu kullanma alışkanlıklarını saptamak amacıyla bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışmasının yararlı olacağı kanısı ile, coğrafik alan sınırlaması getirmeksizin Türkiye ölçeğinde örneklem alınacak firmaların tespiti yoluna gidilmiştir. Firmaların tespiti aşamasında, konu ile ilgili basılı kaynaklar⁴ değerlendirilmiş ancak sözkonusu kaynakların içerik ve

³United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1990, Ön.Ver., 189.s. ; *ISIC Rev.3'e Dayalı Ulusal Faaliyet ve Ürün Sınıflaması US 95: Taslak I/II/1995* (Ankara: DİE, 1995), 240.s.

⁴İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME), *Turkish Export Directory 1994* (Ankara: İGEME); AGT (Araştırma Geliştirme Tanıtım Anonim Şirketi), *Türkiye Sanayi ve Ticaret Rehberi 89/90* 2c. (İstanbul: AGT); AGT, *Türkiye Hazır Giyim ve Tekstil Kataloğu. Clothing & Textile Catalogue Turkey 89/90* (İstanbul: AGT); AGT, *Türkiye İhracatçılar-İthalatçılar Rehberi 89/90* (İstanbul: AGT); TÜSİAD, *TÜSİAD Members' Company Profiles* 3.cd. (İstanbul: TÜSİAD, 1991) ve çeşitli illerin sanayi odaları rehberleri.

güncellik açısından yeterli olmadığı görülmüştür. Bu nedenle Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin endüstriyel hizmet amacıyla oluşturduğu veritabanı incelenmiş ve aranan ölçütler açısından tatmin edici bulunmuştur. TOBB veritabanı, ülkemiz bazında ticaret ve/veya sanayi odalarına "kapasite kullanım raporu" sunan firmalara ait bilgileri içermektedir. Kapasite kullanım raporu, endüstriyel üretim, hizmet ve inşaat sektörü ile maden işletmeciliğinde faaliyet gösteren tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarının genellikle statik bilgileri ile üretim gücünü gösteren ve düzenlenme tarihinden itibaren üç yıl için geçerliliği olan bir belgedir. Odalar, çalışma alanlarında bulunan endüstriyel işletmelerin kapasitelerini tespit etmekte ve bu kapasitelerini gösterir belge düzenlemektedir. Odaların çalışma alanları içinde bulunan bütün endüstriyel firmalar da kapasitelerini tespit ettirmekle yükümlüdür. Ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulu olduğu yerlerde firma sanayi odasına kayıtlı ise kapasite raporları sanayi odasınca düzenlenmektedir. Bu hüküm bölge sanayi odaları için de geçerlidir. Bir odanın çalışma alanı içinde bulunan endüstriyel işletmelere ait kapasite raporlarının o odaca düzenlenmesi esastır. Ancak firma, çalışma alanları ayrı bulunan birden fazla odaya kayıtlı üye ise bu firma, kapasite raporunu kayıtlı bulunduğu odalardan dilediğine yaptırabilmektedir. Odalarca düzenlenen kapasite raporları düzenlenme tarihinden itibaren en geç bir ay içerisinde onaylanmak üzere TOBB'ne gönderilmektedir. Birlik de en geç bir ay içerisinde odalara sonucu bildirmektedir.⁵

TOBB veritabanı, tüm sektörlerde faaliyet gösteren kapasite kullanım raporu sunan endüstriyel işletmelerin çalıştırdığı insangücü, imalatı gerçekleştirilen ürünler ve adres bilgilerini, ISIC'ın temel aldığı alt sektörler bazında sunmaktadır. 1995 yılının Şubat ayında TOBB veritabanından yapılan tarama sonucunda Türkiye'de tekstil alanında faaliyet gösteren tüm endüstriyel işletmelerin toplam sayısı 9219 olarak belirlenmiştir. Ancak bu rakamın içinde bulunan tekstil işletmelerinin kimisi birkaç alt sektörde ürün verdiği için her bir sektörde ayrı ayrı yoğunlaşmaya yönelinmiştir. Survey'de örnekleme çalışması için seçilen

⁵Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Deniz Ticaret Odaları Muamele Yönetmeliği. *Resmî Gazete*, (8.6.1983, 18071)

sınıflanmıştır. Daha önce değinildiği üzere, konunun sınırlarını iyi belirlemek açısından yararlı olacağı kanısıyla belli alt sektörlerde yoğunlaşmaya yönelinmiştir. Survey'de örnekleme çalışması için seçilen altı alt sektörde faaliyet gösteren toplam firma sayısı 5175'tir. Bu firmalar büyüklük açısından küçük, orta ve büyük ölçekli olma niteliğini taşımaktadır. Endüstriyel işletmelerin büyüklük ölçütlerini belirlemede hangi standartların bulunduğunu tespit etmek amacıyla da bir literatür araştırması yapılmış ve konunun ülkemizde farklı yaklaşımlar ile değerlendirildiği görülmüştür. Bu nedenle uluslararası standartlara erişim isteği ile World Bank ve ILO'nun çalışmalarına erişilmiş ve araştırmamızda ilgili kaynaklarda sunulan veriler baz alınmıştır. Kaynaklardan elde edilen verilere göre, gelişmekte olan ülkelerde resmi olarak 10-29 arası insangücü çalıştıran endüstriyel işletmeler küçük, 30-49 arası orta, 50 ve daha fazla insangücü bulunduran işletmeler de büyük ölçekli biçiminde değerlendirilmektedir. 50 insangücüne sahip bir endüstriyel işletme, gelişmekte olan ülkelerde "büyük ölçekli" olarak sınıflandırılırken gelişmiş ülkede "küçük ölçekli" olarak değerlendirilmektedir.⁶ İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odası, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın konu uzmanları ile yapılan görüşmeler ve literatür araştırması, ülkemizde tekstil sektöründe faaliyet gösteren küçük ölçekli firmaların genellikle atelye düzeyinde örgütlendiği ve araştırmamızın içeriği olan enformasyon destekli bir bilgi erişim sisteminin kullanımından ziyade geleneksel yöntemlerle işlevlerini yerine getirdikleri bilgisine erişilmiştir. Bu nedenle hem sağlıklı yanıtlara erişememe hem de kapsamı daraltma kaygısı ile çalışmanın içeriğine sadece 50 ve daha fazla insangücü çalıştıran büyük ölçekli Türk tekstil firmaları alınmıştır.

4) YÖNTEM

Çalışmada konuya uygunluğu açısından durum incelemesi ve betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme ya da tarama araştırmaları

⁶John M. Page ve William F. Steel, *Small Enterprise Development* World Bank Technical Paper Number 26. (Washington D.C.: World Bank, 1986), 41.s.; International Labour Office, *The Promotion of Small and Medium-Sized Enterprises* (Geneva: ILO, 1986), 104.s.

"olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların "ne" olduğunu betimleyen incelemelerdir. Bu tip incelemeler, mevcut durumları, şartları ve özellikleri aynen ortaya koymaya çalışır."⁷

Bu yöntemeye uygun olarak kullanılan literatür tarama, görüşme ve yazışma tekniği ile toplanan veriler doğrultusunda konunun irdelenmesine, konu ile ilgili değişkenlerin saptanmasına ve ilişkilendirilmesine çalışılmıştır. Tekstil sektöründe faaliyet gösteren büyük ölçekli işletmelerde bulunan potansiyel enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarını saptamak ve sektörün enformasyon gereksinimlerinin giderilmesinde yaşanan sorunları tespit etmek ve giderilmesi yönünde neler yapılması gerektiğini ortaya koymak amacıyla da betimleme yönteminin "yazılı anket" tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda verilerin toplanabilmesi için gerçekleştirilen "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışmasında da evrenden ya da ana kitleden üzerinde analiz yapılacak örneklem grubunu saptamak amacıyla da "örnekleme" kuramından yararlanılmıştır. Örnekleme (sampling), evrenden örneklem alma işlemidir. *"Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende araştırma yapıldığında, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemelerine genel tarama modeli adı verilmektedir."*⁸ Bu araştırmada da irdelenen evren çok geniş olduğu için örneklem grubu belirlenerek genel tarama modeli uygulanmıştır.

Kitleyi simgeleyebilecek nitelikte bir miktar birimin oluşturduğu alt gruba örneklem (sample), kitleden örneklem seçme işine de örnekleme (sampling) adı verilmektedir. Kitlenin özelliklerini taşıyan bir alt grubun incelenerek gerçekleştirilen örnekleme çalışmasından

yararlanılarak kitle hakkında tahminler yapılır. İşte örneklem seçmek için ya da örnekleme yapmak için kullanılan yöntemlere "örnekleme yöntemleri" denmektedir. Kitleden seçilecek örneklem genişliği bu yöntemeye göre belirlenebilmektedir. Böylece sonlu genişlikte bir kitleden uygun genişlikte bir örneklem seçilerek seçim süreci tamamlanmış olur.⁹ Bu araştırmada da daha ayrıntılı ve zamanlı verilere erişim amacıyla

⁷Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri* (Ankara: 1973), 175.s.

⁸Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* 4. basım. (Ankara:1991), 77.s.

⁹Hülya Çingir, *Örnekleme Kuramı* 2. bası. (Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi, 1994), 1-2 ss.

büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin bulunduğu evrenden "basit rastgele örnekleme-BRÖ" (simple random sampling) tekniği ile, kitleyi temsil eden örneklem alınmış ve konunun analizi seçilen alt grup incelenerek gerçekleştirilmiştir. BRÖ , her bir örneklem birimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örneklem alındığı örnekleme yöntemidir. Yöntemin uygulanmasına dayalı olarak çalışmanın geçirdiği aşamalar ile evrenin belirlenmesine ilişkin veriler aşağıda "evren ve örneklem" başlığı altında özetlenmiştir.

5) EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın sınırları "Araştırmanın alanı ve Kapsam" başlığında açımıldığı şekli ile belirlendikten sonra büyüklüklerine göre firmaları listeleme olanağını sunan TOBB veritabanından istendik ölçütlere uygun işletmelerin seçimi aşamasına gelinmiştir. Seçim aşamasında "basit rastgele örnekleme" tekniği ile ana kitleden örneklem alınacak firma sayısının belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Şubat 1995 yılı verilerine göre kapasite kullanım raporu almış büyük ölçekli tekstil işletmesi sayısının, iplik ve dokuma alt sektöründe 660, hazır giyim eşyası dışında kalan hazır eşya sektöründe 236, örme sanayiinde 573, halı ve kilim alt sektöründe 74, halat ve ip alt sektöründe 5, başka yerde sınıflandırılmamış dokuma sektöründe 25 olduğu saptanmıştır. Böylece çalışma kapsamına alınan alt sektörlerde faaliyet gösteren büyük ölçekli toplam firma sayısı 1573'tür. 1573 toplam firma sayısından her bir alt sektörden basit rastgele örnekleme (BRÖ) tekniği ile örneklem alınan toplam firma sayısı 310'u bulmuştur. BRÖ tekniği uygulanırken,¹⁰

$$no = \left(\frac{t \sqrt{PQ}}{d} \right)^2 = \frac{t^2 \cdot P \cdot Q}{d^2} \rightarrow n = \frac{no}{1 + \frac{no}{N}}$$

¹⁰Aynı, 62-64 ss.

N: Ana kitle genişliğini göstermektedir.

no: Örneklem genişliğini göstermektedir.

n: Örneklem kitlesini göstermektedir.

P: 0.50 değeri en büyük örneklem genişliğini tanımlamaktadır.

Q: 0.50

d: Hoşgörü miktarı (-+0.10)

t: Güven aralığı (2)

formülü ile her bir alt sektör için örneklem sayısı belirlenmiştir. Sözkonusu firmaların kimisi birkaç alt sektörde birden faaliyet gösterdiği için TOBB'dan BRÖ ile alınan listedeki 310 işletme, üretim alanı ve bulunduğu il bazında tek tek sınıflandırılmış ve böylece çalışmada tek bir sektör kapsamında değerlendirilmesi sağlanmıştır. Bu nedenle her bir sektörün tek bir sektöre indirgenmesi çalışması tamamlandıktan sonra, ilgili sektörlerde faaliyet gösteren yeni işletme adları ve adreslerinin belirlenmesine gereksinim duyulmuş ve TOBB veritabanından yeniden tarama yapılmıştır. Survey çalışması öncesi ön araştırma kapsamında 31 firmaya ön anket formu gönderilmiş ve % 35.4 yanıt oranı alınmıştır. Ön araştırma sonucunda alınan veriler değerlendirilerek anket formu yeniden biçimlendirilmiş ve 310 firmaya son şeklini alan anket formu gönderilmiştir. Adres değişikliği ya da firmanın kapanması nedeniyle iade olarak alınan firmaların yerine ilgili sektörde faaliyet gösteren başka firmalar tespit edilmiştir. Yanıt oranı yetersiz bulunduğundan anket formları ikinci kez postalanmıştır. Ve sonuçta %23.5 yanıt oranı ile survey çalışması değerlendirmeye alınmıştır. Alınan yanıt oranının daha yüksek olması beklendiği için oranın yeterliliği konusunda literatür araştırması yapılmış ve ilgili bireylerin görüşü alınmıştır. Yurtdışında gelişmiş ülkelerde dahi ulusal düzeyde proje bazında gerçekleştirilen "endüstriyel survey" çalışmalarında da yanıt oranının %30 civarında olduğu görülmüştür.¹¹ Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü öğretim üyesi Prof.Dr. Hülya Çıngı ile yapılan görüşme sonunda da %23.5 yanıt oranının bütünü temsil edebileceği onaylanmıştır. Böylece örneklemin evreni temsil etme oranı %23.5 olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği'nce iki yılda bir Türk

¹¹ A. MacNabb, G. Philip ve W.J. Martin, "Information Services for Industry and Commerce in Northern Ireland." *Aslib Proceedings*, 40 (7/8, 1988), 197-205 ss. ; Michael Shoolberg ve Peter Miller, "Information in the Construction Industry: Quantity Surveyors and Information Technology." *Journal of Librarianship*, 20(1, 1988), 16-35ss. ; Joseph Talavage, "Financial Aspects of Industrial Information Centers: A Survey." *Journal of the American Society for Information Science*, (May, 1979), 154-159 ss.

tekstil firmalarının profilini sunan bir tanıtım kataloğu hazırlanmaktadır. Kaynak, firmalar için aynı zamanda reklam aracı niteliğindedir; buna rağmen TGSD yetkilileri kaynağın hazırlanmasında firmalardan yanıt alamadıkları için büyük sıkıntılarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Türk tekstil sektörünün bu tür çalışmalara daha fazla duyarlı olmasını diliyoruz. Çünkü gösterilen çaba, sektöre ait bilgilerin toplanmasına ve analizine yöneliktir ve amaç, sektörün evrensel değerlendirme ölçütlerine erişimidir. Üstelik bu çalışmada olduğu gibi bireysel düzeyde gösterilen çabada, sadece anket formlarının ikişer kez hazırlanıp postalanması bile emek, maliyet ve zaman açısından önemli kayıplara neden olmaktadır. Yanıt oranının düşüklüğü, bir yerde işletmelerde anket formunda yer alan teknik sorulara yanıt verecek düzeyde bireylerin olmamasına bağlanmaktadır. Yurtdışında yapılan endüstriyel survey çalışmalarında da benzer sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bunun yanı sıra endüstriyel işletmelerin kuramsal çalışmalardan çok pratik deneyimlere daha yakın olması, firmalarına ilişkin bilginin dışarıya sızması isteği, çalışmadan alınacak verimliliğe karşı duyulan güvensizlik, hemen sonuç alınamayacağı düşünülen çalışmaların gereksiz bulunması, yazılı iletişimden ziyade sözlü iletişime dayalı geleneksel tutum ve davranışları benimsemesi gibi nedenlerle bu tür araştırmalara gereken ilgi ve inancı göstermemektedir.

6) ARAŞTIRMANIN DÜZENİ:

Yedi bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümü olan "*Giriş*" bölümü, konunun önemi, hipotez, araştırmanın alanı ve kapsam, yöntem, evren ve örneklem, araştırmanın düzeni, terminoloji ve kullanılan kaynaklar hakkında bilgiyi içermektedir.

"*Enformasyon, Endüstriyel Enformasyon Kavramları ve Tekstil Endüstrisinde Enformasyon*" başlığını taşıyan II. bölümde, enformasyon ve endüstriyel enformasyon kavramları terminolojik açıdan açıklanmış, birey, kuruluşlar ve toplumlar için taşıdıkları önem vurgulanmıştır. Daha

sonra genel anlamda endüstriyel enformasyon ve tekstil enformasyonu gereksinimleri irdelenmiş, sözkonusu enformasyon gereksinimlerinin nasıl karşılanabileceği konusu literatürde yer alan görüşler doğrultusunda ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın III. bölümünde tekstil endüstrisinin tanımı ve önemi, sektörün kapsamı ve sınıflanması, dünyada ve Türkiye'de tekstil sektörünün gelişimi ve uluslararası ticaret konuları, *"Tekstil Endüstrisinin Yapısı"* başlığında ele alınmıştır.

"Tekstil Endüstrisinin Enformasyon Gereksinimleri" başlığını taşıyan IV.bölümde, sektör tarafından gereksinilen iç ve dış enformasyon türleri insangücü, finansman, hammadde, çalışma yeri, mevzuat, standart, teknoloji, yönetim, çevre koruma ve pazarlama başlıklarında tek tek irdelenmiş ve konu, sistem yaklaşımı ile değerlendirilmiştir.

Tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimlerinin saptanması ardından sözkonusu enformasyon gereksinimlerinin bilgi merkezleri ve/veya sistemleri bazında örgütlenmesi ve gereksinim duyan kullanıcılara en üst düzeyde iletimi sürecinde kullanılabilecek yöntem ve teknikler, sunulması beklenen enformasyon hizmetleri *"Tekstil Endüstrisinde Enformasyonun Örgütlenmesi ve Yayımı"* başlığını alan V.bölümde irdelenmiştir. Bu bölümde aynı zamanda enformasyon hizmetleri, hizmetlerin odak noktası olan enformasyon kullanıcıları, kullanıcılara hizmet sunmada izlenecek yolu belirleyecek enformasyon politikasının hazırlanması süreci, enformasyon gereksinimlerini karşılamada yararlanılabilecek ulusal ve evrensel nitelikli enformasyon kaynakları ve/veya kanalları, en üst düzeyde hizmet sunabilmek için kullanılması gereken enformasyon teknolojisi ürünleri ve gereksinilen enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı sürecinde, üzerinde durulan tüm konularda çaba gösterme sorumluluğunu taşıyan enformasyon uzmanlarında bulunması beklenen nitelikler, bir bütün olarak ele alınmış ve sistem yaklaşımı ile değerlendirilmiştir.

Tezin *"Türk Tekstil Endüstrisinde Enformasyon Kullanımı"* başlığını taşıyan VI. bölümünde, Türk tekstil endüstrisinde gereksinilen

enformasyonu ve kullanıcıların enformasyonu kullanma alışkanlıklarını belirleme amacıyla bu araştırma kapsamında ülkemizde ilk kez gerçekleştirilen "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışmasının verileri değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

VII.bölüm, "*Sonuç*"a ayrılmıştır. "*Ekler*" ve "*Kaynakça*"nın sunulması ile araştırma son bulmuştur.

7) TERİNOLOJİ

Yabancı kökenli terimlere uygun Türkçe karşılık bulma konusunda mesleki terminolojimizin henüz çözüme eriştirilememiş güçlükleri bu araştırmada da zaman zaman karşımıza çıkmıştır. Gerekli görüldüğü anda, literatürümüzde tam karşılığı bulunamayan yabancı kökenli terimlere Türkçe karşılık verilmesine çalışılmış ancak yanlış anlamalara yol açma kaygısı ile parantez içerisinde terimin orijinal hali sunulmuştur. Kurum ve kaynak adları gibi özel isimler önce orijinal şekli ile, varsa kısaltmaları ile birlikte, sonra da parantez içinde Türkçe karşılıkları verilmiştir. Kurum ve kaynak adları genellikle her bölümde ilk kullanılışlarında açık adları ile verilmiş sonraki yazılımlarında kısa ad kullanılmıştır. Bununla birlikte ayrıca kısaltmalar listesi de hazırlanmıştır.

Çalışmada endüstri ve tekstil ile ilgili yabancı dildeki terimlere Türkçe karşılık bulma ve içerik tanımlamalarına erişim amacıyla *Textile Terms and Definations* (1991), *Tekstil Terbiyesi Ansiklopedik Sözlüğü: Ön Terbiye-Boya-Baskı-Apre*; Almanca, İngilizce Türkçe (1989/90), *Ekonomi Sözlüğü* (1981), *Genel Ekonomi Ansiklopedisi* (1988), kütüphanecilik ve enformasyon bilimine ilişkin terimler için de *Harrod's Librarians' Glossary* (1990), *ALA Glossary of Library and Information Science* (1980), *Dictionary of Information Technology* (1985), *Glossary of Documentation Terms* (1969) gibi terminoloji kaynaklarından ve *Information-Kommunikation-Dokumentation* (1971) adını taşıyan eserden yararlanılmıştır. Türkçe sözcüklerin içerik tanımlamasına ve doğru yazımına erişim amacıyla da *Türkçe Sözlük* (1988), *Resimli Ansiklopedik Büyük Sözlük* ve *Yeni Yazım Kılavuzu*

(1981) kullanılmıştır; İngilizce sözcüklere Türkçe karşılıklar bulma aşamasında da *Redhouse* (1979)'dan yararlanılmıştır.

Araştırma metni içerisinde yer alan kimi terimlerin içerik tanımlamaları aşağıda sunulmuştur.

Enformasyon, genel anlamda, kullanıcı için anlam yüklü olan anlaşılabilir ve/veya kavranabilir hale getirilmiş bilgi ve bu bilginin iletimi. İletişim süreci bağlamında, alıcının zihnindeki şüpheyi indirgeyen ve onun üzerinde etki bırakan bilgi ve bu oluşumu sağlayan bilginin iletimi.

Enformasyon toplumu, çok genel bir değerlendirme ile enformasyon ve enformasyona yönelik faaliyetleri tanıma ve destekleme konusunda olgunlaşma sürecini yaşamış ve yaşamakta olan toplumdur. Enformasyon toplumu terimi, içeriğinde, ileri toplum olma yolunda bilgi ve insanın etkileşimi ve birlikteliği anlamını taşımaktadır.

Endüstri, hammaddeleri işlenmiş madde haline getirmek için gerçekleştirilen üretim ve bu üretimde kullanılan araçların tümüdür.¹²

Endüstriyel enformasyon, endüstriyel kullanıcı için anlam yüklü olan, anlaşılabilir ve/veya kavranabilir hale getirilmiş bilgi ve bu bilginin iletimi.

Tekstil, temel olarak dokunmuş kumaş anlamına gelmektedir; ama tekstil terimi çoğul olarak kullanıldığında aynı zamanda elyaf, fitil, doğal ya da elyapımı iplikleri ve bunların hammadde olarak kullanıldığı pekçok ürünü de içerir. Bu tanımlama örneğin iplikleri, sicimleri, halat ve ekstraforları, dokuma, örme ve dokunmamış kumaşları, dantelleri, örgü ve nakışları, dokunmuş iplik ve kumaşlardan yapılan mefruşat ve döşemelik eşyaları (koltuk, halı, perde vb.), trikoları, örme giyim ve diğer giysileri, ev tekstil ürünlerini; halılar ve diğer elyafa dayalı yer döşemelerini; endüstriyel tekstil, geotekstil ve tıbbi tekstili içermektedir.

¹²Orhan Hançerlioğlu, *Ekonomi Sözlüğü* Geliştirilmiş 5. basım. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981), 344.s.

*Bir başka tanımlama ile tekstil, elyaf ya da fitil üreticilerinin ve onların üretimde kullandıkları hammaddelerin, süreçlerin, donanımın, yapıların, becerilerin, teknolojinin, personelin ve ilgili kuruluşların nitelemesidir.*¹³

Tekstil enformasyonu, tekstil sektörü kullanıcısı için anlam yüklü olan, anlaşılabilir ve/veya kavranabilir hale getirilmiş bilgi ve bu bilginin iletimi.

Bilgi merkezi ve/veya sistemi terimi, bu araştırmada birkaç terimi birlikte kullanma ve genel tanımlama getirme amacı ile kullanılmıştır. Bilgi merkezi ve/veya sistemi terimi, kütüphane, enformasyon merkezi ve dokümantasyon merkezi terimlerini kapsama yanında konumuz bağlamında endüstriyel işletme ya da kuruluşlarda, genel anlamda da herhangi bir organizasyonda iç ve dış bilgi akışının sağlandığı ve bu amaçla hangi ortamda bulunursa bulunsun gereksinimi duyulan bilginin depolandığı ve erişiminin sağlandığı merkez ve/veya sistemleri içermektedir.

Endüstriyel kullanıcı incelemesi (survey), endüstri ile ilgili herhangi bir soru ya da sorunu araştırma, sınama ve soruşturma amacı ile, bilimsel yöntemlerin desteğini alarak gerçekleştirilen çalışma.

Enformasyon hizmeti, bir özel kütüphane tarafından hazırlanan ya da bir özel kütüphane için sağlanan hizmettir. Hizmet, önceden saptanan ilgi alanlarına göre, hedef kullanıcı grubunun, kütüphane ya da enformasyon biriminin sahip olduğu enformasyon hakkında bilgilendirilmesi sürecini içermektedir. Kütüphane ya da enformasyon birimi, kullanıcılarını bilgilendirme sürecini haber bültenleri, literatür araştırmaları, okuma listeleri ve güncel makalelerin özlerini hazırlayıp dolaşıma sunarak gerçekleştirmektedir.¹⁴

Sistem yaklaşımı, parçalardan oluşan bütün içinde her bir parçanın, aynı amaç doğrultusunda birbiriyle etkileşimli ve uyumlu olarak işlem görmesi anlayışıyla incelenmesi, anlamına gelmektedir.

¹³The Textile Institute, *Textile Terms and Definitions* 9th ed. (Manchester: The Textile Institute, 1991). 312.s.

¹⁴Ray Prytherch, *Harrod's Librarians Glossary* (Aldershot: Gower, 1990), 309.s.

8) KULLANILAN KAYNAKLAR

Ülkemizde ve dış ülkelerde araştırma konusu ile ilgili yayınları saptamak ve değerlendirmek amacıyla yayın taraması yapılmıştır. Yabancı literatüre erişim amacıyla endüstri, tekstil, kütüphanecilik ve enformasyon alanındaki basılı bibliyografik kaynaklar ile bu kaynakların CD-ROM versiyonları ve kütüphane katalogları taranmıştır. Ayrıca TÜBİTAK, YÖK ve Milli Kütüphane'de bulunan doğrudan (online) erişimli veritabanlarından tarama yaptırılmıştır. Bunun yanında daha güncel verilere erişim amacıyla, bibliyografik kaynaklarda yer aldığı saptanan dergilerin sayıları araştırma boyunca tek tek taranmıştır. Bibliyografik kimlikleri belirlenen kaynakların, mümkün olduğunca bütününe erişilmeye çalışılmıştır. Konu ile doğrudan ilgisi olan pek az yayının bulunduğu görülmüş ve belirlenen tüm yayınlara erişilmiştir; bununla birlikte konu ile doğrudan ilgili olmayan yayınlardan da çalışma sırasında yararlanılmıştır.

Türkçe yayınlar için, ulusal bibliyografik kaynaklarımız ve yine kütüphane katalogları taranmıştır. Türkçe ve yabancı dilde yayınlanmış konu ile ilgili bibliyografik kimlikleri ve kaynakların yerini belirleme amacıyla katalogları ve/veya veritabanları taranan bilgi merkezleri arasında *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Devlet İstatistik Enstitüsü Kütüphanesi, Devlet Planlama Teşkilatı Kütüphanesi, Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampusü Kütüphanesi, İktisadi Kalkınma Vakfı Kütüphanesi, İstanbul Sanayi Odası Kütüphanesi, İstanbul Ticaret Odası Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Milli Prodüktive Merkezi Kütüphanesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, TÜBİTAK Kütüphanesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kütüphanesi ve TUSİAD Kütüphanesi* bulunmaktadır. Ulusal bibliyografyalarımız olan Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nda güncel verilere erişim, istendik düzeyde olmadığından, bibliyografik kimlikleri belirlemek üzere gerçekleştirilen yayın taraması yanında,

verilen bilgi merkezlerinin katalogları ve/veya veritabanları, makaleler için de yine sözkonusu bilgi merkezlerinde bulunduğu saptanan konu ile dergilerin son sayıları tek tek taranmıştır. Araştırma konusu ile ilgili dergilerin ülkemizde hangi bilgi merkezlerinde bulunduğunu saptamak amacıyla üniversite kütüphaneleri ile Devlet Planlama Teşkilatı, İstanbul Ticaret Odası, Milli Prodüktivite Merkezi, TÜBİTAK gibi kuruluşlarda bulunan bilgi merkezlerinin basılı süreli yayın kataloglarından yararlanılmıştır.

Yayın taraması sırasında kullanılan basılı bibliyografik kaynaklar ve varsa CD-ROM versiyonları, aşağıda sunulmuştur:

Türkçe bibliyografik kaynaklar:

Türkiye Bibliyografyası

1928-1938. Ankara: Maarif Vekilliği. 2c.

1939-1948. Ankara: Maarif Vekaleti/Milli Eğitim Bakanlığı. 3c.

1934-1953. Ankara: Kültür Bakanlığı/Maarif Vekilliği/Milli Eğitim Bakanlığı / Milli Eğitim Vekaleti.

1954. Ankara: Milli Kütüphane.

1955- . Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası. Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü, 1952- .

Dizin: Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni - Türk Kütüphaneciliği (1952-1992). Hazl. Oya Gürdal vd. Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, 1993.

Devlet Planlama Teşkilatı Bibliyografyası 30 Eylül 1960-30 Eylül 1985. Ankara: DPT MGS-Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı, 1986.

Devlet Planlama Teşkilatı Bibliyografyası 1985-1990. Ankara: DPT MGS-Yayın Temsil Dairesi Başkanlığı, 1990.

DPT Yayın Kataloğu 1992. Ankara: DPT MGS-Yayın Temsil Dairesi Başkanlığı, 1993.

DPT Yayın Kataloğu 1993. Ankara: DPT MGS-Yayın Temsil Dairesi Başkanlığı, 1994.

Yabancı dildeki bibliyografik kaynaklar:

Books in Print. New York: Bowker, 1948- . Araştırmada bu yayının Bowker tarafından üretilen ve ***Books in Print Plus*** adını taşıyan CD-ROM versiyonu, 1990-1995 yılları arası için taranmıştır.

Science Citation Index. Philadelphia, Pa.: Institute for Scientific Information, 1961- . Araştırmada bu yayının Institute for Scientific tarafından üretilen ve kaynakla aynı adı taşıyan CD-ROM versiyonu 1990 - 1995 yılları arası için taranmış, önceki yıllar için basılı versiyonu kullanılmıştır.

The Serials Directory: An International reference book. Birmingham, Ala., Ebsco Publishing, 1986- . Araştırmada yayının 1994 yılı basılı versiyonundan yararlanılmıştır.

Ulrich's International Periodicals Directory. New York: Bowker, 1932- . Araştırmada yayının ***Ulrich's Plus*** adını taşıyan CD-ROM versiyonunun 1994 yılı taranmıştır.

Library and Information Science Abstracts. London: Bowker Saur, 1969- . Aylık. Araştırmada yayının Silver Platter firmasının ürünü olan ve aynı adı taşıyan CD-ROM versiyonu, 1969-1992 yılları arası için taranmış, daha güncel verilere erişim amacıyla kaynağın basılı versiyonundan yararlanılmıştır.

Business Periodicals Index. New York, H.W.: Wilson, 1958- . Araştırmada bu yayının basılı versiyonu, 1983-1994 yılları arası için taranmıştır.

World Textile Abstracts. C.1 (Jan.15,1969) - . Aylık. Elsevier Science Publishers Ltd. Araştırmada yayının 1984-1994 yılları arasını kapsayan sayıları taranmıştır.

Yukarıda adları verilen bibliyografik kaynaklar, endüstriyel enformasyon, endüstriyel kullanıcılar, endüstriyel survey çalışmaları, tekstil endüstrisinin etkisinde kaldığı değişkenler, tekstil sektörünün alt yapı unsurları, tekstil sektörünün enformasyon gereksinimleri, gereksinilen enformasyona erişim yöntemleri ve kullanılan teknikler, sunulan hizmetler, sektöre yönelik enformasyon hizmeti sunan kuruluş ve sistemler gibi konular baz alınarak taranmıştır. Araştırma sırasında bibliyografik kaynaklara ek olarak *Canadian Textile Journal*, *International Textile Calendar*, *Journal of the Textile Institute*, *Melliand-Textilberichte*, *Textile Asia*, *Textile Horizons International*, *Textile Month*, *Textile Outlook International*, *Textile Praxis International*, *Textile World* gibi dergilerin güncel sayıları da tek tek taranmıştır.

Sektöre yönelik enformasyon hizmeti sunan kuruluşların değerlendirilmesinde, *Directory of Online Databases*, *Directory of Special Libraries and Information Centres*, *International Research Centers Directory*, *Research Centers Directory*, *World Guide to Libraries*, *World of Learning*, *Yearbook of International Organizations* gibi rehber türündeki danışma kaynaklarının en güncel basılarından yararlanılmıştır. Tespit edilen kuruluşlara mektup yazarak anahtar niteliğindeki makalelerin (key article) ya da kitapların ücreti karşılığında gönderilmesi istenmiştir. Böylece kuruluşlarla kurulan yazılı iletişim yolu ile kimi kaynaklar yanında konu ile ilgili bibliyografik kimliklere erişim de mümkün olmuştur. Bu bağlamda araştırmaya katkılarından dolayı *AGARD* (Advisory Group for Aerospace Research & Development), *ATIRA* (Ahmedabad Textile Industry's Research Association), *Institute of Textile Technology*, *Shirley Institute* ve *UNIDO* (United Nations Industrial Development Organization) gibi kuruluşlar özellikle anılmaya değerdir.

Çalışmada doğrudan bilgi veren kaynaklar arasında "Terminoloji" bölümünde adları verilen kaynaklar yanında *ATIRA*'nın yayını olan

Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation adlı kaynak, tekstil enformasyonunun içeriğini belirleme aşamasında çalışmamıza yön vermiştir. Bunun yanında tekstil sektörünün gereksindiği enformasyon alanları, sektörün evrensel düzeydeki konumu, etkisinde kaldığı değişkenler ve sektördeki yeni eğilimlere ilişkin güncel verilere erişimde *Textile World* ve *Textile Outlook International* adlı dergilerden büyük ölçüde yararlanılmıştır.

Mesleğimizle ilgili Türkçe tek düzenli yayınıımız olan *Türk Kütüphaneciliği* ve 1987 yılına dek taşıdığı ad ile *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*'de araştırma konusu ile ilgili makaleleri belirlemek amacıyla *Dizin: Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni - Türk Kütüphaneciliği (1952-1992)* adlı bibliyografik kaynak ile derginin 1992 yılından sonraki sayıları taranmış ancak konu ile doğrudan ilgili çalışmaya rastlanamamıştır. *Dizin* çalışmasının İngilizce-Türkçe, Türkçe-İngilizce terimler listesinden de, mesleki İngilizce terimlere uygun Türkçe karşılıklar bulunması aşamasında yararlanılmıştır.

Tezde dipnot ve kaynakçada bibliyografik kimlik gösterme ile biçimsel düzen verme sırasında Turabian'ın *A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations* adlı çalışmasından yararlanılmıştır.

II.BÖLÜM

ENFORMASYON, ENDÜSTRİYEL ENFORMASYON KAVRAMLARI

II.1. ENFORMASYON KAVRAMI

Çağımızda bilgi başlı başına temel bir güç haline gelmiştir. Bilgi üretiminin kazandığı ivme, ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamda yeni gelişmelere yol açmış ve "değişim" olgusunu gündeme getirmiştir. Değişim olgusunun bireysel ve toplumsal yaşama kazandırdığı itici güç, olumlu yöndeki getirileri yanında ruhsal açıdan kimi olumsuz sonuçları da doğurmaktadır. Yaşanan süreç, yabansı kişilikler ve sosyal olguları oluşturmakta var olan değer yargılarını değiştirmektedir. Çağı yaşayan toplumların bugün üzerinde en çok durdukları konu, değişimin hızını denetleme ve ona uyum sağlama yönündedir. Bugün insanoğlu, değişime uyum sağlama yolunun bilgilenme etkinliği ile gerçekleştirilebileceği sonucuna varmıştır; bu nedenle yaşadığı çağa "enformasyon çağı" adını vermiştir. Çağı yaşayan toplumlar da "enformasyon toplumu" terimi ile adlandırılmaktadır. Böylece enformasyon, insanoğlunun bugün evrim, hatta devrim boyutunda yaşadığı değişim sürecinin temel unsuru haline gelmiştir. Çünkü enformasyon, bu sürecin hem girdisi hem de çıktısı niteliğindedir ve her alanda temel gereksinimdir.

II.1.1. Enformasyon Kavramı: Terminolojik Açıdan Değerlendirme ve Önemi

Çağa adını veren enformasyon olgusunun terminolojik ve kavramsal açıdan tanımlanması, onun içeriğini anlamak açısından yararlı olacaktır. Terimler içerik tanımlamasının yapıldığı kavramlara aittir. Enformasyon terimi de her bilim dalında ve/veya disiplinde farklı içerik tanımlaması olan bir kavrama aittir. Terim, Latince kökenlidir ve "informatio"¹, form verme, şekil verme anlamını taşımaktadır.

¹Gernot Wersig. *Information-Kommunikation-Dokumentation* (München: Verlag, 1971), 25.s.

Veri, enformasyon ve bilgi terimleri sıklıkla birbiri yerine kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu terimler özel birer anlam taşımaktadır. Veri, işlenmemiş bilgi ya da ham bilgi olarak tanımlanabilir. Enformasyon, veri ya da gerçeklerin sistematik olarak toplanması, biraraya getirilmesi, yapılanması ya da düzenlenmesi eyleminin ürünüdür. Bundan dolayı enformasyon, gereksinim duyulan anlamlı veridir; verinin "anlamlılık" niteliğini taşıması, onun işlenmesi sürecini gereksindirir. Verinin kendi kendine önemi ya da anlamı olmayabilir.² Kendi başına veri çok yararlı değildir. Oysa gereksinim duyan birey için anlamlı hale getirilmiş, verinin yeniden sunusu olan, enformasyon yararlıdır.³

Veri, bir olay ya da gerçeğin kayıdır. Bu kayıt, bir kağıt parçası, bir satış günlüğü ya da bir bilgisayar diski üzerinde bulunabilir. Bununla birlikte enformasyon belirli bir amaç için iletilen bilgiyi ve iletim sürecini içeren eylemdir.⁴

Enformasyon, tanımlayıcı iletişime dayalıdır. Bu ifadenin açılması, enformasyon kavramının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. İletişim, gönderici ve alıcı olmak üzere en az iki ucu bulunan bir süreçtir. Bu sürecin amacı, bilgi akışının sağlanmasıdır. Bilgi akışı ise mesajlar ile sağlanır ve mesajın yerine ulaşması için bir kanal kullanılır. Bu kanal yazılı, basılı ya da elektronik ortamlar, sözlü iletişimde de doğal ortamlardır. İletişim sürecinde beklenti, mesajın alıcı üzerinde etki bırakması ve "geribesleme" (feedback) olarak göndericiye geri gelmesidir; ancak mesaj alıcı üzerinde etki bırakmamış da olabilir. Mesaj şeklinde aktarılan bilginin kullanıcı ve/veya alıcı üzerinde etki bırakabilmesi için bilginin bazı nitelikleri taşıması ve seçilen kanalın uygunluğu gerekmektedir. Enformasyon olgusu da iletişim ve/veya bilginin yayımı sürecini daha nitelikli kılmak üzere ortaya çıkmıştır. Prat, enformasyon için "mesaj alındığında var olan imajın değişikliği"⁵ tanımını getirerek

²International Trade Centre-ITC UNCTAD/GATT, *Information for Better Import Management* (Geneva: ITC UNCTAD/GATT, 1985), 4.s.

³Textile World. "Knowledge-base Systems Put Data to Work for You," *Textile World*, 142 (March, 1992), 51.s.

⁴Graham Curtis, *Business Information Systems* (Reading MA: Addison - Wesley) 3.s.

⁵Wersig, Ön. Ver., 73.s.

enformasyonun iletişim sürecindeki anahtar rolünü vurgulamaya çalışmaktadır. İletişim süreci bağlamında düşündüğümüzde enformasyon için, *"alıcıda şüpheyi indirgeyen ve onun üzerinde etki bırakan bilgi ve bu nitelikleri taşıyan bilginin uygun bir kanal aracılığıyla iletimi eylemi"* tanımlaması getirilebilir. Werzig, daha yalın bir ifade ile, enformasyonu "şüphenin indirgenmesidir"⁶ şeklinde tanımlamıştır. Eğer bilgi ile, alıcının zihnindeki belirsizlik önlenirse ya da azaltılırsa, iletişim unsuru olan bilgi enformasyonu içerir.

Enformasyona ilişkin olarak literatürde pekçok tanımlama yapılmıştır. Yukarıda verilen tanımda, bilginin alıcıda şüpheyi azaltması ve üzerinde etki bırakması için bilginin hangi nitelikleri taşıması gerekmektedir sorusuna, literatürde, özellikle terminoloji kaynaklarında yer alan tanımların değerlendirilmesi yolu ile yanıt bulunabilir. Bu amaçla yapılan değerlendirme sonunda bazı verilere erişilmiştir: İletilen bilginin enformasyon değeri taşıyabilmesi için, organize edilmiş olması, anlam yüklü olması, kullanıcı tarafından daha önce bilinmiyor olması, anlaşılabilir düzeyde olması ve bu nitelikleri taşıyan bilginin mutlaka iletimi eylemi bir başka deyişle kullanılabilirliği gerekmektedir.⁷ Marzocco, bir başka bakış açısıyla, enformasyon sisteminde kullanıcıyı ön plana çıkarmakta; enformasyon olgusunun yeterliliği için kullanıcının davranışları, onun istek ve gereksinimlerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.⁸

Aynı dili kullanan iki birey arasında iletişim sözkonusu olabilir. Ancak her iki bireyin de iletişim sürecinde kullandıkları terminoloji ya da aktardıkları bilgi, düzey açısından uygunluk göstermiyorsa iletişim unsuru olan *bilginin*, anlaşılabilirliğinden dolayısıyla da bireyler üzerinde bıraktığı etkiden söz etmek oldukça güçtür.

⁶Aynı. 70-74 ss.

⁷Ray Prytherch, *Harrod's Librarians' Glossary* (Aldershot: Gower, 1990); ALA, *ALA Glossary of Library and Information Science* (Chicago: American Library Association, 1980) ; Dennis Longley ve Michael Shain, *Dictionary of Information Technology* 2nd ed. (New York, NY:Macmillan, 1985); H.A. Stolk, *Glossary of Documentation Terms* (London: AGARD, 1969)

⁸N.J. Belkin, "Progress in Documentation Information Concepts for Information Science," *Journal of Documentation*, 34 (1. 1978), 59.s.

Bir bilimsel toplantı düşünelim. Bilimsel toplantıların temel amacı bilgi alışverişini ve mesleki iletişim olası kılmaktır. Bu toplantıda konuşmacı olan birey, iletişim sürecinde verici; onu dinleyen bireyler de alıcı konumundadır. Eğer vericinin kullandığı dil, hem terminolojik hem de düzey açısından alıcı için anlaşılabilir değil ise ya da verilen mesaj daha önce alıcı/lar tarafından zaten biliniyor ise, aktarılacak istenen bilgi en azından istendik boyutta olmayacak, alıcı üzerinde hedeflenen etkiyi bırakmayacaktır. Toplantıya zihnindeki kimi soru işaretlerinin açılması ümidi ile katılan alıcı, bu bağlamda, şüphesini indirgeyemeyecektir. Aslında fiziksel anlamda iletişim sözkonusudur; ancak iletişim sürecinin varılmak istenen hedefe ulaşp ulaşmadığı verisi, genellikle değerlendirilmemektedir.

Enformasyon için yukarıda verilen tanımda bir de uygun kanalın seçilmesi gerekliliği vurgulanmıştı. Bizde olduğu gibi 1970'li yıllardaki "okuma-yazma seferberliği" kapsamında okuma yazma bilmeyen bireylere iletmek üzere hazırlanan "okuma yazma bilmiyorsanız en yakın eğitim kuruluşuna başvurun" yazılı reklam panosu, hedeflenen mesajı alıcıya hiçbir zaman iletemeyecektir. Çünkü kanal yanlış seçilmiştir; alıcı panoyu okuyamayacaktır. Bunun yanında iletişim sürecinde aktarılan bilgi alıcı tarafından daha önce zaten biliniyor olabilir ya da bilgi, alıcının algılama ve kavrama düzeyine uygun olmayabilir; yanlış seçilen kanalda tıkanıklıklar yaşanabilir. Oysa iletişim sürecinde aktarılan bilginin enformasyon niteliğini taşıyabilmesi için, yukarıda vurgulandığı gibi, bilginin daha önce alıcı tarafından bilinmiyor olması, onun için anlam yüklü olması, düzeyine uygunluğu, zamanlılığı, yeterliliği (ne fazla ne de az), kısacası alıcı üzerinde "etki" bırakması gereklidir. Bunun yanında enformasyon olgusu sadece nesnel anlamda istendik ölçütleri taşıyan bilgiyi değil, bu bilginin kullanıcının niteliklerine uygun biçimde bilgi kayıt ortamlarından süzölüp çekilmesi ve aktarımı eylemini de içermektedir.

Bilgi bugün her yerde ve her ortamda bulunmaktadır ve bilginin üretimi öylesine bir ivme kazanmıştır ki, teknolojinin tüm olanaklarına rağmen, denetlenmesi giderek zorlaşmaktadır. Denetimi tek başına bireylerin yapması mümkün değildir. Bu nedenle milyonlarca bilgi

yığınının amaç doğrultusunda, yani onu kullanacak bireylerin gereksinimleri yönünde organize edilmesi gerekmektedir. Sözkonusu gereklilik bilginin zamanlılığı (istenildiği anda iletimi), yeterliliği, yerindeliliği (gereğinden ne çok ne de az olması) ve ekonomikliği (gereksiz tekrarların en aza indirgenmesi) açısından çok önemlidir. Bu bağlamda enformasyon için, "*organize edilmiş ve kavranabilir ve/veya anlaşılabilir hale getirilmiş bilgi ve bu bilginin iletimi*" tanımı getirilebilir.

Geniş anlamıyla enformasyon, belirsizlik ve kararsızlık sınırlarını daraltan, bilgi sınırlarının da genişlemesine yardım eden bir süreçtir. Sistem yaklaşımı açısından enformasyon, canlı sistemlerin madde ve enerji yanında üçüncü temel unsurudur. Madde ve enerjinin örgütlenmesinde eşit derecede gerçekleşmesi mümkün olan iki veya daha fazla alternatifin bulunduğu bir durumda belirsizliği giderecek ve seçim sonucunu tespit edecek unsur, enformasyonun niteliği ve niceliğidir. Günümüzde benimsenen anlamıyla enformasyon, insanın zihinsel faaliyetleri ile fiziksel eylemleri, davranışları ve yapıtları arasındaki bağıntıyı sağlayan vazgeçilmez ve yeri bir başka şeyle doldurulamayacak bir kaynak olup bütün diğer kaynaklardan daha önemlidir.⁹ Zira doğal, fiziksel ve beşeri kaynaklardan en üst düzeyde yararlanılması, ancak yeterli enformasyonun kullanımı sonucu alınan doğru ve geçerli kararların uygulanması süreci ile olasıdır. Herhangi bir konuda ya da kapsamda geliştirilecek bir enformasyon sisteminin temel amacı, karar verme konumunda bulunan bireylere en son gelişmelere ait bilgiyi, kullanılabilir ve anlaşılabilir biçimde, hızlı ve sürekli olarak iletmek ve böylece en üst düzeyde bilgi akışını sağlamak olmalıdır.

Bugün endüstriyel gelişmişlik yolunda çok önemli unsur olan çağdaş teknolojik düzeye erişim ancak bilgilenme bir başka deyişle enformasyon ile olanaklı kılınabilmektedir. Çünkü teknolojinin yakıtı bilgidir. Dolayısıyla bir ülkenin endüstriyel gelişmişliğinin dayanağı, kavramsal tanımlama ile içeriğinde kullanıcı için anlamlı bilgi ve bilginin iletimi eylemini taşıyan, enformasyon olgusudur. Bu nedenle kalkınma, endüstri

⁹J.G. Miller. "Living System: Basic Concepts," *Behavioral Science*, (10,1963), 193-237"
Ahmet Tuğaç. *Sosyal Bilimler Araştırmalarının ve Bilgi Akımının Örgütlenmesi* (Ankara: DPT, 1977), 15..s. daki alıntı.

ve enformasyon arasında mutlak bir etkileşim sözkonusudur. Bu etkileşim, ilerleme yolundaki her ülke için bir gereksinimdir. Çağdaş olabilme çabasında hedef, ilerleme; ilerleme çabasındaki hedef ise kalkınmadır. Endüstriyel gelişmişlik ile bu gelişmişliğin göstergesi olan teknolojik düzey ise hedefte bulunan kalkınmanın yapı taşıdır. Etkileşimini değerlendirmeye çalıştığımız her bir parçanın ortak hedefi de çağı yakalamaya ve onu yaşamaya yöneliktir. Öyleyse bu parçaların oluşturduğu sistemde hedefe erişim için herbiri arasında mutlaka bir etkileşim olmalıdır. Çünkü hiçbirisi tek başına yeterli değildir; her parça bir diğerinin tamamlayıcısı, bütünleyicisi niteliğindedir. Yukarıda belirtildiği gibi temelde bu oluşumların dayanağı enformasyondur. Enformasyon, yalnız endüstriyel gelişim ve ekonomik kalkınma için değil kültürel, sosyal ve bilimsel yönden çağı yaşayan toplum niteliğini taşıyabilmek için de gereklidir. Bundan dolayı bugün çağı yaşayan toplumlar "enformasyon toplumu" terimi ile tanımlanmaktadır.

II.1.2. Enformasyon Toplumu

XX.yüzyılın en önemli gerçeği, enformasyon toplumunun oluşumudur. Enformasyon toplumunun oluşumunda en önemli etken, bilgi işlem alanında yaşanan gelişmeler olmuştur. Halen son beş yılını yaşamakta olduğumuz yüzyıldaki gelişmelere ve geleceğe ilişkin işaretlere bakıldıkça, XXI. yy.ın teknolojinin tamamen egemen olacağı bir teknoloji ve enformasyon çağı olacağı ve pek çok şeyi değiştireceği görülmektedir. Bugün çağı yaşayan toplumlarda kimi ekonomik, bilimsel, kültürel, sosyal ve teknolojik olgular yavaş yavaş değişime uğramaktadır. Yapay zeka ile güçlendirilmiş bilgi işlem sistemlerinden yararlanan bir enformasyon toplumunun oluşumu sözkonusudur. Sosyo-ekonomik yapı değişmekte; aile küçülmemekte, iç bağları daha nazik, daha kırılğan duruma gelmekte; emek pazarında arz daha genişlemekte, ancak daha uyumsuz, daha yüksek kalite aranan bir pazar oluşmakta; eğitim düzeyi yükselmekte ve farklılaştırılmaktadır. Değer anlayışı değişmekte; otoriteden liberalleşmeye, genel değer sistemlerine yönelmiş olmaktan ziyade kişiye ve özele, sanayiden doğaya, yeşile yönelinmektedir. Her geçen gün geliştirilen ve uzuletişim sistemleri aracılığı ile, dünyanın her yerine hemen hemen anında bilgi gönderilebilmesi ve alınabilmesi sonucu dünya

ekonomisi küreselleşmektedir. Küreselleşme dünya ekonomisinin tüm unsurlarına egemen olmaktadır; sermayenin, mal ve hizmetlerin uluslararası bir anlayışla, ama belirli kurallar dahilinde serbest dolaşımının oluşumu beklenmektedir. Uluslararası piyasalarda tam serbest rekabete ulaşılabacağı düşünülmektedir. Korumacılığın tümü ile kaldırılmasına çalışılırken, serbest piyasa düzenini bozan uygulamalarda bulunan ülkelere bir dizi uluslararası yaptırımların uygulanması da beklenmektedir. Sanayileşmiş ülkeler, son yıllarda artık serbest ticareti bozan koruma önlemlerinin, teşviklerin ve sübvansiyonların, bütün ülkelerde kaldırılmasını zorlarken, kendileri bu önlemleri gizli mekanizmalar şeklinde düzenlemektedir. Bilgi edinilmesinin hızlanması ve sermaye, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının uluslararası bir anlayışla oluşumu, toplumların başka yerlerdeki olumlu bir yenilikten derhal haberdar kılınmasını çabuklaştırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Sık sık meydana gelen yenilikler ve artan hayat standardı nedeniyle, genelde talep çok değişken, şımarık bir talep olmakta, hep yeniliklere ve daha yüksek kaliteye yönelmektedir. Bu çok değişken talebi zamanında karşılayabilmek üzere, esnek üretim yöntemlerinin kullanımı gündeme gelmiştir. Sözkonusu üretimde yenilikleri yaratabilme veya yaratılmış bir yeniliği çabucak elde edip üretime koyabilme, kaliteli üretim ve maliyetleri düşürebilmek için yeni teknikler geliştirme ve/veya alıp uygulamaya hazır olma yetisi ön plandadır. Bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılmasından elde edilen yeni olanakların iyi değerlendirilmesi, bilgi yönetimi ve kullanımı ile ilgili tekniklerin alınıp kullanılabilmesi önem kazanmıştır. Yüksek teknolojiye dayanan yeni yaşam ve üretim koşullarının gerektirdiği nitelikli insangücünün yetiştirilmesi, teknik eğitim ve genelde de topluma sanayi kültürü verilmesi için çaba gösterilmektedir.¹⁰

Varoluşundan bugüne dek bilgi, sürekli biçimde şekillenerek yeni ürünlere dönüşmüş ve bu ürünler yaşadığımız çağa da adını veren enformasyon kavramını gündeme getirmiştir. Bilgi, yeni gereksinimlere yanıt vermek üzere, hiç kuşkusuz daha pekçok yeni kavramın oluşumuna yol açacaktır. Çağı yaşayan toplumların adlandırıldığı "enformasyon toplumu" terimi, içeriğinde, ileri toplum olma yolunda bilgi ile insanın

¹⁰Haluk Ceyhan, "XXI. Yüzyıl Bilgi ve Teknoloji Çağı," *Geleceğin Fabrikası ve Türkiye Semineri* (İstanbul: İKV, 1992), 20-22.

etkileşimi ve birlikteliği anlamını taşımaktadır. Bu etkileşim ve birlikteliğin sağlıklı sürdürülebilmesi, çağı yaşayan bireyler için çok önemlidir. Zira gelişmenin getirisi olan hızlı değişime, insanların ruhsal yönden hazır olması ve uyum sağlaması gerekmektedir. Çünkü değişimin hızına erişemeyen ve uyum sağlayamayan insanlarda zamanla uyumsuzluk, güvensizlik ve başaramama gibi duygular giderek yoğunlaşmaktadır. Böyle olunca da bu süreci istendik ölçüde yaşamayan birey ve toplumlar tüm olagelen değişimleri tepki ile karşılamaktadır. Sözkonusu tepkilere yol açmamak için sadece resmi eğitim gören kimseler ve araştırmacıların değil tüm bireylerin süregelen değişime uyum sağlama yönünde bilgilenmelerini sağlamak gerekmektedir. Enformasyon olgusunun temel niteliğini de, tanımda üzerinde durulduğu üzere, gereksinimi olan her birey için, bilginin anlaşılabilir biçimde aktarımı süreci belirlemektedir. Toplumda bir ev hanımı da enformasyon kullanıcısıdır; bir mühendis de; ancak her iki enformasyon kullanıcısının gereksinim duyduğu bilginin düzeyi, kapsamı ve zamanlılığı farklıdır. Enformasyon olgusu, işte bu gereksinimleri, her birey için hazır kılmak üzere, bilginin organizasyonu, düzenlenmesi, işlenmesi ve yorumlanması süreçlerini içermektedir. Bu sürecin sağlıklı bir biçimde ve en üst düzeyde gerçekleşmesi için de, bu konuda yetişmiş uzmanları, gereksinimi duyulan bilgi kaynak ve/veya kanallarını bulunduran, ve çağdaş hizmet sunmayı ilke edinen ve her bireye, bilgiye özgürce erişim olanağını sunan nitelikli bilgi merkezlerinin ve/veya sistemlerinin varlığına gereksinim bulunmaktadır.

Toplumun olumsuz tepkileri olmadan çağı yaşayabilmek için değişimin nedenleri ve getirileri konusunda sadece resmi eğitim gören kimseler ve araştırmacılar değil, tüm bireylerin eğitimi ve bilgilenmesi için gerekli tedbirler zamanında alınmalıdır. "Eğer gerekli tedbirler zamanında alınmazsa, tatminsizlikleri ve tehlikeli sosyal uyuşmazlıkları olan ikinci sınıf vatandaşlar yeni tür cahil bir nüfus meydana getirebilirler"¹¹

1950'de enformasyona ilişkin işlerde Amerikalıların yalnızca %17'si çalışmaktaydı. Bugün, programcılar, yöneticiler, bankacılar, borsacılar,

¹¹ *Enformasyonun Geleceği: Hükümetler ve Toplumlar İçin Önemli Bir Sorun*. Çev. Zeki Kuşçu (Ankara: DPT, 1976). 19.s.

muhasibeciler, öğretmenler ve teknisyenler gibi enformasyonla ilgili sektörlerde çalışan %60'dan fazla birey bulunmaktadır. Tabii tüm çalışanlar, bir işi yerine getirmek üzere kimi bilgilere gereksinim duymaktadır. Enformasyonun izlenmesi, sağlanması, işlenmesi ve yayımı artık herkes için gereksinilen bir "iş" alanı haline gelmiştir. Bu nedenle "enformasyon çalışanları", bir enformasyon kullanıcısı olarak, enformasyonun önemi konusunda bilinçlenme ve onu denetleme aşamasında toplumun ilerisinde olma sorumluluğunu taşımaktadır. Çünkü enformasyon hizmeti sunan kütüphaneciler, enformasyon uzmanları vd., tüm sektörlerdeki kullanıcılar için enformasyon akışını kesintisiz sağlama görevini üstlenmektedirler. Endüstriyel çağda, sermaye temel iken, bugünün toplumu sermayeye, rekabet üstünlüğü bulunan stratejik bir kaynak olarak "enformasyon"u eklemiştir. Sözkonusu edilen "enformasyon-yoğun kaynak" yenilenebilmekte, kendini yenileyebilmekte ve giderek daha da çoğalan bir etki yaratmaktadır.¹² Enformasyon toplumuna geçişte değişim sürecini sağlıklı yaşayabilme, sadece üretilen bilgi miktarı ile değil bilgiye erişim hızı ve yayma etkinliği ile de ölçülmektedir. Bu nedenle değişimi yaşamada özellikle bilgi merkezleri, sundukları hizmetler ile toplumun bilinçlendirilmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Görüldüğü üzere enformasyon toplumu olma niteliğini taşıyabilmek için toplumun her kesiminde bilginin kullanımı ile hangi amaç ve düzeyde olursa olsun enformasyona dayalı karar verme eylemi, ön koşul durumundadır. Toplumlara hizmet verme sorumluluğunu taşıyan bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinin hedefi de bilgi ile kullanıcı arasındaki bilgi akışının kesintisiz oluşumunu sağlamaktır. Bilgi merkezleri ve/veya sistemleri bu bağlamda bilgi ile kullanıcı arasındaki bilgilenme etkileşiminin gerçekleştiği düşünme ve bilgi üretme kanalı olma konumundadır. Enformasyon toplumu, çok genel bir değerlendirme ile enformasyon ve enformasyona yönelik faaliyetleri tanıma ve destekleme konusunda olgunlaşma sürecini yaşamış ve yaşamakta olan toplum şeklinde tanımlanabilir. Özetle denebilir ki bir ülkede enformasyon toplumunun yaratılabilmesi için öncelikle bilgilenme bilinci açısından düşünsel olgunlaşmanın yaşanması gerekmektedir. Sözü edilen oluşumun

¹²Joseph F. Caponio ve Donald S. Budowsky, "Strategic Planning Process at the National Technical Information Service." *Planning and Designing Effective Defence and Related Information Services* (London: AGARD, 1986), 5.1.s.

gerçekleşebilmesi için de yaş ve düzeyi ne olursa olsun toplumun her kesiminde ve her konuda enformasyonun bir gereksinim olduğu bilincine erişilmelidir. Çünkü toplumun gerekleri ve gerçekleri birbirinden ayrı düşünülemez; aralarında organik bir bağ vardır ya da varolmalıdır. Eğer bilgiye talep duymayan ve ona yönelik faaliyetleri desteklemeyen bir ülkede enformasyon toplumu ve enformasyon çağı olguları tartışılıyorsa, tartışma konusu olan gerek ile ülke gerçekleri arasında uyumsuzluk var demektir. Ne yazık ki bizim ülkemiz de bu uyumsuzluğu en fazla yaşayan sayıları çok azalmış dünya ülkeleri arasında bulunmaktadır.

II.2. ENDÜSTRİYEL ENFORMASYON

II.2.1. Kavramsal Tanım ve Önemi

Endüstri terimi, hammaddeleri işlenmiş madde haline getirmek için gerçekleştirilen üretim ve bu üretimde kullanılan araçların tümü anlamına gelmektedir. Dar anlamda yapımcılığı (imalatçılığı), geniş anlamda bir girişimcinin kurduğu kâr sağlayıcı mal ve hizmet üretimini içerir.¹³ Endüstri, ürün ya da hizmetleri, bunlara gereksinim duyan ve satın almaya hazır olan kişi ya da kuruluşlar için üretmek ya da sağlamak üzere var olmuştur.¹⁴

Toplumda tüm birey ve kuruluşların enformasyon kullanıcısı olduğundan söz edilmişti. Endüstriyel kuruluşlar ve sektörle ilgili bireyler de enformasyon kullanıcısıdır. Enformasyon, endüstri için hayati önem taşımaktadır. Çünkü endüstriyel işletmeler, çabalarını başta para olmak üzere, insangücü, hammadde ve enerji gibi kaynakları ve zamanı daha az kullanarak daha kaliteli üretim yapma yönünde yoğunlaştırmaktadır. Kaynaklarını akılcı işletmek endüstriyel işletmeler için çok önemlidir; aksi halde kaynakların gereksiz yere kullanımı süreci yok oluş ya da tükeniş ile son bulmaktadır. Enformasyon bu bağlamda, işletmede karar alma sürecini istendik yönde başlatan ve sürdüren önemli bir girdi niteliğindedir.

¹³Orhan Hançerlioğlu, *Ekonomi Sözlüğü* Geliştirilmiş 5. basım. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981), 344.s.

¹⁴Michael W. Hill, "The Requirement of Industry for Technological Information," *Information and Industry* (London: AGARD, 1979), 1.2.s.

Endüstriyel kuruluşlar, hedeflerini, sermaye, emek, yatırım malları, hammadde, enerji gibi temel üretim faktörlerini biraraya getirme ve işleme sureti ile gerçekleştirmektedir; üretim faktörlerini mümkün olduğunca etkili bir biçimde işletmek yönetimin görevidir. Söz konusu işlev, yönetim katına çok miktarda enformasyonun aktarımını gerektirmektedir. Bu nedenle, günümüzde temel üretim faktörlerine ek olarak "enformasyon"u bir üretim faktörü olarak kabul etmede gibi geç kalınmış bir eğilim söz konusudur.¹⁵ Enformasyon, aynı zamanda ekonomik meta olarak da değerlendirilmektedir. Bu nedenle endüstriyel işletmeler için hayati önem taşımaktadır. Enformasyonun izlenmesi, edinilmesi işlenmesi, depolanması ve yayımı başlangıçta her ne kadar para ve zaman gerektirse de aslında, zamanı ve parayı üreten, koruyan, maliyeti ve değeri işletme yöneticileri için pek bilinmeyen bir kaynaktır. Çabuk ve doğru karar vermek, endüstriyel işletme için çok önemli olan üretim faktörlerinin, özellikle de paranın en üst düzeyde işletilmesi için çok önemli bir süreçtir. Bu sürecin sağlıklı yaşanması, yeterli, yerinde ve zamanlı enformasyonu gerektirmektedir. Bu nedenle istendik niteliklere sahip enformasyon, işletme için para maliyetindedir; enformasyonun eksikliği ya da yetersizliği ise paraya mal olmaktadır. Enformasyonun doğru ve zamanlı edinilirliği sağlıklı kararlar için anahtardır.

İşletme çok çeşitli veri ile ilgilenir. Bunların bir kısmı finansal iş kayıtları ile ilgilidir. Kayıtlara ilişkin verinin bir başka örneği ise işletme tarafından müşteri için tutulan ürün satış kayıtlarıdır. Veriden ayrılan enformasyon ise, çok önemli olan planlama ve kontrol kararlarını vermede kullanılmaktadır. İş amaçlı üretilen enformasyon bir maliyete sahiptir. Maliyetler, bilgiyi edinme, işleme, depolama ve yayma sürecine ilişkindir. Bunlar enformasyonun elci (manual) ya da bir bilgisayarlı sistem tarafından üretilip üretilmemesine göre değişmektedir. Bu maliyetin gerekçesini göstermek için enformasyon da bir değere sahip olmalıdır. Bu değer, genel olarak kontrol, planlama veya başka alanlarda daha iyi karar vermede gizli bulunmaktadır.¹⁶

¹⁵Heinz Göhre, "Literature Mechanisms:Information Management in Industrial Organizations," *Information and Industry* (London: AGARD, 1979), 4.1.s.

¹⁶Curtis, Ön.Ver., 3-4, 12.s.

Endüstriyel enformasyon çok genel bir ifade ile "endüstri ile ilgili organize edilmiş, kavranabilir ve/veya anlaşılabilir hale getirilmiş bilgi ve bu bilginin iletimi"dir. Endüstriyel enformasyon endüstrinin gereksinim duyduğu enformasyondur. Endüstriyel işletmelerin, finansman, pazarlama, planlama, teknoloji, üretimde kalite artışı, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, çevre koruma, hammadde, standart, mevzuat, çalışma yeri, insangücü ve yönetim bağlamında işletme içi ve dışında iletişimi sağlama konularında gereksinim duydukları enformasyon, endüstriyel enformasyonun içeriğini oluşturmaktadır. Endüstrinin enformasyona gereksinim duyduğu alanlar için Michael Hill¹⁷ de geliştirdiği yaklaşımda, yukarıda sunulan finansal, yasal, yönetsel, sosyal gereksinimler, çevresel sorumluluk ve hammadde bilgisinin yer aldığı günlük işlemler için gereksindiği enformasyona ek olarak bir projeyi yürütmek, üretim sorunlarının çözümü ve yeni ürünlerin geliştirilmesi için gereksinilen enformasyon türlerini de katmıştır. Endüstriyel enformasyon gereksinimleri, tekstil sektörü baz alınarak, IV. bölümde ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır.

Endüstriyel işletmeler, genellikle gereksinim duydukları enformasyonun türünü formüle edemez ve saptayamazlar. Çalışma alanları ile ilgili yerli ve yabancı bilgi kaynaklarının yeterliliğini ölçme ve onlardan gereksindikleri enformasyonu çekip alma konusunda güçlük çekerler. Endüstriyel enformasyon kullanıcıları dokümanlardan ziyade kendi dillerinde, düzeylerine uygun ve anlaşılabilir biçimde aktarılan bilgiye gereksinim duyarlar. Bu nedenle endüstri için enformasyon hizmetlerinin hedefleri, endüstriyel enformasyonun pratik sonuçlara nasıl dönüştürülebileceği konusunda potansiyel kullanıcıyı motive etme, kullanıcı gereksinimlerini belirleme, formüle etme, tarama, sağlama, analiz etme, değerlendirme, sunma ve açıklamaya yöneliktir.¹⁸

Bir işletmenin enformasyon gereksinimlerini belirlemede enformasyonun miktarı tek başına yeterli değildir; enformasyon gereksinimlerinin nitelik düzeyi, enformasyonun işletme gereksinimlerine uygunluğu ya da araştırma alanları ile uyumluluğuna göre

¹⁷Hill. Ön.Ver., 1.3.s.

¹⁸Kjeld Klinto, "A Review of Technical and Scientific Information Services in DENMARK-1978," *Information and Industry* (London: AGARD, 1979), 11.2.s

belirlenmektedir. Endüstriyel işletmede enformasyona şu üç düzeyde gereksinim duyulmakta ve kullanılmaktadır: Uygulamaya yönelik (işlevsel), taktik ve stratejik. Enformasyon gereksinimlerinin karakteristikleri tüm düzeylerde ayrı ayrı belirlenebilmektedir.¹⁹ Uygulamaya yönelik enformasyon esas olarak işletmenin içinde oluşan enformasyondur ve işlemlerin günlük denetimi için gereklidir. Taktik enformasyon daha uzun zaman süresinde yapılacak denetim için kullanılmaktadır. Çoğu dış çevreden gelecek olan stratejik enformasyon ise, ileriye yönelik planlama çalışmaları için kullanılır. Bu üç tür enformasyonun sınırlarını tanımlamak kolay olmadığından bunları iki grup içerisinde düşünmek daha yerinde olacaktır: İşlevsel faaliyetlerin denetiminde kullanılmak üzere uygulamaya ilişkin enformasyon ve planlama çalışması ile üst düzey karar verme aşamasında kullanılmak üzere de stratejik enformasyon.²⁰ Mason'un sistematize ettiği bu yaklaşımda günlük ve geleceğe yönelik işlemler için endüstrinin gereksindiği enformasyon, işletmenin içinden üretilebileceği ya da var olan bilgiden yararlanılabileceği gibi işletme dışından da edinilebilir. Bir başka deyişle endüstrinin gereksinim duyduğu enformasyon türleri, sağlanabilirlik açısından, işletmede oluşturulan iç enformasyon ve çevreden işletmeye gelen dış enformasyon olarak iki grupta düşünülmektedir. Genellikle günlük işlemlere yönelik enformasyon iç enformasyon, geleceğe yönelik işlemleri içeren stratejik enformasyon da dış enformasyon kaynakları ve/veya kanallarından sağlanmaktadır.

- Dış $\Rightarrow$ iç enformasyon aktarımı; kuruluşun iç amaçları için dış enformasyonun kullanımını,
- iç $\Rightarrow$ iç enformasyon aktarımı; iç amaçlar için iç enformasyonun kullanımını ve
- iç $\Rightarrow$ dış enformasyon aktarımı, a. kuruluşun dış amaçları için, b. genel kamu amaçları için iç enformasyonun kullanımını içermektedir.²¹

¹⁹Rene J. Paguin ve F.G. Halang, "Information Services for Industry in Industrialized Countries," *Information System Design for Socio-Economic Development: Retrospect and Prospect* (Brussels: FID, 1975), 116.s.

²⁰Donald Mason, "Strategic Information for Industry," *Wits Journal of Library & Information Science*, 1 (Dec., 1982), 44.s.

²¹Göhre. Ön.Ver., 4.1-4.2 ss.

Dış çevreye ilişkin enformasyon, pazar durumu, müşteri gereksinimleri, rakip firmaların etkinlikleri ile ekonomik gelişme ve işletme ürünlerinin satıldığı ülkelerdeki devlet aktivitelerine ilişkindir. İç enformasyon ise, gereksinim duyulan çalışma raporları, ticari yazışma vb. literatür yanında araştırma raporları gibi işletme personeline hazırlanan dokümanları ve yönetim ile ilgili verileri içermektedir.²²

II.2.2. Endüstriyel Enformasyon Gereksinimlerinin Karşlanması

Kullandıkları yöntem ve teknikler, sundukları hizmetler ile kullanıcı ve bilgi arasındaki bilgi akışının kesintisiz oluşumunu sağlamak üzere varolan bilgi merkezleri, endüstriyel işletmeler ve endüstri ile ilgili bireylerin enformasyon gereksinimlerini karşılamak için ideal konumda bulunmaktadır. Bu anlayış henüz yeterince yaygın değildir. Endüstriyel işletmelerin enformasyon gereksinimlerini ve bu kesimin bilgi merkezlerini kullanma alışkanlıklarını belirlemek üzere çeşitli "kullanıcı incelemeleri" (survey) çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmada da aynı amaçla, Türk tekstil sektörü baz alınarak endüstriyel survey araştırması gerçekleştirilmiştir. Dünyada ve bizde yapılan çalışmalar göstermektedir ki mevcut olan enformasyon kaynakları ve/veya kanallarının varlığı kullanıcılar tarafından bilinmemekte, bu nedenle de gereksinilen enformasyona güçlük ya da rastlantısal biçimde erişilmektedir. Ve endüstriyel aktiviteler için enformasyonun öneminin kavranması ile enformasyon kaynakları/kanalları ve/veya bilgi merkezlerinin oluşumu ve kullanımı arasında önemli bir bağ bulunmaktadır. Endüstriyel süreçte enformasyonun önemi kavranmamışsa işletmeler, kendi bilgi merkezlerini oluşturma gereksinimi duymadıkları gibi kendi işletmeleri dışında var olan ve endüstriyel enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezlerini de, ya varlığından haberdar olmadıkları ya da gereksinim duymadıkları için kullanmamaktadır. Bununla birlikte endüstriyel enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezlerinin de iş dünyasının gerçek enformasyon gereksinimlerini çok etkin bir biçimde görmeleri ve hizmet üretmeleri gerekmektedir. Bu oluşum gerçekleşebilirse endüstri ve iş enformasyonu için büyük bir potansiyel pazar bulunmaktadır.

²²Mason. Ön. Ver., 44.s.

Bir endüstriyel işletmenin enformasyon gereksinimlerini karşılamak, karmaşık ve yüksek düzeyde uzmanlık etkinliği haline gelmiştir. Basit bir yayın taraması ya da birkaç yayınlanmış materyal özel gereksinimleri karşılamada genellikle yeterli olmamaktadır. İş ve endüstri ile ilgili raporlar, patentler, standartlar, ulusal ve uluslararası firma profillerini içeren rehberler gibi bilgi kaynaklarının, endüstriyel enformasyon hizmetinin sunulmasında çok özel bir yeri vardır. Bu kaynakların izlenmesi, edinilmesi ve işlenmesi, diğer bilgi kaynaklarına oranla çok daha titiz bir çalışmayı gerektirmektedir.

Endüstrinin, özellikle büyük ölçekli kuruluşların enformasyon gereksinimleri genişlemiş ve böylece enformasyonun erişimi ve edinimi için yeni teknik ve yöntemler gereksinilir hale gelmiştir. Kullanılan tüm ileri teknik ve yöntemler, bilgi kaynaklarının en üst düzeyde izlenmesi, edinilmesi ve işlenmesi yanında bunlardan daha da önemlisi sunulan hizmetlerin gerçek gereksinimleri karşılaması ve böylece bilginin, endüstriyel sürecin her aşamasında en üst düzeyde kullanılabilirliğinin sağlanması yönünde geliştirilmektedir. Bu nedenle endüstriyel enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimleri ile gereksindikleri enformasyonu sağlama ve kullanma alışkanlıkları düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir.

Enformasyonun önemi konusunda özellikle karar verme durumunda bulunan girişimci ve/veya yönetici/lerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü endüstriyel işletmede enformasyon sisteminin kurulması ve nitelikli hizmetlerin sürekli kılınması, yoğun bir çaba gerektirmesi yanında maliyeti yüksek bir iştir. Enformasyon ve dokümantasyon hizmetlerinin endüstriyel işletme için yararlılığı ve etkisi, kısa ve uzun vadeli "maliyet-yarar" analizi çerçevesinde değerlendirilir ise enformasyonun ve bilgi merkezinin gerekliliği, yönetim katında inandırıcı olur. Ancak bizde olduğu gibi kısa vadede somut sonuç ya da ürün vermeyeceği için bilgi merkezinin oluşumu maliyeti yüksek bir iş olarak değerlendirilmekte ve "marjinal" kabul edilmektedir. Endüstriyel alanda enformasyon olgusunun yeterince yaşama kanalizasyon edilememesinin nedenlerinden biri de, bizim topluluğumuzda olduğu gibi, kullanıcının "enformasyon sıkılganı" niteliğini taşımasıdır. Gereksinilen

enformasyonun, yazılı iletişimden ziyade konu uzmanı ya da deneyimli bireylerden alınması, erişim kolaylığı, zamanlılık ve ekonomik açıdan daha uygun bulunmaktadır. Enformasyonun bir bilgi kaynağından çekilip alınması çabası ise zor ve sıkıcı bir iş olarak değerlendirilmektedir. Oysa daha önce tartışıldığı gibi kullanıcılar, enformasyon gereksinimini açık bir şekilde belirlerse, işletme içi ya da dışındaki nitelikli bilgi merkezleri ve/veya sistemleri, milyonlarca bilgi yığını içinden, kendisi için anlam yüklü olan, anlaşılabilir kılınmış , organize edilmiş ve süzölmüş bilgiyi yani enformasyonu, kullanıcıya, en uygun kanal ile ve en kısa zamanda aktarabilme gücüne sahiptir. Ancak kullanıcının bilgiyi kullanma alışkanlıklarını değiştirmek ve enformasyon sıkılganı olmaktan uzaklaştırmak tek taraflı bir çözüm değildir. İstendik oluşum, kullanıcı ve bilgi uzmanının karşılıklı etkileşimini, desteğini ve anlayışını gerektirir. Enformasyon gereksinimi endüstriyel işletme içinde kullanıcı gruplarına göre de değişmektedir. Bir işletmede kullanıcı grubu kapsamına çeşitli düzey ve konumlardaki bireyler girmektedir. Bu bireyler girişimci ya da işadamı/ları, işletme yöneticileri ve işgörenler olarak sınıflandırılmaktadır. Ayrıca işletme dışında sektöre ilişkin kanun, yönetmelik vb. hazırlamak ve ülkenin endüstriyel yapısına yönelik politikayı belirlemekten sorumlu olan devlet adamları ve araştırma faaliyetlerini yürüten kişi ve kuruluşlar da kullanıcı grubu kapsamındadır. Ve kullanıcı grubunda bulunan her kesimin gereksindiği enformasyonun türü, içeriği, kapsamı, düzeyi ve zamanlılığı farklıdır. Bu nedenle bilgi kaynaklarının izlenmesinden kullanımına kadar dek geçen süreçte tüm kullanıcı türleri dikkate alınmalı, hizmet politikası ona göre belirlenmelidir.

Bir endüstriyel işletmede enformasyona sadece üst düzeyde bulunan ve karar alma konumundaki yönetici ve/veya girişimciler gereksinim duymamaktadır. Bilgi düzeyi ne olursa olsun tüm işgörenler de yaptıkları iş ve işletmenin genel hedefleri konusunda bilgilenmeye gereksinim duymaktadır. Leningrad'da "Izhorski Works"ün teknik kütüphanesinde bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışması yapılmıştır. Sonuçlar, tüm çalışanların teknik literatüre aktif olarak gereksinim duyduğunu ve çok ilginçtir ki gereksinimlerin yapısının, mühendis konumundaki bireylerin gereksinimleri ile benzerlik gösterdiğini açığa çıkarmıştır. Bir diğer sonuç

da, kütüphane hizmetleri genç çalışanlar tarafından bağıntılı olarak daha az kullanılmaktadır.²³

Enformasyon gereksinimi endüstriyel işletmenin büyüklüğüne göre de değişebilmektedir. Kanada'da Quebec'te küçük ve orta ölçekli işletmelerin enformasyon gereksinimlerini belirlemek için yapılan bir survey araştırmasında, işletmelerin teknik enformasyondan ziyade hammadde sağlama ve pazarlama kaynakları hakkında enformasyona gereksinim duydukları belirlenmiştir. Kullanıcılar, Quebec'in endüstriyel ürünlerinin ve mevcut enformasyon kaynaklarının bir kataloğunun hazırlanması ve bu çalışmanın güncellenerek seçimli duyuru bültenleri aracılığıyla iletilmesi önerisini getirmişlerdir. Araştırmaya katılan bireyler ayrıca, bu çalışmanın potansiyel enformasyon kullanıcılarını motive edeceğini belirtmişlerdir.²⁴ Küçük ölçekli işletmelerin enformasyon gereksinimleri, genellikle, bilim ve teknoloji alanı dışında olmakta; ekonomik destek, yasal durum, pazarlama ve eğitime ilişkin konular daha öncelikli değerdedir. Bu konudaki gereksinimlerini karşılamak için işletmeler, gerçekçi bir biçimde enformasyon gereksinimlerini tanımlamak ve analiz etmek zorundadır. Ancak genellikle bu ilk aşamada işletmeler kimi sıkıntılar yaşamakta ve yardıma gereksinim duymaktadır. Yardım, yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası düzeyde endüstriyel dernekler ve federasyonlar, ticari kuruluşlar, araştırma enstitüleri ve bilgi merkezleri aracılığı ile sağlanabilir. Sözü edilen kuruluşlar aynı zamanda küçük ve orta ölçekli işletmeler için uygun enformasyon kaynaklarını belirlemek, bu kaynakların kullanımını ve duyurusunu sağlamak, enformasyon sağlamadaki yetersizlikleri ve geçitleri belirlemek üzere çalışmalar yapmalıdır.

Kendi bünyesinde bilgi merkezi oluşturamayan endüstriyel işletmeler için üniversite ve araştırma kütüphaneleri ve endüstri ile ilgili yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde hizmet sunan bilgi merkezleri bulunmaz değerdedir. Anılan bilgi merkezlerinin birçoğu hizmetlerini ücretsiz olarak sunmaktadır. Bunun yanında enformasyon

²³G.E. Mal'tseva. "Information Needs of Workers and Innovators of a Large Manufacturing Company," *Nauchnye-i Tekhnicheskie Biblioteki-SSSR*, (12, 1979), 24.s.

²⁴J.P. Plante. "The Use of Computerised Data Banks and the Information Needs of Industry," *Fifth Canadian Conference on Information Science* (1977), 80.s.

borsacıları gibi kazanç amacıyla hizmet sunan ticari kuruluşlardan da gereksinimi duyulan enformasyon karşılanabilir.

Endüstriyel enformasyon hizmetlerinin sunulmasında değerlendirilmesi gereken çok önemli bir faktör de mümkün olduğunca düşük maliyet ile yüksek kalite ve miktarda enformasyon sağlamak ve/veya üretmektir. Bu bağlamda, endüstriyel enformasyon kullanıcıları için, endüstriyel enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezleri ve/veya sistemleri yanında halk kütüphaneleri ile üniversite ve araştırma kütüphaneleri de önemli bir enformasyon kanalı olarak işlev görebilmektedir. Sundukları hizmet genel nitelikli olsa da bu kütüphane türleri, ulusal ve uluslararası düzeyde standartları, patentleri, yasal ve istatistiki verileri, sözlük, ansiklopedi, yıllık, rehber ve bibliyografik kaynaklar gibi danışma kaynakları açısından zengin bir dermeyi ve online erişilebilir veritabanlarını elinde tutma özellikleri ile önemi azımsanmayacak birer enformasyon kanalı olma niteliğini taşımaktadır. Çünkü sözü edilen kaynaklar zaten oldukça pahalı ve edinimi güç ve zaman alıcıdır. Oysa sözkonusu derme zaten bu bilgi merkezlerinde, genel bir değerlendirme ile, tüm araştırmacıların kullanımına açıktır. Bugün dünyada yerel yönetimlerin desteğini alan kimi halk kütüphaneleri, endüstriye para karşılığında "özel hizmet" sunmaktadır. Ayrıca sunulan hizmetler yerel ağ aracılığıyla doğrudan erişilebilir (on-line) biçimde endüstriye iletilmektedir. İngiltere bu sistem yaklaşımının en iyi organize edildiği ülkedir.²⁵ Endüstriyel işletmeler enformasyon gereksinimlerini karşılamada üniversite ve halk kütüphanelerini enformasyon kanalı olarak kullanabilme seçeneğine sahip kılınmakla birlikte son zamanlarda, işletmeler, önemli bir enformasyon sağlayıcısı olarak düşünülen üniversite ve araştırma kütüphanelerinden ziyade ticari kuruluşlara yönelmektedir. Avustralya'da 1984'de yapılan endüstriyel survey araştırması, Western Australian Institute of Technology-WAIT (Batı Avustralya Teknoloji Enstitüsü) tarafından yürütülmüştür. Survey verilerine göre üniversite ve kolej kütüphanelerinin kullanım oranı %18 iken, ticari kuruluşlarıki ise

²⁵Frans Gooskes, "Libraries and Information Needs of the Commercial Sectors," *Open*, 22(6, 1990), 196.s.; John Sherwell, "Information for Trade and Industry the State-of-the-art in Great Britain," *Library Services to Industry* (London: Anglo German Foundation for the Study Industrial Society, 1988), 18.s.; Angela Allott, "Information Services of the Public Library Sheffield," *Library Services to Industry* (London: Anglo German Foundation for the Study Industrial Society, 1988), 52-53 ss.

%67'dir. Üçüncü derecede kullanılan bilgi merkezleri de %15 oranında "diğer bilgi merkezleri" başlığında değerlendirilmiştir.²⁶ Bu sonuçlar göstermektedir ki, endüstrinin gereksindiğı enformasyon türleri sürekli değişmekte ve ayrıntılanmaktadır. Bilgi akışının en üst düzeyde gerçekleştiğı üniversite ve araştırma kütüphaneleri bile endüstrinin özel enformasyon gereksinimlerini karşılayamamakta; kullanıcıların sadece temel ekonomik göstergeler, istatistiki veriler ve temel bilgiler gibi genel anlamda enformasyon gereksinimlerini yanıtlayabilmektedir. Böyle olması çok doğaldır; çünkü üniversite ve araştırma kütüphanelerinin hedef kullanıcı kitlesi endüstri değildir; bu nedenle de hizmet politikasını, kendi kullanıcı grubunun gereksinimleri doğrultusunda hazırlamaktadır. Bununla birlikte endüstriyel işletme ya da kuruluşlar, yine de yukarıda sunulan bilgi merkezlerinden yararlanma yolu ile sözkonusu bilgi merkezlerinden zaten erişebilecekleri dermeye para harcamak yerine bütçelerini, gereksinilen daha özel konulu kaynaklara ve yeni hizmet tasarımlarına ayırabilirler.

İdeal olarak endüstrinin enformasyon gereksinimleri, ilgili diğer dış bilgi merkezlerinin de desteğini alan işletme içinde oluşturulmuş bir bilgi merkezi tarafından karşılanır. Çünkü daha önce değinildiğı gibi enformasyon gereksinimleri işletmenin büyüklüğüne, gerçekleştirilen ürünün türüne, işletmenin yapısına ve işletmede çalışan her bireyin konumu ve düzeyine göre değişmektedir. Bu nedenle en üst düzeyde hizmet, kullanıcısı ile bütünleşen, işletmenin genel hedef ve gereksinimlerini yakından tanıyan ve yaşanan değişim sürecinin içinde sistemin bir parçası olarak işlev gören "bilgi merkezi" tarafından sunulabilir. Ancak unutulmaması ve dikkat edilmesi gereken bir nokta, endüstriyel işletmedeki bilgi merkezinin, bir üretim, pazarlama ya da finansman birimi gibi sistemin bir alt sistem olarak değerlendirilmesidir. Yönetim düzeyinde alınan kararlar, yönelinen yeni hedeflerden bilgi merkezi yöneticisi de haberdar olmalı ve diğer birim yöneticileri gibi karar verme sürecine aktif olarak katılmalıdır. Aksi halde sunulan hizmetlerin işletme hedeflerine ve kullanıcı gereksinimlerine yanıt vermesi pek istendik düzeyde olmayacaktır. Bilgi merkezi, endüstriyel

²⁶Bryan A. Kelman, "Information and Industry-A Survey of Western Australian Industrial Information Needs." *The Future of Information Resources for Science and Technology and the Role of the Library*. 101.s.

sürecin her aşamasında, verdiği enformasyon desteği ile, işletmenin hammadde sağlamadan, finansmana kadar tüm birimleri için hizmet sunmaktadır ve dolayısıyla sistemin tüm alt sistemleri ile etkileşimlidir. Endüstriyel işletmenin hedefleri, hedeflere erişim için kullanıcıların gereksindikleri enformasyon ve bu enformasyon gereksinimini karşılayacak bilgi merkezi arasında tam bir bütünleşme sağlanmalıdır.

Enformasyon gereksinimleri dış kaynaklardan da sağlanabilir. Ancak dış kaynaklardan sağlansa da, gereksinimlerin belirlenmesi ve tanımlanması, enformasyona yönelik işlemlerin en akılcı şekilde organize edilmesi; gereksiz tekrarların önüne geçilmesi; enformasyonun en hızlı, doğru ve ekonomik biçimde iletimi, kullanımı ve kullanıcı tarafından özümsemişi için örgütlenmiş sistemlere gereksinim vardır. Bilgi merkezleri ve bu merkezlerin sunduğu hizmetleri organize etme ve bilginin kullanılabilirliğini en üst düzeyde sağlama sorumluluğunu taşıyan bilgi uzmanları, bu gereksinimi karşılamak için işletmede ideal konumda bulunmaktadır. Bilgi merkezi tarafından sunulan etkin enformasyon hizmeti, endüstriyel işletme için çok önemli olan zaman, para ve işgücü gibi faktörlerin en rasyonel şekilde kullanımına ve karar verme sürecinin istendik düzeyde yaşanmasına önemli katkılarda bulunacaktır.

II.3. TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE ENFORMASYON

Tekstil endüstrisi, iplikten konfeksiyona, halıdan ipekli dokumaya kadar çok çeşitli mal üretiminin yapıldığı, çok sayıda işletme tiplerinin var olduğu bir sektördür. Bu sektör de diğer sektörler gibi çağımızda yaşanan değişim sürecine uyum sağlamak ve bu yönde politikalar geliştirmek zorundadır. Diğer tüm endüstriyel işletmeler için anlamlı olan değişim model(ler)i tekstil sektörü için de geçerlidir. Bu nedenle "ürün, pazar, teknoloji, yönetim, insan unsuru, liderlik, haberleşme, yönetime katılma, motivasyon ve diğer iç ve dış çevre şartları itibarıyla tekstili başka sektör ve işletme gruplarından farklı düşünmemek daha uygun olacaktır."²⁷ Dolayısıyla tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimi genel

²⁷Nurettin Kaldırım ve A. Karahan. "Değişim Olgusu ve Tekstil İşletmelerinde Yönetim Politikaları." *Tekstil ve Makina*, 2(IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 47.s.

endüstriyel enformasyon gereksinimlerinden farklı değildir. Bununla birlikte örneğin ürün geliştirme ve çeşitlendirme boyutunda gerekli bir faktör olan yaratıcılığın bu sektörde zaman zaman stratejik bir önem kazandığı söylenebilir. Yaratıcılık, bireylerin bilinç altında tuttıkları bir özelliktir. Bilinç altındaki yaratıcılığın özünde ise bilgi vardır. Bilinç altındaki bilginin düşünce yolu ile somut verilere dönüştürülmesi süreci ise, işletmede, ancak enformasyon alanındaki etkin örgütlenme çabası ile yaşanabilir. Birey(ler)in edindiği her bilgi, düşüncelerini biçimlendirme ve yaratıcı yönünü ortaya çıkarmada motive edici bir unsur olmaktadır.

Endüstriyel işletmede enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı çabasının amacı, dinamik bir çevrede faaliyet gösteren işletmenin değişim sürecini yaşaması; böylece varlığını koruması ve gelişimini devam ettirmesini sağlamaktır. Gerek mevcut durumu iyileştirmek gerekse geleceğe ilişkin konularda hazır olmak için, tekstil işletmelerinin değişimi planlı bir çabaya dönüştürmeleri ve bu yönde düşünsel alt yapıyı oluşturmaları gerekmektedir. Bu oluşumu sürekli taze kılacak ve besleyecek bir unsura gereksinim vardır; o da enformasyondur. Çünkü değişime uyum sağlamanın ve dinamik kalmanın yolu, daha önce de belirtildiği üzere, bilgilenmedir.

Enformasyonun ve bilginin önemini bilen tekstil endüstrisi, bu değerli kaynakların yeniden üretimi, sunusu ve etkin kullanımı için çözümler aramaktadır. Üretim esnekliği ve kalitenin artan gereksinimi ile enformasyon ve bilginin yönetimi, bir tekstil işletmesinin başarısında anahtar rol oynamaktadır. Enformasyon ve bilgi yönetimini işletme çapında başarılı bir biçimde kontrol etmek için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır ancak herşeyden önce tekstil işletmeleri, hedeflerini karşılamak üzere kendi çözümünü seçmek, bunun için de enformasyon gereksinimlerini belirlemek ve tanımlamak zorundadır.²⁸

Tüm endüstriyel işletmeler gibi tekstil işletmelerinde de enformasyonu toplama ve organize etmenin belirli amaçları vardır. Bu amaçlar özetle şu gruplarda tanımlanabilir:

²⁸Textile World, 1992. Ön. Ver., 51.s.

- Pazar ve/veya müşteri gereksinimleri doğrultusunda, yeni gereksinimlerin açık bir şekilde belirlenmesi.
- İşi etkileyebilecek, içi ve dış çevrede var olan yeni eğilimleri farketmek.
- Üretim sürecinde kullanılan yeni hammaddeler ve/veya materyal konusunda bilgilenmek.
- Ulusal ve uluslararası düzeyde kararlaştırılma aşamasında bulunan ya da uygulamaya konan yeni yasal kurallardan haberdar olmak, değişiklikleri izlemek ve uygulamak.
- Rakip işletme eylemlerinin erken uyarısını sağlamak.²⁹

Yukarıda sayılan tüm unsurların yanında bir tekstil işletmesi,

- insangücü kaynağını en üst düzeyde kullanma ve onun yaratıcılığını aktif kılma,
- maliyeti düşürme yollarını keşfetme,
- hammadde kaynaklarını en az maliyetle ve en üst düzeyde sağlama, koruma ve işleme,
- uygun bir çalışma yerinin seçimi,
- uluslararası standartlara erişme,
- yeni teknolojileri izleme ve değerlendirme,
- çağdaş yönetim politikalarını uygulama,
- üretim sürecinin doğayı yıkma sürecine dönüşmemesi,
- yeni ürün geliştirme,
- mevcut pazar payını koruma yanında artırma ve
- enerjiyi korumaya ilişkin doğru, yerinde ve zamanlı kararların alınması amacı ile de enformasyona gereksinim duymaktadır.

Tekstil sektörünün başarısı, diğer endüstrilerden belki daha da fazla yeterli, doğru ve zamanlı enformasyon akışına bağlıdır. Çünkü tekstil pazarında, modanın doğasındaki değişime bağlı olarak, her sezon ürün dolaşımında artış ve çeşitlilik gözlenmektedir. Enformasyon, hızlı değişimin yaşandığı bu sektörde karar alma sürecini yaşayan bireylerde

²⁹P.R. Roy ve A.S. Divetia, "Textile Information Needs-Users' View Point," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 23-24.

belirsizliği ortadan kaldırır; tahminlerin yerini alır³⁰ ve başarı için gerekliliği olan sezgileri de güçlendirir. Bundan dolayı enformasyonun, gereksinim duyan kullanıcılar için örgütlenmesi ve yayımı gerekmektedir. Bu çabanın hedef kullanıcı grubu pamuk, yün, iplik, jute, keten, keçe, ipek ve elyafı elyaf ve kumaş üreticilerini, boya ve tekstil yardımcı madde üreticilerini; sektör ile ilgili devlet kuruluşlarını, araştırma kuruluşlarını, endüstriyel A+G merkezlerini, gereksinilen insangücünü yetiştiren eğitim kuruluşlarını, danışmanlık hizmeti veren birey ve kuruluşları, makine üreticileri ve ihracatçıları içermektedir. Sözkonusu kullanıcı grubunun, belirlediği hedeflere kısa sürede erişimi için pazarda iyi satış yapan renk ve kumaşları belirleyen tüketici tercihleri yanında insangücü, finansman, hammadde, çalışma yeri, mevzuat, standart, teknoloji, yönetim, çevre koruma ve pazarlama konularında da gereksindiği iç ve dış enformasyonu, kendi bilgi merkezi ve/veya sistemi ya da işletme dışında bulunan bilgi merkezleri ve/veya sistemleri aracılığıyla depolaması ve kullanması gerekmektedir.

Sıkça gözden kaçan ama sektör için önemli olan bir diğer enformasyon da, ulusal ölçekte tekstil ve ilgili endüstrilerde çeşitli düzeylerde çalışan, yönetsel, bilimsel ya da teknik tabanlı personelin hacmi hakkında istatistiklerdir.³¹ Bu alana ilişkin enformasyon, devlet adamlarının da gereksindiği enformasyon türüdür. Ülkenin genel nitelikli kalkınma stratejilerini, tüm endüstriyel sektörler dolayısıyla da tekstil sektörüne yönelik politika belirleme sorumluluğunu taşıyan devlet adamları da endüstriyel enformasyon kullanıcılarıdır. Ülkedeki tekstil fabrikalarının coğrafik dağılımı ve istihdam potansiyeli, sektörün yaşadığı iç ve dış sorunlar, mevcut mevzuattaki tikanıklıklar, ihracat ve ithalat gücü hakkında enformasyona gereksinim duymaktadır. Devletin, sektöre ilişkin alacağı kararların sağlığı açısından enformasyon çok önemli bir değer taşımaktadır.

Tüm endüstriyel işletmeler gibi tekstil sektöründe de endüstriyel sürecin her aşamasında enformasyon gereksinimidir. Enformasyon,

³⁰Alper Öztürk, "Don't Just do Something -Stand There," The Textile Institute, The 67th World Conference of the Textile Institute İstanbul, Turkey Proceedings 22-24 May 1995 *The Textile Institute Journal*, (Özel sayı, 1995), 3.s.

³¹Roy, P.R. ve A.S. Divetia. Ön. Ver., 21-23 ss.

endüstriyel işlemlerin başlatıcısı ve sürükleyicisi niteliğindedir. Bu nedenle her bir enformasyon gereksiniminin çok iyi belirlenmesi, ardından tanımlanması, sonra da nasıl ve nereden karşılanacağını bilmesi gerekmektedir.

III.BÖLÜM

TEKSTİL ENDÜSTRİSİNİN YAPISI

III.1. TANIM VE ÖNEM

Tekstil, insan yaşamının başlangıcından sonuna dek, varlığını önemle sürdürmüş bir olgudur. Yaşamın her döneminde birey tekstil ile ilişki kurmaya, bütünleşmeye gereksinim duymuştur. Tekstil ürünü çoğu zaman, kullanıcılarına; salt işlevsel gereklerin ötesinde, mutluluk, sevinç, kendine güven gibi duyuları kazandırmıştır. Bireyin, seçme, beğenme, karar verme gibi kişilik oluşum değerlerinin gelişiminde tekstil ürünleri, önemli bir sorumluluk üstlenmişlerdir.¹ Giyim eşyası bireylerin temel gereksinimidir ve tekstil üretimi insanlığın en eski aktivitelerinden biridir. Endüstriyel devrim de ilk olarak tekstil üretiminin mekanizasyonu ile başlamıştır.²

Tekstil, temel olarak dokunmuş kumaş anlamına gelmektedir; ama tekstil terimi çoğul olarak kullanıldığında aynı zamanda elyaf, fitil, doğal ya da elyapımı iplikleri ve bunların hammadde olarak kullanıldığı pekçok ürünü de içerir. Bu tanımlama örneğin iplikleri, sicimleri, halat ve ekstraforları, dokuma, örme ve dokunmamış kumaşları, dantelleri, örgü ve nakışları, dokunmuş iplik ve kumaşlardan yapılan mefruşat ve döşemelik eşyaları (koltuk, halı, perde vb.), trikoları, örme giyim ve diğer giysileri, ev tekstil ürünlerini; halılar ve diğer elyafa dayalı yer döşemelerini; endüstriyel tekstil, geotekstil ve tıbbi tekstili içermektedir. Bir başka tanımlama ile tekstil, elyaf ya da fitil üreticilerinin ve onların üretimde kullandıkları hammaddelerin, süreçlerin, donanımın, yapıların, becerilerin, teknolojinin, personelin ve ilgili kuruluşların nitelemesidir.³

¹Ender Dandul. "Giyim Tekstili Dokuma Ürünleri Oluşumunda Modanın Etkileri ve Tasarımının Sorumlulukları." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, (Ankara: TMMOB, 1984), 114.s.

²R.P. Wasan ve M.S. Gowtham. "Pricing and Marketing of Information Products and Services in Textiles." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25 1982*, (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 173.s.

³The Textile Institute. *Textile Terms and Definitions* 9th ed. (Manchester: The Textile Institute, 1991), 312.s.

Tekstil sanayii, yakın zamana dek işlenme yoluyla elyafın değişim geçirdiği tüm faaliyetleri kapsamakta, daha az sermaye ve çok işçi gerektiren bir sanayi dalı olduğu için de, sadece teknolojik düzeyin en üst basamağında olan ülkelerde değil tüm dünya ülkelerinde yatırım yapılan bir sektör durumunda idi. Ancak günümüzde sektörün "emek-yoğun" özelliği "sermaye-yoğun" niteliğe dönüşmüştür.

Tekstil sektörü geleneksel üç ana yöntemden oluşmaktadır: ham ipliğin işlenerek bükülmüş iplik haline getirilmesi, ipliğin dokunarak kumaş haline dönüştürülmesi ve kumaşlardan/dokumalardan oluşan işlenmiş ürünlerin (finished products) biraraya getirilmesi. Teknoloji alanında yaşanan değişim ve gelişim süreci, bu yöntemler arasındaki ayrımları belirsizleştirmiştir. Örne dokumalarda olduğu gibi, kimi durumlarda temel iplik yöntemleri ile kumaş üretimi birlikte gerçekleştirilmektedir. Yeni hammaddelerin kullanımı ve yeni yöntemlerin gelişimi yönünde giderek çeşitlenme yaşanmaktadır. İplik ve kumaş üretiminde, herbir üretim yönteminin verimliliğinin artırılması yönünde çok büyük ilerlemeler kaydedilmiştir.⁴

Tekstil mesleği, liflerden oluşturulan ve tekstil ürünleri olarak bilinen endüstri ürünlerinin yapımı ile ilgilenir. Tarihi, M.Ö. 5000 yıllarına kadar varan tekstil mesleğinin uğraş alanları içine, içinde bulunduğumuz yüzyılda kimya endüstrisinin bir ürünü olan yapay lif üretimi ile İkinci Dünya Savaşından sonra fabrikalaşan hazır giysi üretimi de girmiştir. Tekstil üretimi bir kimyasal madde üretimi gibi geniş endüstri alanına yayılmamıştır. Buna karşın genelde en az şu etkinlik alanlarına bölünebilir: Yapma lif üretimi, iplik üretimi, dokuma, örme, boyama ve basma, apre (terbiye) ve konfeksiyon. Genelde yapılan bu ayırım mesleğin uzmanlık alanlarını tanımlamak açısından yetersizdir. Mesleğin uzmanlık alanları, ayrıntısıyla, şöylece gösterilmektedir: Senterik lif üretimi, rejenerelif üretimi, pamuk iplikçiliği, kamgarn iplikçiliği, strayhgarn iplikçiliği, sert lif iplikçiliği, ipek iplikçiliği, yapma lif iplikçiliği, dokumacılık, halı dokumacılığı, atkı örmeciliği, çözgü örmeciliği, boyacılık, basmacılık, pamuk apreciliği, yün apreciliği, baskı

⁴OECD, *Textile and Clothing Industries: Structural Problems and Policies in OECD Countries* (Paris: OECD, 1983), 18, 23.s.

desinatörlüğü, dokuma desinatörlüğü, halı desinatörlüğü, kumaş konfeksiyonculuğu, örme konfeksiyonculuğu ve modacılık.⁵

Tekstil işletmeleri gibi, iplikten konfeksiyona, halıdan ipekli dokumaya kadar çok çeşitli mal üretiminin yapıldığı, çok çeşitli işletme tiplerinin var olduğu bu sektördeki işletmelerin izlediği politika ve değişim modelleri ile organizasyon yapıları, diğer tüm işletmeler için anlamlı ve geçerli olan model ve yapı içerisindedir. Ürün, pazar, teknoloji, yönetim, organizasyon, insan unsuru, liderlik, haberleşme, yönetime katılma, motivasyon ve diğer iç ve dış çevre şartları itibariyle tekstili başka sektör ve işletme gruplarından farklı düşünmemek daha uygun olacaktır. Bununla birlikte örneğin ürün geliştirme, çeşitlendirme boyutunda gerekli bir faktör olan yaratıcılığın bu sektörde zaman zaman stratejik bir önemi kazandığı söylenebilir. Tüm sektörlerde olduğu gibi tekstil sektörü de dinamik bir çevrede faaliyet göstermektedir. Bu dinamik çevrenin gereksinimleri ve talepleri sürekli değişmektedir. Tekstil işletmelerinin de çevre ile uyumluğunu sürdürebilmeleri için yönetimden pazarlamaya bütün işletme faaliyetlerinde değişim sürecini izlemesi ve yaşaması gerekmektedir. Bundan dolayı endüstriyel sürecin tüm aşamalarını enformasyon ile destekleyen "enformasyon sistemi"nin varlığına gereksinim vardır. İşletmeler, hem var olan durumunu iyileştirmek hem de geleceğe hazır olmayı mümkün kılacak stratejik hedefleri belirlemek gereği ile, "değişim"i planlı bir çabaya dönüştürmelidir.

İşletme yönetimi alanındaki bilgi birikimi ve dünya uygulamasından çıkarılacak sonuçlar göstermiştir ki, işletme değişebildiği, değişime uyum sağlayabildiği, bu yönde sağlıklı yönetim politikaları izlediği sürece başarılı olabilmektedir. Tekstil sektörü, ülkemizdeki fonksiyonel özelliği ile ihmal edilmeyecek bir önem taşırken, başarılı olmak, bunun için gerekli yönetim yaklaşımlarına sahip olmak zorundadır.⁶

Tekstil ve giyim endüstrisi, Türkiye gibi pekçok gelişmekte olan ülkede, istihdam, iç pazar sağlama ve ticaret yoluyla yabancı ülkelerde

⁵Güngör Başer, "Tekstil Endüstrisinde Bilgisayar Kullanım Alanları ve Olanakları," *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa* (Ankara: TMMOB, 1984), 39-40 ss.

⁶Nurettin Kaldırım ve A. Karahan, "Değişim Olgusu ve Tekstil İşletmelerinde Yönetim Politikaları," *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 47-48 ss.

değişimi yaratma dolayısıyla önemlidir. Bundan dolayı, gelişmiş ülkelerin pazarlarına yönelişin temel ilişkisinde ilk olarak, bu eğilimler yer almaktadır.⁷

Tekstil endüstrisi, genellikle ülkelerde kurulan ilk endüstrilerden biri olmuştur, şüphesiz pekçok ülkede ekonomik gelişmenin bir köşe taşı olduğu düşünülebilmektedir. Yeni olarak endüstrileşen Asya uluslarında, Bangladeş'te ve Alt Sahra Afrika'sı gibi pekçok ülkenin tekstil sektörleri arasında benzerlikler vardır. Özellikle Asya ve Latin Amerika'daki pekçok gelişmekte olan ülkede şu anda işlemekte olan, el yapımı elyaf fabrikalarında, elyaflar bunu izleyen tekstil ürünleri ve son ürünler (end-products) üretilmektedir. Aynı zamanda sektörel endüstrileşme oranı, gelişmekte olan ülkeler arasında büyük ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Mauritius, Filipinler ve Sri Lanka genellikle tekstilin bir ya da birkaç alt sektöründe faaliyet gösterirken, Kore ve Türkiye Cumhuriyeti gibi ülkeler, tekstil ve giyim ürünlerinin tüm boyutlarında üretim yapmaktadır.⁸

Mantıklı ve gerekli görmelerine rağmen, sanayileşmiş ülkelerin, tekstil sanayiinde kalkınmakta olan ülkelere öncelik tanımak istemedikleri izlenmektedir. Bu oluşumun nedenleri çok çeşitlidir. Bunlardan birkaç tanesi aşağıda özetlenmiştir.

Tekstil endüstrisi, insanların beslenme, barınma ve örtünme şeklindeki üç ana gereksinimlerinden birini sağlayan stratejik öneme sahip bir endüstri dalı olması dolayısıyla hiçbir ülke tekstil endüstrisi bakımından tamamen dışa bağımlı olma riskini göze alamamaktadır.

Tekstil endüstrisi, gelişmiş ülkelerde de ilk kurulan ve istihdam açısından önemli bir yere sahip endüstri dalıdır. Hammadde ve doğal kaynakların tükenişi nedeniyle bu alanda var olacak bir gerileme işsizliğin yaşanması sorununu gündeme getirecektir. Bu kaygı ile gelişmiş ülkeler, yakın bir geçmişe kadar emek-yoğun olan sektörü, sermaye-yoğun ve/veya

⁷UNIDO, *Recent Development and Structural Changes in the Textile and Clothing Industry of USSR* (Vienna: UNIDO, 1987) iv, 5.s.

⁸International Trade Centre-ITC UNCTAD/GATT, *Textiles and Clothing: An Introduction to Quality Requirements in Selected Markets* (Geneva: ITC UNCTAD/GATT, 1994) 1.s.

teknoloji-yoğun sektör haline dönüştürmek ve dolayısıyla gelişmekte olan ülkeleri kendilerine bağımlı kılmak yönünde çaba göstermektedir.

Batı Avrupa ülkelerinin tekstil dış ticareti 1960'lı yıllara kadar bir fazlalık gösterirken, kalkınmakta olan ülkelerin tekstil endüstrilerinin teşvik edilmesinden sonra on dolayında kalkınmakta olan ülkede ihracata yönelik güçlü bir tekstil endüstrisi kurulmuştur. Bunun sonucunda gelişmiş ülkeler, dış ticaret açığı vermeye başlamış ve açık, tahmin edilenin çok daha üzerinde gerçekleşmiştir.⁹

Türkiye'de tekstil endüstrisinin, üretim ve ihracatta öncü olma özelliği vardır. Türkiye tekstil sektöründe önemli miktarda hammaddeye, işgücüne ve teknik bilgiye sahiptir. Tekstilde Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu için, ihracatı artırma çabası içinde olan ülkemiz açısından bu endüstri özel bir önem taşımaktadır. Özellikle pamuk üretimindeki mevcut düzey ile birlikte, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) dan sonra artacak pamuk üretimi düşünüldüğü zaman, önemli bir potansiyel ortaya çıkmaktadır. İşgücü, artan nüfusa bağlı olarak bol ve gelişmiş ülkelere oranla 2-3 kat daha ucuzdur. Teknik bilgi yönünden ise Türkiye'nin bilgi birikimi ve deneyimleri vardır. Türkiye pamuk üreticileri arasında yedinci sıradadır. Diğer önemli bir hammadde olan vünde de Türkiye önemli bir üreticidir ve dünyada sekizinci sıradadır. Sentetik ve yapay lif üretiminde hızlı bir gelişme göstermektedir. Türk tekstil ürünleri arasında en önemlileri pamuklu kumaş, pamuk ipliği, yünlü kumaş ve hazır giyimdir. Üretiminde artış beklenen ürünler ise, tafting-keçe kilim, örme eşya, el halısı, suni sentetik iplik ve makine halısıdır. Üretim yapısı bakımından tekstil sanayii diğer sanayi dallarına göre daha az sermaye gerektiren ve henüz işgücü yoğun bir üretim dalı olduğu için, ülkemizin üretim etkenleri yapısına uygundur.¹⁰ Ancak sektör, teknolojik itme ile, giderek sermaye-yoğun olma özelliğini taşımakta ve bu yönde gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

⁹Işık Tarakçıoğlu, "Tekstil Endüstrisi Gelecekte Neler Üretecek?" *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler, 15-17 Ekim 1986. Atınyunus İzmir* (Ankara: TMMOB), 111-112 ss.

¹⁰Erol Özenç, *Dünya Tekstil ve Giyim Üretimi ve Ticaretindeki Gelişmeler ve Türkiye'nin Durumu* (Ankara: İGEME, 1988), 23 s.

Türk tekstil sektörü üretiminin yaklaşık yarısını ihraç etmektedir. Daha 1980'de dünya tekstil ve konfeksiyon ticareti içindeki payı %0.3 düzeyinde iken, 1990'da bu payı %3'e çıkarmayı ve böylece net tekstil ihracatçıları sıralamasında Avrupa'da ikinci, dünyada altıncı sıraya oturmayı başarmıştır.¹¹ Tek başına bu durum bile, tekstil sanayiinin Türkiye için, günümüz verili koşullarında stratejik önemde olduğunu göstermek için yeterlidir. Ama, sektörün geniş bir kesimi için teknolojik yenilenme gereği gelip kapıya dayanmıştır ve yakın bir gelecekte daha geniş bir kesim bu sorunla karşı karşıya kalacaktır. Sektör, ihracat yeteneğini sürdürebilmek için sözkonusu yenilenme gereğini yerine getirmek zorundadır. Ne var ki, Türkiye, en uzun geçmişe ve dolayısıyla en çok deneyime sahip bulunduğu bu geleneksel sanayiinde bile, teknolojik yenilenme gereğini yerine getirebileceği ulusal bir sisteme sahip bulunmamaktadır. En basiti, bu sektörün kullandığı üretim makinelerinin üretimine yönelik bir üretim kapasitesi bile yoktur ve her yenilenme gereği ortaya çıktığında bu makinelerin neredeyse tamamını ihmal etmek zorundadır. Türkiye tekstil ile ilgili olarak ne üretim yöntemleri ve donanımı ne de ürün bazında teknoloji geliştirme yeteneğine sahiptir ve gereksinim duyduğu yeni teknolojiyi tümüyle dışarıdan edinmek durumundadır. Türkiye'nin bu durumu değiştirmeye yönelik ulusal bir politikası; stratejik saydığı bir sektör için bile, ileriye dönük, ulusal bir strateji ya da hazırlığı da bulunmamaktadır.¹²

Tekstil endüstrisi Türkiye ekonomisi için önemli bir yere sahiptir. Tekstil sanayii işgücündeki çok sayıda çalışanın ülkenin toplam endüstri kesimindeki çalışanlara oranı, yılda %25 gibi son derece önemli büyüme hızı gözardı edilmeyecek konulardır. Büyük ihracat payı ve Gayri Safi Milli Hasıla'dan alınan büyük pay da çok önemli konuları oluşturmaktadır. Türkiye'de tekstil sanayiinin diğer sanayi dallarına göre öncelikli durumunun nedenleri, "ülkede doğal elyafların bulunulurluğu, ucuz işgücü, Avrupalı düşünce tarzı, Avrupa pazarlarına yakınlık ve büyüyen ve gelişen

¹¹İşık Tarakçıoğlu, "Gümrük Birliğinin Tekstil ve Konfeksiyon Sanayimize Muhtemel Etkileri," *Tekstil ve Konfeksiyon*, (6. 1995), 495.s.

¹²Aykut Göker, *Serbest Pazar Ekonomisi Ülkelerinde Sanayi (leşme)-Teknoloji (ye Yetişme) Politikaları ve Devletin Rolü* (Ankara: TMMOB, 1993), 88.s.

iç pazarlar olarak sıralanabilir.¹³ Bunlara ek olarak tekstil, kullanılan hammadde ve diğer girdiler bakımından ithalata bağımlı bir sektör değildir. Girdilerin hemen hepsi ülke kaynaklarından sağlanabilmektedir. Ancak teknoloji bağımlılığı hala sürmektedir.

21. Yüzyıla Doğru Türkiye Araştırması'nda, "imalat sanayii ekonomik gelişmenin motoru olarak güçlendirilmeli mi " sorusuna, %89.6 oranında "evet" yanıtı verilmiştir. O halde hedef, sanayileşmiş bir Türkiye'dir. Uzmanlaşılması gerekli öncelikli sektörler ise tekstil (%46.8), elektronik (%27.3), gıda (%17.5), makine-motor (%12.3), otomotiv (%9.6), kimya (%7.7) ve beyaz eşya (%6.6) olarak saptanmıştır. Çeşitlenme yönündeki güçlü eğilime karşın tekstil hakim sektör olma konumunu korumaktadır. Yaklaşık her iki kişiden biri tekstil sektöründeki uzmanlaşmanın sürmesinden yanadır.¹⁴

Türk tekstil sektörü büyük ölçüde ihracata bağımlı olup, (ihracat/üretim oranı iplik ve dokumada %40.5, hazır giyimde %60.1) ihracat ise Avrupa Topluluğu (AT) pazarına yoğunlaşmıştır. Bu nedenle, AT pazarında meydana gelecek değişiklikler tekstil ve konfeksiyon ihracatımız ve hatta genel ihracatımız için büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadar başlıca hammaddesi olan pamuğun ülkemizde üretiliyor olması, ucuz işgücü, nispeten modern altyapı ve Avrupa Pazarına yakınlık avantajlarını kullanarak başarılı bir gelişme gösteren Türk tekstil sektörünün teknolojik gelişmeleri izlemeye devam etmesi, eğitime gereken önemi vermesi, pamuk dışında alternatif elyaf kullanımına yönelmesi, moda ve dizayn konusunda katma değeri yüksek mal satışına bu arada moda konusuna önem vermesi ve Topluluk sanayicileriyle ortak yatırım ve fason ilişkilerine girmesi halinde başarısını sürdüreceğine inanılmaktadır.¹⁵

¹³Gothard Artelt, "Dünyada ve Türkiye'de Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinde Teknolojik Gelişmeler." *2000'li Yıllarda Tekstil ve Konfeksiyon Semineri 11-12 Aralık 1990, Atatürk Kültür Merkezi İstanbul* (İstanbul: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birlikleri), 31.s.

¹⁴21. Yüzyıla Doğru Türkiye Araştırması." *İzmir İktisat Kongreleri ve Gelecek On Yıl: 1923,1981, 1992* 48,50.s.

¹⁵Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü, *1992 AT Tek Pazarı ve Tekstil-Konfeksiyon İhracatımız* (Ankara: Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü, 1990), 43. 45.s.

Sosyo-ekonomik kalkınma sürecinde, sektörler itibariyle, önceliklerin saptanması ve seçici yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. İleriye yönelik bakıldığında dünya pazarlarına entegre olabilecek kaliteli ürünlerin geliştirilmesini hızlandırmak ve sosyo-ekonomik gelişmeyi sağlayabilmek için Türkiye, elinde tuttuğu kaynakları rekabet gücü sağlayacak biçimde ilgili alanlarda yoğunlaştırmak ve teşvik sistemini bu alanlara yönlendirecek yeni stratejiler ve politikalar belirlemek zorundadır. Rekabet gücünü değerlendirmede kullanılan kimi uluslararası ölçütler bulunmaktadır. Bu ölçütler: "kalitede uluslararası düzeye erişme derecesi; özelliklerin uluslararası standartlara uyma düzeyi; benzersiz özelliklere sahip mal üretme ya da servis yaratma; yeni teknolojileri seçme ve kullanmada etkinlik; nitelikli işgücünün yeterli sayıda bulunması; hammadde ve doğal olarak yurt içinde bulunabilirliği; uluslararası boyutta ürünlerin benimsenme düzeyi; uluslararası ulaştırma, iletişim olanakları, örgüt üyelikleri ve ticari ilişkilerin düzeyi ve rakip ülkelere göre coğrafi konumun avantajı" başlıklarında toplanmaktadır. Türk tekstil sanayii, yukarıda verilen ölçütler açısından değerlendirildiğinde, özellikle hammadde bulunabilirliği, işgücü, maliyet, istihdam hacmi döviz kazandırma gücü ve ülke imajı açısından "rekabet üstünlüğü" olan bir sektördür. Ancak dünya ekonomisindeki ana yönelimlerin sektör üzerindeki olası etkilerini gözardı etmemek gerekmektedir. Teknoloji üretimi ve kullanımının kazandığı ivme onun izlenmesini ve aktarımını giderek zorlaştırmaktadır. Ayrıca teknoloji açısından dışa bağımlılık, sermaye kıtlığı nedeniyle yeni teknolojinin uygulanmasını sınırlamaktadır. Teknolojik açıdan dışa bağımlılık, ileri bölümlerde izleneceği üzere, daha pek çok konuda sektörü tehdit etmektedir. Bu nedenle Türk tekstil sektörünün geleceği bir yerde ülkede teknoloji üretim sürecinin başlatılıp başlatılmamasına bağlı olacaktır. Çünkü gelişmiş ülkeler kaliteli ürünü, daha düşük maliyet ve emek ile edinmenin yolunu, yeni teknolojiler geliştirmekte aramaktadır. Bu strateji, doğal kaynaklar ve işgücü itibariyle rekabet üstünlüğü olmasına rağmen, teknoloji açısından dışa bağımlı bizim gibi gelişmekte olan ülkeleri zor durumda bırakmaktadır.

III.2. TEKSTİL ENDÜSTRİSİNİN KAPSAMI VE SINIFLANMASI

Ekonomik faaliyet kollarının, kullanıcı gereksinimlerine yanıt verecek biçimde tanımlanması ve sınıflanması amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde standartlar geliştirilmiştir. 1949 yılında Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi tarafından endüstriyel sınıflama amacıyla geliştirilen International Standard Industrial Classification of All Economic Activities-*ISIC* (Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması); 1950 yılında yine Birleşmiş Milletler tarafından ticari sınıflama amacıyla geliştirilen Standard International Trade Classification-*SITC* (Uluslararası Standart Ticari Sınıflama) ve Avrupa Topluluğu tarafından yayınlanan ve Topluluğa üye ülkelerin kullanmakta oldukları *NACE* (Avrupa Topluluğu'ndaki Ekonomik Faaliyetlerin Genel Sanayi Sınıflaması), sözkonusu standartların ve sınıflama sistemlerinin en iyi bilinen ve yaygın kullanım alanına sahip olanlarıdır. Uluslararası düzeyde kullanım amacıyla geliştirilen bu sistemler gereksinim duyuldukça, teknolojinin yeni ürünlerine yanıt vermek üzere gözden geçirilmekte ve yayınlanmaktadır.¹⁶

Çalışmada uluslararası standartlara bağlı kalma amacıyla, tekstil endüstrisinin alt sektörleri belirlenirken, tüm ekonomik faaliyetlerin endüstriyel sınıflamasını veren *ISIC* temel alınmıştır. *ISIC*'in 1949'dan beri yayınlanan versiyonlarında (1949, 1958, 1968, 1983, 1990)¹⁷ tekstil, giyim ve deri endüstrisinin sınıflanmasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. *ISIC*'in 1949 ve 1958 yılında yayınlanan versiyonlarında, tekstil sektörü, ayakkabı ve giyim ile birlikte "24" sınıflama numarasında yer alırken deri ve kürk üretimi "29" sınıflama numarasında içerilmiştir;

¹⁶United Nations. Department of International Economic and Social Affairs, *Statistical Office Standard Paper Series M No.34/Rev. 3. Standard International Trade Classification* (NY: United Nations, 1986), v-vii, 25, 105.s. ; *DİE, ISIC Rev. 3'e Dayalı Ulusal Faaliyet ve Ürün Sınıflaması US-95: Taslak I/II/1995* (Ankara: DİE, 1995), i, 240.s.

¹⁷United Nations. Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, *International Standard Industrial Classification of all Economic Activities* (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1949), 18-20ss.; *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities* (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1958), 20-21ss.; *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities*, (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1968), 29-30ss.; *Revision of the Part of the International Classification of All Economic Activities (ISIC) Covering Activities Producing Transportable Goods* (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1983), 36-45 ss. ; *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Third Revision*. (NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1990), 79-82 ss.

1968 ve 1983 yılı versiyonlarında tekstil, giyim, deri ve ayakkabı endüstrisi "32" numarada birlikte sınıflandırılmıştır. ISIC'in son versiyonu olan 1990 yılında yayınlanan çalışmada tekstil "17" numarada, giyim "18" numarada, deri ve ayakkabı ise "19" numarada ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Daha önce aynı sınıflama numarasında birlikte değerlendirilen tekstil, giyim ve deri sektörü, günümüz koşullarında artık ayrı ayrı değerlendirilmektedir; çünkü her bir sektör, teknolojinin getirdiği yeni ürünler ve pazar koşullarındaki gelişmelerin etkisi ile giderek ayrıntılanmaktadır. Birbiri ile çok yakın ilintileri olduğu halde kimi durumlarda her sektörün ayrı bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Tekstil, giyim ve deri endüstrilerinin ülkemizdeki örgütlenme yapılarına bakıldığında da ayrı ayrı örgütlendikleri görülmektedir; ancak literatürde kimi zaman bu sektörlerin birlikte değerlendirildiği de izlenmektedir. Bu araştırmada, daha önce değinildiği üzere kapsamı daraltmak ve ayrıntı düzeyinde bilgi vermek amacı ile giyim, deri ve ayakkabı sektörü konunun sınırları dışında bırakılmış, tekstil ürünleri üzerinde yoğunlaşmıştır. ISIC'in 1990 yılında yayınlanan son versiyonunda tekstil endüstrisinin alt sektörleri, aşağıda sunulduğu biçimde sınıflandırılmıştır.

- 17 - Tekstil imalatı
- 17.1 - Tekstil imalatı
- 17.11 - Tekstil elyafının eğirilmesi ve işlenmesi
- 17.2 - Diğer tekstil ürünleri imalatı
- 17.21 - Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri imalatı
- 17.22 - Halı ve kilim imalatı
- 17.23 - Halat, ip, sicim ve ağ imalatı
- 17.29 - Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri imalatı
(dantel, süsleme, votka, lastik, cilt bezi vd.)
- 17.3 - Trikotaj (örme) ve tığ işi kumaş imalatı.¹⁸

Tekstil sanayii içinde genelde tüm ülkelerde değişen oranlarda en yüksek katma değer yaratıldığı alt sanayi grubu, elyafın hazırlanması,

¹⁸United Nations.Statistical Office of the UN. Department of International Economic and Social Affairs, *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities* Third Revision (NY: United Nations Statistical Office of the UN. Department of International Economic and Social Affairs, 1990), 189.s.; DİE, 1995, Ön.Ver., 240.s.

iplik haline getirilmesi, dokunması, boyanması vb. bitirme işlemleridir. Bu oranın en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. İkinci derecede en yüksek katma değerin yaratıldığı sanayi grubu örme sektörü olup bu alt sektörde de Finlandiya ilk sırayı almaktadır.¹⁹

Pamuk, Türkiye ekonomisinde önemli yeri olan bir tarım ürünüdür. Çok eski yıllara kadar uzanan Türkiye pamuk tarımı, Cumhuriyet döneminde bir devlet politikası çerçevesinde önemle ele alınmış, kurulan tohum ıslah istasyonları ve araştırma enstitüleri sayesinde bilimsel çalışmaları içeren adaptasyon, seleksiyon, verim denemeleri ve yetiştirme tekniği ile ilgili araştırmalara başlanılmıştır. Titiz ve ısrarlı çalışmalar sonucu ıslah edilen pamuk çeşitleri yıllarca dejenere olmadan üretilebilmiştir. Yurt içinde giyinme ihtiyacını karşılayan, dışsatımla ülke ekonomisine katkıda bulunan ve hammaddesinin tamamını yurt içinden sağlayan Türk tekstil endüstrisinin hammaddesi olan pamuk, ülkemizde yıllardır yaygın bir şekilde yetiştirilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa ile olan coğrafi yakınlığı, ülkemizde bu konuda bir karşılaştırmalı üstünlük sağlamaktadır. Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşme durumu, AT ile olan ilişkilerin lehimize gelişme göstermesi, yakın gelecekte ülkemizin tekstil alanında daha ileri bir düzeye ulaşması ve Avrupa'da etkinlik kazanması, devlet politikası olarak öngörülmektedir. Bu olumlu gelişmelerin gerçekleşebilmesi açısından Türkiye genelinde tüm tekstil sanayiini kapsayacak ortak bir üretim ve yatırım politikası güdülmesi büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan gelişen tekstil sanayiinin daha çok hammaddeye ihtiyaç duyacağı bir gerçektir. Bugün ekimi yapılan pamuk alanlarının azalması sözkonusudur. İleride meydana gelebilecek pamuk üretim açığının kapatılması ve üretimin daha da artırılması için alınan önlemlerin başında yer alan GAP projesi önem kazanmaktadır.²⁰

Pamuklu olarak adlandırılan bu sektör, pamuk ipliği, pamuklu dokuma, baskı, boya ve apre gibi daha alt sektörlerden oluşmaktadır. Pamuk ipliği sektörü özellikle 1972'den sonra hızlı bir gelişme

¹⁹Deniz Büyükkılıç Gülbeden, *Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayii Yapısı ve Verimlilik Göstergeleri (1986- 1989)* (Ankara: MPM, 1992), 30.s.

²⁰Mustafa Harmancıoğlu, "Türkiye'de Pamuk ve Pamuklu Sanayinin Durumu ve Beklenen Gelişmeler," *Ulusal Tekstil Sempozyumu, 26-30 Kasım 1984, Bursa*. (Ankara: TMMOB, 1984). 144-145 ss.

göstermiştir. Pamuklu dokuma sektöründe üretim üniteleri örgütlenmiş ve örgütlenmemiş sektör olmak üzere iki kısımdır. Örgütlenmiş üniteler kamu kuruluşları ile şirketlerdir. Kır kesiminde aile işletmeleri olarak faaliyet gösteren tezgahlar da örgütlenmemiş ünitelerdir. Örgütlenmemiş üniteler ya özellikli mamulleri (havlu, peçete, yazma, mendil) üreten birimlerdir ya da kalitesi düşük olmakla birlikte normal tekstil ürünlerini üreten küçük ünitelerdir.²¹

Ülkemizdeki pamuk fiyatları dünya fiyatlarının üzerindedir. Bu nedenle sektörde teknolojinin yenilenmesi gerekmektedir. Tekstilde pahalı girdilerle mal üreterek dış rekabete açılmamız son derece zordur. Destekleme politikaları pamuk fiyatlarında istikrarı ve dünya fiyatlarıyla paralelliği sağlayacak bir yapıya kavuşturulmalıdır. Türk Cumhuriyetlerinden, Rusya'dan ve Uzak Doğu ülkelerinden gelen çok ucuz dokumalar, ülkemizde bu sektörde çalışan tüm sanayicileri önemli derecede sıkıntıya sokmaktadır. Rusya'dan ve Uzakdoğu ülkelerinden gelen dokumaların ithalatı bir düzene konmalıdır; ithalat yapılmalı ancak konu ile ilgili sektör korunmalıdır.²²

Yünlü sanayii, kirli yapağıdan kumaşa kadar olan faaliyetleri kapsar. Bu faaliyetler iplik ve dokuma olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Yünlü iplikler, kamgarn, strayhgan ve yarı kamgarn olmak üzere üç sınıftır. Dokunan kumaşlar da iplik sınıflamasına göre çeşitlere ayrılır.²³

Dokumayı meydana getiren hammaddenin tarihi gelişimine bakıldığında, yün önce gelmektedir. İlk çağlarda insanlar av hayvanlarının postlarını kullanarak yün ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Koyunun insanlar tarafından evcilleştirilmesi yontma taş devri ile cilalı taş devri arasında geçen zamana rastlar. Eski Mısırlılar ve Romalıların yünü, evlerde elle eğirerek el tezgahlarında dokumuş ve kendi ihtiyaçlarını karşılamış olmaları yünlü dokuma sanatının çok önceden başladığını göstermektedir. Ülkemizdeki yünlü dokuma sanayii eski bir geçmişe sahiptir.

²¹Devlet Planlama Teşkilatı, *Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Sanayii: Genel Bir Değerlendirme* (Ankara: DPT, 1985), 153-155.

²²TOBB Sektör Kurulları, *TOBB Sektörel Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Ankara: TOBB, 1993), 89-90 ss.

²³DPT, 1985, Ön. Ver., 160, 163.s.

Selçuklulardan günümüze kadar Türklerin yünlü kumaş dokudukları ve kullandıkları biliniyor. Örneğin Vatikan papazlarının giydiği elbiselerin, Ankara tiftiğinden dokunmuş kumaşlardan yapıldığı tespit edilmiştir. 1950'li yıllarda kurulmuş tekstil fabrikalarından, pamuklu üretim yapanlarıyla y nl  üretim yapan fabrikalar karşılaştırılacak olursa, y nl  dokuma sanayiinin ülkemiz açısından istenilen düzeyde gelişemediği anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedenlerinden biri y nl  kumaş sanayiinin bilhassa giysi için kullanılan hammaddesinin %85-90'ının dış ülkelerden ithal edilmesidir. Y nl  dokuma sanayii, teşvik edilmesi gereken bir iş koludur. Y nl  kumaş sanayii dışa bağımlı olduğu sürece gelişmesi önlenecektir.²⁴

Dokumadan hazır eşya sektörü içine perde, çarşaf, yastık kılıfı, havlu, peçete, masa örtüsü, yatak örtüsü, yastık, çamaşır torbası ve şase gibi ev eşyaları; dokuma torba, yelken bezi, dantela, brode ve bayrak gibi ürünler girmektedir. Sektör kapsamında söz konusu eşyaların dikilmesi ve katlanması işlemleri de değerlendirilmektedir.²⁵

Halıcılık, çok eski tarihlerden beri bilinen bir sektördür. Teknolojik gelişmeler sonucunda önceleri elde dokunan halı ve kilimler günümüzde makinelerde de dokunmaktadır. Halı ve kilimler makine ve el dokuması olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. El dokuması halılar, y n, ipek, floş olmak üzere kullanılan dokuma hammaddesinin cinsine göre sınıflandırılmaktadır. Y n halıların kaba, orta, ince gibi, ipek halıların ise Hereke, Kayseri gibi eşitleri vardır. Makine halıları, dokuma, yapıştırma, örme, tufting, elyaf, keçe gibi sınıflara ayrılmaktadır. El dokuma halısı üretim ve kapasitesini kesin olarak tespit etmek mümkün değildir. Halı dokuma tezgahları aile birimlerinde yaygındır. Kilim tezgahları da aynı özelliği göstermektedir. Makine halısının kapasite ve üretim tespitinde el halısındakine benzer güçlükler yoktur. Çünkü makine halısı üretimi aile birimlerinde değil fabrikalarda yapılmaktadır.²⁶

²⁴Bahattin şeber, "Türk Tekstilinde Y nl  Kumaş Sanayii'nin Yeri," *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa* (Ankara: TMMOB, 1984), 156, 159.s.

²⁵TOBB, *Bütün Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Tasnifi ve İndeksleri* (Ankara: TOBB, 1960), 23.s.

²⁶DPT, 1985,  n.Ver., 171-173ss.

III.3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

19.y.y. boyunca İngiltere uluslararası tekstil sanayiinin güç merkezi olmuştur. 1913'te bu egemenliği kırılmış olmakla birlikte, dünyada pamuk eğirmenin beşte ikisini gerçekleştiren İngiltere önemli bir tekstil üreticisi ülke olarak kalmıştır. Dünya tekstil piyasasında gelişmekte olan ülkeler, son çeyrek yüzyıldır düşük işgücü maliyeti ve hammadde avantajlarını kullanarak sektörde önemli atılımlar gerçekleştirmiş ve ihracatlarını gelişmiş ülkeler üzerinde yoğunlaştırmıştır. Özellikle pamuk üreticisi olan Türkiye, Hindistan, Pakistan, Mısır, Brezilya ve Meksika gibi ülkeler, sektörde gelişmiş ülkeler karşısında rekabet üstünlüğü sağlamaya başlamıştır. Kaybolan pazarlarını tekrar ele geçirmenin güçlüğüne bilen gelişmiş ülkeler ise gelişmekte olan ülkelere karşı önlem almaya yönelmiştir. Tekstil üretiminin yapısındaki değişiklikler sonucu tekstil ticaretinde de önemli gelişmeler olmuştur. Başlangıçta, ticarete doğal elyaf ve iplik ile dokuma ürünleri önemli yer tutmakta iken son yıllarda elyaf ticaretinde büyük ölçüde gerileme olmuş; ince dokuma, örgü giyim eşyası ve giyim sanayi ürünleri ile moda uygun tekstil ürünleri ağırlık kazanmıştır. Gelişmiş ülkelerin yaşadığı teknoloji üretimi sürecinin getirdiği yeni ürünler, doğal elyafa sahip olma avantajını yaşayan gelişmekte olan ülkelere karşı yeni seçenekler sunmuştur.²⁷

Bundan kısa bir zaman öncesine kadar tekstil endüstrisi, temelde doğal ipliğin eğirilmesi (spining) ve ipliğin (pamuk ve yün) dokunarak kumaş haline getirilmesinden ibaretti. Örgü ve giyim başlıca el üretim etkinliği idi. Günümüzde ise tekstil, çok çeşitli elyapımı elyaf (man-made fibre) kullanabilen ve dünyadaki iplik tüketiminin %60'ını karşılayabilen büyük ölçüde çeşitlenmiş bir sektör haline gelmiştir. Aynı zamanda ipliğin işlenmiş ürün haline dönüşümünü sağlayan endüstriyel yöntemler de büyük ölçüde değişmiştir. Bütün bunlar tekstil sektöründe geniş ekonomik değişiklikleri gerektirmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle tekstil alanında geleneksel yapı hızla değişti. Söz konusu değişikliğe neden olan beş unsur vardı. Birincisi elyapımı iplik işleyen firmaların tekstil ürünlerindeki payı, doğal iplik işleyen firmalara

²⁷Aynı, 44, 114-115, 130-131 ss.

oranla artış gösterdi. İkincisi, toplam üretim teknolojileri, özellikle pamuk endüstrisinde, bitkinin verimli kullanımını artırırken, iplik bükümü ve dokuma arasında bütünleşme sağladı. Üçüncüsü, bölgesel bütünleşme ve ticaretin büyümesi hem EFTA hem de Avrupa Topluluğu'nda ekonomik paylaşımlar için yeni olanaklar yarattı. Dördüncüsü, düşük sermayeli tekstil kuruluşları holdinglerin egemenliğinden korkmadılar. Beşincisi, Japonya'da ve birçok Avrupa ülkesinde ülke politikaları, endüstride verimi artırır umuduyla şirketlerin birleşmelerine destek verdi.²⁸

Bugün gelişmekte olan ülkelerin karşılaştıkları en önemli sorun ihracat gelirlerinin artırılması olmaktadır. Gelişim süreci içinde bulunan bu ülkelerin sanayileşme hızlarını sürdürebilmesi ve artırılabilmesi, ihracat gelirlerinin artırılmasına bağlıdır. Bu nedenle, ihracat gelirlerinin rastlantılara bağlı kalmayıp devamlı olmasını sağlayacak ihracata yönelik sanayilerin kurulması ve geliştirilmesine büyük önem verilmektedir. Çeşitli alt sektörlerden oluşan Türkiye tekstil sanayii teknolojik düzeyi, emek yoğun yapısı, yarattığı çalışma olanakları ve kapasitesinin yüksekliği bakımlarından, ekonomik verimliliği ve gayri safi milli hasılaya katkısı en yüksek sektörlerden birisidir. Hiçbir ülke, sanayi üretimi için satılan hammaddeden elde edilecek gelirle kalkınamaz. Ancak bu hammaddelerin işlenerek katma değeri yüksek ürünler olarak satılmasıyla gerçek bir kalkınma mümkün olabilir. Ülkemizde yetiştirilen 1 kg. pamuk, iplik olarak ihraç edilirse %40-50, dokuma olarak ihraç edilirse %110-120, konfeksiyon olarak ihraç edilirse %500-600 daha fazla gelir getirmektedir.²⁹

Türkiye'de tekstil sektörü geleneksel bir sektördür. Tarihsel gelişme sürecinde tekstilde öncelikle ev ekonomisi şeklinde oluşan üretim birimleri daha sonra büyük ölçekli birimler haline dönüştürülmüştür. Türkiye 1920 ve 1930 yılları arasında, tekstil sanayiinde yeterli üretim kapasitesinin olmaması nedeniyle ham pamuk ihraç etmekte ve karşılığında işlenmiş tekstil ürünleri almaktaydı. Bu dönemin son yıllarına rastlayan Büyük Bunalım ile dünya pazarlarında ham pamuk talebi azalmış bu da dolaylı olarak işlenmiş tekstil ürünleri ithalat potansiyelini olumsuz yönde

²⁸OECD, Ön. Ver., 9, 25.s.

²⁹Hasan Çelebioğlu, "Tekstil Sektörümüzün Dış Ticaret Sorunları," *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altınyunus İzmir* (Ankara:TMMOB), 105-106 ss.

etkilemiştir. Türkiye'de tekstil endüstrisi, Cumhuriyet Dönemi'nde devlet politikası olarak ele alınmış ve destek görmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında toplanan I. İktisat Kongresi'nde, kalkınma ve sanayileşmenin temel hedefleri tespit edilirken, öncelikle ele alınması gereken sektörler arasında tekstil sanayii önemle vurgulanmıştır. 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar Türkiye'de tekstil sanayiinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Osmanlı Devleti'nden kalan Feshane, Hereke ve Bakırköy fabrikalarının yönetimi 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maden Bankası'na verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti endüstriye ilişkin ilk yasal düzenlemeyi de 1924 yılında gerçekleştirmiştir. Hazırlanmasına 1913 yılında başlanan ancak I. Dünya Savaşı nedeniyle yürürlüğe konamayan "Sanayiye Teşvik Yasası" 1924 yılında yeniden biçimlendirilip yaşama aktarılmıştır. Bu yasada, karşılığı devlet kaynaklarından ödenecek her türlü giysi kumaşının ulusal üretimden olması koşulu getirilmiştir. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı(1931-1934) ile Türk Tekstil Sanayiinin geliştirilmesine ilişkin çabalar yoğunlaşmış ve 1933 yılında Sümerbank'ın kurulması ile teknolojik bilginin yayılması süreci hızlandırılmıştır. Sümerbank Türkiye'nin gereksinimini karşılamak üzere Nazilli, Kayseri, Ereğli, Malatya ve Bursa merinos fabrikalarını kurarak üretime geçmiş, Osmanlı Devleti'nden devralınan tekstil fabrikaları bu çatı altında toplanmış ve uzun dönemli politikalar saptanmıştır. 1940'lı yılların başlarında tekstil makineleri ithalatı için döviz ayrılmıştır. 1946'ya kadar ithalatın önemli bir kısmını yurt içinde üretebilir duruma gelen sanayi, 1946 Planı ile mevcut fabrikaların genişletilmesi ve modernizasyonunda önemli aşamalar göstermiştir. 1950'li yıllarda verilen teşviklerde özel sektörün gerek pamuklu dokuma ve gerekse yünlü dokuma sanayiinin üretimi Sümerbank üretimini aşmıştır. Ancak bu yıllarda tekstil işletmeleri oldukça küçük ölçeklidir. Bununla birlikte bu tarihten sonra sunulan teşvik tedbirleri ile özel sektörün tekstil sektöründeki faaliyetleri gelişmeye başlamış ve özellikle Çukurova'da yeni işletmeler kurulmuştur.³⁰

³⁰Orhan Pazarcık, "Türkiye'de Tekstil Sanayii Teknolojisinin Mevcut Durumu ve İhracat Açısından Geleceği," *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986, Altınyunus, İzmir* (Ankara:TMMOB), 63.s. ; DPT, 1985, Ön.Ver., 143-145 ss. ; Ertuğ Yaşar, *Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü* (İstanbul: İTKİB, 1994), 48-49 ss.; DPT, "Tekstil Sektörü Çalışma Grubu Raporu," *3. İzmir İktisat Kongresi 4-7 Haziran 1992. 11. Cilt.* (Ankara: DPT, 1993), 157.s.

Planlı Kalkınma döneminde, 1960'lardan sonra alınan tedbirler sonucu, tekstil sanayiinde girişimlerin büyük işletmeler haline dönüşmesi hızlanmıştır. Anılan dönemde bir önceki on yıllık "açık dış ekonomi" anlayışının tersine, "içe kapalı dış ekonomi" yaklaşımı uygulanmıştır. Bu amaçla, birçok sanayi ve tüketim malının dışalım gümrük vergileri yükseltilmiş ve dış alımlarına sayısal sınırlama getirilmiştir. Bunun yanı sıra, bu ürünleri Türkiye'de üretecek fabrikaların kurulması desteklenmiş; bu yolla da sanayileşme sağlanmaya çalışılmıştır. 1960'lı yıllarda kamu kesimince yeni üretim birimlerinin kurulmasının önlenmesi; özel sektörün, yatırım indirimi, gümrük bağışıklığı, orta erimli kredi kaynakları yaratılması, gümrük taksitlendirmesi, yatırım kotasında öncelik tanınması, dışsatımda vergi geri ödenmesi gibi türlü özendirme araçlarından yararlandırılması, tekstil işkolunda özel sektörün payının daha da artmasına neden olmuştur. 1963-72 yılları arası dönem irdelendiğinde özet olarak denebilir ki, ilk kez planlı kalkınma denemesinin yapıldığı bu yıllar, tekstil sektörünün gelişmesine yardımcı olmuştur. 1960'lı yılların özen gösterilmesi gereken en önemli özelliği, 1980'lerde patlayacak olan tekstil ürünleri dışsatımının ilk kez başlamasıdır. 1960'lı yıllar boyunca izlenen planlı kalkınma modeli, Türk tekstil sektörünün gelişmesine yardımcı olmuştur. Ancak Türk tekstil sektörü yatırım patlamasını 1970'li ve 1980'li yıllarda gerçekleştirmiştir. Bu yıllarda, Türkiye genel ekonomisinde olduğu gibi, tekstil sektöründe de bir yeniden yapılanma ve dışa açılma eğilimi yaşanmıştır. 1980 yılı ekonomik kararlarının getirdiği değişimler, tekstil sektörü tarafından çok yerinde bir biçimde yakalanmış ve değerlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak tekstil ve konfeksiyon sektörü 1990'lı yıllara, Türkiye'nin en büyük sektörü olarak girmiştir.

Tekstil sektörü, Türkiye sanayi üretimini sağlayan en büyük sektörlerden biridir. Türkiye'nin 1992 yılı toplam fiziki üretimi, 1988 yılı sabit fiyatları ile, 134 trilyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimin 98.4 trilyon TL.lik kısmı imalat sanayiine aittir. İmalat sanayi üretimi, tüketim malları, ara mallar ve yatırım malları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Tekstil sektörü, tüketim malları altında değerlendirilmektedir. 1992 yılı Türkiye tüketim malları üretimi, 35.5 trilyon TL.dir. Tekstil sektörünün 1992 yılı üretim değeri ise, 11.3 trilyon

TL.yi aşmıştır. Bu verilere göre tekstil sektörü, tüketim malları üretiminin %31.8'ni, imalat sanayii üretiminin %11.5'ini ve toplam Türkiye üretiminin de %8.4'ünü sağlamaktadır. Sektör, Türkiye'nin 1991 yılı itibariyle 13.6 milyar dolara ulaşan ihracatı içinde 4.6 milyar dolarlık payı ile toplam ihracatın %34'ünü gerçekleştirerek, ülkenin en önde gelen döviz kazandırıcı sanayi kolu olma niteliğini taşımaktadır. Türkiye imalat sanayi sektörleri içinde tekstil sektörü üretimi, gıda sektörü üretiminden sonra ikinci sırada bulunmaktadır. Bu veriler, tekstil sektörü üretiminin büyüklüğü ve Türkiye ekonomisi için önemini vurgulamak açısından yeterli ölçüde doyurucudur. Türkiye, uluslararası ekonomik kriterlerle gelişmekte olan ülkeler arasında (ya da yeni bir tanımla "yeni sanayileşen ülke") olmasına karşın, yine bu kriterlerle ölçüldüğünde, tekstil sektöründe birçok gelişmiş ülkenin önünde yer almaktadır. Dört milyonu aşan iş sayısı, beş milyar dolara yaklaşan ihracatı, gelişmiş sanayii ve önemli boyutlardaki istihdamı, sektörün belirli aşamaları geçerek "gelişmişlik düzeyi"ne eriştiğini belgelemektedir. Eğer AT ve dünya pazarlarında uzun savaşınlar sonucu elde edilen Türk Tekstil Endüstrisi'nin dışsattım payı korunmak isteniyorsa, sektör için uzun erimli bir programın oluşturulması ve bu program çerçevesinde gerekli yatırım, destek ve fiyatlandırma önlemlerinin alınması gerekmektedir.³¹

Bugüne dek Türkiye, tekstil sektöründe, ucuz işgücü, hammadde bulunulurluğu, coğrafik yakınlık gibi üstünlüklerini rakiplerine karşı kullanmıştır. Ancak bu üstünlüklere dayanarak ve güvenerek tekstil yatırım politikası saptamak, işletmecilik yapmak yanlıştır. Zira pahalı el emeği dezavantajıyla yaşamak zorunda olan zengin sanayileşmiş ülkeler, aynı zamanda, tekstil teknolojisini geliştiren ve üreten ülkeler olma avantajını çok iyi bir şekilde değerlendirerek, emek yoğun klasik teknolojisini 20 yıl içinde dördüncü sermaye yoğun teknolojisi haline getirmeyi başarmışlardır. Artık tekstilde işçi ücretlerinin düşük olması bir avantaj sağlamamaktadır. 1967 yılında Türkiye'de hem iplik hem de dokuma üretiminin ABD'dekinden daha ucuza mal olduğu, fakat aradan geçen 20 yıl içerisinde Türkiye'de işçi ücretlerinin yalnızca %60 artmasına karşılık ABD'de %268 artmış olmasına, başka bir anlatımla Türkiye'de işçilerin saat ücretlerinin, ABD'deki meslektaşlarının aldığından yalnızca

³¹Yaşar, Ön.Ver., 45-59, 75, 110, 152-154, 254-255 ss. ; DPT, 1993, Ön.Ver. 157, 182.s.

%13.4'ü kadar olmasına rağmen, teknolojideki gelişmeler sayesinde 1988 yılında ABD'daki iplik ve dokuma üretim maliyetlerinin, Türkiye'dekinden çok daha düşük olduğu görülmektedir.

Günümüz koşullarında artık önemli olan el emeğinin ucuz ya da pahalı olması değil, çalışanların niteliğidir. İşçisinden yöneticisine bir tekstil fabrikasındaki her bireyin yaptığı işi en iyi şekilde yapma ve işletmenin genel hedeflerine yönelme konusunda bilgilenme sürecini yaşaması, belki de Türk tekstil sanayiinin geleceğini belirleyecektir. Sektör artık kendi teknolojisini üretebilmeli dışa bağımlı olmaktan kendisini kurtarmalıdır. Bu amaçla da konuyla ilgili araştırma-geliştirme projelerine destek verilmeli ve her türlü kaynağın ayrılmasında hiçbir tereddüt yaşanmamalıdır. Ülke menfaatleri adına, sektöre ilişkin düşünsel ve teknolojik tabana dayalı bir gelişme stratejisini belirleme yönünde bir an önce harekete geçilmelidir.

III.4. TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE TİCARET - ULUSLARARASI İLİŞKİLER

İkinci Dünya Savaşının hemen ardından, savaş kazanan ülkeler, özellikle ABD, İngiltere ve Kanada'nın önderliğinde, bir kez daha böylesi yıkıcı bir savaş yaşamamak amacı ile, yeni bir dünya düzeni kurmak üzere çalışmalara başlamışlardır. Bu amaçla, uluslararası denetimin sağlanacağı çok uluslu ve uluslararası örgütler kurulmuştur. Bu örgütlerin en önemlisi Birleşmiş Milletlerdir. Birleşmiş Milletler, ülkelerin politik sorunlarını çözümlmeyi amaç edinmiştir. Ancak birçok politik sorun ekonomik sorundan ayrılmadığı için, uluslararası ekonomik sorunların çözümü için de bazı dünya örgütlerinin kurulmasına karar verilmiştir. Bu dünya ekonomi örgütleri arasında bulunan IMF (Uluslararası Para Fonu), kısa erimli anapara akımını düzenlemek; IBRD (Dünya Bankası) ise uzun erimli anapara akımını yönlendirmek için kurulmuştur.³² Dünya uluslararası ticaretini yönlendirmek ve düzenlemek için ise bir başka örgüt kurulmuştur. Bu örgüt, International Trade Organization -ITO (Uluslararası Ticaret Örgütü)dür. ITO'nun görevi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları

³²"R.C. Hine, *The Political Economy of European Trade* (NY: 1987)" Yaşar, Ön. Ver., 256.s. daki alıntı.

arası dönemde yaşanan anlamda tarife savaşlarının çıkmasını önlemek ve ulusların ticaret sorunlarını çözmek olarak belirlenmiştir. ITO'nun ayrıca, uluslararası kullanımı olan önemli hammaddelerin ticaretini düzenlemek görevini de üstlenmiştir. Bu örgütün bir alt parçası da salt dışalım gümrük vergilerinin uyumlulaştırılması ve azaltılması ile uğraşması öngörülen GATT- General Agreement on Tariff and Trade (Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması)'dır; 10 Nisan-30 Ekim 1947 tarihleri arasında ABD, Kanada, Fransa, İngiltere, Benelux ülkeleri, Brezilya, Seylan, Pakistan, Burma ve Güney Rodezya'nın katıldığı çok tarifli görüşmeler sonucu, "Tarifeler ve Ticaret Anlaşması'nın (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) ilk şekli 30 Ekim 1947'de imzalanmıştır. Aynı tarihte imzalanan bir protokol ile Genel Anlaşma'nın 1 Ocak 1948'den itibaren uygulanacağı kabul edilmiştir. Türkiye GATT'a 21.12.1953 tarih ve 6202 sayılı Kanunla katılmıştır. Değişiklikler, 14.6.1957 tarih ve 7014 sayılı Kanun ve 3.6.1959 tarih ve 7322 sayılı Kanunla onaylanmıştır. Genel Anlaşma ilk olarak Mart 1955'de gözden geçirilmiştir. 1965'de ise Anlaşma'ya gelişmekte olan ülkelerin sorunlarıyla ilgili beşinci bölüm eklenmiştir. GATT çerçevesinde tekstil konusu ile ilgili ilk anlaşma, Kısa Süreli Pamuklu Dokuma Anlaşması'dır. İkinci anlaşma ise Türkiye'nin de taraf olduğu 1962 yılında imzalanan Uzun Süreli Pamuklu Dokuma Anlaşması'dır. Bu Anlaşma'nın 1973 yılında süresinin dolması üzerine 31 Aralık 1973 tarihinde, dünya tekstil ticaretini büyük ölçüde yönlendiren "Uluslararası Tekstil Ticaretine İlişkin Anlaşma" imzalanmıştır. Uluslararası Tekstil Ticaretine İlişkin Anlaşma'nın ülkemiz bakımından geçici olarak yürürlüğe girdiği 25 Mart 1974 tarihinden geçerli olmak üzere onaylanması kararlaştırılarak 22.5.1975 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA- Multi Fibre Arrangement) olarak bilinen bu anlaşma, genel olarak tekstil ticaretine yeni kısıtlamalar getirilmesini ve mevcut kısıtlamaların geçici olarak kaldırılmasını öngörmüş bulunmaktadır. Anlaşma, "Tekstil Ürünleri Uluslararası Ticaret Anlaşması" (Arrangement Regarding International Trade in Textiles) adıyla da anılmaktadır.³³1974 yılında gelişmekte olan tekstil ve konfeksiyon dışalımıcısı ülkeler arasında bağitlanan MFA'nın temel amacı, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş olan ülkelere yapılan tekstil ve konfeksiyon ticaretinin sürekli denetim altında tutulması; ve

³³DPT, Ön. Ver., 1985, 1-3 ss.

dışalımıcı gelişmiş ülkelerin pazarlarında oluşacak pazar bozulmalarının önlenmesidir. Bu amaçla tekstil ve konfeksiyon dışsatımcısı onbeş ülke biraraya gelmiş ve uluslararası bir düzen kurmuştur. Bu temel anlaşma, herhangi bir gelişmekte olan ülke ile yine herhangi bir gelişmiş ülke arasında bağitlanacak tekstil ve konfeksiyon ticareti sınırlama anlaşmasının ana ilkelerini ortaya koymaktadır. Buna göre, MFA anlaşmasına taraf olan ve GATT üyesi gelişmiş bir ülke, yine, GATT üyesi gelişmekte olan bir ülkeyi, tekstil sınırlama anlaşması yapmaya çağırabilir. Ancak bu çağrı için, gelişmekte olan ülkeden gelişmiş ülkeye yapılan tekstil dışsatımının, gelişmiş ülke pazarını bozacak bir boyuta ulaşması gerekmektedir. Böyle bir durumda belirlenecek yıllık kota artış oranları, ancak MFA anlaşmasında belirlenen oranda olmaktadır.³⁴

MFA'nın oluşumunu zorlayan nedenler arasında, Avrupa Topluluğu'na üye ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yaptıkları tekstil ithalatının giderek büyümesi ve buna bağlı olarak işsizliğin artması yer almaktadır. Topluluk tekstil ticaretini organize etmek üzere anlaşmalar yapma yoluna gitmiştir. 1974 yılında İngiltere tekstil sanayiinin zor durumda kalması ve AT'na öneride bulunması üzerine MFA olarak anılan anlaşmanın ilki yürürlüğe girmiştir. MFA'ların amacı, bir taraftan tekstil ticaretini geliştirip, ticarete liberasyon sağlarken diğer taraftan ithal eden ve ihraç eden ülkelerin tekstil piyasalarında dengesizliklere engel olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak uygulamada MFA, AET ülkelerine giren tekstil ve konfeksiyon ürünlerini sınırlayıp üye ülke sanayilerinin zarar görmemesini sağlamaktadır.³⁵

20 Aralık 1973'te bağitlanan ve 1 Ocak 1974'te yürürlüğe giren MFA'ya taraf olan ülke sayısı sonradan katılımlar ile birlikte kırkın üzerindedir.(AT ülkeleri bir ülke olarak algılanmaktadır.) MFA'ya taraf olan gelişmiş ülkeler şunlardır: Arjantin, Bulgaristan, Slovakya, Macaristan, Makao, Maldivler, Nepal, Peru, Romanya, Sri Lanka, Uruguay, Bangladeş, Çin, Mısır, Hindistan, Malezya, Mauritius, K. Kore, Filipinler, Singapur, Tayland, Vietnam, Brezilya, Çek Devleti,Hong Kong, Endonezya, Malta, Meksika, Pakistan, Polonya, G. Kore, Türkiye. 1974

³⁴Yaşar, Ön. Ver., 256-257. 261.s.

³⁵DESIYAB, Ön. Ver., 43.s.

yılında yürürlüğe giren MFA I'nin dört yıllık uygulaması, gelişmiş ülke üreticilerinin gereksinimleri olduğu öne sürülen nefes alma alanını yaratmış ancak bu üreticiler gerekli olan yeniden yapılanmayı gerçekleştirememişlerdir. Bunun sonucu olarak MFA I, 1978 yılında bir dört yıl için daha uzatılmıştır. Ancak MFA II de, gelişmiş ülkelerin pazar bozulması olarak tanımladıkları süreci değiştirmeye yeterli olamamıştır. Bu nedenle, MFA II'nin uygulama süresinin bittiği yıl olan 1981'de yeniden korumacılık tartışmaları alevlenmiştir. Ancak dünyanın o dönemde içinde bulunduğu durgunluk nedeni ile, gelişmekte olan ülkelerin pek fazla bastırarak gücü olmamış ve Çok Elyafıllar Anlaşması, 1982 yılından başlayarak, bir dört yıl daha uzatılmıştır. MFA III'ün uygulandığı 1982-86 yılları arası, dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretine yeni ülkelerin katıldığı bir dönem olmuştur. MFA III, 1985 yılı bitiminde dolunca, bir kez daha uzatılması gündeme gelmiştir. Ancak bu kez hem gelişmekte olan ülkelerin çok artan itirazları hem de GATT Uruguay turu görüşmelerinin başlamış olması nedeniyle bu uzatmayı yapmak çok zor olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler bu dördüncü kısıtlama anlaşmasını onaylarken çok önemli bir koşulu da gelişmiş ülkelere kabul ettirmişlerdir: Bu anlaşmanın, tekstil ve konfeksiyon ticaretini kısıtlayan son uluslararası anlaşma olması. Ancak Uruguay turu görüşmeleri, tarımsal ürünler ticaretinde doğan sorunlar nedeniyle beklenildiği gibi 1990 yılının Aralık ayında bitirilemeyince, MFA IV'ün bir kez daha uzatılması gündeme gelmiştir. Böylece 1991 yılının Temmuz ayında MFA IV, 1992 yılı sonuna kadar onyediy ay daha uzatılmıştır. Bu uzatma süresince, 1992 yılının Ocak ayında, dünya tekstil ve konfeksiyon ürünleri ticaretini yeniden GATT kuralları ve düzeni içine alacak anlaşma taslağı onaylanmıştır. 1992 yılı sonunda MFA IV, bir kez daha bir yıl süre ile uzatılmıştır.³⁶

Uruguay turu görüşmeleri içinde yer alan tekstil ve konfeksiyon ticareti serbestleşmesi konusu, Dunkell Raporu olarak bilinen metin ile sonuca bağlanmıştır. Bu anlaşmaya göre, tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin yeniden GATT kuralları içine alınması on yıllık bir süre içinde olacaktır. Bu on yıl sonunda, nerede ise yarım asırdır sayısal sınırlamalar altında yapılan dünya tekstil ve konfeksiyon ticareti tamamen serbest olarak yapılacaktır. Dunkell raporu onaylandığında, Uruguay turu görüşmelerinin

³⁶Ertuğ Yaşar, Ön. Ver., 262-264 ss.

1992 yılı sonuna kadar bitirileceği ve 1993 yılından başlayarak bu turun düzenlemelerinin uygulanacağı düşünüldüğü için , tekstil ve konfeksiyon ürünleri ticaretinin GATT kuralları içine alınması süreci de 1993 yılında başlatılmıştır.³⁷ Ancak Uruguay turu sonuçları, ancak 1995 yılının ilk günü yürürlüğe girdiği için, on yıllık geçiş dönemi de 2005 yılına kadar sürecektir. Buna göre düzenlemede tekstil sektörünün GATT ile bütünleşmesi için üç aşama düşünülmektedir. Bu üç aşama şu dönemleri kapsayacaktır: 1. aşama için 1 Ocak 1995-31 Aralık 1997, 2. aşama için 1 Ocak 1998- 31 Aralık 2001 ve 3.aşama için de 1 Ocak 2002-31 Aralık 2004 tarihleri saptanmıştır.³⁸

Sonuçta , 1 Ocak 2005 itibariyle, tekstil ve giyim alanındaki ticarete tam serbestlik (liberalization) olması beklenmektedir. Bölgesel farklılıkların yok edilmesi iç ve dış önlemler aracılığıyla olmaktadır. Bir iç önlem olarak, üye devlet ve komisyondaki çeşitli kota yönetim ofislerini bağlayan bir ağın kurulması tasarlanmaktadır. Oluşturulacak ağ ile, AT kotalarını izlemeyi kolaylaştırma ve tüm ilgili gruplara mevcut güncel enformasyonu sağlama amaçlanmaktadır. GATT Uruguay turu sonucu oluşması beklenen Dünya tekstil ve konfeksiyon sektörü ticareti liberalleşmesi, Türkiye açısından da çeşitli önemlerin alınmasını gerektirmektedir.³⁹ Ancak Türkiye-AT Gümrük Birliği 1995 yılında gerçekleşmiştir ve AT'nin Türk tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı kotalar kalktığı için, Türkiye adına tek serbestleşme etkisi ABD kotalarının kalkması biçiminde yaşam bulacaktır.

Klasik tekstil sanayiinin emek-yoğun bir sanayi dalı olması nedeniyle, el emeğinin pahalı olduğu sanayileşmiş ülkelerin, el emeğinin ucuz ve bol olduğu geri kalmış ve kalkınmakta olan ülkeler tekstil sanayileriyle rekabet etmekte büyük zorluklarla karşılaştıkları bir gerçektir. Sanayileşmiş ülkelerin bu zorlukları aşabilmek için MFA gibi ithalat sınırlamaları, ulusal tekstil sektörleri için sübvansiyon uygulamaları

³⁷Aym, 264.s.

³⁸International Trade Centre-ITC, *Textiles and Clothing: An Introduction to Quality Requirements in Selected Markets* (Geneva: ITC UNCTAD/GATT, 1994), 62.s.

³⁹Aym, 64.s.

(maddi katkı), yerli malı kullanımını teşvik kampanyaları, sektörün yapısını sermaye-yoğun hale getirme yönünde kimi önlemler almaktadır.⁴⁰

Gelişmiş ülkeler yukarıda sayılan önlemleri alarak gelişmekte olan ülkelerin bir anlamda önünü kapatmıştır. Tüm dünya ülkelerinin tekstil sektörü üzerinde böylesine yoğunlaşmalarının nedeni, sektörün dünya ticaret hacmi içinde %6 gibi önemli bir paya sahip olması ve gelişme sürecinde kazandığı ivmedir. Günümüz tekstil teknolojisinin sermaye-yoğun ve/veya teknoloji-yoğun bir niteliğe sahip olması, el emeğinin ucuz olduğu gelişmekte olan ülkelerin, bu alandaki rekabet üstünlüğünü indirmişdir. Bununla birlikte tekstil teknolojisinin, gelişmekte olan ülkelerin hiç yararlanamayacağı kadar sermaye-yoğun bir düzeye geldiği görüşü de biraz zayıf olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşün geçerli olması halinde Batılı ülkelerin gelişmekte olan ihracatçı ülkelere kısıtlama getirme gereksinimini duymamaları gerekirdi. Öte yandan gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere teknolojilerini ihraç edebilmek için ve böylece kazandıkları geliri, yeni teknolojileri üretme yönünde araştırma-geliştirme çalışmalarına yöneltme çabası ve anlayışına sahiptir. Bugün dünya tekstil endüstrisinde pay alan gelişmekte olan ülkeler kullandıkları teknolojileri büyük ölçüde ithal ettiklerinden, eski tekstil ihracatçısı gelişmiş ülkeler de sermayelerini tekstil ürünleri üretiminden tekstil teknolojisi üretimine kaydırmışlardır.⁴¹

Dünya ekonomisinde, teknolojik üstünlük bir grup gelişmiş ülkenin elinde olmakla birlikte tekstil endüstrisi, bizim gibi hâlâ kimi rekabet üstünlüklerine sahip ülkelere giderek gelişen ve kendini yenileyen bir sektör durumundadır. Ülkemizin tekstil sektöründe taşıdığı rekabet üstünlükleri, doğal hammadde kaynakları, Avrupa pazarına coğrafi yakınlık, sağlam bir altyapı ve deneyim şeklinde özetlenebilir.

Dünya tekstil ticaretine bakıldığında uygulanan kotalara rağmen AT ülkeleri, Türk tekstil sektörünün en büyük pazarını oluşturmaktadır. Avrupa Topluluğu ülkelerine coğrafi yakınlık ve gümrük vergisinden muaf

⁴⁰Tarakçıoğlu, 1986, Ön.Ver., 113-115 ss.

⁴¹Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ön. Ver., 1.s.; Mehmet Çiflikli, "Türkiye'nin AT'ye Tam Üyelik Öncesi AT'nin Tekstil Politikası," *Tekstil ve Makina*, 2 (IV.Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 37.s.

olmak gibi ortaklık ilişkisinin sağladığı avantajlar ile ülkemizin en büyük tekstil dışalımıcısı AT'dur. Topluluk içerisinde en güçlü ekonomiye sahip olan Almanya da Türk tekstil ihracatında en önemli pazar konumundadır. Almanya, aynı zamanda dünyanın en büyük ihracatçısıdır. Bu arada Japonya, İtalya, Çin ve Hong Kong gibi ülkeler, dünya tekstil ihracat payı en yüksek olan ülkeler arasında bulunmaktadır. Hong Kong, aynı zamanda dünyanın en büyük tekstil ithalatçısı olma yolundadır. Tayvan ve Güney Kore de son yıllarda sektörde büyük ilerlemeler göstermektedir. Fakat yine de son yıllarda en büyük ihracat artışını Türkiye gerçekleştirmiştir. Türk tekstil ihracatı esas itibariyle Batı Avrupa, AT ve ABD'ye yönelmiştir. AT ülkeleri arasında da Batı Almanya'nın önemli bir yeri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, İran, Katar, Kuveyt, Umman, Libya, Lübnan, Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, Ürdün, Yemen gibi Orta Doğu ve Arap ülkeler ile Bağımsız Devletler Topluluğu, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Bulgaristan gibi ülke pazarlarına girilmeye de başlanmıştır. Ancak Türkiye'nin de dünya tekstil ve giyim ticaretinde belli bir yeri vardır. Fakat daha önce de sözü edildiği gibi Türkiye klasik ihracat pazarlarında miktar kısıtlamaları ile karşılaşmaktadır. Bu konuda Türkiye'de, Uzak Doğu Asya'da bulunan rakip ülkelerin (örneğin Güney Kore, Tayvan gibi) yaptığı şekilde kotaya tabi mallarda katma değeri yüksek olanlarla kota dışı mal ve ülkelere kayarak veya çeşitli şekillerde kota delmeye yönelik yollara başvurarak ihracattan elde ettiği geliri artırabilir.⁴² Türkiye'nin tekstil sektöründe uluslararası pazardaki yerini belirleyebilmek açısından aşağıda sunulan tablolardaki verileri değerlendirmek yararlı olacaktır.

1970-92 yılları arasında Türkiye'nin de içinde bulunduğu kimi dünya ülkelerinin doğal elyafa ilişkin ihracat verileri 1.Tablo'dan izlenebilir. Türkiye doğal elyafa 1970-1985 yılları arasında dünyanın önde gelen ihracatçıları arasında lider konumunda iken 1990 yılında İngiltere'nin ardında ikinci sıraya inmiş, 1992 yılında ise Hindistan lider konumuna geçerken Türkiye doğal elyaf ihracat oranında dördüncü sıraya düşmüştür.

⁴²Özenç, Ön. Ver., 2,7,23-32 ss.

1. TABLO : Doğal elyafıta dünya ihracat oranları (1970-1992)⁴³

	1970 (milyon\$)	1975	1983	1985	1990	1991	1992
Türkiye	178.4	246.6	243.2	220.3	195.2	199.2	66
Almanya	38.2	73.1	123.1	128.5	193.5		228.2
İtalya	19	16.7	31.6	43.5	62.4		59
İngiltere	59.6	104.9	199.3	262.2	298.7		236.9
Tayland	41.9	41.8	13.6	9.1	14.6		16.3
Hindistan	39.0	48.5	180.4	51.2	483.4		337.7

2. TABLO : Pamuk ve pamuk ipliğinde dünya ihracat oranları⁴⁴

	1970	1975	1983	1985	1990	1992
Türkiye	185.6	284.8	448.6		408.7	147.9
Almanya	26.4	47.5	154.8		372.5	339.4
İtalya	22.0	57.5	132.1	169.7	409.1	497.9
İngiltere	29.9	46.2	31.4	28.2	41.1	66.1
Tayland	0.1	0.8	8.3	24.7	83.4	69.6
Hindistan	57.4	33.3	188.0	82.2	728.1	762.9

Aynı doğal elyaf sektöründe olduğu gibi pamuk ve pamuk ipliği sektöründeki ihracatta da Türkiye 1970-1983 yılları arasında diğer dünya ülkeleri yanında büyük bir fark ile lider durumunda iken 1990 yılında liderliği Hindistan'a bırakmış ve 1992 yılında dördüncülüğe düşmüştür. Türk tekstil sektörünün pamuk ve pamuk ipliği alanında ihracat payındaki düşüşün nedeni daha önce değinildiği gibi ürün maliyetinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır.

⁴³United Nations, *UNCTAD Commodity Yearbook 1994* (New York: United Nations, 1994), 240-241 ss.

⁴⁴Aynı, 288.s.

3. TABLO : Doküman ipliğinde dünya ihracat ve ithalat oranları (1989-1993)⁴⁵

Ülkeler	İthalat					Ülkeler	İhracat				
	1989	1990	1991	1992	1993		1989	1990	1991	1992	1993
TOPLAM	23729713	28157167	26194418	28377104	24872086	TOPLAM	21509496	26498678	23726905	25419943	23026153
Almanya	2326173	5382622	2644420	2655052	1878571	Almanya	3077544	6759078	3292692	3532768	2711940
H. Kong	2258155	2165608	2583032	2714603	2454748	İtalya	1845162	2106805	2030787	2167706	2128111
İtalya	2253700	2477358	2207080	2270845	1933494	H. Kong	1575589	1533587	1745338	1938865	1959071
Fransa	1661718	2071284	1914372	2112360	1711094	Fransa	1505667	1543735	1444052	1575407	1264360
İngiltere	1461295	1595721	1600751	1727271	1396439	İngiltere	1159900	1365137	1323486	1347910	1069183
Belçika	1152399	1377043	1329892	1315390	1142301	AHD	1089945	1292856	1311828	1224738	1069934
Japonya	1366776	1200579	1471684	1298946	1103087	Çin	1209065	1007971	1274326	1345294	1335390
Çin	889404	593209	746395	1903669	1719224	Japonya	1153395	1161656	1227988	1233950	1093893
Kore C.	748404	743062	1021365	1029521	1068762	Pakistan	695025	1002891	1169832	1273875	1200305
ABD	782278	731935	870126	1001367	1202702	Belçika	1050662	1151946	1102435	1107775	997003
Hollanda	672070	775187	742578	77097	739894	Kore C.	903872	867563	976284	1046544	947994
İspanya	421364	492973	548572	619997	468400	İsviçre	739306	847747	749988	772019	620630
Portekiz	367591	508906	506017	585257	100586	Hindistan	303827	360320	541151	651337	562176
Avusturya	442888	537781	472996	496690	411652	İspanya	331230	475741	447897	486982	492145
Kanada	498977	422880	438073	456315	501042	Türkiye	488058	492898	470035	435642	347151
İsviçre	420091	463979	395769	409988	327944	Avusturya	390615	452815	407085	443582	370312
Avustralya	421631	357007	409157	402680	398841	Brezilya	372697	347758	335964	380538	250419
BDT	552304	562921	582207			Mısır	463210	391483	310430	249293	221384
Türkiye	197283	327843	294818	367345	515706	Yunanistan	288916	285103	276398	274420	23013
Endonezya	216867	328233	268868	310997	280109	Tayland	159416	215284	264637	291334	322775
Danimarka	252204	290251	275621	283071	226924	Kanada	179606	196566	262033	276508	323048
Yunanistan	203443	255626	217813	286838	52497	Hollanda	220493	241207	223306	216197	221407
İran	27601	89330	266681	385336	249141	Endonezya	111163	109482	203678	344136	389953
Malezya	131064	168400	232077	283920	238190	İrlanda	151843	173907	193814	217507	143865
İsrail	159956	179667	207574	234824	237973	Meksika	165314	159369	165674	167733	181185

⁴⁵United Nations, 1993 *International Trade Statistics Yearbook: Annuaire Statistique du Commerce International* 2.Vol. (New York, NY: UN, 1995), 120-121 ss.

Tayland	221531	201638	188522	198779	189734	Singapur	143477	153984	171704	146310	228464
Singapur	177276	189814	206502	184652	211643	Gün. Afr.	142108	144090	143553	169896	214813
İrlanda	160814	179670	181970	201406	159408	Portekiz	122299	131073	141401	143074	22634
İsviçre	192663	196920	171654	172525	136599	Danimarka	114433	131547	118040	122405	131838
Suriye	120145	106423	153058	157160	203971	Malezya	82609	98289	116790	148528	223747
Brezilya	97598	120263	153578	128871	215658	Peru	102183	129555	119827	98094	65287
Macau	129160	122086	115711	147093	114112	Arjantin	103884	121296	107355	94006	114894
Filipinler	153082	151987	109103	103499	96098	Cekoslovakya	53098	63308	110299	128210	
Bangladeş	92840	99274	127389	138718	209263	Uruguay	10490	9847	10092	215905	173006
Yugoslavya	161091	222632	139153		11854	Yugoslavya	207073	142967	79494		20527
Tunus	99957	120239	111656	117951	99339	İsrail	64324	66733	75771	79093	69475
Mısır	67197	124020	108877	114044	114456	Fas	49109	66361	58694	62975	46098
Fas	94343	109477	118745	115761	96776	Macau	44619	41768	67258	75998	70988
Mauriti		100132	111804	119630	157525	İsviçre	62820	61828	55278	49889	38576
Bulgaristan	224610	233506	42248	26720		Bulgaristan	44554	51777	47278	49525	38870
Pakistan	133751	101264	105336	93688	73865	Yeni Zel.	62500	49925	47553	41426	37618
Filipinler	68649	80943	112331	106259	110284	BDT	25066	25007	91357		
Cezayir	68235	131052	81735	82634	98024	Polonya	28438	42875	22208	48399	45638
Hindistan	131899	146455	60900	69110	120156	Bangladeş	42515	41450	34669	32725	57962
Romanya	74959	83507	93828	98077		Romanya	47478	31847	18964	57397	62152
Gün. Afr.	83090	90854	78988	80680	70334	Norveç	29583	33312	32633	34606	33513
Meksika	53292	64029	72772	103595	157661	Bulgaristan	48068	33203	16286	29119	
Macaristan	85592	74893	94498	61954	61070	Slovenya				77464	61241
Suudi A.	44850	75181	73598	70154	86134	Kolombiya	20472	27845	24479	23936	31552
Norveç	63879	71740	71142	72764	64172	Filipinler	20121	25797	23277	22729	24978

3. tablodan izlendiği üzere, 1993 yılı verilerine göre dokuma ipliği sektöründe ihracat payı en yüksek oran 2.741.940 dolar ile Almanya'ya aittir. Almanya'yı İtalya, Hong Kong ve Çin izlemektedir. Türkiye 347.151 dolar ihracat girdisi ile 16. sıradadır. Dokuma ipliğinde ithalat oranı en yüksek ülke ise 2.454.748 dolar ile Hong Kong'tur.

4. TABLO: Türkiye Tekstil İhracatı (1995-94-93 Ocak-Haziran)⁴⁶

TEKSTİL	1993	1994	94'TE 93'E 94'TE93'E		1995	95'TE 94'E 95'TE 94'E	
			GÖRE	GÖRE		GÖRE	GÖRE
			DEĞİŞ. %	DEĞİŞ. %		DEĞİŞ. %	DEĞİŞ. %
	MIKTAR(KG) DEĞER(\$)	MIKTAR(KG) DEĞER(\$)	MIKTAR	DEĞER	MIKTAR(KG) DEĞER(\$)	MIKTAR	DEĞER
ALMANYA	9.731.984 85.524.519	11.265.042 74.142.628	46.6	-13.1	12.640.078 84.832.278	-11.4	14.1
FRANSA	6.442.818 47.674.066	9.597.537 57.987.925	49.0	21.6	11.204.975 77.217.752	16.7	41.2
İTALYA	26.469.222 72.062.165	43.867.873 122.127.771	65.7	64.9	38.124.661 133.802.922	-13.1	9.6
BELJİK	9.091.949 31.224.788	11.789.952 38.999.411	29.7	24.9	8.827.207 34.131.518	-25.1	-12.5
HOLLANDA	1.545.215 10.495.024	1.298.715 9.142.101	-16.1	-11.8	2.442.779 17.259.796	58.1	84.7
İNGİLTERE	12.426.181 57.050.429	19.505.979 74.689.198	57.0	30.9	24.425.170 11.619.123	25.2	49.5
İRLANDA	271.736 1.846.958	250.455 2.286.669	-7.8	23.8	816.008 3.176.235	223.4	36.9
DANİMARKA	405.217 5.287.272	587.175 5.077.704	26.2	-4.0	625.475 5.846.315	6.5	15.1
YUNANİSTAN	211.538 891.004	710.447 2.145.241	209.4	140.8	1.187.833 5.896.275	65.8	174.9
İSPANYA	1.457.114 5.133.448	1.589.071 9.724.415	110.1	89.3	6.528.650 19.901.875	81.9	101.6
PORTEKİZ	6.499.871 9.093.761	6.590.016 9.815.111	1.4	8.2	975.570 6.344.147	-85.2	-35.5
AVUSTURYA	159.091 7.788.181	156.529 3.511.051	-0.7	-54.9	441.365 252.694	23.8	21.1
FİNLANDİYA	25.984 165.744	49.733 225.115	91.4	96.2	10.003 316.345	-39.7	1.5
İSVEÇ	179.226 1.109.529	272.192 1.611.300	52.7	45.2	1.513.302 5.119.034	456.0	217.7
AT TOPLAMI	75.196.418 337.147.126	112.716.318 412.012.959	49.9	23.1	109.777.377 509.756.329	-2.6	23.7
ABD	3.495.662 39.048.697	10.542.109 75.328.409	94.7	94.2	10.743.724 73.786.911	-35.0	-5.7
KANADA	466.167 6.650.607	551.919 4.118.801	18.8	-34.4	1.156.970 13.642.899	180.9	213.7
İSVİÇRE	4.822.068 16.522.798	4.506.088 18.506.800	13.0	13.0	1.812.504 7.972.410	-59.1	-56.9
NORVEÇ	213.508 887.504	152.705 1.061.506	-28.5	19.0	35.399 542.574	-76.8	-49.0
İZLANDA			0.0	0.0		0.0	0.0
EFTA TOPLAMI	4.236.176 17.410.362	4.658.791 19.570.312	10.0	12.4	1.867.961 8.514.993	-59.9	-56.5

⁴⁶İTKİB AR-GE ve Mevzuat Şubesi 1995 yılı kayıtları

TÜRKİYE TOP.	166.493.936.647.876.909	234.915.672.848.678.430	41.1	31.0	201.420.806	-14.3	19.6
TEKS. İHR.					1.015.320.178		
TÜRKİYE GENEL	7.150.552.000	7.057.247.000	7.1		9.918.166.000	29.5	
İHRACAT							
TEKSTİLİN GENEL	9.1	11.1			10.2	-7.0	
İÇİMLERİ PAYI							

Türkiye'nin AT ülkeleri içinde en fazla tekstil ihracatını yaptığı ülke, 1993 yılı verilerine göre Almanya iken 1995 yılında ilk sırayı İtalya almıştır. İtalya'yı İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD izlemektedir. AT, 509.756.329 dolarlık payı ile Türkiye'nin en büyük ihracat pazarıdır. Türkiye'nin toplam tekstil ihracatı, 1995 yılı ilk altı ayı içeren verilere göre 1.015.320.178 dolardır. Türkiye'nin genel ihracatı aynı dönemde 9.918.166.000 dolardır. Tekstilin genel içindeki ihracat payı %10.2'dir. Ancak tekstil, konfeksiyon sektörü ile birlikte Türkiye ihracat oranının %38.4'üne sahiptir.

5. TABLO : Türkiye Tekstil İthalatı (1995-94-93 Ocak-Haziran)⁴⁷

TEKSTİL	1993		1994		1995	
	94'TE 93'E		95'TE 94'E		95'TE 94'E	
	GÖRE		GÖRE		GÖRE	
	DEĞİŞ. %		DEĞİŞ. %		DEĞİŞ. %	
	MİKTAR(KG)	DEĞER(\$)	MİKTAR(KG)	DEĞER(\$)	MİKTAR(KG)	DEĞER(\$)
ALMANYA	22.915.023	96.446.110	15.427.799	72.069.638	-29.7	-24.6
FRANSA	2.063.327	13.182.047	1.927.171	12.965.197	-6.6	-1.5
İTALYA	27.156.949	81.446.693	15.006.611	50.615.769	-41.9	-30.3
BEL LÜKS	2.499.190	13.050.129	2.729.295	13.104.974	9.2	0.6
HOLLANDA	1.418.701	11.501.195	1.423.140	11.197.044	0.3	0.8
İNGİLTERE	1.152.434	13.464.177	1.127.776	12.737.217	-2.2	-5.1
İRLANDA	509.191	1.540.511	291.512	926.169	-42.7	-39.9
DANİMARKA	25.530	426.710	19.049	648.006	-24.1	55.3
YUNANİSTAN	10.160.897	11.911.711	2.122.193	1.287.468	-79.2	-72.4
İSPANYA	800.172	2.305.189	870.001	4.317.000	8.7	82.3

⁴⁷ Ayrı

PORTEKİZ	4.609.095	7.871.678	2.706.576	4.671.781	-44,4	-40,7	1.291.539	3.631.615	52,3	-22,3
AVUSTURYA	4.165.748	11.372.104	3.745.759	8.208.559	-22,1	-27,0	3.781.664	13.442.090	16,5	63,8
FİNLANDİYA	3.989.332	6.102.408	2.056.343	3.846.181	-48,3	-37,0	4.727.461	9.749.859	129,9	153,5
İSVEÇ	95.701	891.360	132.023	839.185	37,7	-5,9	239.433	1.289.725	81,4	53,7
AT TOPLAMI	83.614.154	271.348.255	52.446.108	208.311.696	-37,3	-24,0	89.432.981	389.881.345	70,7	38,6
ABD	21.192.189	40.399.484	13.690.319	29.877.044	-36,0	-26,0	16.058.043	101.691.276	236,4	240,4
KANADA	294.611	1.829.895	41.487	109.230	-85,9	-83,1	6.229	69.735	-85,0	-77,4
İSVİÇRE	3.836.104	10.502.913	565.932	5.319.339	-77,4	-49,1	2.641.322	12.252.724	205,0	147,7
NORVEÇ	151	1.167	31.950	47.546	21058,9	974,2	34.221	88.657	7,1	69,6
İZLANDA					0,0	0,0			0,0	0,0
EFTA TOPLAMI	3.836.255	10.504.080	597.882	5.390.385	-70,7	-48,6	2.675.543	13.333.381	198,0	117,1
TÜRKİYE TOP.	365.919.948821.214.785		219.690.087048.869.016		-31,8	-21,0	444.563833.1.365.890303		70,0	110,5
TEKS. İHR.										
TÜRKİYE GENEL İHRACAT	13.080.223.000		10.810.982.000		20,8		15.467.763.000		42,7	
TEKSTİLİN GENEL İÇİNDEKİ PAYI	6,0		6,0				8,8		17,5	

1995 yılı Ocak-Haziran ayları verilerine göre Türkiye'nin tekstil sektöründe en fazla ithalat yaptığı ülke 11.237.838 dolar ile Almanya'dır onu sırasıyla İtalya, Yunanistan ve Fransa izlemektedir. Toplam tekstil ithalatı 1.365.890.303 dolardır. Bu tutar, Türkiye genel ithalatının %8.8'sini içermektedir.

Türk tekstil sektörü, ham pamuğun etkisiyle rakiplerinin çoğunun üzerinde önemli bir avantaja sahiptir. Bununla birlikte yünde büyük ölçüde ithal edilen hammaddeye güvenilmektedir. AT, Türkiye'nin aynı zamanda ithalat payının büyük miktarına sahiptir. Yabancı yatırımlar açısından da Türk tekstil sektöründe Alman firmaları baskındır. Türkiye'de tekstil üretimi yatırıma yönelik 19 yabancı firmanın yedisi Almandır. İtalyan, İngiliz ve Fransız firmalar %40-50 oranında ortak yatırımı tercih etmektedir.⁴⁸ Türkiye, 1993 yılı itibariyle genel anlamda tekstil sektörü

⁴⁸Edward Pincheson, "Textiles and Clothing in Turkey: Part 2," *Textile Outlook International*, (51, 1994), 128-134 ss.

bazında tüm dünya ülkeleri içerisinde %17'lik pay ile AT'nun en büyük pazarı durumunda idi. Türkiye'yi %12'lik pay ile Çin, İtalya (%9), Tayvan (%6), Hindistan (%5), Güney Kore ve Rusya (herbiri %4), Meksika, İngiltere ve İspanya (herbiri %3) izlemektedir. 1994 yılında Türkiye AT'nun beşinci en büyük pazarı durumuna düşmekle birlikte, bu oran, hala dünya kapasite oranı %2.5'den yüksektir. Daha birkaç yıl önce, Türkiye'nin AT pazarına girmesi gerçekleşemez gibi görünmekte iken, 1996 yılına potansiyel büyük bir ithalatçı olarak girmiştir. Türkiye 1995 yılı sonunda AT ile gümrük birliğine girdi ve AT'nun daha liberal ithalat rejimini benimsedi.⁴⁹ Görülmektedir ki AT'nin Türk tekstil ihracatı içindeki payı oldukça yüksektir. Ayrıca ithalat payı, yabancı sermaye ve ortak yatırımlar açısından da oldukça yoğun ilişkiler yaşanmaktadır. AT'na yapılan tekstil ürünleri ihracatı, bazı Topluluk üyesi ülkelerin olumsuz tutumlarına rağmen sürmektedir ancak tekstilin kimi alt sektörlerindeki ihracat girdilerinde son yıllarda düşüş gözlenmektedir. Bu nedenle Türk tekstil sektörünün dünya ekonomisi içindeki yerinin korunması ve geliştirilmesi için gereken önlemlerin alınması gerekmektedir.

4. Tablodan izleneceği üzere ABD pazarı da Türk tekstil ihracatçıları için önemlidir ve son yıllarda gelişme göstermektedir. ABD, kendi tekstil sanayiini, günümüz verili koşullarında, uluslararası rekabete karşı MFA ile koruma altına aldığı feodal fonlarla, bu sanayii, geleceğe hazırlama çabasıdadır. Amaç, Amerikan tekstil (ve konfeksiyon) sanayiine, teknolojik üstünlük kazandırma yoluyla, rekabet üstünlüğü yaratabilmektir. Bunun için, hükümet, bir dizi A+G girişimine destek sağlamaktadır. Örneğin Textile and Clothing Technology Corporation adıyla bilinen A+G girişimi, hükümet-sanayi ortaklığıyla yürütülen bir projenin kapsamındadır. Bu projenin hedefi, yumuşak kumaşların, bilgisayar ve robotların yardımıyla, otomatik olarak konfeksiyon hattına beslendiği, katlandığı, dikildiği ve böylece hazır giyim haline getirildiği bir sistem geliştirmektir. 1981'den 1988'e kadar, Federal Hükümet, sanayi ile birlikte, bu proje için, her yıl 3.5 milyon dolar harcamış; ayrıca Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ne bağlı Charles Stark Draper

⁴⁹Robin Anson, "New Markets, New Suppliers, New Opportunities," *Textile Outlook International*, (63, 1996), 3.s.; Robin Anson ve Paul Simpson, "World Textile Trade and Production Trends," *Textile Outlook International*, (63, 1996), 23.s.; Robin Anson ve P. Simpson, "World Textile Trade and Production Trends," *Textile Outlook International*, (57, 1995), 23.s.

Laboratuvarlarında, aynı proje ile ilgili olarak yaptırılan araştırmalar için de yine her yıl 5 milyon dolarlık destek sağlamıştır. Hükümetin sağladığı destek yalnızca A+G çabalarıyla sınırlı değildir. Örneğin 1988 Nisan'ında yürürlüğe konan bir başka proje ile de, konfeksiyon alanındaki en son teknolojik bulguların uygulamalı olarak gösterildiği bir pilot tesis kurulmuştur. National Apparel Technology Centre (Ulusal Hazır Giyim Teknolojisi Merkezi) adını taşıyan bu merkezde yürütülen eğitim ve seminerlerle hazır giyim sanayicilerinin, enformasyon teknolojilerinin getirdiği köklü dönüşüme uyum sağlamaları ve bu teknolojilerin yarattığı olanaklardan kendi alanlarında yararlanabilmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır.⁵⁰

Japon Hükümeti de, benzer bir yaklaşımla, Japon tekstil ve konfeksiyon sanayiinin teknoloji yeteneğini geliştirme çabasındadır. Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığınca desteklenen Otomatikleşmiş Japon Dikiş Sistemi projesi, bu çabanın konfeksiyon sanayi alanındaki örneklerinden biridir. Üç araştırma enstitüsüyle 28 şirketin katıldığı bu proje 1983 yılında başlatılmıştır. Öngörülen araştırma süresi 7-10 yıl; hükümet ve sanayiden sağlanacak toplam katkı ise 100 milyon dolardır. Proje, tasarımdan kesme, dikiş, ütüleme, son işlemler (bitirme işlemleri) ve pazarlamaya kadar hazır giyim üretim sürecinin bütün aşamalarını kapsamakta ve esnek imalat sisteminin öğelerinden yararlanarak imalat süresinin %50 oranında azaltılması amaçlanmaktadır. Projenin can alıcı noktası, dikiş işleminin üç boyutta da çalışabilen, hareketli dikme başlığıyla ve otomatik olarak gerçekleştirilmesidir. Sonuçta ulaşılmak istenen nokta ise, satış mağazasına gelen müşterinin beden hologramının çıkarılması ve istediği giysinin, sayısal denetimli makineler yardımıyla adeta terzi elinden çıkmışçasına dikilip teslim edilmesidir. Projenin prototiplerinin şu günlerde ortaya çıkması beklenmektedir. Gerek ABD gerekse Japon Hükümeti için amaç son çözümlemede kendi tekstil ve konfeksiyon sanayilerini geleceğe hazırlamak ve bunların ayakta kalabilmesini sağlamaktır. Hiçbir şey rastlantıya bırakılmış değildir; uzun dönemli ve planlı bir yaklaşım herşeye egemendir.⁵¹

⁵⁰Göker, Ön.Ver., 88-89 ss.

⁵¹Aynı, 89.s.

Türk tekstil sektörünün rekabet gücü iyi tespit edilmeli ve rakiplerin gücü ile nasıl başedebileceğinin planları ve programları yapılmalıdır. Bugün Türk tekstil sektörünün rekabet gücünde önemli ölçüde zayıflama vardır. Kalın iplikler ve ham ipliklerde rekabet gücünün kısa bir süre sonra kalmayacağı tahmin edilmektedir. Türkiye tekstil sanayiinde dünyada ağırlığını koymalıdır. Uluslararası çalışmalarda, uluslararası kuruluşlarda etkin girişimlerde bulunmak gerekmektedir. Dünyada tekstil ve konfeksiyon konusunda yapılan çalışmalarda ve etkinliklerde ülkemizin tekstilin en üst düzeyde temsil edilmesi için çalışmalar organize edilmelidir. AT ile gümrük birliğinin sektöre ne gibi zararları ve yararları olacaktır konusunda bir çalışma yapılmalı ve bir program dahilinde sektörün yararına olacak girişimlerde bulunulmalıdır.⁵² Ayrıca öncelikli sektör olarak kabul ettiğimiz ve istendik düzeyde olmayan örgütlenme çabalarına karşın dünya pazarında böylesine önemli bir yere gelmiş Türk tekstil sektörünün daha yoğun bir şekilde tanıtımı için organize çalışmalar başlatılmalıdır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkelerinde yatırım ya da iş yapmayı araştıran Batılı firmalar tarafından dile getirilen en sık yakınmalardan biri, bölge hakkında gereksinimi duyulan enformasyonun karşılanamamasıdır. Enformasyon eksikliği büyük ölçüde şu konuları içermektedir: gümrük vergileri hakkında yasal çerçeve, firmaların adı, adresi, telefon no.su gibi temel iş enformasyonu, sektör ya da endüstri ile ilgili hükümet ve bakanlık yetkililerinin adları gibi resmi enformasyon. Bu ülkelerin tekstil alanına ilişkin edinilen enformasyon genellikle günü geçmiş nitelik taşımakta ve pazardaki firmaların gereksinimlerini istendik ölçüde karşılamamaktadır.⁵³ Bütün bu nedenlerle sektör bazında enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı, Türk tekstil endüstrisinin geleceği için çok büyük önem taşımaktadır.

⁵²TOBB, Ön.Ver., 92.s.

⁵³Jozef de Coster, "Textiles and Clothing in Eastern Europe: Business Opportunities not to be Missed." *Textile Outlook International*, (62, 1995), 26-27ss.

IV.BÖLÜM

TEKSTİL ENDÜSTRİSİNİN ENFORMASYON GEREKSİNİMLERİ

Çağımızda enformasyon, özellikle ekonomik ve siyasi arenada "rekabet unsuru" olarak değerlendirilmektedir. Enformasyon, rekabet unsuru olarak ele alınırsa, endüstriyel işletmeler küçük bir harcama ile lider olma şansını yakalayacaktır. Tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimlerinin belirlenmesinde, bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin sistem yaklaşımı ile değerlendirilmesi, konu bütünlüğü açısından yararlı olacaktır. Sistem yaklaşımı, parça-bütün ilişkisini ve bütünün parçaların toplamından daha fazla olduğu anlayışını savunur. Tekstil işletmeleri sistem yaklaşımı açısından değerlendirilirse, bütün işletmeler, önceden belirlenmiş hedeflere erişim için faaliyet gösteren, herbiri kendine düşen işlevi yerine getiren ama aralarında iletişim, denge ve uyum bulunan alt sistemlerden oluşmuş bir bütündür. Sistemin bir tek alt sisteminde meydana gelen bir aksaklık, dengesizlik yaratacak ve işletmenin hedeflerine erişimini zorlaştıracaktır. Ayrıca tekstil işletmeleri, parçası oldukları üst sistemde bulunan diğer tekstil işletmeleri ile yine uyumluluk, iletişim ve denge ilkelerini yerine getirmelidir. Sistem bazında değişime uyum sağlamak yönünde birtakım politikaların belirlenmesi ve değişimin yönetimi, günümüz işletme yöneticilerinin temel görevlerinden biri haline gelmiştir. Sözkonusu görev, değişim olgusunun önemini kavrayıp, değişime uygun kararlar almak ve sistemin iç ve dış çevreye uyumunu sağlamak bağlamında gerçekleşmektedir. "Gelişim, değişim, ilerleme... Bunları güdüleyen bilgidir; herşeyden önce bilgi edinmek, bilgi üretmek gerekir. Herkes bilgi üretmese de isteyen bilgi edinebilir. Değişim, liderlik gerektirir. Kimi zaman gelişen olaylar hızlı karar vermeyi ve eyleme koymayı gerektirir. Ne büyük olursa olsun her değişim, aslında bir bütünün parçasıdır. Hedeflenen değişimi o bütünün içine yerleştirmek ve "büyük resmi" daima gözönünde tutmak sistem yaklaşımını gerektirir. Bu süreç içerisinde pekçok muhalefette karşılaşılacaktır. Bunların önemli olanlarını gidermek, önemsiz olanlara

da aldırmamak gerekir."¹ Değişim sürecinin sağlıklı yaşanabilmesi için de sistemi oluşturan tüm alt parçaların, öncelikle kendi işlevlerini en üst düzeyde yerine getirme gereği ile, işletmenin hedefleri ve hedeflere erişimde kendisinin ne yapması gerektiği konusunda sonra da diğer alt sistemlerle etkileşimli, uyumlu ve dengeli olma ilkesi ile onların işlevleri hakkında bilgilenme zorunluluğu bulunmaktadır. Önceki bölümlerde tartışıldığı üzere tekstil sektörünün Türkiye için önemli bir yeri vardır. Bu bölümde sektörün dinamik yapısını korumak ve gelişmesini sürekli kılmak yani yaşayan bir sistem olarak varlığını sürdürmesi için hangi konularda enformasyona gereksinim duyduğu ve/veya duyması gerektiği hususu, neden-sonuç ilişkisi bağlamında irdelenecektir. Bu çalışma kapsamında büyük ölçekli Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarını saptamak amacıyla 1995-96 yılları arasında yaptığımız "kullanıcı incelemesi" verilerine göre Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının %76.7'si teknoloji, %68.4'ü hammadde, %63'ü standartlar, %57.5'i mevzuat, %56.1'i pazarlama, %52'si yönetim, %52'si çevre koruma, %47.9'u insangücü, %39.7'si finansman, %30.1'i de çalışma yerine ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır.

IV.1. İNSANGÜCÜ:

Her yüzyılda olduğu gibi içinde bulunduğumuz çağda da gelişimi insanlar sağlamakta ve yaşanan değişim süreci insan kaynaklarının daha verimli kullanılması ile hızlanmaktadır. İşletmelerin mevcut kaynaklarını, özellikle insan kaynaklarını, verimli bir şekilde kullanması ve insan değerlerini, insan birikimlerini, insanların düşünebilme, üretebilme yeteneklerini en üst düzeye çıkarması suretiyle değişim ve gelişim süreci daha sağlıklı yaşanacaktır. Çalışanlara bu olanakları sağlayan bir çalışma ortamı yaratıldığı zaman, sonuçları kısa zamanda alınabilir. Başarının sağlanabilmesi için bireylere önce bir yaşam standardı olduğu anlatılmalıdır. Öte yandan günlük yaşamda en sık değişen şey bilgidir. Bilginin değiştiği ölçü ve oranlarda çalışan, kendini değiştirip yenileyemiyorsa ya da diğer bir anlatımla çalışan kendisini yeni koşullara uyarlatabilmiyorsa işte o zaman tehlike kendini hissettirmektedir. Bireyler

¹İbrahim Kavrakoğlu, "Değişim ve Liderlik," 4. Ulusal Kalite Kongresi, 8-9 Kasım 1995, İstanbul Özgeçmişler ve Tebliğler 3 (İstanbul: TÜSİAD, 1995), 596.s.

değişmek zorundadırlar. Aksi taktirde, herkesin hevesle müthiş bir ortamda rekabet ettiği günümüzde yarış dışı kalma olasılığı yüksektir.²

XXI. yüzyılda kabul edilen görüş, çağın bütünleşik iletişim çağı olmasıdır. İnsanın bütünleşik iletişim sistemine uyumu temel sorundur. İnsan kaynakları konusunda mesleki eğitim sorunu ve el emeğinin yeni bütünleşik sistemdeki yeri konusu da önemli birer unsur haline gelmiştir. Bu konudaki en önemli çıkarım, geleceğin fabrikası'nın insandan arınmış dev bir üretim canavarı olmayacağıdır. Bu humanist yaklaşım çok önemlidir. Gelecek için ileri üretim teknikleriyle üstün kaliteli emeğin bütünleşmesi sözkonusu olmaktadır. Konunun bu yönünün açıklığa kavuşması ileri teknolojiler işsizlik yaratır şeklinde yanlış bir anlayışın ortadan kalkmasına neden olmuştur. Yeni ileri tekniklere geçebilmek ve bunları başarı ile uygulayabilmek için bir işletmede, en yukarıdan en aşağıya çalışan herkesin, işlerin nasıl yürüdüğünü bilmesi, olanlardan ve sonuçlardan haberdar olması gerektir. Bir işletmeye yeni bir teknolojinin girişi, iş ilişkilerinde değişiklik yaratacağı, sorumlulukları değiştireceği için, şüphe ile, endişe ile karşılanır. Bu nedenle işletmelerde bilgilendirme giderek önem kazanmaktadır; işletmeler daha açık, daha fazla bilgi verme sorumluluğunu yüklenmeye hazırlanmaktadır. Çünkü genelde hep aynı işlemi yapan çalışanlar, meslekleri (veya yaptıkları işler) ile ilgili bilgilerini geliştiremezler; kendilerinin dışında işletmede neler yapıldığının ve nedenleri ve sonuçları ile onlara iyi anlatılması ve beklenen hedeflerin iyi açıklanması gerekmektedir. Çalışanlar bütün işletmede olanları ve elde edilen sonuçları iyi bilirlerse işletmelerine daha çok sahip çıkarlar. Günümüzde artık, bilgileri, üretimde ve pazarlamada çalışan bütün elemanlara yayan ve çalışanlara yaptıklarının birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları olduğu bilincini veren yeni tip "iletişim işletmeleri"nden söz edilmektedir. Bunlara "üçüncü nesil sanayi işletmesi"de denmektedir.³

Bilgi ve bilgili insan, ekonominin en önemli girdileri haline gelmiştir. Teknoloji de artık sadece makine ve donanım ile sınırlı değil,

²Nilgün Aydemir, *2000'li Yıllara Doğru Özel Sektör İmalat Sanayii'nde İnsan Kaynakları Yönetimi ve Kariyer Arayışları* (İstanbul: Türkiye Genç İşadamları Derneği, 1995), 1.s.

³Haluk Ceyhan, "XXI. Yüzyıl Bilgi ve Teknoloji Çağı," *Geleceğin Fabrikası ve Türkiye: Seminer 1-2 Haziran 1992* (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1992), 28.s.

girdileri ürünlere (mal ve hizmete) dönüştüren, bilgi, örgütlenme ve yöntemlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Diğer üretim faktörlerinin sonlu olmasına karşılık bilgiye sınır koymak imkansızdır. Çağın toplumu, Enformasyon Toplumu'nun gerektirdiği insangücü profilini belirleyen gelişmeler şu şekilde özetlenebilir:

- Taylorist üretim sisteminin gerektirdiği çok sayıdaki düz işçinin yerini daha az sayıda bilgili ve kalifiye işçi almaktadır. Bazılarına göre Sanayi Toplumu'nda Frederick Winslow Taylor ne ise, Enformasyon Toplumu'nda onun eşdeğeri de W. Edwards Deming'tir. Deming'in ortaya koyduğu toplam kalite ilkesine göre, yönetilen işyerlerindeki bilgili işçilerin, üretimin her kademesinde insiyatif kullanmaları ve sadece söyleneni yapan değil, aktif olarak üretime katılan bireyler olması gerekmektedir.⁴
- Bu tür işçilerin, asgari bir fen ve matematik bilgisi yanında, istatistiki kalite kontrol yöntemlerine de yakın olmaları istenmektedir.
- Kimi meslekler evden de yürütülebilir hale gelmektedir.
- Bir kişinin, yaşamı boyunca yedi kez meslek değiştirebileceği tahmin edilmekte ve dolayısıyla yetişkinlerin sürekli eğitimi önem kazanmaktadır.⁵
- İşlerin %52'sinin yükseköğrenim görmüş olmayı gerektireceği hesaplanmaktadır.
- Meslekler arasındaki farklılıklar azalmakta ve genel formasyon önem kazanmaktadır. Bu hususlar gözönüne alındığında Enformasyon Toplumu'nun gerektirdiği insangücünde bulunması gereken nitelikler:
- teknolojik gelişmelere ve bunların yol açtığı değişime uyum sağlayabilme ve sürekli olarak kendini yenileyebilme yeteneği,
- ileri teknolojilere aşinalık, özellikle bilgisayar okuryazarlığı,
- kendi meslek alanlarındaki derinleme bilginin yanında, fen ve mühendislik alanındakiler için asgari düzeyde bir sosyal bilimler bilgisi, sosyal bilim alanındakiler için de asgari bir fen ve teknoloji

⁴"R. Marshall ve M. Tucker, *Thinking for a Living: Education and the Wealth of Nations* (New York, NY: Basic Books, 1992) ; Congress of the United States Office of Technology Assessment, *Making Things Better, Competing in Manufacturing* (Washington D.C.: 1990)" TÜSİAD, *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji* (İstanbul: TÜSİAD, 1994), 33.s.daki alıntı.

⁵"J. Naisbitt ve P. Aburdene, *Megatrends* (New York NY: William Morrow and Co., Inc., 1990)" TÜSİAD, *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji* (İstanbul: TÜSİAD, 1994), 33.s.daki alıntı.

bilgisi; özellikle teknolojinin toplumsal etkilerini kavrayabilme yeteneği,

- anadili ile birlikte en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği
- grup halinde çalışabilme, özellikle disiplinlerarası çalışma yapabilme yeteneğidir. ⁶

Gelişmiş bir tekstil işletmesinde, insan kaynakları açısından, dört grup çalışan bulunmaktadır. Hiyerarşik olarak en alt düzeyde işçiler ve/veya işgörenler bulunmaktadır. Onların üzerinde danışma personeli bulunmaktadır; bunlar vardiye gözetmenleri ve birim şefleridir. Bir sonraki düzeyde üretim, yönetim, pazarlama, finansman gibi başlıca ünitelerin başında bulunan bölüm sorumluları ve/veya yöneticileri bulunmaktadır. Bir üst düzeyde ise üst yönetim kadrosunun bulunduğu genel müdürler ve girişimciler yer almaktadır. Her tekstil işletmesi büyüklük ve ürüne bağlı olarak, değişen sayıda kişi çalıştırabilirler. Küçük ve orta ölçekli bir işletmede bir genel müdür bulunacaktır fakat pazarlama, finans ve imalat dallarında üç ayrı müdüre gerek olmayacaktır. Diğer taraftan büyük bir şirkette bölüm sorumluları bile birkaç yüz veya daha fazla kişiden sorumlu olabilir. Birinci düzeyden başlarsak, işgörenler ve onlara yönelik eğitim sistemleri, artık teknik anlamda bir sorun oluşturmamaktadır. Bu on işçi çalıştıran küçük şirketler için de, 2000 işçi çalıştıran büyük şirketler için de geçerlidir. Halihazırda mevcut bulunan eğitim sistemleri ile, sanayide daha önce hiç çalışmamış yeni elemanları birkaç ay içinde eğitmek mümkündür. Gelişmiş ülkeler bu alanda çok sistemli bir şekilde çalışmaktadır. Örneğin Werner AMPS operatör eğitim sistemi ele alınsın. Bu sistem 60'lı yılların ortalarında başlatılmıştır. Bu operatör eğitim sistemi yüzlerce tekstil ve hazır giyim fabrikasında uygulanmıştır. Daha önce sanayide hiç bulunmamış kişiler için kullanılmış; çiçekçi kızlar ve çobanlar 8-10 hafta içinde kendilerini kalifiye bir iplikçi, 14 hafta içinde kalifiye birer dokumacı, altı hafta içinde de kalifiye dikiş operatörleri olarak yetiştirdiler. Problem eğitim sistemlerinin statüsüdeğildir. Bizde de ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde tekstil ve ilgili alanlarda verilen eğitim gibi çıraklı ve yaygın öğretim adını alan

⁶TÜSİAD. *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji* (İstanbul: TÜSİAD, 1994), 33.s.

herkese açık kimi kurslar da düzenlenmektedir. Aynı zamanda işletmeler "meslek-içi eğitim" programlarını kendi işletmeleri bünyesinde geliştirmektedir. Sistemler bizde de mevcuttur. Ancak herbiri kendi etki ve değerini taşımaktadır. Etkinlikleri, işletme yöneticilerinin meslek-içi ya da sürekli eğitimin gerekliliğini kabul etmesine ve bu alana yapacakları yatırıma bağlıdır. Bunu da işletme yöneticilerinin anlayış düzeyleri ve konuya yaklaşım biçimleri belirlemektedir. Gelişmiş ülkeler her alanda olduğu gibi tekstil sektöründe de insangücüne yatırım yapmaktan kaçınmamaktadır. ABD'nin tanınmış tekstil holdinglerinden Deeren Miliken, 1988'de ülkedeki herbir çalışanın eğitimi için 1300 dolar, Türk Lirası değeri ile yaklaşık 95 milyon lira, harcamıştır. Bu tutar işletmenin yıllık toplam satışının % 0.7'sini oluşturmaktadır.⁷ Endüstriyel işletmede üretim sürecini gerçekleştiren en önemli kaynak olma niteliğini taşıyan insangücünün yaratıcılığını aktif kılma yönünde gerekli önlemler alınmalı ve enformasyon gereksinimleri en üst düzeyde karşılanmalıdır. Araştırma kapsamında yürüttüğümüz survey verilerine göre Türk tekstil sektöründe potansiyel enformasyon kullanıcılarının %47.9'unun insangücüne ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu saptanmıştır. İşletme içerisinde enformasyona gereksinim duyan bireyler sırasıyla üst düzey yöneticiler (%68.4), orta düzey yöneticiler (%60.2), işveren/ler (%26) ve işgörenlerden (%19.1) oluşmaktadır. Survey'imize katılan kimi kullanıcılar, müşteriler ile danışmanlık yapan birey ve kuruluşları da tekstil enformasyonu kullanıcısı olarak değerlendirmişlerdir. İnsangücüne ilişkin enformasyona gereksinim duyan kullanıcılar ayrıntı düzeyinde beklentilerini, Türk tekstil sektöründeki insangücünün profili, nitelikleri, nicelikleri, ücretler, mevcut insangücünün verimliliğini artırma, motive etme, sürekli eğitimini olası kılma, işgücü sınıflaması ve insan-makine etkileşimini sağlıklı kılmaya ilişkin enformasyona erişebilme olanaklarının sunulması şeklinde ifade etmişlerdir. Türk tekstil sektörü, dünya ve ülke ekonomisi açısından olumlu girdileri olan bir sektördür. Bu nedenle sektördeki insangücünün niteliğini artırma yönünde enformasyon

⁷Paul Wierks, "Tekstil ve Hazırgiyim Sanayiinde Hızlandırılmış Eğitim İhtiyacı." *2000'li Yıllarda Tekstil ve Konfeksiyon Semineri, 11-12 Aralık 1990, Atatürk Kültür Merkezi* (İstanbul: İTKİB, 1990), 71, 75.s.

gereksinimleri karşılanmalı, üniversite-sanayi işbirliği boyutunda sistemli bir "sürekli eğitim programı" geliştirilmeli ve yatırım yapmaktan kaçınılmamalıdır. Konu, hem devlet hem de özel sektör bazında ele alınmalıdır.

Yeni teknolojilerin kullanıldığı "yeni üretim sistemleri"nin pek çok özellikleri çalışanların katılımını teşvik edici niteliktedir. En başta, bu sistemler çalışanların daha fazla bilgi ve beceri sahibi olmalarını gerektirmektedir. Çalışanlar daha fazla bilgi ve beceri sahibi oldukları zaman ise, monoton, tekdüze işe ve otoriter yönetime daha az toleranslı davranmaktadır. İkinci olarak, ancak üretim ile ilgili kararların üretimin yapıldığı katlara mümkün olduğunca yakın yerlerde alınması ile üretimde kalite, verimlilik ve esneklik sağlanabileceği gerçeği kabul edilmektedir. "Kitle üretim sistemi"nde ise karar verme ve denetim işlevi yönetime aittir ve bilgi onun tekelinde toplanacak şekilde düzenlenmiştir. Esneklik, kalite ve verimlilik gibi kavramlara öncelik veren yeni üretim sistemleri, çalışanların karar vermede serbest olması esasına dayanır. Bunu sağlamak için de, veriler ve bilgiler paylaşılır. Bu sistemde makineler doğrudan bir iş yaparken, insanlar dolaylı iş yapmaktadırlar. Dolaylı iş için gerekli olan beceri ise verilerin analiz edilmesidir. Çalışanlar, analiz sonucu elde ettikleri bilgileri ürüne değer katmak, kaliteyi artırmak ve karşılaştıkları sorunları çözmek amacı ile kullanırlar. Bu da, çalışanların kas gücü dışında beyin güçlerini de harekete geçirmeleri demektir. Kitle üretim sisteminde rekabet ortamının yol açtığı düşmanca ilişkiler, bilginin çalışan ve yönetici arasında paylaşımını engelleyici niteliktedir. Bunun aksine, yeni üretim sistemleri ise bilginin paylaşımını ve ortak amaçlara erişmek üzere ortak çaba gösterilmesini vurgular. Bu sistemlerde çalışanlar kendi kendilerinin yöneticisi olmakla kalmayıp çeşitli görevler üstlenmektedir. İyi eğitim görmüş, yüksek motivasyonlu çalışanlar hiç şüphesiz ki iş ortamında daha esnek ve verimli olacaklar ve değişime daha çabuk uyum sağlayacaklardır. 8

Tekstil endüstrisinde insangücü konusunu değerlendirmede dikkat edilecek bir diğer unsur da, ülke bazında tekstil alanında

⁸S.F. Aşçıgil, "Sanayide Yeni Strateji Arayışları ve Endüstriyel İlişkilerde Beklenen Değişiklikler," *II. Verimlilik Kongresi: Bildiriler, 19-21 Ekim 1994* (Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi, 1994), 88-89 ss.

çalışabilecek potansiyel insan kaynaklarının verisidir. Konuyla ilgili istatistiki enformasyona hem devlet hem de özel sektör gereksinim duymaktadır. Bu nedenle ülkemizde de konuya ilişkin veriler, sistematik biçimde gereksinim duyan birey ve kuruluşlara aktarılmalıdır. Veriler, tekstil eğitimi veren üniversitelerden ve diğer eğitim kuruluşlarından edinilebilir. Ülkemizde yüksek düzeyli tekstil eğitimi ilk kez, 1966-67 yıllarında, İzmir'de bulunan Tekstil Teknik Okulu ile başlamıştır. 1969 yılında Yüksek Makine Teknik Okulu ile birleştirilerek İzmir Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi haline getirilen bu okul önce 20.8.1971 tarihinde Üniversiteler Kanununa göre düzenlenerek Ege Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesine bağlanmış ve daha sonra 1978 mali yılı başından itibaren Tekstil Fakültesi olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Tekstil mühendisi yetiştiren bu ilk yükseköğretim kurumu son düzenleme ile Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesine Tekstil Bölümü olarak bağlanmıştır.⁹ Bugün Bursa'da Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Tekstil Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi Tekstil Bölümü, ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü de tekstil sektörünün insangücü gereksinimini karşılamak amacıyla lisans ve lisansüstü eğitim vermektedir. Üniversite düzeyinde eğitim veren sözkonusu bölümlerin, sektörün gereksindiği insangücünü yetiştirmede onların enformasyon kullanımı konusunda bilinçlenmesine yönelik herhangi bir dersin verilip verilmediğini saptamak amacıyla ders programlarının edinilmesine çalışılmıştır. Lisans programında kimya, matematik, elektronik, dokumacılık esasları, iş hukuku, kimyasal lifler, doğal lifler, örme teknolojisi, terbiye teknolojisi, iplikçilik esasları, işletme ekonomisi, bilgisayar programlama, teknik resim, termodinamik vd.¹⁰ teknik konularda dersler verilmekle birlikte özellikle lisans eğitiminden sonra bireylerin konuları ile ilgili gelişmelere ait enformasyonu zamanında izleyebilmesi, sağlaması ve kullanımı için gerekliliği tartışmasız olan, alanları ile ilgili ulusal ve evrensel nitelikli enformasyon kaynak ve/veya kanallarının irdelendiği bir dersin adına rastlanılamamıştır. İlgili bütün bölümler,

⁹Halil Rifat Alpay, "Türkiye'de Tekstil Mühendisliğinin Sorunları," *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa* (Ankara: TMMOB, 1984), 46.s.

¹⁰Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Mühendislik Fakültesi, Ege Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesi ve Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümlerinin 1995-96 Öğretim Yılı lisans ders programları.

araştırma yöntemlerini içeren herhangi bir dersi de vermedikleri halde, eğitim programlarına katılan öğrencilerden, bitirme ödevi istemektedir. Bölümlerde ayrıca üniversite-sanayi etkileşimini sağlamak üzere staj programları düzenlenmektedir. Türk tekstil sektörü için insangücü yetiştirmek üzere 1966 yılından beri eğitim verilmesine karşın tekstil mühendisliği bölümlerinin ders programları, öğrencilerine, bilgilerini yenilemek için sürekli çaba göstermeleri gerektiği bilincinin yerleştirileceği, gereksindikleri enformasyonu sağlama, kullanma ve özümseme yollarının gösterileceği bir dersten yoksundur. İçeriklerini bilemediğimiz derslerde diliyoruz ki bu konuda da öğrenciler düşünmeye zorlanıyor, uyarılıyor ve yönlendiriliyordur. Üniversite düzeyinde verilen eğitimde, bu sektöre kazandırılacak insangücünün, herşeyden önce değişime uyum sağlayabilme sürecinde bilgi edinme ve kullanma yeteneklerine erişimin gerçekleştirilmesi amaçlanmalıdır.

Tekstil alanında yetiştirilen bireylerde bugün ve gelecek için aranan ve/veya aranacak olan nitelikler şöylece belirlenmektedir: plan yapma, tanımlama, iş dağıtma, üretim için tasarım ve tekstil üretim sistemlerini verimli ve ekonomik olarak işletmek için gerekli derin kavrayış ve pratik deneyime sahip olmalıdırlar. Bu tür personel kalite sağlama dahil üretim, malzeme, değerlendirme ve performans etkinliklerini anlamalı ve koordine edebilmelidir. Gelecekte bu alanda çalışacak bireyler entellektüelden çok yapıcı, teorisyenden çok sorun çözücü olacaklardır; tekstil ve giyim üretim zincirinin herhangi bir yerinde üretim ekibi içinde uyumlu yer alacak becerilerle donatılmış olacaklardır. İş ve ekonomik bilinçleri kuvvetli, kaliteden anlar ve bu gelişmelerin ekonomik ve sosyal sonuçlarından haberdar olmaları fakat insanın ve toplumun tekstil ve giyim üretimi yoluyla karşılanan temel gereksinimleri karşılamının önemli bir iş olduğu konusuna inanmış olmaları gerekmektedir.¹¹ Bunlara ek olarak bireylerin, çalışma alanları ile ilgili enformasyona erişim, enformasyon kaynaklarından süzüp aldıkları bilgiyi özümseme ve özümsemediği bilgiyi yeni bilgileri üretme yönünde kullanma becerilerine sahip olması yaşadığımız enformasyon çağı için çok büyük değer taşımaktadır.

¹¹Güngör Başer, "Tekstil Eğitimi," *Tekstil ve Makina*, 2(IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 319.s.

Daha önce de değinildiği gibi, çağımızda bilgi üretiminin kazandığı ivme onun sürekli izlenmesi ve denetimini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle tekstil alanında resmi eğitim sürecini yaşayan bireylerin sadece üniversitede aldıkları bilgi hiçbir zaman yeterli olmayacaktır. Eğitimin bir süreç olduğu yani sonunun bulunmadığı anlayışının yerleşmesi ve "sürekli eğitimi", bireysel çabalarla ya da çalıştıkları kuruluşun desteğini alarak, yaşamlarının parçası kılmaları gerekmektedir. Kariyer geliştirmeleri ancak böylece mümkün olabilir. Yaşadığımız çağ enformasyon çağı olarak adlandırılmaktadır. Bilginin üretimi ve tüketimi her çağda olduğu gibi önem taşımaktadır. Ancak bugün çağa adını veren enformasyon olgusu, gelişmişliğin göstergesi haline gelmiş ve stratejik bir önem kazanmıştır. Bilgiyi kullanma ve yaratıcı olma niteliğini taşıyan insan da bu anlamda ön plana çıkmış ve çağı yakalama yolunda yeniden keşfedilmiştir. Tekstil işletmelerinde de insanın bilgisi ve yaratıcı yetisi sistemin dinamik yapısını sürekli kılacak çok önemli bir alt sistemdir. Enformasyon ile beslenen insangücü, ruhsal açıdan ve yaptığı iş bağlamında teknik açıdan değişim sürecine uyum sağlamak için daima hazır olacak ve kendisini yenileyecektir. Bu nedenle işletmedeki her birey, bilgilenmenin gereği konusunda bilinçlenmek ve enformasyona erişim yollarını öğrenmek zorundadır. Endüstriyel alanda gereksinilen enformasyonu kullanacak ve üretime aktaracak bilgili insanın varlığı olmaksızın herhangi bir tekstil işletmesinin başarıya ulaşması mümkün değildir.

IV.2. FİNANSMAN

Finansman, özel ya da resmi bir girişimin oluşumu ve geliştirilmesi için gerekli parasal fonun sağlanma şeklidir. Finansman, diğer tüm üretim faktörleri, insangücü, hammadde, doğal kaynaklar vd. kadar önemlidir. Hatta tüm bu faktörlerin kullanımını sürekli kılan temel girdi niteliğindedir. Onun için bu girdinin akılcı kullanımı, dolayısıyla karar verme sürecinin sağlıklı yaşanması gerekmektedir. Enformasyon ise sözü edilen istendik süreci yaşatan unsur niteliğindedir.

Tüm işletmelerde olduğu gibi tekstil işletmelerinde de iyi üretim planının hazırlanması, gider ve maliyetlerle ilgili sağlıklı verilere ihtiyaç göstermektedir. Yeni üretim planlarının hazırlanmasında bu türlü veri ve analizlerden yararlanılmaktadır. Maliyet ve maliyetlerle ilgili hususlar sadece muhasebecileri değil yönetimin her kademesinde çalışan bireyi ilgilendirmektedir. Bu nedenle tekstil işletmesi yöneticilerinin ve üretimin çeşitli aşamalarında görev alan teknik elemanların da giderler ve maliyetler hakkında bilgi sahibi olmaları işletmenin başarısını artırır. İşletmenin normal kapasitede çalışıp çalışmaması maliyetler üzerine etki yapar. İşletmede atıl (boş) kapasite ve bunun oranı maliyetleri olumsuz yönde etkiler.¹² Finansman bölümünün işletmedeki diğer tüm alt sistemlerle etkileşimi sözkonusudur. Örneğin herhangi bir tekstil firmasında yeni bir ürünün geliştirilmesi tasarlanırken, üretim biriminde karar alma düzeyinde bulunan bireylerin, mali kaynakların yeterliliği açısından işletmenin finansman bölümünden bilgi alması gerekmektedir.

Aynı şekilde mevcut en son tekstil makinesinin alımı kararlaştırıldığında onun finansman birimine getireceği yük ya da bunun tam tersi, günlük işlemlerin maliyetinde yaratacağı verimlilik ve böylece uzun erimde işletmeye sağlayacağı yarar konusunda iki bölümü, teknoloji ya da üretim bölümü ile finansman bölümünün bilgi alışverişinde bulunması yararlı olacaktır. Bu tür enformasyon, makinenin tanıtımını yapan bir satış elemanı tarafından sağlanamaz.¹³ Çünkü işletmenin kendi üretim koşullarına en uygun değerlendirme, sistemin başarısı ve kârlılığı yönünde ortak amaca sahip olan alt sistemlerin etkileşimi ile gerçekleştirilir. Endüstriyel işletmede, tüm alt sistemlerin ortak amacı, kaynakların (insangücü, para, hammadde ve enerji) ve zamanın en üst düzeyde kullanımı ile kaliteli üretim yapmak ve maddi kazanç sağlamaktır. Kaynakların kullanımı konusunda karar verirken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Çünkü karar bir kere verilmektedir ve para yatırılmaktadır; alınan yanlış ve zamansız karardan geriye dönüş yoksa işletme yeni sorunlarla karşılaşacak demektir. Bir başka örnek, işletmede üretilen kumaşın satış fiyatının belirlenmesinde, mevcut kalite standartları

¹²İbrahim Aksöz, "Tekstil İşletmelerinde Maliyetler Üzerine Etki Yapan Faktörler ve Üretim Maliyet İlişkileri," *Tekstil ve Makina*, 2(IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 49. 53.s.

¹³Shri R.A. Shah, "Textile Information Needs: Users' View Point," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation, November 24-25 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 30.s.

ve yurtiçi ve/veya dış pazarlardaki değeri konusunda tam, kesin ve doğru enformasyona gereksinim vardır. Gereksinimi duyulan enformasyon, finansman, standart ve pazarlama bölümlerinin etkileşimi ile ortaya çıkacak ve alınacak karar bu etkileşimin ürünü olacaktır ya da olmalıdır. Türk tekstil işletmelerinin %39.7'si finansman konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı finansman haberleri, kurlar, faizler, yatırım için "olasılıklar", güncel para piyasaları, serilik, ucuz finansman yöntemleri, alternatif finansman sistemleri ve finansman konusunda kolaylıklar gereksinilen enformasyonun ayrıntılarını oluşturmaktadır.

IV.3. HAMMADDE

Hammadde, insan emeği ile işlenen doğal ya da yapay maddelerdir. Tekstil sanayiinin temel hammaddesi doğal elyaf, yani pamuk ve yündür. Ancak son yıllarda kimyasal elyafın yaygın kullanımı ile birlikte hammadde yapısında bir değişim meydana gelmiştir. Doğal elyafın yanı sıra kimyasal elyaf tekstil sanayiinde kullanılmaya başladığından beri gelişmiş ülkelerin elyaf piyasasında hakimiyetleri artmıştır.¹⁴

1960-70 yılları arasında dünya kimyasal elyaf üretimi iki katına çıkmıştır. Kimyasal elyaf üretiminde ABD'de, Avrupa'da ve Japonya'da kronik bir fazla kapasite mevcuttur. 1980'lere yaklaşırken dünya elyaf sanayi piyasasında kayda değer gelişme, ülke grupları itibariyle üretim dağılımındaki değişiklik olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin dünya üretimindeki payı önemli ölçüde artmış gelişmiş piyasa ekonomilerinin payı ise düşmüştür. Polyester, 1960'ların ortalarından itibaren yünden daha ucuz ve 1970'lerde de pamuktan daha ucuz bir elyaf haline geldiğinden dünyada polyester tüketimi hızla artmaya başlamıştır. Kimyasal elyaf yapısında ve dünya üretim yapısındaki değişimler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere çeşitli sorunlar yaratmaktadır. Sermaye-yoğun olan ve talebin üzerinde kapasite yaratılmış olan bu sektör başta istihdam sorunu yaratmaktadır. İngiltere'de kimyasal elyaf sektöründe her yıl %4 işgücü indirimi yapılmaktadır. Almanya'da 1975-77 yılları arasında

¹⁴DESİYAB, *Dünyada ve AET'de Tekstil Sektörünün Yapısı ve Gelişimi* (Ankara: DESİYAB, 1982), 2.s.

kimyasal elyaf sektöründe işsizlik oranı %22-28 olmuştur. Kimyasal elyaf sanayii işgücü ve hammadde maliyetlerinin daha ucuz olması nedeniyle gelişmekte olan ülkelere kaymaktadır. Ancak bu ülkelerde elyaf sanayii, sanayileşmiş ülkelerdeki büyük tröstlerin yan firmaları olarak gelişmiştir.¹⁵

Yeni mamullerin üretiminde olduğu gibi mevcut mamullerin üretiminde devamlılığı sağlayabilmek için işletmeciler kuruluşlar hammadde kaynaklarını kalite ve miktar yönünden kontrol altında tutmak isterler. Bu maksatla, hammadde satıcıları arasında güvenilirlik, istikrar ve devamlılık bakımından iş bağlantıları kurmak ve uzun süreli anlaşmalar yapmak suretiyle işletmenin hammadde yokluğundan dolayı işletme faaliyetlerinin durması ihtimaline karşı, işletme yöneticileri gerekli tedbirleri önceden almak zorundadırlar. Bir hammadde kaynağı tükenince ya da herhangi bir nedenle çalışmasını durdurunca işletme sevk ve idarecileri alternatif hammadde kaynaklarını kullanabilmelidir.¹⁶

Üretimde kullanılan hammadde ve malzemenin uygun zamanda ve uygun fiyatlarla alınması maliyet üzerine azaltıcı etki yapar. Hammadde ve malzeme alımında göz önünde bulundurulacak kimi unsurlar bulunmaktadır. Bunlar şöylece özetlenebilir:

- Hammadde ve malzeme uygun zamanda ve üretimde aksamalara neden olmayacak miktarda alınmalı, uzak mesafelerden alımda en ekonomik taşıma şekli seçilmeli.
- Üretimin devamlı ve kesintisiz sürdürebilmesi için elde daima yeterli miktarda hammadde ve malzeme stoğu bulundurulmalı.
- Stoklara mümkün olduğu kadar az sermaye bağlanmalıdır.

Endüstriyel işletmelerde fazla ve az stok bulundurmanın yararları yanında bazı sıkıntıları da bulunmaktadır. Fazla stok bulundurmanın sıkıntıları:

¹⁵Devlet Planlama Teşkilatı, *Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Sanayii: Genel Bir Değerlendirme* (Ankara: DPT, 1985), 12,20-24 ss.

¹⁶Alaettin Güncysu, *Endüstri İşletmelerinde Araştırma Alanları ve Değerlendirme Teknikleri* (Ankara: DPT, 1977), 23-24 ss.

- Kira veya bina sabit giderlerinde artış. Fazla stok için daha büyük bir depoya gereksinim olduğundan, deponun kira ile tutulması halinde kira giderinde, depo işletmenin olduğunda yatırım ve depo ile ilgili sabit giderlerde (amortisman ve bakım giderlerinde) artışa neden olur.
- Faiz giderlerinde artış. Fazla stok hammadde ve malzemeye fazla para bağlanmasını gerektirir; bu ise faiz giderlerini artırır.
- Hasar ve stok giderlerinde artış. Bazı mallar uzun süre stokta bekletilince bozulabilir. Bunların sigorta ettirilmesi durumunda da stok miktarına bağlı olarak sigorta primi de artar.
- Genel giderlerde artış. Fazla stoğun bulundurulması, personel, malzeme ve enerji giderlerinde artışa neden olabilir.¹⁷

Az stok bulundurmanın sıkıntıları: Az stok bulundurma stok fazlasında karşılaşılan sorunları azaltır ise de, satın alma giderlerinde artışa neden olabileceği gibi, zaman zaman stokların tükenmesi, üretimde aksamalara yol açabilir. Az stok bulundurmanın işletmeye getireceği sıkıntı:

- Sipariş ve nakliye giderlerinde artış
- Üretimde aksamalar ve dolayısıyla maliyetlerde artış (boş durma veya düşük kapasitede çalışma nedeniyle maliyetlerde artış)
- Satışta ve dolayısıyla kârdan azalma. Üretimdeki aksamalar sonucu işletme talepleri zamanında karşılayamadığında müşterilerini kaybedebilir.
- Yüksek fiyatla satın alma. Satın alınan miktar fazla olduğunda fiyatlarda bir miktar indirim yaptırmaya olanağı vardır.¹⁸

. Hammadde ile ilgili bir diğer önemli konu da işletmelerde, hammadde kaybının (gerek anbarda koruma sırasında gerekse üretim aşamasında) en alt düzeyde tutulmasıdır. İplikçilik ve dokumada hammadde, üretim maliyetlerinin büyük bir kısmını oluşturduğu ve döküntü oranları da iplikte %4.5 dokumada %3 civarında olduğu için iyi, temiz ve düzenli anbarlama ve makinelerin düzenli bakımı, nitelikli işçi kullanmak ve normal kayıpları tekrar kullanıma sunmak suretiyle kayıp en alt düzeye indirilebilir.¹⁹ Yukarıda irdelendiği üzere bir tekstil işletmesi,

¹⁷Aksöz, Ön. Ver., 54.s.

¹⁸Aynı, 54-55 ss.

¹⁹Aynı, 55.s.

mümkün olan en düşük maliyet ile yüksek düzeyde üretim yapabilmek için, üretim sürecinden de önce, işleyeceği hammaddenin seçiminden sağlanması ve korunmasına kadar her aşamada bilgilenmek zorundadır. Tekstil sektöründe doğal hammadde kaynaklarını değerlendirme, yeni kimyasal hammadde kaynaklarının üretimi, başka yerde üretilen hammaddenin sağlanması, depolanması ve etkin biçimde kullanımı için sağlanan ve kullanılan enformasyon, bir anlamda işletme için ekonomik girdi niteliğindedir. Çünkü işletmede sözkonusu enformasyonun kullanımı ile kayıplar en aza indirilmekte ve en üst düzeyde üretim yapılmaktadır.

Tekstil üretiminde çok önemli olan geleceğe yönelik moda eğilimleri ve/veya tasarımlar hakkında enformasyon, özellikle planlama aşamasında, karar verme durumunda olan yönetici/ler için çok büyük değer taşımaktadır. Sözkonusu eğilimler, tasarımlar, toplam üretimde farklı kumaş gruplarının analizi yolu ile belirlenir. Aynı zamanda üretim planına karar verirken, uygun fiyat ve kalitede hammadde edinmenin yolları da düşünülmelidir. Eğer tekstil işletmesi, hammadde pazarı hakkında yeterli ve güncel enformasyona sahip değil ise, varolan alternatifleri içinde seçim rastgele olacak, maliyet yükselecek ve daha önce hazırlanan uygulama planından kesinlikle çok büyük başarı beklenmeyecektir.²⁰ Bu araştırmanın esas hedefini oluşturan Türk tekstil kullanıcılarının enformasyon gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarının tespitine yönelik gerçekleştirilen survey çalışması ile, kullanıcıların %68,4'ünün hammaddeye ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu saptanmıştır. Kullanıcılar, özellikle hammadde kaynakları, standartları, spesifikasyonları, kontrol şekilleri, üretim şekli, çevresel etkileri ve satış yerlerine; kaliteli hammaddeyi ucuz ve iyi koşullarda sağlama olanakları, yurtiçi ve yurtdışındaki hammaddelerin fiyat, miktar, kalite vb. ne yönelik enformasyona gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere tekstil kullanıcıları için hammaddeye ilişkin enformasyon önemli bir değer taşımaktadır. Hammadde sağlama ve kullanımında verilen rastgele kararlar, emek ve para ile birlikte işletme için çok önemli olan zamanın kaybına da yol açmaktadır. Yerinde karar vermenin tek yolu da bilgilenmedir.

²⁰Shah, Ön. Ver., 30.s.

IV.4. ÇALIŞMA YERİ

Kuruluş yerinin seçimi işletmenin başarısı için önemlidir. Elverişsiz bir yerde kurulan işletmenin kârlı ve verimli çalışması mümkün olmadığı gibi varlığını sürdürmesi de güçtür. Uygun yerde kurulmayan bir işletmede maliyetler yüksek olduğu gibi bu işletmelerin daha elverişli yerlerde kurulan işletmelerle rekabet etmesi de güçtür. Uygun yerde kurulmayan işletmelerde yatırımlar ve işletme döneminde de hammaddenin sağlanması ve pazarlama giderlerindeki artış maliyetleri olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle kuruluş yeri, pazar durumu (talep ve dağıtım olanakları açısından pazarın elverişliliği), hammadde ve yardımcı madde açısından kaynakların durumu (varolan ve gelecekteki durumlar), yan sanayi kuruluşlarının durumu, ulaşım olanakları (çeşit, yoğunluk ve maliyet açısından) ve işgücü kaynakları (miktar, kalite ve ücret yönünden), su ve atıkları giderme durumu, hammadde atıklarından yararlanacak endüstrilerin varlığı, yörenin iklim özelliği, sosyal tesislerin bulunulurluğu, enerji ve yakıt durumu dikkate alınarak en uygun yer seçilmelidir.²¹

Kurulması planlanan tekstil fabrikasının çalışma yerini seçmede yukarıda sözü edilen tüm istendik koşulların bulunulurluğunu saptamak için girişimci ve/veya işletme sahibi, öncelikle konu ile ilgili enformasyonu sağlamalıdır. Ayrıca sadece çalışma yerinin değil, üretim sürecinde iş akışının kesintisiz oluşumu için çalışma yerinin düzenlenmesi aşamasında da enformasyona gereksinim bulunmaktadır. Çalışma kapsamında gerçekleştirdiğimiz survey araştırması verilerine göre büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin de %30.1'i ergonomik çalışma ortamı, verimli çalışma koşulları, çalışma yerindeki yenilikler, gelişmeler ve kapasite kullanımına ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Çalışma yerinin, çalışanlar açısından fiziksel ve ruhsal gereksinimleri karşılamasına da özen gösterilmelidir. İyi aydınlatılmış, yeterince havalandırılan, temiz, gürültüsüz, rutubetsiz, istendik ısı derecesine sahip bir ortam bireye zevkli çalışma olanağı sunacaktır. İstendik koşullara sahip iş ortamını, çalışanları için sağlayan işletme, psikolojik açıdan insan-insan ve insan-makine uyumunu sağlıklı kılmada sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktır.

²¹Aksöz, Ön.Ver., 52.s.; Güneysu, Ön.Ver., 123.s.

Bireyde kendisine değer verildiği, saygı duyulduğu anlayışını geliştiren bu yaklaşım, onun iş etiği ve çevreye saygı sorumluluğunu kökleştirecektir. Zevkli çalışma isteğini duyumsayan birey, üretimin artışında ve sonuçta işletmenin başarıya erişiminde etken olacaktır. Bundan dolayı işletmede karar verme konumunda bulunan bireylerin hem yaptıkları iş için en uygun çalışma yeri hem de çalıştırdıkları bireylerin ve kendilerinin fiziksel ve ruhsal gereksinimleri konusunda bilgilenmeleri gerekmektedir. Enformasyon, istendik ölçütlere sahip çalışma yerini oluşturabilmeleri için yöneticilere katkıda bulunan temel girdi niteliğindedir. Bu girdi ile karar verme süreci sağlıklı yaşanmaktadır.

IV.5. MEVZUAT

Mevzuat, ulusal ve/veya uluslararası düzeyde özel ya da genel konulu yasaların, tüzük, yönetmelik vb.nin tümü anlamını taşımaktadır. Genel olarak tüm bireyler, toplumsal davranışları belirleyen yasal düzenlemeler ile ilgilidir. İşletmeler ise genellikle kendilerini ilgilendiren özel yasalar vb. ile ilgilendirir. İşletmeleri ilgilendiren yasal düzenlemeler, onların toplumla, diğer işletmelerle ve devlet ile olan ilişkilerindeki haklarını ve sorumluluklarını belirler. İşletmeler devlet düzeni içinde faaliyette bulunurlar; devlet ile işletmeler arasındaki ilişki önemlidir. Bir tekstil işletmesinin de ulusal düzeyde uyması gereken kuralları, varlığını sürdürdüğü devlet belirler. Uluslararası platformda ise tekstil mevzuatı, uluslararası ticaret ve/veya tekstil kuruluşları çerçevesinde toplanan çeşitli ülkelerin katılımı ile saptanmaktadır. İster ulusal ister evrensel düzeyde oluşturulmuş olsun her tekstil işletmesi, alanı ile ilgili mevzuat hakkında enformasyona gereksinim duyar.

Endüstriyel işletmeler, genellikle devletten bağımsız olmayı isteseler de öte yandan devletin kendileri için çeşitli kolaylıklar sağlamasını beklerler. Devlet, toplumun iktisadi çıkarlarını koruma sorumluluğunu taşımaktadır. Ayrıca devlet işletmelerin en önemli müşterisidir. Devlet gerektiğinde işletmeler kurarak kamu yararına faaliyet de gösterebilir.²² Bu nedenle sadece işletmelerin değil, yasa hazırlama sorumluluğunu taşıyan

²²İlhan Cemalcılar vd. *İşletmecilik Bilgisi* 2.baskı. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İşitme Özürlü Çocuklar Eğitim ve Araştırma Vakfı, 1991), 22.s.

devletin de endüstriyel işletmelerin coğrafik dağılımı, sektörlere göre istihdam durumu ve üretim ya da pazarlama sürecinde yasal anlamda yaşanan tikanlıklar konusunda bilgilenmesi, kimi durumlarda var olan mevzuatı gözden geçirerek güncellemesi gerekmektedir. Bu bağlamda devlet de aktif bir enformasyon kullanıcısı olmak zorundadır.

Tüm endüstriyel işletmeler gibi tekstil işletmeleri de daha kuruluş aşamasında mevzuata ilişkin enformasyona gereksinim duyar. Bir tekstil işletmesi yöneticisi ve/veya girişimcisi, kurulacak işyerinin hukuki yapısı itibariyle statüsüne ilişkin olarak kamu işletmesi mi, özel işletme mi, özel işletme ise tek kişi işletmesi mi, ortaklık mı, adi şirket mi, ticaret şirketi mi, kollektif şirket mi, anonim şirket mi, limited şirket mi ya da başka bir statüde mi olacağı konusunda bilgilenmeye gereksinim duyar. Tekstil işletmesi yöneticisi ve/veya girişimcisi sözkonusu şirket yapılarının kendisi için sağlayacağı yararları titizlikle analiz etmelidir. Bir tekstil işletmesi yöneticisi ve/veya girişimcisi aynı zamanda ulusal ve uluslararası pazarda çevresi ile ilişkilerini iyi tutmak ve böylelikle saygınlık kazanmak için mevzuata uygun davranmak zorundadır. Bir tekstil işletmesi, daha kuruluş yeri seçiminde ülkemizdeki mahalli idarelerin ve belediyelerin uyguladıkları vergi, resim ve harçlar, devletin özellikle kalkınmakta öncelikli yörelerde kurulacak işletmelere sağladığı teşvik tedbirleri, işletme büyüklüğünün belirlenmesi, kurulma aşamasından sonra da üretim sürecinde yasal açıdan izlenmesi gereken prosedür, iş hukuku çerçevesinde çalışanların hakları, iş anlaşması, ücretlendirme, kadrolama, yükseltme, işten çıkarma, toplu iş sözleşmeleri konusunda enformasyona gereksinimini bulunmaktadır. Bunun yanında özellikle dış ülkeler ile ilişkileri olan tekstil işletmesi yöneticisi ve/veya girişimcisi, ulusal ve uluslararası düzeyde uygulanmakta olan iş ve ticaret mevzuatı, yabancı sermaye ortaklıklarında izlenecek yol, gümrük indirimleri, kota sınırlamaları, standartlar ve çevre korumaya ilişkin yasal düzenlemeler konularında da bilgilenmesi gerekmektedir. Özellikle ihracat ve ithalat sürecinin çok yoğun yaşandığı Türk tekstil sektörü de ulusal düzeyde geçerli olan mevzuat yanında, ticari ilişkilere girdiği ülkelerde oluşturulan ve sürekli yenilenen mevzuatı çok dikkatli bir biçimde izlemek ve bu alanda bilgilenmek zorundadır. Türk tekstil sektörünün, özellikle, en büyük ihracat pazarı olan AT'nun mevzuatını bilmesi ve izlemesi için gereksinimini duyacağı enformasyon

kaynak ve/veya kanallarını da tanıması gerekmektedir. Tekstil enformasyonu kullanıcılarının AT mevzuatını izlemeye kullabilecekleri enformasyon kaynaklarından biri "Official Journal of the European Communities" adlı yayındır; bu yayının ayrıca CD-ROM versiyonu da bulunmaktadır. Tekstil firmalarının tüm konularda olduğu gibi mevzuata ilişkin enformasyon gereksinimlerini karşılama aşamasında da kullanabilecekleri enformasyon kaynaklarını titizlikle izlemeleri gerekmektedir. İşletme bazında örgütlenecek bir bilgi merkezi diğer konularda olduğu gibi mevzuata ilişkin enformasyon hizmeti sunma konusunda da tekstil kullanıcılarının sözkonusu gereksinimlerini en üst düzeyde karşılamak için ideal konumda bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz "kullanıcı incelemesi" çalışmasında da büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinde bulunan enformasyon kullanıcılarının %57.5'inin değişen iç ve dış mevzuatın anlık takibi, sektörle ilgili mevzuatın açıklamaları, mevzuat değişiklikleri, vergi, gümrük, çalışma kanunu, resmi dokümanların tasnifi, çevre, ihracat, ithalat ve özellikle Gümrük Birliği ve AT mevzuatı konularında enformasyona gereksinim duydukları saptanmıştır.

IV.6. STANDART

Standart, kısaca, materyal ve/veya hammaddede, üründe, işte ve yöntemde bir örneklik demektir. Materyal, ürün, yöntem ve hizmetleri yine belirli koşullara ve esaslara dayanarak bir örnek hale getirme işlemine de standartlaştırma ya da standardizasyon denmektedir. Üretimin kalitesi için standartlar konusunda bilgilenme zorunludur. Bir tekstil işletmesinde, sistemin diğer alt parçaları gibi, standartlar ile ilgili bilginin de evrensel düzeyde izlenmesi ve ülke koşulları ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Standartlara önem verilmemesi, işletmenin parasal açıdan kaybına neden olmaktadır. Çünkü endüstriyel ürünlerde kalite standardının ya da ürün standardının gözardı edilmesi hem ürünün satışını engellemekte hem de gereksiz tekrarlar yüzünden kaynak israfına yol açmaktadır. Ayrıca üretilen malın, sadece kazanç için değil sağlık açısından da standartlara uygun olması gerekmektedir. Üstelik insan bedenini örtmeyi hedef alan tekstil endüstrisinin standartlara uygun üretim yapması, sağlık açısından, diğer sektörlerle göre çok daha fazla önem taşımaktadır.

Standartlara uygun üretimin önemliliği ülkemizde, planlı kalkınma döneminin başında gündeme gelmiş ve 1960 yılında 132 sayılı yasa ile Türk Standartlar Enstitüsü (TSE) kurulmuştur. Yasanın birinci maddesi, "her türlü madde ve mamuller ile usul ve hizmet standartlarını yapmak gayesiyle TSE kurulmuştur; yalnız TSE tarafından kabul edilen standartlar Türk Standardı adını alır" hükmünü taşımaktadır. Türk standartları içinde tekstil alanında 297 Türk Standardı (TS) bulunmaktadır. Bunların 246'sı usul ve hizmet (terim, tanım, numune alma, muayene ve deneyler) konusundadır. 51 TS tekstil ürünlerine aittir.²³

Standartlar aynı zamanda müşteri ve/veya tüketicilere ürünün kalitesi için güvence vermektedir. Kalite, hem standart test yöntemlerini hem de standartta bulunan özellikleri gereksindirmektedir. Tekstil endüstrisi için de pekçok standart test yöntemi geliştirilmiştir. Avrupa Standart Komitesi (CEN) "The Comité European de Normalization", Avrupa tekstil endüstrisinin isteksizliğine rağmen bu konuda bir çalışma başlatmaya hazırlanmaktadır.²⁴

CEN, standardizasyon ve onaylama konusunda CEN aktiviteleri hakkında enformasyon için üçüncü dünya ülkelerinden gelen istekleri yanıtlamak üzere bir birim kurdu. CEN'in fonksiyonları şunlardır:

- Test etme ve onaylamayı içeren, Avrupa standardizasyonunu ilgilendiren istekler için bir giriş unsuru olarak eylemde bulunmaktadır.
- CEN dışı ülkelere gelen istekler konusunda, evrensel standardizasyonun çeşitli yönlerini içeren temel enformasyonu sağlamaktadır.
- Standartlaşma alanında belirli prosedürleri sağlamak, gereksiz tekrarlardan kaçınmak ve diğer tüm üyelere rapor vermek üzere üye grup ve bireyler için teknik işbirliğinin alt yapı çalışmasını organize etmektedir.²⁵

²³İsmat Özüoğlu, "Tekstil Ürünlerinde Kalitenin Sağlanması," *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 360-361 ss.

²⁴International Trade Centre, Ön. Ver., 1994, 9.s.

²⁵Aynı, 15.s.

Dünya çapında standartlara daima gereksinim olacaktır. Kurallara uygun ticareti sağlamak ve ticari engelleri ortadan kaldırmak için, ürün ve hizmetler belirli ölçütlere uymak zorundadır. Makine ve materyal, uluslararası pazarlarda kabul edilmeden önce belirli gereksinimleri karşılamak zorundadır. Test etme ölçütleri de standardize edilmelidir. Tekstil endüstrisi kapsamında, güç, tek biçimlilik, yanma durumu, zehirlilik, renk, kalite, yıkama etkileri, kirlenme, sıcaklık, ışık ve dayanıklılık testleri kaliteyi korumak için çok önemlidir. Uluslararası Standartlaşma Örgütü "The International Organization for Standardization (ISO), uluslararası düzeyde tekstil ürünleri, makine ve test etme ölçütlerine ilişkin standartlar yayınlamaktadır. ISO'nun tekstil makineleri üzerine yayınladığı standartlarda üç temel alt grup vardır: iplik eğirme (spinning) araç gereci; dokuma ve örme araç gereci ve boyama ve terbiye (finishing) araç gereci. ISO diğer tüm endüstriyel sektörler gibi tekstil endüstrisini de standardize etme yanında çevre koruma, bilhassa hava kalitesi, atık niteliği, toprağın kalitesi, egzoz emisyonları, akustikler, ses dağılımı/yayılımı, titreşim ve şok ve radyasyondan korunma ile ilgili standartlar da yayınlamaktadır. İlk üçü bilhassa tekstil endüstrisi ile ilişkilidir. Genel olarak, güncel çevre koruma yasaları, dünya çapındaki tekstil endüstrisini kontrol etmede yeterince etkindir. Hem ISO hem de CEN'in çalışması, konuya ilişkin gelecekteki gelişmeler için önemli bir destek sağlayacaktır. Ve her iki kuruluş arasındaki karşılıklı etkileşim giderek önem kazanacaktır.²⁶ Tekstil sektöründe endüstriyel ürün ister makine ister ürün olsun, onların standartlara uyulmadan üretimi sözkonusu olduğunda, ufak bir hata insan hayatına mal olabilir. Bu nedenle çok hümanist bir yaklaşımla üretim yapan tekstil sektörünün, standartlaşma konusunda bilinçlenmesi ve bu alandaki yenilikleri enformasyon desteği ile izlemesi, hem kaliteli ürünler vererek ulusal ve uluslararası pazarda yer edinmesine hem de çevreye zarar vermeden ve kaynaklarını boşa harcamadan üretim yapmasına böylece kârlılığa geçmesine yardımcı olacaktır. Bu çalışma kapsamında yürütülen survey verilerine göre Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının %63'ü standartlar konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Gereksinimin ayrıntılarını, standartlar hakkında genel enformasyon, hammadde standartları, ürün standartları, çevre korumaya ve kalite gelişimine ilişkin

²⁶Aynı, 16-19, 76.s.

enformasyon, ulusal ve uluslararası düzeydeki standartlar, özellikle AT standartları, yürürlükteki standartlar, standartlardaki değişiklikler, teknik standartlara erişim ve standartların sınıflandırılmasına yönelik enformasyonu içermektedir.

IV.7. TEKNOLOJİ

Teknoloji, "sistematik üretim bilgisini, üretim için kullanılan tüm araç ve gereçler ile o üretimi gerçekleştiren insangücünü kapsayan dinamik bir olgu" şeklinde tanımlanmaktadır.²⁷ Teknoloji, bilimin sanayiye uygulanışı biçiminde de tanımlanmaktadır. Teknolojik faaliyetin ana hedefi bilimsel bulguları ve teknik yenilikleri ekonomik yarara dönüştürmektir.²⁸ Tüm endüstriyel sektörlerde olduğu gibi tekstilde de bilimsel bilginin uygulaması olan teknoloji, araştırmadan ürün satışına üretim sürecinin her aşamasında kullanılmaktadır. Tekstil endüstrisinde teknolojinin kullanımı, tekstil ürünlerinin tarihi kadar eskidir.

Dokunmuş kumaşların M.Ö.6500 yılında kullanıldığına dair arkeolojik buluntuların mevcut olması, iki iplik sistemiyle tekstil yüzeyi oluşturma yöntemi olan dokumacılığın günümüzden en az 8000 yıl kadar önceleri de bilindiğini ortaya koymaktadır. Neolitik taş devrine ait olan karbonlaşmış halde bulunan bu en eski kumaşlara yurdumuzda yapılan kazılarda da rastlanmıştır. Bugün bildiğimiz dokuma formundan hiçbir farkı olmayan ilk kumaşların, hasır örme tekniğinden esinlenerek ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Hasır örme tekniği, iki iplik sisteminin birbiri içerisinde örgü oluşturacak biçimde ve birbirine 90 derecelik açılarla geçirilebilmesi esasına dayanmaktadır. Bu ilkel dokuma tekniğinin gelişim göstererek dokuma tezgahı haline dönüşmesi M.Ö. 4000 yıllarına rastlamaktadır. 12.yy.da İngiltere'de tezgahların standart bir tasarıma sahip olarak kullanıldığını ve tüm olarak ağaçtan yapıldığı bilinmektedir. Dokuma tezgahının ilk örneği,bugün halı ve kilim dokuyanlar tezgahlardan oldukça farklı idiler. Dokuma tezgahının tasarımı 18.yy.a kadar önemli bir gelişme görülmemekle birlikte Flaman dokumacıların birtakım

²⁷Gülser Yıldırım, "Türkiye'de Teknoloji Transferi," *1987 Sanayi Kongresi Bildirileri* (Ankara: TMMOB, 1987), 479.s.

²⁸Heinz Göehre, "Literature Mechanisms: Information Management in Industrial Organizations," *Information and Industry* (London: AGARD, 1979), 4.2.s.

çalışmaları olduğu ve bunların İngiltere'de tezgah imalatına yeniden yön verdiği belirlenmiştir. Bu dönemin sonunda henüz insangücünden başka bir enerji kullanımı sözkonusu değil iken 1733 yılında İngiliz John Kay mekiğe tekerlekler takıp, basit bir mekanizma yardımıyla fırlatılmasını sağlamıştır. Çok basit gibi görünen bu sistem geliştirme işi, dokuma işlemini çok kolaylaştırmış ve üretimi olağanüstü artırmıştır. Ticari bir kullanıma sahip olan ilk mekanik dokuma tezgahını Dr. Edmund Cartwright isimli bir İngiliz buluşçusu 1785'te gerçekleştirmiş ve patentini almıştır. Böylece tekstil teknolojisi alanının ilk patenti alınmıştır. Daha sonra bu tasarımı geliştiren Cartwright dokuma makinesi sayılabilecek bir sistem üretilmiştir. Mekanik tezgahın bulunmasını izleyen 50 yıl içinde çeşitli kimseler birtakım araştırmalar yapmış ve esas yapısı dökme demirden olup ağaç ve deri kısımları bulunan üstten vuruşlu "Lancashire pamuklu tezgahını" geliştirmiştir. Bu tezgah küçük farklılıklarla yün, keten ve jüt de dokuyabiliyordu. İpekli dokuma tezgahı ise Fransızların etkisi altında "alttan vuruşlu" olarak yapılmaktaydı. Dokuma makinelerinin tarihsel gelişimi incelenirken, kronolojik bir sıralama yapılması oldukça zordur. Çünkü dokumanın temel işlemleri ve bunların mekanizmaları değişik zaman, yer ve koşullar altında geliştirilmişlerdir. Bazen uzun yıllar hiçbir değişiklik ortaya çıkmamış bazen ise peşpeşe yenilikler birbirini kovalamıştır. Bu bakımdan teknolojik düzeyin bir bütün olarak düşünülmesi gerektiği ve diğer makineler gibi dokuma makinelerinin de bu teknolojik düzeye paralel bir gelişim gösterdiği unutulmamalıdır. Tekstil sektöründeki teknolojik gelişmenin amacı, kumaşı yüksek kalitede ve ucuza üretmektir. Bunun için bir taraftan makinenin üretimi yükseltilirken öte yandan ürünündeki el emeği payı azaltılmaktadır.²⁹

Tekstil makinelerinde sürekli teknolojik gelişme sağlanmaktadır. Teknolojik ilerlemeler işgücü verimini artırmaya işgücü ve hammadde maliyetlerini düşürmeye ve üretim sürecinde işlemler arasında otomatik geçişliliği sağlamaya yöneliktir. Tekstil sektöründeki teknolojik gelişmeler sonucu dünyada tekstil sanayii gittikçe daha sermaye yoğun bir sanayi haline gelmektedir. Böylece sektörde işsizlik artmaktadır. Bunun sebebi bazı işletmelerde emek-yoğun makinelerin terkedilerek üstün

²⁹Halil Rifat Alpay, *Dokuma Makinaları* (Ankara: TMMOB, 1985), 11-13,17.s.

teknolojiye sahip sermaye-yoğun üretim tekniklerine geçilmesidir. Bir başka sebebi ise bu geçişi gerçekleştiremeyen bazı üreticilerin giderek yok olmasıdır.³⁰ Tekstil endüstrisinin sermaye-yoğun nitelik kazanması ile birlikte sektörün yapısında birtakım değişiklikler olmuştur. Daha az işçi gerektiren makinelerin kullanımı ve dolayısıyla işletmelerin teknolojiye yönelmeleri işsizlik sorunu yaratmıştır. Elyaf kullanımı ile ilgili olarak da bir taraftan makine üreticilerinin kimyasal elyaf kuruluşları ile ortak çalışmaları, diğer taraftan kimyasal elyafın doğal elyafa göre daha hızlı işlenmesi nedenlerine bağlı olarak sentetik elyaf kullanımına uygun teknolojiler geliştirilmektedir. Teknolojik gelişmelerin izlenebilmesi ve yeni ürünlerin alımı için gereken sermayenin giderek büyümesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki tekstil işletmelerini makine üreten ülkelerle ortak şirketler kurmaya ve/veya lisans anlaşmaları yapmaya itmiştir. Sektörün giderek sermaye-yoğun hale gelmesi karşısında işletmeler, finansman ve pazarlama durumlarını güçlendirmek için büyük ölçekli olmak zorunda kalmışlar, bu da birleşmelere yol açmıştır.

İplik ve kumaş üretimi otomatik hale getirilirken esnekliğin de bir dereceye kadar sürdürülmesinin mümkün olduğu kanıtlanmıştır. İplik ve kumaş üretiminde özellikle dokumacılık alanında daha kayda değer ilerlemeler kaydedilebilirdi. Dokuma tezgahlarındaki çok aşamalı gelişme, dokuma alanındaki üretimi, günümüzde örgü alanında katedilen düzeye yaklaştırmıştır. Dokuma tezgahından beklenen esneklik de tam devir ve temizleme birimlerinin kullanımı aracılığıyla saptanan zamanın indirgenmesi yoluyla artırılabilir. İplik ve kumaş üreticilerinin geleneksel olmayan yöntemler ve ürünlerde gösterdikleri çeşitlilik sürekli gelişmektedir. Yeni polimerler ve günümüzde kullanılan tekstil teknolojileri, endüstriyel astarlamada olduğu gibi ürün kalitesini artırırken tekstil üretim sürecinin diğer alanlarına girerek sektör için önemli olanaklar sunmaktadır. Geleneksel olmayan yöntemlerin kullanımı kısa dönemde tekstil ürünlerinin çeşitlenmesine yardımcı olmuştur.³¹

Tekstil ürünleri ileri teknoloji olmadan da üretilebilir. Ancak kullanılan teknolojinin düzeyi maliyeti etkilemektedir. Teknolojik

³⁰DPT, Ön.Ver., 1985, 4.s.

³¹OECD, *Textile and Clothing Industries: Structural Problems and Policies in OECD Countries* (Paris: OECD, 1983), 23-24 ss.

ilerlemeler, daha az kaynak kullanarak ürünün verimini artırma ve kaliteyi yükseltme yolu ile maliyetler üzerinde düşürücü etki yaratmaktadır. Eski teknoloji ile çalışan işletmelerde verim ve kalite düşük olacağından maliyetler yükselecektir. Bu firmalar ayrıca ileri teknoloji kullanan rakipleri karşısında da bir süre sonra rekabet gücünü yitirme ve ulusal ve uluslararası pazardaki yerini kaybetme tehlikesi ile karşılaşacaktır. Bu nedenle hem daha önce kurulmuş hem de yeni kurulacak işletmeler, teknolojik gelişmelere duyarsız kalmamalı ve özellikle üretim sürecinde kullanacağı ve/veya yenileyeceği teknolojiyi dikkatle seçmelidir. Eski teknoloji ile uzun yıllar üretim yapmaktaki ısrar ne denli sakıncalı ise ucuzluğuna aldanılarak kısa vadede soruna çözüm getireceğine inanılan gelişmiş ülkelerin üretimden çıkardığı makineleri satın almak da o denli tehlikelidir. Üstelik Türk tekstili gibi ihracata yönelik faaliyet gösteren bir sektörde teknolojinin üretim sürecinde kullanımı, kalite, standartlara uygunluk, zamanlı üretim ve maliyet açısından çok daha önemlidir. Ülkemiz teknoloji konusunda her sektörde dışa bağımlıdır. Teknolojinin ülke içinde üretimi için gereken önlemler de vakit geçirilmeden alınmalıdır.

Tekstil teknolojisinde dışa bağımlı olmanın getirdiği başka sakıncalar da bulunmaktadır. Tekstil sanayii, hammadde ve işgücü yönünden büyük avantaja sahip, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin en önemli kozlarından biri olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin rekabeti karşısında özellikle AT, ABD ve Kanada gibi ülkeler, bir dizi önlemler almaya yönelmiştir. Daha önce sözü edilen kota uygulamaları yanında sektörün emek-yoğun olan yapısını sermaye-yoğun ve/veya teknoloji-yoğun hale getirmeye çalışmışlar ve bunu başarmışlardır. Böylelikle, teknolojiyi geliştirme gücünden genellikle yoksun olan gelişmekte olan ülkelerin rekabet üstünlüğü yaratan unsurlarını en aza indirmiş ve teknolojik açıdan da kendilerine bağımlı hale getirmişlerdir. Tüm alanlarda olduğu gibi tekstil teknolojisinin gelişimi de öylesine bir ivme kazanmıştır ki bugüne dek bu konuda altyapısını oluşturamamış gelişmekte olan ülkelerin, bu süreci birden bire yaşaması ve gelişmiş ülkeler düzeyine erişmesi neredeyse olanaksız hale gelmiştir. Ancak hiç değilse, uygun teknolojinin seçimi ve kullanımı sürecinde bilinçlenme noktasına

gelinebilir. Bilinçlenme ise bilgilenme sürecinin en üst düzeyde yaşanması ile olası kılınabilir.

MPM'ce 1984 yılında tamamlanan "Türkiye'de Tekstil Sanayiinin Teknolojik Düzeyi ve Gelişimi" adlı projede de ulusal ekonomide hiç tartışmasız önemli bir yeri olan tekstil sanayiinde teknolojik yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması ile bunun verimlilik değişimine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Her üretim sürecinde olduğu gibi tekstilde de üretimde yenilik süreci üç aşamada incelenebilir. Önce bilimsel ve teknik bilgi düzeyinde bir buluş olur. Bu buluş, yeni ve geliştirilmiş ürün piyasaya sürüldüğünde ilk yenilik oluşur, üçüncü aşamada ise firmalar diğer firmalar tarafından piyasaya sürülen ürün veya süreci yayılma yoluyla benimserler. Araştırmada Türkiye'de tekstil sanayiindeki teknolojik yenilikler ile ilgili olarak, daha çok üçüncü aşama üzerinde yoğunlaşmış ve getirilen teknolojik yeniliklerin üretim ve verimlilik artışını ne kadar etkilediği araştırılmıştır. Sonuçlar, iplik işletmelerine ilişkin bulgular; dokuma ve dokuma ile bütünleşmiş işletmelere ilişkin bulgular; terbiye işletmelerine ilişkin bulgular; yünlü işletmelerine ilişkin bulgular; hazır giyime ilişkin bulgular üzerinde toplanmıştır. Tüm bulguların genel bir özeti yapılacak olursa, öncelikle, firmaların, özellikle dokuma ünitelerinde mekiksiz tezgahları kullanmalarında üretim güçlükleri çok az bir ağırlık taşımakta, bu konudaki temel nedenleri %90'a yaklaşan bir ağırlıkla finansal sorunlar oluşturmaktadır. Ankete verilen yanıtlarda işletmelerde kullanılan makine donatılarının büyük ölçüde hem yurtiçi hem de yurtdışından sağlandığı (%68.7), ikinci olarak yurtdışından ithalat (%24.3) ile son olarak da yurtiçi makine imalatçılarından sağlandığı (%7.0) belirlenmiştir. Makinelerini hem yurtiçinden hem de yurtdışından sağlayanların %10'a yakın bir kısmının makinelerini elden düşme yabancı kökenli makineler olarak yurtiçinden sağladıkları anlaşılmıştır. Çoğunluğu hem yurtiçi hem de yurtdışından sağlanan bu makinelerin çoğu (%61) firmaların finansman kaynakları ile, ikinci olarak bir kısmı peşin gerisi uzun vadede krediden yararlanarak (%30), çok az bir kısmı ise (%4) patent, know-how royalti ödenerek sağlanmıştır. Bunun dışında az sayıda firmanın teşvikten yararlanarak (%3), peşinatsız orta vadeli kredi kullanarak (%1) ve DESİYAB aracılığı ile Dünya Bankasından kredi alarak (%1) makinelerini sağladıkları ortaya çıkmıştır. Firmaların anketteki

ilgili soruya verdikleri yanıtlarda, bugün sahip oldukları teknoloji düzeyini dünya standartlarına ulaştırma konusunda öncelikle "yabancı sermaye" ile işbirliği yapılarak Türkiye'de tekstil makineleri üretimine geçilmelidir" görüşü (%42), ikinci olarak "tekstil makineleri ülke içinde üretilmelidir" (%28) görüşü yer almaktadır. Yabancı ülkelerde geliştirilen teknolojinin izlenmesi ve bu teknolojinin ürünü makinelerin satın alınmaya devam edilmesi şeklindeki yanıt ise üçüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca, sorunun organizasyon ve pazarlama sorunu olduğu şeklinde bir yanıt da (%1.4) öneriler arasında belirtilmektedir.³² Türk tekstil endüstrisinde gereksinimi duyulan bilgi ve teknoloji üretimi, üniversitelerdeki bilgi birikiminin harekete geçirilmesi ile sağlanabilir. Üniversite-sanayi işbirliği boyutunda ülkemizde teknopark uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Teknoloji geliştirme sürecinin en üst düzeyde oluşumu için sadece üniversite ve endüstrinin bilgi birikimi ve deneyimlerini biraraya getirmeleri de yeterli değildir. Konuyla ilgili tüm kuruluşların ve devletin desteği de gerekmektedir. Özetle teknoloji geliştirme süreci, ilgili tüm birey ve kuruluşların desteği ile hazırlanacak "ulusal bilim ve teknoloji politikası" bazında başlatılmalı ve yaşatılmalıdır.

Tekstil endüstrisinde bilgisayarların kullanımı:

Bilgisayarların endüstride kullanımı, muhasebe işlemleri, fatura ve bordro düzenlemesi, envanter ve stok kontrolü, üretim ve kalite kontrolü, üretim planlaması, satış analizi, proje yönetimi, otomasyon, proses kontrolü, sistem analizi ve endüstriyel tasarım gibi çok çeşitli alanlardadır. Bununla birlikte endüstride bilgisayar desteği büyük miktardaki verinin değerlendirilmesi niteliğindeki genel ve yaygın yöntemlerin uygulandığı alanlar dışında ve özellikle teknolojik problemlerin çözümü söz konusu olduğunda, verimliliği büyük ölçüde o alandaki bilimsel altyapıya bağlıdır. Diğer yandan, araştırmalarla sağlanan bilgi birikiminin endüstriye aktarılma süreci de önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle çeşitli endüstri sektörlerinde bilgisayar kullanımının yaygınlığı ve başarısı aynı değildir. Bilgisayar kullanımının en yaygın olduğu endüstri sektörlerinin sırasıyla inşaat, ulaştırma ve haberleşme,

³²Orhan Pazarcık, "Türkiye'de Tekstil Sanayii Teknolojisinin Mevcut Durumu ve İhracat Açısından Geleceği," 4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altınyunus İzmir (Ankara: TMMOB, 1986), 63-69 ss.

makine, elektronik ve kimya endüstrileri olduğu söylenebilir. Her endüstride olduğu gibi bugün çok önemli boyutlara varan bilgisayar teknolojisi, tekstil sektörünü de etki alanı içine çekmiştir. Tekstil işletmelerinin karmaşık organizasyon yapısı nedeniyle özellikle stok kontrolü, pazarlama, maliyet analizi ve üretim denetimi gibi konularda, bilgisayar teknolojisinin ülkemizde uygulandığı ilk sektörlerin başında tekstil sektörü gelmektedir.³³

Tekstil sektöründe bilgisayar kullanımı, tüm endüstrideki iş yöntemlerinin organizasyonunu değiştirmektedir. Materyalin otomatik olarak işlenmesi, envanter kontrol, kumaş tasarımı, ürünün pazarlanması ve tekstil üretimi sürecinin diğer pekçok aşamasında bilgisayar kullanımı, maliyeti düşürmektedir.³⁴ Bundan dolayı sektörde bilgisayara dayalı üretim yapan işletmelerin, rakipleri karşısında, rekabet güçleri artmaktadır. Özellikle kumaş tasarımının bilgisayar ile yapılması, renk ve desen açısından pekçok seçeneğin birarada ve çok kısa bir sürede görülmesine olanak tanımakta ve böylece karar verme süresini en aza indirmektedir. Ayrıca geleneksel yöntemle tek tek hazırlanan kumaş tasarımlarında kullanılan materyal kaybı da bilgisayarlı tasarımda sözkonusu olmamaktadır.

Geleneksel yöntemle dokuma veya baskı kumaş tasarımı, bu konuda eğitim görmüş uzmanlar tarafından oluşturulan fikrin ve tasarımın ortaya koyulmasını gerektirir. Bitmiş ürünün kalitesi uzmanların yeteneğine olduğu kadar onların aldığı eğitime de bağlıdır. Geleneksel yöntemle tasarım ayrıca zaman alıcı bir iştir. Üretim maliyetini en aza indirmek ve müşterilerin taleplerine daha hızlı yanıt verebilmek için tasarım süresini kısaltmak gerekmektedir. Bu nedenle CAD-Computer Aided Design (Bilgisayar Destekli Tasarım) ve CAM-Computer Aided Manufacturing (Bilgisayar Destekli Üretim) tekniklerinin kullanımı, tekstil sektörü için çok büyük önem taşımaktadır. CAD gibi bir sistemin amacı, bir kumaşın üretim maliyetini,

- uzman bir tasarımcıyı eğitime ve tutma gereksinimini en aza indirmek,

³³Güngör Başer, "Tekstil Endüstrisinde Bilgisayar Kullanım Alanları ve Olanakları," *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa* (Ankara: TMMOB, 1984), 332-333 ss.

³⁴OECD, Ön. Ver., 23-24 ss.

- örneklerin tasarımı ve üretiminde harcanan zamanı kısaltarak üretim hızını artırmak,
- önceden kumaş yapmaya gerek kalmaksızın katalog yapmaya olanak tanımak ve
- bilgisayar destekli etkileşimli satışları yükseltmek suretiyle azaltmaktır.³⁵

Bugün imalat sanayii çerçevesinde, CIM-Computer Integrating Manufacturing (Bilgisayarla Bütünleşmiş Üretim) kavramı yaratılmıştır. Bu kavram, enformasyon tabanında bütünleşik olarak kullanılan bilgisayardır. CIM, geleceğin fabrikasının bir alt verisi olup, geleceğin fabrikası insani kaynak da dahil olmak üzere bütün teknikleri kullanırken, CIM enformasyon için enformatik verileri işleyen bölümü oluşturacaktır. CIM için ISO-International Organization for Standardization (Uluslararası Standartlaşma Örgütü) çerçevesinde geliştirilen resmi tanım "iyi bilgiyi, iyi yere, zamanında ulaştırmanın aracı" şeklindedir.³⁶

Bilgisayar destekli endüstri (CAI- Computer Aided Industry), tekstil işletmelerinde CIM ve CAO (Computer Aided Office) sistemlerini içermektedir. Dolayısıyla CIM sistemleri oldukça geniş kavramları kapsamaktadır. Genelde işletmelerde CAO bulunmaktadır. CAO satış, finans ve üretim üçgeninin kontrolü işlevini yerine getirmektedir. Ve bu sistemin amacı müşteriye yönelik bilgisayar destekli üretimi gerçekleştirmektir. CAI'yi geçerli kılmak için işletmede "Bilgi Tabanlı İşletme Yönetimi"nin kurulması gerekmektedir. CIM ve CAO'nun bir diğer amacı da işletmeler veya birimlerarası bilgisayarlar aracılığı ile haberleşmedir. CIM konusunda hizmet veren birçok firma bulunmakla birlikte "Bilgi Tabanlı PC-Programlar" uygulamaları oldukça sınırlıdır ve bu konular hakkında fazla yayın da bulunmamaktadır. Genelde hiçbir firma veya kuruluş CAE (Bilgisayar Destekli Mühendislik) konularında fazla bilgi vermemektedir. CIM ise bilgi üzerinde kurulmaktadır. Bu nedenle bilgilerin saklı kalması gerekmektedir. Bunun da nedeni çok basittir. CIM'le uğraşan bir Alman firması "bilgi güç" demektedir. Dolayısıyla

³⁵Halil Rifat Alpay, "Otomatik Desen Üretimi," *Tekstil ve Makina*, 2(IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı), 255,259.s.

³⁶Albert Colin, "Geleceğin Fabrikası," *Geleceğin Fabrikası ve Türkiye: Seminer 1-2 Haziran 1992* (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı. 1992), 35.s.

işletmeler bu PC- Programlarını uygulamakla işletmelerinde oldukça hızlı olacak bir gelişmeye girebilecek ve sorunları çok daha kısa bir süre içinde çözebileceklerdir. İşte Bilgi Bankası tüm bu PC Programlarının birleştirilmesi sonucu oluşmaktadır. Tabii ki bu Bilgi Bankası'nı çalıştırmak için de "İşletme İçi Bilgi İşlem Merkezi" gerekmektedir. CIM sistemleri veri toplamaya yönelik bir sistemdir. Bu verilerin değerlendirilebilmesi için PC-programlarına gereksinim duyulmaktadır. PC-programları, bilginin daha iyi kullanılması için geliştirilmektedir. Fakat bu yeni oluşum, bilgiyi çok iyi kullanabilmesine karşın, işletmelerde bugünkünden çok daha fazla teknolojik bilgiye sahip bireyleri gereksindirmektedir. Ayrıca veri toplama sistemlerini içeren firmaların sayısı oldukça fazla olmasına karşın bu verileri değerlendiren sistemler ve PC-programlar da oldukça sınırlıdır. Bu durumun farkında olan birçok firma artık olmazsa olmaz diye nitelendirilen "enformasyon teknolojisi"ne yönelmiştir. Dolayısıyla doğrudan erişimli (online) kalite ve üretim sistemleri enformasyon teknolojisi ve özellikle depoladığı bilgiyi yaratıcı yetilere yönelten insan beyni ile birleştirilmedikçe tam verim alınamayacağı sonucuna varılmıştır. Sonuçta bilginin kullanılması ve bilgi birikimi ilerde bugünkünden çok daha fazla önem kazanacaktır.³⁷ Görüldüğü üzere tekstil alanında üretim sürecinde yoğun bir biçimde kullanılan bilgisayar destekli sistemlerin içeriğinde aslında gereksinilen iç ve dış enformasyonun, özellikle de iç enformasyonun, depolanması ve istenildiği anda bilgisayardan çekilip alınması ve kullanımı kolaylığını yaratma olanakları bulunmaktadır. Bu sistemlerin varoluş nedenleri de enformasyonun endüstriyel süreçte en üst düzeyde kullanımını sağlamaya yöneliktir.

Tekstil endüstrisinde bilgisayar kullanımı, son zamanlara kadar, renk ölçümü, desen tasarımı vb. konuda gereksinimi duyulan enformasyonu gerektiği gibi toplama ve sunma konusunda yeterli değildi. Üretim öncesi ve sonrasında renk ölçüm verisinin nasıl kullanılacağı konusunda çok az bilgi bulunmaktaydı. Bugünün bilgisayara dayalı tekstil sistemleri, üretimin her aşaması için tasarlanmıştır. Bu sistemler, uygun enformasyonu sağlayan sofistike yazılım paketlerine, enformasyon

³⁷ITRI Group Ltd., "Tekstil İşletmelerinde İşletme Bilgi Bankası ve PC-Program Uygulamaları," *Tekstil İşveren*, (177, 1994), 20-22 ss.

teknolojisi ürünlerine ve güçlü bilgisayarlara sahiptir. Böylece sadece ürünlerin değil üretim sürecinin kalitesi de hızla geliştirilmektedir. Bugün oturma odalarındaki halılardan, arabalardaki döşemeye kadar, tüm tekstil ürünlerinde doğrudan erişimli (online) renk izleme sisteminin ve sözkonusu bilgisayarlı üretimin yansımaları görülmektedir. Özellikle online renk ölçüm sistemleri, boyama ya da kurulama aşamasında ürünün rengi hakkında gerçek zamanlı enformasyon sağlamaktadır; bu da ürünün kalitesi hakkında daha yerinde kararların alınmasını olası kılmaktadır. Sisteme depolanan enformasyon gelecekteki çalışmalar için de belli bir işlem sorununun nasıl en iyi şekilde kontrol edileceği ya da düzeltileceği konusunda yardımcı olmaktadır.³⁸

1993 yılında, ABD'de bulunan Deloitte&Touche/TW firması tarafından tekstil otomasyonuna yönelik bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışması yapılmış ve tekstil işletmelerinde bilgisayarla yürütülen uygulamalar belirlenmiştir. Uygulama alanları sırasına göre, sipariş girişi (%92); genel hesap defteri ve finansal raporlama (%89); alınabilen hesaplar (%89); ödenebilen hesaplar (%88); hammadde envanteri (%82); yapılmakta olan işlerin kaydı (work-in-process) ve üretim raporlaması (%75); sipariş işlemi (%74); maliyet hesaplaması (%72); bordro hazırlığı (%67) şeklindedir. Bilgisayara dayalı tekstil üretimine gereksinim duyan ancak henüz kullanmayan işletmelerin otomasyon gereksinimleri de şu sırayı izlemektedir: Üretim programlaması (%45); maliyet hesabı (%43); depolama (%42); satış duyurusu/reklam (%40); sipariş girişi (%39); satış analizi (%38); materyal gereksinimi planlaması (%38) ve kalite kontrol (%37). Çalışmada, tekstil otomasyonunun küçük işletmelerden çok büyük işletmelerce gerçekleştirildiği saptanmıştır. Survey'e katılan işletmelerin %53'ü kendi bünyelerinde ilişkisel veritabanları geliştirmeyi planlamakta ya da bu veritabanlarına sahip bulunmaktadır; araştırmada ayrıca ilişkisel veritabanlarının kullanımında 1990'dan bu yana %100 artış olduğu saptanmıştır.³⁹

³⁸Textile World, "How to Select On-line Color Measurement," *Textile World*, 143 (8. 1993), 86-87 ss.

³⁹Textile World, "Info Technology: Costs Are Up, Satisfaction Down," *Textile World*, 144 (2, 1994), 79-80 ss.

Türkiye'de endüstriyel alanda teknoloji kullanımı önemli ölçüde değişmekle birlikte, Türkiye'nin bu konudaki genel durumu zayıf olarak nitelendirilebilir. Günümüzde yeterli düzeyde teknoloji kullanan endüstriyel sektörler sırasıyla, tekstil-giyim, deri ürünleri, cam, temel kimya, petrokimya, yapı, madeni eşya, metalurji, karayolu taşıtları, haberleşme, elektrik, ilaç, makine ve gıda.⁴⁰ Tekstil sanayii, bugün dünyanın dördüncü sermaye-yoğun bir başka deyişle teknoloji-yoğun sanayisi haline gelmiştir. Tekstil teknolojisinde meydana gelen gelişmelere Türk tekstil sanayiinin uzun süre duyarsız kalması ve emek-yoğun teknolojide ısrar etmesi rekabet gücünü azaltacak ve giderek yok edecektir. Teknolojinin, sektörde, yerinde, amaçlı ve zamanlı kullanımı için konunun "ulusal bilim ve teknoloji politikası" bazında değerlendirilmesi gerekmektedir. Teknolojinin kazandığı ivme öylesine hızlıdır ki teknoloji üretimi konusunda gelişmiş ülkelerin düzeyine erişmek, bugün için, çok güçtür. Ancak alternatifleri arasından uygun teknolojinin seçimi, sağlanması, uyarlanması ve kullanımı süreçlerinin de ülkemizde sağlıklı yaşandığını söylemek pek mümkün değildir. Teknolojik gelişmeye uyum sağlayacak, onun mantığını ve varolma nedenini kavrayacak insangücünün de, ona verilecek eğitim ve enformasyon desteği ile yetiştirilmesi zorunludur. Teknoloji, durağan değil, dinamik bir olgudur; yani sürekli değişim ve gelişime hazırdır. Bu nedenle konu ile ilgili bilginin sürekli ve kesintisiz biçimde yenilenmesi ve ilgili bireylere aktarımı gerekmektedir. Çalışma kapsamında yürüttüğümüz survey verilerine göre büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin %76.7'si teknolojiye ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Yapılan "kullanıcı incelemesi" çalışmasında sektör kullanıcılarının en çok gereksindiği enformasyon türünün teknolojiye ilişkin olduğu saptanmıştır. Kullanıcılar özellikle teknolojiideki yenilikler, Türk tekstil endüstrisinin teknoloji kullanımı açısından durumu, firmaların teknoloji kullanımına ilişkin ayrıntıları, dünya standartlarındaki son teknoloji ürünleri, sektörde bilgisayarların kullanımı, yenilik ve buluşlara ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının da çağdaşı olduğu işletmeler gibi renk tasarımı, mukavemet ölçümü, satış, finans ve üretim kontrolü, ürün kalitesini artırma yöntemleri vb. konularda işletme içerisinde gereksinim duydukları enformasyonu sağlamak ve birimler arası

⁴⁰Mehmet Madencan, "Milli Teknoloji Envanteri ve Sonuçları," *Standart*, (Ağustos, 1990)

haberleşmeyi ya da iç enformasyon akışını mümkün kılmak amacıyla CAD, CAI, CAO gibi bilgisayar destekli sistemlerden yararlanmayı şimdiden hedeflemesi gerekmektedir.

IV.8. YÖNETİM

Tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimleri bağlamında şimdiye dek sayılan değişim, yaratıcılık ve yenilik gibi kavramların hepsi aslında ortak bir paydada birleşmektedir; o da tüm etkinlikleri başlatma ve sürekliliğini sağlamada enformasyonun önemli bir değer taşıdığıdır. Tekstil işletmelerinin dinamik yapısını korumada, üretim sürecinin her aşamasında değişim ve onu besleyen enformasyon olgusununsistemati bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Eğer değişimi gerektiren güçlerin neler olduğu belirlenirse, onlara ilişkin yürütülecek çalışmalar da planlı gelişme süreçlerine dönüştürülebilir. Tüm endüstriyel işletmelerde olduğu gibi tekstil işletmelerinde de, planlı gelişme sürecini denetleme ve organize etme sorumluluğunu yönetici/ler taşımaktadır. Yöneticiler, işletmenin işlevlerini yerine getiren bölümler arası ilişkilerin, sağlıklı tutulması ve işletme hedeflerine uygunluğu ilkesini benimser. O halde şimdiye dek sayılan insangücü, hammadde, finansman, çalışma yeri, standart, teknoloji ve daha sonra irdelenecek konular arasında uyumluluk ve denge oluşumunu işletme yönetimi düzenlemektedir. Bundan dolayı yönetim, "kuruluşun amaçlarına ulaşabilmesi için insan ve fiziki kaynaklarını en etkin ve düzenli bir biçimde edinimini, yerleştirilmesini ve kullanımını koordine eden, kuruluşu çevresi ile dinamik bir denge içinde tutabilen bir süreç" olarak tanımlanmaktadır.⁴¹ Endüstriyel işletmenin başarıya ulaşmasında yönetimin bilinçli davranışları çok önemlidir. Çünkü yönetici, endüstriyel işletmede endüstriyel sürecin her aşamasında karar verme sorumluluğunu taşımaktadır. Karar verme sürecinde alınan kararların doğruluğu, yerindeliği ve zamanlılığı çok önemlidir. Çünkü karar verme ansızın gerçekleşebilen bir yöneliş değildir. Ön bilgiyi ve diğer kimselerle etkileşimi gerekli kılan bir süreç niteliğini taşımaktadır. Bu nedenle, yönetici her aşamaya ilişkin veri toplamak ve bilgilenmek zorundadır.

⁴¹"D.S. Pugh, Ed. *Organization Theory Scientific Management* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Book Ltd., 1977" Tengiz Üçok *Yönetim İlkeleri* (Ankara: 1988), 10.s.daki alıntı.

Hedeflere uygun en akılcı karar verme sürecinin başlatıcısı ve sürükleyicisi ise enformasyon olgusudur.

İşletme fonksiyonları ile yönetim arasındaki ilişki, her bir işletme fonksiyonu için yönetimin görevleri olarak kavramlaştırılan planlama, örgütleme, yöneltme, koordinasyon ve denetim gibi yönetim fonksiyonlarının yerine getirilmesi gereği ile özetlenebilir. Yöneticinin yapması gereken görevlerden ilki, planlamadır ve diğer yönetim fonksiyonları planlamaya dayanır. Bir organizasyonda beşeri ve maddi kaynakların başarılı bir şekilde kullanılması ancak neyin, nasıl, kim tarafından, ne zaman, hangi olanaklarla, niçin yapılacağını belirleyen planlamanın yapılmasına bağlıdır. Bu gereklilik, işletmelerin büyümesi, pazar ortamında sürekli değişim, teknolojiye, devlet politikasında, genel ekonomik şartlarda ve toplumun davranışlarındaki değişimler gibi faktörlerle daha da önemli hale gelmektedir. Amaçların belirlenmesi ve bunlara ulaşmak için etkin yolların ortaya konulması anlamında planlama, gittikçe artan belirsizlik şartları içinde, işletmenin değişmesi ve değişime uyum sağlamasının önemli bir aracıdır. Politika, çalışanlara günlük faaliyetlerinde işletmenin amaçları doğrultusunda yön veren bir hareket planı, bir davranış kılavuzudur. Politikalar, yönetici açısından kararlarda yol gösterici olduğu kadar bazı sınırları da getirir. Böylece politika, bir kararın verileceği alanı sınırlayarak kararların amaçlara uygun ve onlara katkıda bulunacak şekilde alınmalarını sağlar. Bu ise daha az sorunla karşılaşılması ve organizasyonun çalışmasının kolaylaşması demektir. İşletme politikasının belirlenmesi işi, dış çevre analizi strateji belirleme, politika belirleme, organizasyon tasarımı ve son değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır.⁴²

İşletme ile ilgili gereksinilen iç ve dış enformasyon, politika belirleme sürecini yaşatan temel girdi niteliğindedir. İç enformasyon, işletmenin varolan durumu (üretim listesi, envanter kontrolü, kredi yönetimi, statüsü, gerçekleştirilmekte olan üretim, pazar durumu); ayrılan kaynaklar (insangücü, hammadde, donatım, sermaye vd.); planlama ve kontrole (işletme planları, birimlerce hazırlanan raporlar) ilişkin

⁴²Nurettin Kaldırım ve A. Karahan, "Değişim Olgusu ve Tekstil İşletmelerinde Yönetim Politikaları," *Tekstil ve Makina*, 2(IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı), 43-44 ss.

enformasyonu içermektedir. Dış enformasyon, ülkenin sektöre ilişkin ya da genel anlamda ekonomi politikası (yasal gelişmeler, mali politikalar vb.); toplum (demografik, kültürel ve toplumsal yönelişler); ekonomi (GSMH verileri, ekonomik göstergeler); teknoloji (yeni ürün ve süreçler); kaynak sağlama (hammadde, işgücü, enerji vb. sağlayıcıları); rekabete (rakip firmaların ürünleri, fiyatları, pazar payları); ulusal ve evrensel düzeyde geliştirilen standartlara ilişkin enformasyonu içermektedir.

Herbir işletmede çok miktarda enformasyon dolaşımı sözkonusudur. Enformasyonun çoğu üst yönetimden gelir ve ilgili bireylere işletmenin formal kanalları yoluyla iletilir. Enformasyon genellikle birim ya da bölüm yöneticilerine iletilir; bölüm yöneticileri birimlerine ne kadar enformasyon iletmek istediğine, nasıl ileteceğine karar verir. İşletmede enformasyon yüzyüze ve/veya telefon ile görüşme ya da bir pano üzerindeki yazılı notlar, bilgisayar vb. aracılığıyla iletilir. Birimde yöneticiler, enformasyonu, işgörenlere aktarmak üzere orta düzey yöneticilere iletebilir. Enformasyon bir çalışma yerinde üst yönetimden aşağıya doğru işgörenlere iletebilir ve işgörenlerden üst yönetime de aynı şekilde dik şekilde iletilir. İşletme koşulları hakkında enformasyon, işletmede çalışan her birey için önemli değerdedir.⁴³ Ayrıca günümüz işletme yönetimi anlayışında her kademedeki çalışan bireyin fikirlerinin alınması ve değerlendirilmesi esastır. Bu nedenle işletmede farklı birimlerde çalışan bireyler arasındaki iç enformasyonun kesintisiz akışını mümkün kılmak üzere yeni enformasyon sistemlerinin oluşumu ve kullanımı sözkonusudur.

Endüstriyel işletmede yönetim aşamasında enformasyona duyulan gereksinim, yönetim alanına yeni bir olguyu getirmiştir: yönetim enformasyon sistemi-YES "Management Information System-MIS". YES, işletmenin tüm bölümlerinden alınan iç ve dış enformasyonun bir havuz içerisinde toplanması böylece yerinde, zamanlı ve doğru kararların alınması ilkesine dayalıdır.⁴⁴ Endüstriyel işletmede karar verme süreci, işlevsel, tedbirsiz ve stratejik olmak üzere üç düzeyde gerçekleşmektedir. İşlevsel düzey, günlük rutin işleri içermektedir; tedbirsiz düzey, bu işlerin

⁴³Gaynor Atwood, David Drew ve John Ryan, *Business Studies and Information Technology* (London: Pitman Publishing, 1989), 48-49 ss.

⁴⁴Angela Babbage, "The Role of the Industrial Librarian in Great Britain," *Library Services to Industry* (London: Anglo German Foundation for the Study of Industrial Society, 1988), 32-33 ss.

gelişimini ve kontrolünü içermektedir. Stratejik düzey ise ileriye yönelik planlama çalışmalarını içermektedir. YES, sözü edilen üç düzey için karar verme sürecinde gereksinilen enformasyonu üreten bütünleşik bir insan-makine sistemidir.

Yönetim düzeyinde gereksinilen enformasyonu üreten, bilgisayara dayalı başka sistemler de geliştirilmiştir. "Karar destek sistemleri" (KDS) de yöneticinin karar verme aşamasında gereksindiği enformasyonu üretmektedir. Kimi yaklaşımlara göre YES, daha çok orta düzey yöneticiler için ayrıntılanmış enformasyonu sağlarken, üst düzey yöneticilerin sorunlarını çözmede karar destek sistemleri daha özel bir nitelik taşımaktadır. Karar destek sistemleri, karar verme konumunda bulunan birey/lerin sorununu anlamak, verilecek karar seçeneklerinin bilgisayara dayalı olarak gözden geçirilmesini sağlamak ve insan-makine arasında karşılıklı etkileşimi gerçekleştirmek üzere düzenlenmiştir. KDS, YES'ne göre daha sofistike bir yaklaşımdır. KDS, güçlü bir veritabanıdır; aynı zamanda veritabanındaki bilginin işlenmesini mümkün kılan bilgisayara dayalı bir olanaktır.⁴⁵ KDS ve YES gibi karar alma sürecinde işletme yöneticilerine gereksinimi duyulan enformasyonu karşılama işlevini gören bir başka sistem de Yönetmel Enformasyon Sistemi "Executive Information System- EIS"dir. EIS, daha etkin kullanımını sağlamak üzere enformasyonu biraraya getiren, süzen ve organize eden araçları sunmaktadır. Bu sistemlerin arkasındaki ilke, enformasyonun daha etkin ve daha stratejik biçimde kullanımının sağlanması ile firma ve/veya kuruluşlarda verimliliğin artırılmasıdır. Bir EIS'in hedefleri şunlardır:

- Yönetimin adeta bombardımanına uğradığı veri miktarının indirgenmesi,
- yönetimin eriştiği enformasyonun uygunluğu, zamanlılığı ve kullanılabilirliğinin artırılması,
- yönetim takımının kritik başarı faktörleri üzerinde odaklanması,
- yönetsel olarak kuruluştaki ilgili birimler ve kişilerle iletişimin artırılması,

⁴⁵Paul Gray, "The Information Needs of Business With Special Application to Managerial Decision Making." *Strategies for Meeting in Information Needs of Society in the Year 2000* (Littleton, Colorado: Libraries Unlimited Inc., 1981), 68-69 ss.

- önceki uyarıların, rakip firma hareketlerinin ve müşteri taleplerinin izlenmesi.⁴⁶

Bir tekstil işletmesinde yönetimin, üzerinde en fazla yoğunlaşması gereken konu, müşteri ya da tüketici kesimin istekleri ve pazardaki davranışlarıdır. Çünkü işletmeler bir anlamda müşteri gereksinimlerine yanıt vermek üzere varolmuşlardır. Bu nedenle tekstil ürünlerinin iç ve/veya dış kullanıcıları hakkında kapsamlı ve zamanlı enformasyona gereksinim bulunmaktadır. Söz konusu enformasyon, hem üretim birimi sorumlusu, hem de karar verme ve geleceğe yönelik ürün geliştirme vb. planları hazırlama sorumluluğu taşıyan yönetici ve/veya girişimci için gereklidir. Gereksinilen enformasyonun alınacağı yer ise pazarlama birimidir. Klasik anlamda enformasyonu gereksinen birey/ler ile gereksinilen enformasyonu verecek birey/ler biraraya gelir ve etkileşimde bulunurlar. Bununla birlikte YES ya da KDS, yerleşim açısından farklı yerlerde olsalar bile, endüstriyel işletmedeki tüm alt sistemlerin birbiriyle anında etkileşimini sağlama ve gereksinimi duyulan enformasyonu üretme yeteneğine sahiptir.

Tekstil işletmelerinde yöneticilerin, ellerinde tuttıkları kaynakları en akılcı biçimde işletmeleri böylece de az maliyetle daha kaliteli ürünler verebilmeleri için enformasyon bazında gerçekleşecek sağlıklı karar verme sürecini yaşamaları gerekmektedir. Enformasyon, bu bağlamda işletme için "rekabet gücü" değerini taşımaktadır. Türk tekstil sektöründe de kullanıcıların %52'si yönetim konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Kullanıcılar gereksindikleri yönetim enformasyonunun içeriğini, çağdaş yönetim politikaları, uygulamaya yönelik yönetim bilgileri, değişen ve gelişen teknolojiye paralel dünya çapında yönetim organizasyon bilgileri, organizasyonlardaki gelişmeler, yeni eğilimler başlıklarında belirlemiştir.

⁴⁶Jessica Keyes, *Infotrends: The Competitive Use of Information* (New York: Mc Graw Hill, 1993), 119.s.

IV.9. ÇEVRE KORUMA

Ekolojistler çevreyi doğal çevre ve yapay çevre olarak değerlendirmektedir. Doğal çevre, doğa etkilerinin, doğal güçlerin oluşturduğu, insan etkisinin henüz hiç girmedığı ya da önemli ölçüde değiştiremediği çevredir. İnsanlar toplumsal yaşam ilişkileri içinde doğal çevredeki kaynakları kullanarak, teknolojiyi geliştirerek ekonomik etkinliklerde bulunurken doğal çevreden farklı olan yapay çevreyi oluştururlar.⁴⁷ Ekolojistlerin tepkileri, aslında sanıldığı gibi, sanayileşmeye karşı değildir. Üstelik *"çeşitli ileri teknolojilerin ekolojik bir toplumun gelişmesinde temel olduğuna inanırlar"*.⁴⁸ Onlar, denetimsiz teknoloji kullanımı ve bilinçsiz endüstrileşmeyi eleştirmektedir. Bilinçsiz endüstrileşmenin temelinde ise bilgi eksikliği bulunmaktadır. Sanayileşmek ama doğal dengeyi bozmadan onunla uyumlu olmayı başarabilmek için çevre ile bütünleşik, atıksız ya da az atıklı teknolojilerin üretilmesi ve yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Bu oluşum ise üst düzeyde bilgi üretimi ve kullanımını gerektirmektedir. Tekstil endüstrisinde de, çevre ile uyumlu üretim yapabilme, daha az doğal kaynak ve enerji harcayabilme yönünde yeni yöntemler aranmaktadır.

Tekstil üretiminin her aşaması ve işlem zincirinin her halkası çevre üzerine etkide bulunmaktadır. Çünkü sektör, endüstri, hava, toprak ve suyun temizliğini etkileyen, zehirli atık (toksik) üreten teknikleri ve hammaddeleri kullanmaktadır. Örnek olarak, elyapımı elyafın üretiminde kullanılan yağlar, tahta lifler gibi doğal kaynaklar, böcek ilaçları, boyama ve ıslak işlemden (wet processing) uygulanan kimyasalların hepsi sonuçta kirliliğe yol açmaktadır. GATT ve Multi Fibre Arrangement çerçevesinde tekstil ticaretinde çevre korumaya ilişkin kimi yasal düzenlemeler geliştirilmektedir. Gelişmekte olan ülkelere de uyarı niteliğinde, pamukta küfe karşı (anti-mildew) kullanılan spreyleyler gibi kimi kimyasalların kullanımının yakın bir gelecekte yasaklanacağı belirtilmiştir. 1980'lerden beri çevresel koşulların, üreticiler, dağıtıcılar ve tüketiciler için artan önemi kabul edilmektedir. Hemen hemen tüm endüstrileşmiş ülkelerde

⁴⁷Melih Akalın ve Mustafa Yıldırım. "Sürekli ve Dengeli Kalkınma Amacıyla Çevresel Etkiler Çevresinde Sanayi Gelişiminin Yönlendirilmesi," *1989 Sanayi Kongresi Bildirileri I* (Ankara: TMMOB, 1989), 153.s.

⁴⁸Jonothan Poritt, *Yeşil Politika* Çev. Alev Türker. 2.bs. (İstanbul: Ayrıntı, 1989). 128.s.

giderek ivme kazanan çevresel yasa hazırlığı gelişimi vardır. Gelişmiş ülkelerde, yasal düzenleme esas olarak çevre korumayı tasarlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin herbiri de tekstil alanındaki dünya ticaretinde, çevre koruma ile ilgili yasalardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Söz konusu yasalar, evrensel düzeyde ticareti yapılan ürünler üzerinde bir etkiye sahiptir. 1993 yılında uygulamaya konan Beşinci Çevre Konulu Avrupa Topluluğu Programı ile çevre ile ilgili politikanın çerçevesi belirlenmiştir. Program kapsamında endüstriyel aktivite ve kalite kontrol konusunda genel enformasyon ve çevre ile ilgili veriyi geliştirmeyi içeren yasa gündeme alınmıştır. Bunların en önemlileri, eko-etiketleme (eco-labelling), eco-auditing/eko-denetim (eco-auditing), atık yönetimi (waste management) ve yeniden kazanma (recycling); paketlenme ve paket atıklarının kullanımını içeren düzenlemelerdir. AT, özellikle paketlenme konusunda, çevre korumaya ilişkin kimi önlemler almıştır. Paketlenme, ürünlerin dolaşımı, korunması ve sunusunda kullanılan materyali içermektedir. Paketlenme, güvenli ulaşımı sağlar, paket edilen ürünler korunur, bundan dolayı ürün kaybı azalır ve siparişlerin en üst düzeyde karşılanması sağlanır. Ürünün yapısı hakkında tüketiciye bilgi verilir, tüketicinin daha fazla bilgilenmesine ve satın alma sırasında pratik kararlar almasına izin verilir; ürünün hijyenik sunumu ve ulaşımı sağlanır; ağırlık ve hacimde en uygun dağıtıma izin verilir; bir ürünün tanınmasını ve marka belirlemesini olanaklı kılar. Paketlemede kullanılan beş ana materyal, kağıt ve mukavva, cam, çelik, aliminyum ve plastiktir. Kullanım alanlarında herbirinin belirli yararları olan bu materyaller, hem kendilerinin üretimi hem de satışta kullanımları aşamasında kimi çevresel etkileri taşımaktadır. AT'ye üye ülkeler, paketlenme ve paketlenme atığı konusunda politikalar geliştirmek ve hem üye devletler arasında hem de Komisyon içinde enformasyon gereksinimini karşılamak üzere bir veritabanı geliştirmeyi planlamaktadır. Söz konusu veritabanının şu amaçlara hizmet etmesi beklenmektedir:

- Üye devletler düzeyinde paketlenme ve paketlenme atığı akışının gelişimi, karakteristikleri ve önemce büyüklüğü konusunda enformasyon sağlanması.
- Paketlenme ve paketlenme atığı yönetimi ile ilgili ekonomik parametreler konusunda enformasyon sağlanması.

- En uygun önlemlerin tasarımı, hedeflerin yeterliliğini ve onlara erişim yollarını değerlendirmek ve sınamak üzere gereksinimi duyulan enformasyonun sağlanması.⁴⁹ Tekstil sektöründe önemli ölçüde ihracata yönelen ve AT'da büyük bir ihracat pazarına sahip olan ülkemiz açısından da çevre konulu yasal düzenlemeler çerçevesinde alınan kararların dikkatle izlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Türkiye sadece tekstil sektöründe değil tüm endüstriyel sektörlerde gelişmek ve böylece sanayileşme sürecini yaşamak zorundadır. Bu süreci yaşamayan hiçbir gelişmiş toplum bugünkü düzeyine erişmemiştir. Sanayileşmek ama doğal dengeyi bozmadan sanayileşebilmek için sektördeki tüm işletmelerin, bilgi bazında geliştirilecek bilinçli sanayileşme politikalarına yönelmeleri gerekmektedir.

Türkiye'nin çevre sorunları sadece sanayileşmeden ibaret değildir. Sorunlar üç temel nedenden kaynaklanmaktadır ve sanayileşme bunlardan sadece birisidir. Diğer iki önemli etken, hızlı nüfus artışı ve şehirleşmedir. Sanayi kökenli hava kirliliğine yol açan nedenler tesis yerinin yanlış seçilmiş olması, kötü kalite yakıt kullanımı, eskimiş teknoloji, tesislerin ekonomik ömrünü tamamlamış olmasına rağmen kullanılıyor olması ve nihayet kirleticilerden arındırıcı sistemlerin olmayışı ya da etkin bir biçimde çalışmayışıdır. Türkiye'de çevre konusu oldukça kapsamlı bir yasal çerçeve içinde ele alınmış; konuyla ilgili çok sayıda yasa, kararname ve yönetmelik çıkarılmıştır. Ancak mevzuatın çokluğu ile yasalardaki boşluk ve açıklar uygulamanın etkinliğini azaltmaktadır. Öte yandan, bu yasal çerçeve içinde bağımsız hareket etme eğiliminde olan çok sayıda yetkili kamu kuruluşu faaliyet göstermektedir.⁵⁰ Bunlardan biri olan Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Çevre Koruma Eğitim Yönetmeliği'nde, "çevre koruma konusunda kitap, film, video ve konuyla ilgili dokümanları temin etmek" maddesi vardır ancak nasıl temin edileceği konusu işlenmemiştir. "Özel çevre koruma alanlarındaki bilimsel araştırmaların sonuçlarının ülke ve insanlık yararına kullanılmak üzere teknolojiye aktarılması için çalışmalarda bulunmak; bu amaçla diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve danışmanlık hizmetlerini yürütmek" maddesi vardır ama belirtilen çalışmaları yapmak için nasıl bir

⁴⁹International Trade Centre - ITC. Ön.Ver., 1994, 25-37, 167.s.

⁵⁰Nuri Tüfekçioğlu, "Sanayi ve Çevre," *Mühendislik Hizmetleri Sektör Raporu* (Ankara: TMMOB, 1991), 87-89 ss.

organizasyon gerçekleştirileceği bilgisine yer verilmemiştir.⁵¹ Oysa beklenen oluşumu sağlama yönünde gösterilecek tüm çabalar, gereksinilen enformasyonu depolama ve yayma işlevini üstlenen bir bilgi merkezinin desteği ile istendik düzeyde sonuçlandırılabilir.

21. Yüzyıla Doğru Türkiye Araştırması kapsamında yürütülen kullanıcı araştırması "survey" çalışmasında, çevre sorununun Türkiye için %87.2 oranında acil sorun niteliğini taşıdığı, %5.8 oranında öncelikli olmadığı, %4.6 oranında da sorun yaratmadığı saptaması yapılmıştır.⁵² Böylesine önemli sayılan bir konu için gerekli tedbirlerin zamanında alınması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü (United Nations Industrial Development Organization-UNIDO), çevre konusunda 1973 yılından başlamak üzere işbirliğine gitmişler ve özellikle tekstil, deri, petrokimya, demir-çelik ve kauçuk konularında çalışma programları hazırlamışlardır. İşbirliği kapsamında, çevre konulu çalışmaları motive etmek ve gereksinimi duyulan enformasyonun karşılanması için bilgi merkezlerini oluşturma yönünde çaba gösterilmektedir.⁵³ Bu da enformasyonun çevre bilincini yaratmada ne denli önemli sayıldığını göstermektedir. Bizde de Türk tekstil sektöründeki büyük ve orta ölçekli işletmelerin %52'si çevre korumaya ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Kullanıcılar özellikle AT'nin çevre mevzuatı, ulusal ve uluslararası düzeyli yasal düzenlemeler, çevre standardizasyonu, atık su arıtma tesisleri, atıkların nitelikleri, tasfiye edilme şekilleri ve kullanılacak maddeler, hammaddelelerin çevreye etkileri ve ISO 14.000 ile ilgili değişikliklere ilişkin enformasyonu gereksinmektedir. Ülkemizde geçen yıl UNIDO'nun, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği'ne başvurusu üzerine sektörde temiz teknolojiler geliştirmeyi amaçlayan bir enstitü kurma ile ilgili toplantılar gerçekleştirilmiştir. 26.6.1995 ve 22.8.1995 tarihleri arasında yapılan bu toplantıların içeriğini TÜBİTAK, Marmara Araştırma Merkezi bünyesinde

⁵¹"Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Çevre Koruma Eğitim Yönetmeliği," *Resmî Gazete*, (21205, 20.4.1992)

⁵²"21. Yüzyıla Doğru Türkiye Araştırması," *İzmir İktisat Kongreleri ve Gelecek 10 Yıl 1923, 1981, 1992* 79-80 ss.

⁵³Akın İkin ve Erdoğan Alkin, *Çevre Sorunları* (Ankara: TOBB, 1991), 13-15, 48.s.

Tekstil, Konfeksiyon ve Deri Temiz Teknoloji Enstitüsü'nün kuruluşu oluşturmuştur. Enstitünün amacı, Türk tekstil konfeksiyon ve deri sektörlerinde üretim sürecinin ulusal ve uluslararası normlarda gerçekleşmesini sağlama, çevre dostu ürünlerin ve çevreye duyarlı temiz üretim teknolojilerinin kullanımını yaygınlaştırma ve işletme verimliliğini artırmaya yönelik çalışmalarda bulunmak biçiminde belirlenmiştir. İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, Türkiye Tekstil Terbiye Sanayicileri Derneği, Türkiye Tekstil Boyar Madde İthalatçıları Derneği, İstanbul Deri Konfeksiyon İhracatçıları Birliği, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Ticaret Odası gibi kuruluşlar enstitüyü desteklemek amacıyla bir konsorsiyum oluşturmuş ve enstitünün kuruluş ve işletme yönetmeliği hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.⁵⁴ Enstitü, çalışmalarını hedefleri doğrultusunda yürütebilmek için çevreye ilişkin enformasyonu depolama ve yayma işlevini görecektir iyi örgütlenmiş bir bilgi merkezine gereksinim duyacaktır. Zira enstitünün enformasyon bazında yürüteceği çalışmanın başarılı ürünleri, tekstil sektörünün geleceği açısından umut verici bir adım olacaktır. Bugün endüstrileşmiş ülkelerin hepsi doğa ile uyumlu, onun dengesini bozmadan ürün yapabilmenin yollarını aramakta ve bu amaçla da atıksız ya da az atıklı teknolojileri geliştirme yönünde A+G çalışmalarına yönelmektedir; bir başka deyişle konu ile ilgili yeni bilgileri üretmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmı da atıkların yeniden kazanılması yöntemlerinin geliştirilmesine ilişkindir. Özetle bugünün insanı doğa ile uyumluluğu yakalama ve ona zarar vermeden üretim yapma yönünde enformasyonu önemli bir güç olarak değerlendirmekte, bütün çaba ve harcamalarını da enformasyonu baz alan yeni üretim yöntemleri ve ileri teknoloji ürünlerini geliştirme çalışmalarına yöneltmektedir.

IV.10. PAZARLAMA

Pazarlama, ürünün türünü, kalitesini, modelini, fiyatını, sürüm piyasasını ve reklamını belirleyen uygulamalardır. Bir başka deyişle pazarlama, neyi, nasıl, ne kadar, kime, hangi yollarla, ne zaman ve ne gibi koşullarla satmak gerekeceğini incelemek, karara bağlamak ve kararı

⁵⁴Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, "Temiz Teknolojiler Geliştirme Enstitüsü Kurma Girişimleri Son Şekli Alıyor," *TGSD Mesaj*, (Eylül, 1995), 43.s.

uygulamaktır. Ürünlerin sürüm ve satış olanakları üzerinde yapılan araştırmalar ve alınan önlemler pazarlamanın kapsamına girmektedir.⁵⁵ Pazarlama, insanların gereksinim ve isteklerinin değişim yoluyla doyurulmasına yönelik faaliyetlerdir. Endüstriyel işletmelerde pazarlama bölümü, özellikle yeni ürün tasarımı tüketicinin gereksinimlerini değerlendirmek, piyasaya sunulan ürünün satış miktarını saptamak, tüketicinin kullanım alışkanlıklarını belirlemek sorumluluğunu taşımaktadır. Bu sorumluluğu etkin olarak yerine getirebilmek için pazarlama bölümünün, tüketici alışkanlıkları ve aynı yönde faaliyet gösteren diğer firmaların çalışmalarını izlemek ve rekabet piyasasında tutunabilmek ve üretim sürecine yenilik getirecek yaratıcı fikirleri geliştirebilmek için, istendik miktar ve nitelikte enformasyona gereksinimi vardır.

Pazar bilgisi, makroekonomik çevre ve ilgili endüstriyel sektör çerçevesinde değişen koşullar hakkında bilgi vermek ve güncellik sağlamak üzere karar verme üzerine etki eden tüm faktörleri birleştirmektedir.⁵⁶ Enformasyon, işletmede bilgiyi sağlama işlemlerini planlama ve gerçekleştirme aşamasında en az yedi karar verme alanında temel gereksinimdir. Bunlar şunlardır:

- Neyi satın alma
- ne kadar satın alma
- ne zaman satın alma
- nerede satın alma
- kimden satın alma
- ne kadar fiyatla satın alma
- nasıl satın alma

Sağlamaya ilişkin bu temel karar alanlarından başka, enformasyon aynı zamanda, yurt içindeki ve/veya yurtdışındaki potansiyel pazarlardaki ticari kurallar, yasalar, depolama, güvenlik, ulaşım gibi ürünlerin akışı

⁵⁵Genel Ekonomi Ansiklopedisi. 2.c. (İstanbul: Milliyet, 1988), 737.s.

⁵⁶James J. O'Brien, *Management Information Systems, Concepts, Techniques, Applications* (New York: Van Nostrand Reinhold Co., 1976), 3.s.

ve fiziksel işlemleri ile bağlantılı yardımcı hizmetlerin birçoğunda da önemli ölçüde rol oynamaktadır.⁵⁷

Başarılı bir pazar analizi için hem firma içinde üretilen iç enformasyona hem de dış enformasyon kaynakları ve/veya kanallarından alınan dış enformasyona gereksinim vardır. İki kaynağın biraraya getirilmesi aşamasında işletmeler şu soruları sormalıdır:

- Esas pazarımız nedir?
- Bu pazarın esas unsurları nedir?
- Bu pazarın unsurları ve çeşitli alt grupları hakkında ne tür veri mevcut?
- Pazar hakkında a) şimdiye dek bilinen ve b) bilinmesi gereken nedir?
 - Bizim ürünümüzü kim satın alır?
 - " " " " almaz?
 - Bizim ürünümüzü satın almayan birey niçin satın almaz/mamakta?
- Etki için başka hangi pazarlar uygundur?
- Gelecekte pazarlarda ne gibi değişme olur?
- Müşterimiz bizi nasıl görüyor? İmajımız nedir?
- Bizim müşterimize verdiğimiz inandığımız yararlar ile onların farkına vardıkları yararlar arasında, varsa, hangi aykırılıklar var?
- Müşterilerimiz ürünlerimizi doyurucu buluyor mu?
- Müşterilere sağladığımız hizmetin etkinliği hakkında biz ne biliyoruz?⁵⁸

Görüldüğü üzere pazarlamanın hedefi müşteri gereksinimleri çerçevesinde odaklanmaktadır. Endüstriyel işletmeler, yukarıdaki soruların yanıtını içeren enformasyonu edinmek ve hizmet politikalarını bu veriler bazında değerlendirmek zorundadır. Aksi halde uzun süre iç ve dış pazarda tutunmaları, değişen gereksinimlere yanıt vermeleri, yeni pazarlar edinebilmeleri ve rakipleri ile mücadele edebilmeleri mümkün olmayacaktır. 1990'lardan itibaren tekstil işletmelerinde başarı için yeni stratejiler aranırken, müşteri ilişkilerinin güçlendirilmesi ve ona ait enformasyonun daha iyi kullanımı gerekliliği gündeme gelmiştir. Müşteri odaklı pazarlama stratejisi oluşturmanın yarar ile sonuçlandığı

⁵⁷International Trade Centre-ITC, *Information for Better Import Management* (Geneva: ITC UNCTAD/GATT, 1985), 4-5 ss.

⁵⁸Bob Norton, "Sources and Uses of Business Information," *Aslib Proceedings*, 44 (4, 1992), 167-168 ss.

görülmüştür. Bu nedenle müşteriye ilişkin enformasyonun örgütlendiği veritabanlarının oluşumu ve yönetimi yönünde çalışmalar önem kazanmıştır. Veri toplamada artık sadece satış kayıtları değil müşterinin davranışları da büyük bir titizlikle değerlendirilmektedir.⁵⁹ Diğer bir deyişle ürünün ne kadar satıldığı verisi değil, ürünün hedef kitleye daha etkin bir şekilde ulaştırılması ve kullanımı için gerekli olan verinin değerlendirilmesi ön plana çıkmıştır. Tekstil sektörü bazında yapılan "kullanıcı incelemeleri" (survey) çalışmaları göstermektedir ki bu sektördeki başarılı firmaların %90'ında yöneticiler, müşterileri hakkında yeterli bilgiye sahiptir; yine bu firmaların %80'inde çalışanlar da yeterli müşteri bilgisine sahiptir. Daha az başarılı firmalarda bu oran %60 dolayındadır.⁶⁰ Bu nedenle tekstil işletmelerinde özellikle karar verme konumunda bulunan bireylerin, hedef pazarlarındaki müşterilerine ilişkin enformasyonu edinmesi başarılı olmaları için gereklidir.

Pazarlama enformasyonu tekstil işletmeleri için de çok hayatidir ve çoğu kez bu enformasyon mevcut değildir. İşletmeler gereksinimini duydukları enformasyonu edinmede kendi çalışanlarına güvenmeli ve onlara sorumluluk vermelidir. Eğer bu enformasyonu toplamada bağımsız bir kaynak varsa, muhtemelen o tekstil fabrikaları için çok yararlı rehberlik sağlayacaktır. Tekstil pazar enformasyonunun bir kısmı pazar araştırması yoluyla sağlanabilmektedir. Tekstil birimlerinin pek azı yeterli personeli ile bir pazar araştırması grubuna sahiptir. Bir bütün olarak kullanıcıların niteliksel ve niceliksel gereksinimlerine ilişkin, müşteriler ve ürünlere ilişkin enformasyonu sağlayan süreç pazar araştırmasıdır. Aynı zamanda pazardaki rakipler hakkında da enformasyona gereksinim duyulmaktadır. Tekstil sektörü, pazarlama işlevini yerine getiren tekstil toptancıları, yarı toptancıları ve perakendecilerden oluşan bir zincire sahiptir. Benzer enformasyon aynı zamanda ihraç pazarı için de gereksinimdir. Bütün ülkelerde, hükümetler, endüstriyel ürünlerin bir kısmının ihraç edilmesini ister. İhraç pazarları, uğraşılması çok zor bir alandır. İhraç malları için uygun kalite standartları uygulanmaz ise büyük kayıplarla, olması gerekenin çok altında fiyat ile satış yapılır ya da hiç

⁵⁹Carol Warfield, Marry Barry ve Dorothy Cavender, "Apparel Retailing in the USA-Part 2," *Textile Outlook International*, (60, 1995), 155.s.

⁶⁰Walter P.J. Droege ve F. Arnulf Fleischer, "Corporate Re-engineering and Organizational Change in the Textile and Clothing Sector," *Textile Outlook International*, (57, 1995), 57.s.

satış yapılamaz, ürünler ihracat yapılan ülkelere reddedilir. İhraç paketlemesi de benzer şekilde standartlara uygun değilse işletmeler kayıpları göze almak zorundadır. Bu nedenle pazarlama araştırmasının çok sağlıklı verilerle sürdürülmesi ve daima yenilenmesi gerekmektedir.⁶¹

Rakiplerin ürünleri, üretim işlemleri, fiyat stratejisi ve pazarlama teknikleri hakkında enformasyon, özellikle Batı dünyasında genel bir aktivite alanıdır. Bütün firmalar, rakiplerin ürünleri hakkında pazar araştırmasını yürütmektedir. Her firma, mümkün olduğu kadar rakipleri ile ilgili bilgiyi kendi kendine öğrenmeyi istemekte, ummakta ve hesaba katmaktadır. Varsa, firma içindeki Araştırma-Geliştirme (A+G) merkezi, yoğun olarak, kendi A+G aktivitelerinin yeniden organizasyonu ve uyumlandırılması sırasında bu türden enformasyona gereksinim duymaktadır. Tekstil endüstrisinde de pazarlama vd. konularda gereksinilen enformasyonu edinmek için merkezi bir enformasyon merkezinin varlığı gerekmektedir. Tekstil işletmeleri, iç ve/veya dış pazarlarını ne derece denetim altında tuttukları, aynı ürün çizgisinde rakiplerinin kimler olduğu, rakip firmaların sözkonusu ürün ya da ürünlerle ilgili uzun erimli planlarının ne olduğu hakkında enformasyona ve enformasyon hizmeti sunan destek kuruluşlara gereksinim duymaktadır. Teknoloji geliştirme yetenekleri ile gelişmekte olan ülkeler üzerinde baskı unsuru olan gelişmiş ülkelerin tekstil işletmeleri, özellikle kimyasal elyaf ürünlerinde tekstil pazarının tek hakimi durumundadır. Bu durumda, bir firmanın çevresindeki değişiklikleri belirlemesi ve onlara tepki göstermesi yeterli değildir. Firmanın aynı zamanda gelecekteki ürünler, pazarlar ve teknolojilere zamanlı katılımı için teknolojik değişimleri önceden kestirmeye gereksinimi vardır. Gelecekte üretilen teknolojilerin tahmini bütün özellikleri ile belirlenemez ancak olası gelişme potansiyeli ve önemliliği değerlendirilebilir.⁶² Mevcut pazarlar ve rakip firmaların tüm aktivitelerini izleme ve değerlendirme tek başına firmaların yürütebilecekleri bir çalışma değildir. Bu nedenle destek kuruluşların ya da ülkede oluşturulacak ulusal bir enformasyon merkezinin varlığı gerekmektedir.

⁶¹Shah, Ön.Ver., 1982, 29-30 ss.

⁶²P.R. Roy ve A.S. Divetia, "Textile Information Needs-Users' View Point," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 24-26 ss.

Üretimini büyük ölçüde ihracat pazarına yönelten Türk tekstil sektörü için yeterli, doğru ve zamanlı pazarlama enformasyonu hayati önem taşımaktadır. Dış pazar enformasyonunun sağlanması oldukça zor, pahalı ve zaman alıcı bir iştir. Bunun nedenleri, çok sayıda dış pazarın bulunması, firmaların bu pazarlara olan coğrafik ve psikolojik uzaklığı*, dış pazarlar hakkında yeterli ve güvenilir istatistiki bilgilerin çoğu zaman bulunmayışından kaynaklanmaktadır. AT bünyesinde 1986'da, pazarlama enformasyonuna yönelik olarak küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sorunlarını ele alan bir çalışma grubu kurulmuştur. Çalışma kapsamında, ilk önce Küçük ve Orta boy İşletmeler (KOBİ'ler) için 30 adet Topluluk Bilgi Merkezi kurulması planlanmıştır. Bu Bilgilenme Merkezleri, KOBİ'lere danışmanlık hizmeti veren mevcut organizasyonları (Ticaret Odaları ve Araştırma Enstitüleri vb.) geliştirmeye çalışacak ve eleman yetiştirecektir. Sistem, küçük girişimcilerin gereksinim duydukları, potansiyel risklere ve şanslara ilişkin her türlü bilgiye anında ulaşmalarını öngörmektedir. Bu merkezlerde finansal ve diğer konularda ayrıntılı bilgiler sunulacak ve Topluluk'ta hükümetler, yerel otoriteler, teşebbüsler ve bankalar tarafından sunulan yardımlara ilişkin ayrıntılı bilgiler verilecektir. Topluluk'ta işletmecilik danışmanlığı hizmeti veren kuruluşlar bilgisayar aracılığıyla birleştiren bir İşletme İşbirliği Ağı (Business Cooperation Network) kurulmuştur. Enformasyon merkezlerinde çalışan bu ağ aracılığıyla küçük firmalar diğer üye ülkelerdeki potansiyel ortaklarını belirleme ve tanıma, kamu ve özel kesim ihalelerini daha çabuk ve kolay öğrenebilme, küçük girişimcilerin gereksinim duydukları ihracat ya da ortaklık anlaşmalarına ilişkin yönetim bilgilerine ve istatistiklere daha kolay ulaşabilme olanaklarına kavuşmuşlardır.⁶³ Türkiye'de küçük ve orta ölçekli endüstriyel işletmelere hizmet sunan KOSGEB'in bilgi ve dokümantasyon merkezi aracılığıyla Business Cooperation Network BC-NET'e erişim mümkündür. Bu ağ aracılığıyla Türk tekstil firmaları da iş ortaklığı kurabilecekleri firmaları belirleyebilmektedir. Ülkemizde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin de Avrupadaki ve dünyanın diğer

*Psikolojik uzaklık, firma ile dış pazar arasındaki bilgi akışını önleyen faktörleri kapsamaktadır. Dilde, eğitimde, iş adet ve uygulamalarında, kültürde ve endüstriyel gelişim sürecindeki tüm bu farklılıklar, psikolojik uzaklık olarak ifade edilmektedir.

⁶³Mete Oktav vd., *Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri* (Ankara: TOBB, 1990), 13-14, 62-64 ss.

lkelerindeki bilgi merkezlerine ve/veya sistemlerine bilgisayar aracılığıyla bağlanarak, abone olunan veri ve bilgi bankalarının Türk girişimcilerinin hizmetine ve yararlanmasına sunusu ülkemize çok önemli avantajlar sağlayan bir hizmet olarak ele alınmalıdır.

Türkiye'de KOBİ işletmelerinde girişimci ve/veya yöneticilerin, bilgi sağlamaya ve kullanmaya çeşitli nedenlerle gerektiği kadar önem ve öncelik vermedikleri veya inanmadıkları görülmektedir. Çoğunlukla dar bir çerçevede faaliyette bulunduklarından sistemli bir bilgi akışı ve değerlendirmeye gitmemekte, bu ise adaptasyonunu ve hizmetleri engellemektedir. İşletme yönetimi gerekli bilgi akışını sağlayacak ve değerlendirecek bir mekanizmayı işletmek zorundadır. Ülkemizdeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin başarısızlık nedenlerinden biri enformasyon eksikliğidir. Bu işletmelerdeki başarısızlık nedenlerinin çoğunun, alınan kararların yeterince sürekli bilgilenmeye dayandırılmamasından kaynaklandığı belirlenmiştir.⁶⁴

1985 yılında firmaların yeni pazar bulmaları için yararlandıkları yolların ne olduğu sorusuna, imalat sanayiindeki firmaların %50'si kendi çabaları ile yeni dış pazar bulduklarıcevabını vermişlerdir. %16 firma da yeni dış pazar bulmada resmi yerli kuruluşlardan yararlanmıştır. nc sırada %12 firma, ticaret ateşeliklerinden bu konuda fayda sağlamıştır. Resmi yerli kuruluş ve dış ticaret ateşelikleri toplam olarak %28 oranındadır. Dördüncü sırada %11 ile yabancı temsilciliklerden yararlanıldığı saptanmıştır. En son sırayı da %18 ile diğer olanaklarla dış piyasa bulmuşlardır. Bilgi toplama yönünden firmaların kendi bünyelerinde çalışma yapanlar %64 payla 141 firmadır.⁶⁵

Yapılan eleştirilerde yoğunlukla orta ve küçük ölçekli işletmeler, pazar araştırması için kadro ve diğer kaynaklara sahip olmadıklarını, bu konuda bilgi elde etmeye ve yabancı piyasaların talep ve tüketim kaynakları ile ilişki kurmaya olanak verecek yolları sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Eleştirilerin toplandığı ana konu, bu kuruluşların pazar araştırması için gerekli bilgileri kendilerine sağlayabilecek kurum ve

⁶⁴Aynı, 21.s.

⁶⁵İSO, 1986 Yılı İhracat Durumu ve Anket Sonuçları (İstanbul: İSO, 1986), 55.s.

kuruluşlarla yeterli ilişki içine girememiş olmalarıdır. Sözü geçen tenkitleri yapan ihracatçı kuruluşlar, kendilerine pazar konusunda bilgi verebilecek resmi kuruluşları bilmediklerini veya ilişki kuramadıklarını ifade etmektedir. Ülkemizde halen mevcut ve oldukça gelişmiş bir kimliğe sahip bilgi dağıtım kuruluş ya da merkezi olduğu gözönüne alınırsa, yapılan eleştirilerin kaynağı, genelde, firmaların bu olanakları bilmemeleri ya da yeterince bilgi sahibi olmamalarına dayanmaktadır.⁶⁶ Bu araştırmanın kapsamında Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarını saptama amacıyla yürütülen survey çalışmasında da kullanıcıların bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığına sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Sözkonusu survey araştırmamızın verilerine göre büyük ölçekli Türk Tekstil enformasyon kullanıcılarının %56.1'i pazarlama konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Firmalar gereksindikleri pazarlama enformasyonunun içeriğini, tekstilde aktif pazarlama, özellikle dış pazarlar ve pazarlama olanakları, tekstil üretim ve tüketim istatistikleri, pazar fırsatlarını değerlendirme, rekabet şansını artırma, pazarlama teknikleri, pazarlama konusundaki yeni gelişmeler, proje ve uygulamalar başlıklarında toplamışlardır. Yüksek oranda ihracat potansiyeline sahip Türk tekstil sektörünün, pazarlama konusunda enformasyon destekli bilinçli davranışları ve stratejik yaklaşımları, ekonomik girdi sağlayacağı için, ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yöndeki organize çalışmalar İGEME, İTO, KOSGEB, TOBB gibi kuruluşların kendi bünyelerinde oluşturdukları bilgi merkezi ve/veya sistemleri tarafından başlatılmıştır; ancak sözkonusu çalışmalar daha sistematik hale getirilmelidir.

Bir tekstil işletmesi, bu bölümde insangücü, finansman, hammadde, çalışma yeri, mevzuat, standart, teknoloji, yönetim, çevre koruma ve pazarlama başlıklarında irdelenen tüm konularda enformasyona gereksinim duymaktadır. Bir tekstil firmasında var olan tüm sistemlerin ortak hedeflerine erişimde birbirleri ile uyumlulukları ve etkileşimleri şarttır. Ve istendik oluşum için de herbirinin hem iç hem de dış enformasyon kaynaklarından yararlanması gerekmektedir. Sistem yaklaşımı ile değerlendirilirse bir tekstil işletmesinin alt sistemlerinden herbiri

⁶⁶İSO, 1987 Yılı İhracat Durumu ve Anket Sonuçları (İstanbul: İSO, 1987), 79-80 ss.

arasında doğal olarak etkileşim zaten sözkonusudur. Örneğin yeni ürün geliştirme ve/veya tasarımı sırasında, üretim ve/veya tasarım biriminde çalışan bireyler, pazarlama biriminde bulunan müşterilerin tercihleri ve ürünleri kullanım alışkanlıklarına ilişkin enformasyonu gereksinir; aynı şekilde yeni bir ürünün gelişimi için işletmenin finansal kaynaklarının uygunluğunun belirlenmesi ve bu amaçla da üretim ve/veya tasarım birimi ile sistemin diğer alt parçası olan finansman birimlerinin etkileşimi sözkonusudur; sözkonusu etkileşim, sistemin tüm alt sistemleri arasında benzer şekilde gerçekleşmektedir. Tüm alt sistemlerin tek tek etkinliklerinde ve aralarındaki etkileşimde ortak bir amaç vardır o da işletmenin kâr etmesi ve başarısının sürekli kılınmasıdır. Enformasyon ise belirlenen amaca erişimde, sistemin tüm alt sistemlerinde yerine getirilen endüstriyel işlemlerin başlatıcısı ve sürükleyicisi niteliğindedir. Bu nedenle işletmede, iç ve dış enformasyon gereksinimlerinin çok iyi belirlenmesi, ardından tanınlanması, sonra da nasıl ve nereden karşılanacağını bilmesi gerekmektedir. Bundan sonraki bölümde de bu konunun irdelenmesine çalışılmıştır.

V. BÖLÜM

TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE ENFORMASYONUN ÖRGÜTLENMESİ VE YAYIMI

V.1. BİLGİ MERKEZLERİNİN ETKİNLİĞİ

Tekstil ürünleri üretimi ile ilgili bir endüstriyel grup, işletme bazında bilgi merkezi kurmayı tasarlarken, ilk olarak ona gerçekten gereksinim duyup duymadığına ve bu merkezin sunacağı hizmetlerin organizasyonu ve kullanımının nasıl gerçekleştirileceğine karar vermelidir. Endüstriyel işletmelerde kurulacak bilgi merkezleri endüstriyel süreçte kullanılan bilgisayarlar gibidir. Bilgisayarlar gibi bilgi merkezleri de, işletmenin etkinliğini geliştirmede çok etkin bir rol oynayabilirler ama geçerli nedenlerle kurulmalıdır ve yerine getirmeleri planlanan fonksiyonlar için gerekli büyüklük, tip ve kalitenin var olması gerekmektedir. Bir bilgi merkezinin temel ilkesi, bilgilendirmek ve bilgiyi kullanıcıya en etkin biçimde ulaştırmaktır. Etkin hizmet sunması beklenen bir bilgi merkezinin oluşturulması maliyetlidir; bu nedenle dikkatli bir maliyet-yarar analizinin yapılması ve böylece beklenen yararların saptanması gerekmektedir. Kimi ülkelerde, endüstriler, kendi ülkelerindeki "Endüstriyel Araştırma Derneği"nin bir birimi şeklinde işlev gören genel bir bilgi merkezini kullanmaktadır. Kimi ülkelerde de ulusal boyutta, belli bir coğrafik alanda çalışan, farklı endüstriyel sektörlerin enformasyon gereksinimini karşılayan bölgesel "endüstriyel bağlantı merkezleri"ni kurmaktadır.¹

İşletme bazında oluşturulacak bir kütüphane ve/veya enformasyon merkezinin yararlılığı şu ölçütlere göre belirlenebilir: Herhangi bir kütüphane ve/veya enformasyon merkezinin yararlılık derecesi, gereksinilen enformasyonun sağlanabilirliği ve araştırmacının en üst düzeyde tatmini ile doğrudan orantılıdır. Merkezde görevli kütüphaneci ve/veya enformasyon uzmanı, bilgi kaynakları ve erişim araçlarının en üst düzeyde kullanımını sağlama yoluyla, bilgi akışının kesintisiz oluşumunu başarma

¹John P. Bethell, "Establishing Small Information Centres in Industry," *Government Assistance for Technical Information in Industry and Simple Mechanization for Small Information Centres* (London: AGARD, 1973), 1.3.s.

yönünde çaba göstermek zorundadır. İşletme içindeki kütüphane ve/veya enformasyon merkezi, eldeki donatım ve finans kaynakları ile sınırlandırılmıştır. Endüstriyel bilgi merkezinde, işletmenin finansman, üretim gibi alt sistemlerde bulunan bireylerin katılımı ile bir komite oluşturulabilir ve bu komiteler, gereksinimini duydukları ve bilgi merkezine alınmasını uygun gördükleri bilgi kaynaklarını belirleyip önerebilir. Bilgi uzmanı ve kullanıcılar arasındaki etkileşim, bilgi merkezinin etkinliği açısından çok önemlidir. Bilgi uzmanları hem nitelikli hizmet sunmak hem kullanıcılar ile olumlu ilişki sağlamak ve bilgi merkezinde sıcak bir atmosfer yaratmak yönünde çaba göstermelidir. Tekstil işletmelerinde bir kütüphane ve/veya enformasyon merkezinin planlanması sırasında, işletmenin iç ve dış enformasyon gereksinimleri saptanmalı ve bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Tekstil endüstrisi çok geniş bir konu alanıdır. Ama tek tek işletmeler ve/veya kuruluşlar bazında enformasyon gereksinimleri de faaliyet alanı ile sınırlandırılabilir. Tekstil endüstrisine hizmet vermek üzere kurulan kütüphane ve enformasyon merkezlerinin büyüklüğü ve yapısı, genellikle bağlı oldukları kuruluşlar tarafından belirlenmektedir. Sektöre hizmet sunan bilgi merkezleri genellikle ilgili oldukları tekstil işletmeleri, enstitüler, üniversiteler ve dernekler tarafından oluşturuldukları ve yönetildikleri için bağımsız değildir. Bu nedenle bilgi merkezinin aktivitelerini gerçekleştirme düzeyi, kullanıcıların gereksinimleri ve bilgiye yaklaşımları ile işletmenin finansal ve teknik olanaklarına bağlıdır. Tekstil bilgi merkezleri kuruluş yapılarına göre üç temel kategoride toplanmaktadır:

Eğitim kuruluşları tarafından kurulan bilgi merkezleri: Tekstil endüstrisi konusunda eğitim veren kuruluşlar kendi bilgi merkezlerine sahiptir. Bu bilgi merkezleri, öğrencilerin, eğitim personelinin, araştırmacıların ve endüstriden gelen kimi bireylerin gereksinimlerini karşılarlar. Bu bilgi merkezleri, yetersiz bütçeleri ile çabalarını daha çok öğrencilerin gereksinimleri üzerine yöneltmektedirler.

Tekstil araştırma dernekleri tarafından kurulan bilgi merkezleri: Bunlar, sektördeki enformasyonun ana kaynağıdır ya da öyle olmalıdır. Bu bilgi

merkezleri, finansman, personel ve diğer olanakların daha iyi sağlanması açısından diğer özel bilgi merkezleri ile karşılaştırıldığında daha uygun bir şekilde geliştirilmektedir. Profesyonel bir kütüphaneci ya da enformasyon uzmanı tarafından gerektiği gibi yönetilmesi gereken bu bilgi merkezlerine kitaplar, dergiler, standartlar, broşürler vb. bilgi kaynağı çok miktarda akmaktadır. Endüstriden herhangi biri bu bilgi merkezlerine erişim hakkına sahip olabilmektedir.

Endüstriyel işletmeler tarafından kurulan bilgi merkezleri: Tüm tekstil işletmeleri ya da fabrikaları, istedik niteliklere sahip bir bilgi merkezini oluşturmayı başaramamaktadır. Bu gibi bilgi merkezleri genellikle tekstil konulu kitaplara ve düzenli olarak abone oldukları kimi dergilere sahiptir. Dahası, eğer işletme ya da fabrika çalışanları girişken ise, bilgi merkezi onların pratik deneyimine dayalı literatüre de sahiptir. Bu bilgi merkezlerinin endüstri için çok büyük değeri vardır. İşletme bazında kurulan bilgi merkezleri, genellikle işletme tarafından finanse edilmekte ve adamlandırılmaktadır. Endüstriyel bilgi merkezi, işletmenin teknik enformasyonu düşünmesinde çıkış noktası olma niteliğine sahiptir. Bu anlayış, birimin hacmine, ürünlerine ve araştırma çabalarına bağlı olarak gelişmektedir. İşletmeler, eğitim kuruluşları, yerel teknik enstitüler, ticari dernekler ve araştırma enstitüleri aracılığıyla oluşturulan tekstil bilgi merkezlerinin, giderek daha sistematik ve çok daha yaygın bir şekilde örgütlendiği gözlenmektedir. Çünkü bilgi merkezlerinin sunduğu enformasyon hizmetleri, sektörün gelişiminde ve kullanıcıların enformasyon gereksinimlerini karşılama yönünde temel gereksinimdir.

Bu araştırmanın kapsamında, Türk tekstil sektöründe işletme içerisinde örgütlenen bilgi merkezlerinin varlığını, potansiyel enformasyon kullanıcılarının enformasyon kullanma alışkanlıkları ve gereksinimlerini saptama amacıyla gerçekleştirilen "kullanıcı incelemesi" çalışmasında, endüstriyel işletmelerin %66'sında bilgi merkezi bazında örgütlenmenin sözkonusu olmadığı saptanmıştır. Bilgi merkezine sahip olan işletmelerin oranı %34'dür. Çalışmada, örneklem alınan işletmelerde bilgi merkezi, kütüphane, kütüphane ve dokümantasyon merkezi, haberleşme şefliği, araştırma ve uygulama şubesi, A+G servisi, eğitim uzmanlığı ve bilgisayar şefliği adları altında örgütlenmiştir. Bilgi merkezine sahip olmayan

işletmelerde gereksinilen enformasyonunun sağlanabilirliği, kişisel çaba ile oluşturulmuş derme (%34.2), işletme tarafından sağlanan ancak ofislerde dağınık halde bulunan derme (%36.9), işletme içinde bulunan bilgisayarlar (%17.8), kurumiçi bilgisayara dayalı veritabanları (%32.8) aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bununla birlikte endüstriyel üretim sürecinde herhangi bir bilgi kaynağına gereksinim duymayan (%1.3), gereksinilen enformasyonun sağlanabilirliği konusunda bilgi sahibi olmayan (%2.7) kullanıcılar da bulunmaktadır. Herhangi bir bilgi merkezi kullanmadan da gereksindiği enformasyona eriştiğini belirten kullanıcı oranı %61.6'dır. Kullanıcıların %35.6'sı ise herhangi bir bilgi merkezi kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediğini ifade etmiştir. Görülmektedir ki Türk tekstil kullanıcılarının %61.6'sı, en üst düzeyde enformasyona erişim ve kullanım sürecinin bilgi merkezi bazında örgütlenme ile yaşatılabileceği yönündeki bilinçlenme düzeyine istendik anlamda erişememiştir.

Hindistan Calico Polyester Elyaf Birimi'nde "Calico Polyester Fibre Division" kurulan bir kütüphane ve enformasyon merkezi örneği değerlendirilerek tekstil sektöründe bilgi merkezi kurma sırasında göz önünde bulundurulması gereken faktörler somut biçimde izlenebilir. Calico fabrikaları, polyester ürünü olan kumaş üretimi için, Ahmedabad'da bir yer inşa etmeye karar vermiş ve polyester elyaf teknolojisi alanında dünya liderlerinden olan ICI of London'ın da katkısını alarak fabrikanın inşasına başlamıştır. Daha fabrika inşası sırasında çeşitli fabrika çizimlerine gereksinim duyulmuştur. Sağlanan çizimler sınıflandırılmış, mikrofişleri hazırlanmış ve depolanmıştır. İzleyen aşamada ICI, kütüphanenin oluşumu için elkitabı niteliğindeki dermeyi sağlamıştır. Fabrika düzenli olarak gelişmiş ve Mayıs 1974'de üretime başlamıştır. Fabrikanın günlük işlemleri için, çalışanların (potansiyel tekstil enformasyonu kullanıcılarının) gereksinimlerini karşılamak üzere dermeye, polyester elyaf işleme, polimer teknolojisi ve tekstil işleme konusunda çeşitli kitaplar eklenmiştir. İkinci aşamada, dermeye fabrikanın korunması, elektrik ile ilgili mekanik ve diğer konulu literatür eklenmiştir. Üçüncü aşamada kalite kontrol ve teknik hizmetlerin önemi ortaya konmuş ve önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilecek bir Araştırma-Geliştirme (A+G) merkezinin kurulması gerçekleştirilmiştir. Doğal olarak, gelişme için gerekli olan tüm teknik literatürün yer aldığı kütüphane, A+G merkezine bağlanmıştır. Bu

zaman periyodunda çeşitli aktiviteler gerçekleştirilmiştir. A+G çalışmalarına destek olacak el yapımı (manmade) elyaf ile ilgili standart, patent, makine katalogları, kimya ile ilgili kataloglar ve çeşitli uluslararası toplantı tutanakları türündeki en yeni materyalin sağlanmasına önem verilmiştir. A+G merkezinde depolanan materyal sadece A+G çalışmaları için korunmamış aynı zamanda en son gelişmeler hakkında tekstil enformasyonu kullanıcılarını bilgilendirmek için materyalin tüm birimlere iletilmesine çalışılmıştır. A+G merkezi tekstil mühendisliği ile ilgili çeşitli dergileri vb.ni dermeye eklenmiştir. Beşinci aşamada dermeye finansman, ticaret, pazarlama, yönetim, personel vb.ne ilişkin kitaplar girmiştir. Bu çabalar gelişmiş bir kütüphanenin çekirdeğini oluşturmuştur. Aynı zamanda kitap seçim kriterleri belirlenmiş; konu uzmanlarından oluşan bir danışmanlık komitesi kurulmuş ve kitaplar yalnızca Komitenin önerisi ile satın alınmaya başlanmıştır. İkinci olarak, konu ile ilgili kitapların listesi her bölüm başkanlığında sirküle edilmiş ve en çok gereksinilen kitapların önerilmesi isteğinde bulunulmuştur. Bu uygulama, her konuya ilişkin iyi bir kitap dermesinin oluşumuna ve gereksiz tekrarları önlemeye yardımcı olmuştur. Seçim işi ile kitap sayısı sınırlanmakla birlikte kitaplar güncel ve yeterli düzeyde bilgi verici niteliğe kavuşturulmuştur. Bu aşamadan sonra petrokimya, tekstil, yardımcı maddeler, kumaşlar konulu kitaplar da eklenmiş; böylece küçük, kullanışlı ve bilgi verici bir kütüphane kurulmuştur. Kütüphanede en yararlı ve en sık başvurulanan birim, danışma kaynaklarının bulunduğu danışma bölümü olmuştur. Çekirdeği oluşturma çalışmalarından sonra kütüphane, gereksinimi duyulan bilgiyi yalnız fabrikada çalışan personele yaymak zorunda değil aynı zamanda ürünü kullanan müşteriye de yayma yönünde çabaya yöneltilmiştir. Elyafın kalitesini sürekli olarak geliştirmek için alınan çeşitli test ve ölçülerden müşterilerin haberdar edilmesine çalışılmaktadır. Bunun yanında işletmenin ürettiği elyafın kalitesi konusunda, diğer işletmelere ait elyaflar ile karşılaştırmalı olarak müşteriye bilgilendirme gereği duyulmaktadır. Calico fabrikaları elyafın en üst düzeyde kullanımı hakkında müşterilerine önerilerde bulunmaktadır. Böylece, elyafı kullanan çeşitli tekstil fabrikalarını sık sık ziyaret eden bir teknik hizmetler takımı ile işbirliği yoluyla, işletmeye A+G çalışmaları için sonuçlarını değerlendirmek üzere geribildirim (feedback) alınmaktadır. Bu çalışmanın ürünü olan Ilacron Technical Digest (q), Ilacron Fibre Manual ve teknik notlar bilgilendirme

amacıyla düzenli olarak yayınlanmakta ve ülkedeki müşterilere gönderilmektedir. Fabrika çalışanları için, kütüphanenin abone olduğu çeşitli dergilerdeki önemli makalelerin kısa tanıtımını veren "current contents" formundaki "güncel içindekiler sayfası hizmeti" ve polyester teknolojisindeki en son gelişmeleri veren "Polyester Trends" adlı süreli yayın, işletme çalışanları arasında dolaştırılmaktadır. Kütüphane, yayın faaliyeti olan kuruluşlarla ve özellikle de A+G merkezleri ile yayın değişimi faaliyetini gerçekleştirmekte böylece maddi açıdan kaynaklarını verimli kullanma yönünde çaba göstermektedir. İşletmenin "ILACRON Technical Digest" adlı kaynağının değişimi ile, S.P.R.C.* güncel metin özeti, SRIR* dokümantasyonu, ATIRA* Technical Digest'i, BTRA* Scan. vb. bilgi kaynakları sağlanmaktadır. Fabrikanın bilgi merkezi, aynı zamanda kütüphaneler arası ödünç verme sistemi bağlamında Hindistan'da bulunan NRC*, SPRC, BUDCT, ATIRA, Kalabhavan, BTRA, SASMIRA*, INSDOC*, M.S. University gibi çoğunluğu tekstil araştırma derneği olan kuruluşların sunduğu enformasyon hizmetlerinden de yararlanmaktadır.²

Tekstil sektöründe daha geniş kullanıcı grubuna hizmet vermek üzere kurulmuş bir başka tekstil bilgi merkezi örneği de Hindistan'da bulunan SASMIRA-Silk & Art Silk Mills' Research Association adını taşıyan bir tekstil araştırma derneğinin kütüphanesi'dir. SASMIRA, CSIR** (Council of Scientific and Industrial Research)in desteği ile kurulmuş bir araştırma kuruluşudur. SASMIRA 1950 yılında kurulmuştur ve Hindistan Ticaret Bakanlığı ile bağlantılıdır. SASMIRA, bugün, elyapımı tekstil alanında önemli bir teknolojik araştırma ve öğrenme merkezi işlevini görmektedir. Dernek, Hindistan'da ve diğer gelişmekte olan ülkelerde elyapımı elyaf ve tekstil endüstrisi için yeni açılımlar yaratmıştır. SASMIRA hedef olarak elyapımı tekstil, tekstil endüstrisi ve diğer ilgili endüstriyel/ticari kuruluşlar ile bağlantılı araştırma ve bilimsel çalışmayı sürdürmeyi üstlenme ya da yardımcı olma, üretimde kullanılan hammaddelerin, kumaş ve elyapımı elyafların ıslak işlemi (wet

*SPRC (Sir Padampat Research Centre); SRIR (Shriram Institute for Industrial Research); ATIRA (Ahmedabad Textile Industry' Research Association); BTRA (Bombay Textile Research Association); SASMIRA (Silk&Art Silk Mills' Research Association); NRC (National Rayon Corporation); INSDOC (Indian National Scientific Documentation Centre)

²M.V. Bopardikar, "Planning for Inhouse Textile Library and Information Centre for Textile and Allied Industry in India," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 110-112 ss.

**CSIR (Council of Scientific and Industrial Research), Sheffield Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren, çalışmalarını özellikle endüstriyel survey araştırmaları üzerinde yoğunlaştıran bir kuruluştur.

processing), dokunması ve incelenmesine yönelik araştırma çalışmalarını yürütme, elyapımı tekstil teknolojisinde teknik eğitim verme, sektörde ve bağlantılı olduğu alanlarda çeşitli düzeylerdeki personeli motive etme, güçlü ve nitelikli bir teknik çalışmanın oluşumu için sektöre yardımcı olma gibi pekçok aktiviteyi üstlenmiştir. Bu aktiviteler, tekstil ve elyapımı elyaf alanında, araştırma ve geliştirme, bilimsel kullanım amaçlı üretim ve geliştirme, teknik hizmet ve deneme, pazar ve teknoekonomik araştırma, teknik eğitim, teknik enformasyonun yayımı, seminer ve konferanslar düzenlemeyi içermektedir. SASMIRA iyi donatılmış bir teknik kütüphaneye sahiptir. Derme, kitap, periyodikler, standartlar ve tezler yanında özellikle raporlar ve resmi olmayan yayınları içermektedir. Kütüphaneye sürekli gelen dergilerin toplam sayısı 250 kadardır, bunların 100'üne abone olunmaktadır, diğerleri ise değişim ile ya da ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Bilgi merkezinin sunduğu hizmetlerden düzenli olarak yararlanan kullanıcı grubu, teknik enstitü öğrencilerini, araştırma ve teknik personeli ve fabrikalardan üye olan bireyleri içermektedir. Bunlardan başka diğer yüksekokullardan öğrenciler, tekstil ve ilgili endüstrilerdeki bireyler ve küçük ölçekli endüstrilerden gelen bireyler de kapsam içinde düşünülebilir. Kütüphane, kullanıcılara çeşitli enformasyon hizmetleri sunmaktadır. Kütüphane zaman zaman, güncel periyodik listesi, dermede bulunan periyodik listesi, tez listesi, makalelerin listesi vb.ni yayınlamaktadır. Kütüphane, SASMIRA'nın düzenli yayınları olan "SASMIRA's Bulletin", "Manmade Textiles in India" ve "SASMIRA's Technical Digest"ta yayınlanan seçilmiş güncel makaleler, kitap eleştirileri/tanıtları, teknik abstraktlar vb.ni kullanıcılara sunmaktadır. Endüstriyel kullanıcı grupları ve üyeleri için "Fabric Sample Reference Service" (Kumaş Örnekleri Referans Hizmeti)ni vermektedir. Bu hizmette sunulan fantezi kumaşların güncel örnekleri, dokuma ve örme tasarımlarını içermektedir. Hizmet uluslararası pazarda popüler olan, tasarımların seçimini sağlıklı kıldığı için yararlıdır. Kütüphane, yüksek nitelikli araştırma personelinin öğrenciye kadar farklı düzeylerde kullanıcıya hizmet verdiği için tekstil enformasyonu gereksinimini, oldukça geniş bir çerçevede karşılamaktadır. Bireylerden gelen soruların türleri çok çeşitli ve fazladır. Bireysel gereksinimler için, kütüphane farklı kaynaklardan enformasyon toplamak zorundadır. Sorulan soruların analizi göstermektedir ki, tekstil enformasyonunun pekçok yönü ne birincil ne de

ikincil kaynaklardan kolayca elde edilmektedir. Hammaddeler, ekonomik altyapı, yerel koşullara uygun teknoloji, standartlar, üretim maliyet-kâr analizi, çalışma yeri gereksinimi ve sağlama, patentler, uluslararası fiyatlar, mevcut ve gelecekteki pazarlar vb. ile ilgili sorular, genellikle tekstil yayınlarında içerilmemektedir.³ Tekstil kütüphaneleri için iyi birer örnek olduğu halde SASMIRA Kütüphanesi de Calico fabrika kütüphanesi de kullanıcılarının tüm isteklerini karşılamada her zaman tek başına yeterli değildir. Ne kadar iyi örgütlenirse örgütlensin işletme ve/veya kuruluş bazında oluşturulan tekstil bilgi merkezleri, tür ve sayı açısından yüzbinlerce kaynağı edinme ve işletmenin tüm enformasyon gereksinimlerini karşılamada tek başına yeterli olamazlar. Bu nedenle ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren endüstriyel bilgi merkezlerinin hizmetlerinden yararlanmak, aynı amaçla hizmet üreten bilgi merkezleri ile işbirliğine yönelmek gerekmektedir. Ayrıca tüm endüstriyel sektörlerin gereksinimini duydukları enformasyonu karşılamak üzere hizmet sunan ulusal bilgi merkezi ve/veya sisteminin varlığı da gerekmektedir. Endüstriye hizmet sunacak bilgi merkezleri, tek tek sektörler bazında kurulabileceği gibi tüm sektörleri içeren tek bir bilgi merkezi olarak da yapılandırılabilir.

Bilgi merkezleri dinamik bir yapıya sahiptir; sürekli olarak yeni gelişme ve değişmelere açıktır. Tekstil sektörüne hizmet sunan bilgi merkezleri için verilen örneklerde de görüldüğü gibi merkezin gelişimini belirleyecek unsur, işletme yönetimi ve kullanıcılarının, kısacası çevresindeki bireylerin bilinçli davranışları ve olumlu yaklaşımlarıdır. Hiç şüphesiz ki yönetimin teşviği, çalışanların daha sıcak sorumluluğu ve kütüphane aktivitelerine katılımı ile tekstil işletmeleri ve/veya kuruluşlarında örgütlenen bilgi merkezleri, gelişimini giderek artan değerinde sürdürme şansına sahiptir. Tekstil sektörünün iç ve dış enformasyon gereksinimlerini karşılamak üzere hizmet sunması beklenen bilgi merkezlerine yukarıda verilen iki örneğe ek olarak, bu sektöre hizmet sunması beklenen bir bilgi merkezinde gereksinilen enformasyonun depolanması ve erişimi sürecinde kullanılacak yöntem ve teknikler, aşağıda sunulan başlıklarda irdelenmiştir.

³S.R. Taggarsi, "Establishing Textile Information Users Group in India," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*. (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 66-68 ss.

V.2. ENFORMASYON DEPOLAMA VE ERİŞİM

Tekstil işletmesi bazında oluşturulan bilgi merkezindeki enformasyon depolama ve erişim sisteminin etkinliği, sistem ile kullanıcı arasındaki sağlıklı etkileşime, sistemin kullanıcı sorularını yanıtlayabilirliğine ve sistemde kullanıcının hizmetine sunulan bilginin kullanılabilirliğine (bilginin kullanıcı için anlamlılık, yeterlilik, kısalık, yerindelik, zamanlılık açısından uygunluğuna) bağlıdır. Bu nedenle depolama ve erişim sistemlerinin, kullanıcının gereksinimlerine yanıt verecek biçimde oluşturulması gerekmektedir. Bir bilgi merkezinde enformasyon depolama ve erişim sistemi, bilginin ve onun yer aldığı bilgi taşıyıcısının izlenmesi, seçimi, sağlanması, düzenlenmesi, işlenmesi, gerektiğinde yorumlanması ve kullanıcıya aktarılması sürecini içermektedir. Bu bölümde tekstil işletmesi bazında kurulan bilgi merkezinin enformasyon depolama ve erişim sürecinde izlediği yol, kullandığı yöntem ve tekniklerin tek tek irdelenmesine çalışılacaktır.

V.2.1. Enformasyonun Örgütlenmesi

V.2.1.1. Seçim, Sipariş ve Sağlama

Sağlama işlemi, bilgi taşıyıcılarının ve/veya bilgi kaynaklarının izlenmesi, seçimi, yerinin belirlenmesi ve edinimi süreçlerini içermektedir. Bir tekstil bilgi merkezi, dermesini sürekli yenilemelidir ki güncel enformasyon gereksinimlerini karşılayabilsin. Ancak bilgi taşıyıcılarının üretimi, tür ve sayı açısından, günümüzde öylesine ivme kazanmıştır ki bilgi merkezinin sektörle ilgili çıkan tüm kaynakları edinmeyi amaçlaması ne olasıdır ne de çekicidir. Ayrıca dermenin sayı ve tür açısından çok fazla olması, işleme ve depolama maliyetini de yükseltmektedir. Bu nedenle bilgi merkezinin, bir "seçim politikası" oluşturması gerekmektedir. Sözkonusu politika, kullanıcı gereksinimleri gözönünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Bununla birlikte bu nitelikte bir bilgi merkezinin tür açısından pekçok bilgi kaynağı ve/veya bilgi taşıyıcısına gereksinimi olacaktır. Firma profillerini içeren rehberler, güncel yayınları izlemeyi sağlayan bibliyografik kaynaklar (indeks, abstrakt, bibliyografyalar, basılı

kütüphane katalogları, toplu kataloglar),ulusal ve uluslararası düzeyde tekstil pazarına ilişkin istatistikler, elkitapları, raporlar, patentler, standartlar, yasal değişikliklere ilişkin mevzuat kaynakları ağırlıklı olmak üzere tüm bilgi taşıyıcıları tekstil endüstrisi kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini karşılamaktadır. Ancak bilgi merkezi, dünya literatürünün sunduğu milyonlarca seçenek arasından işletmesi için en uygun bilgi kaynaklarını, kullanıcı gereksinimlerini gözeterek, seçmek zorundadır. Bu işlevi kütüphaneci ve/veya enformasyon uzmanı, doğrudan doğruya kullanıcılarla birlikte de yerine getirebilir.

Bir bilgi merkezinde düzenli olarak materyal sağlama ve güncelleştirme işi basit bir iş olarak görülür ancak oldukça karmaşık bir işlemdir. Çünkü az masraf ile nitelik ve nicelik açısından yüksek düzeyde kaynak sağlamak, sağlama politikasının ilkesidir. Seçim ve sağlama işlevinde tekstil konusunu içeren ulusal ve uluslararası düzeyde üretilen bibliyografik kaynaklar dikkatlice gözden geçirilir. Bibliyografik kaynakların taranması sonucu ilk liste belirlenir, izleyen aşamada, kullanıcıların desteği ile liste sınanır ve seçim işlevi yerine getirilir. Seçim sürecinde dikkate alınan en önemli ölçütler arasında, bilgi taşıyıcısının işletme için gerçekten gerekli olması, konu ya da tür açısından diğer kaynaklara göre öncelik taşıması ve konu açısından dermenin "dengeli bir bütün" olması ilkesinden uzaklaşılması yer almaktadır. Kimi yayınlar, ülkedeki diğer bilgi merkezlerinden ödünç alınabilir ya da örneğin kullanıcılar tarafından çok sık kullanılmayan bir dergideki makaleler, gereksinim duyulduğunda, çoğaltma yolu ile diğer bilgi merkezlerinden edinilebilir.

Seçim işleminden sonra bilgi kaynaklarının, basılı kaynak ise yayıncısı, veritabanı vb. ise üreticisinden ya da dağıtıcı firmalardan ve/veya aracı firmalardan sipariş edilmesigerekmektedir. Sipariş işinin sağlıklı yürütülebilmesi için, kaynağın adı, yazarı, yılı, yayıncısı ya da üreticisi, International Standard Book Number-ISBN (Uluslararası Standart Kitap Numarası) ya da International Standard Serial Number-ISSN (Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası)vb. ni içeren kaynağa ait tüm bilgiler eksiksiz ve doğru olmalıdır. Bilgi merkezinin sipariş işlemi için gereksinimlerine uygun standart bir "sipariş mektubu" tasarımını

hazırlaması yararlı olur. Sipariş verilmeden önce gereksiz tekrar ve diğer hatalardan kaçınmak üzere dermede kimi kontrollerin yapılmasına gereksinim bulunmaktadır.

V.2.1.1.1. Katalog ve/veya Kütük (file) Kontrolü: Eğer bir kitap ya da periyodik bilgi merkezine daha önce zaten sağlanmış ise o, katalogda ve/veya bilgi merkezinin veritabanında yer alacaktır. Bilgi merkezinin katalogu ve/veya veritabanından yapılan tarama, zaten hizmette olan bilgi kaynaklarının varlığını gösterecektir. Mümkündür ki siparişi daha önce verilmiş olabilir ve hâlâ yerine getiriliyor olabilir. Bu doğrulamayı araştırmak için, aynı zamanda bir sipariş dosyası aracılığıyla taramaya da gereksinim bulunmaktadır. Bilgi merkezinde var olmadığı saptanan bilgi kaynağının sağlanması aşamasında yapılması gereken bir diğer kontrol bibliyografik kontroldür.

V.2.1.1.2. Bibliyografik Kontrol: Bibliyografik kontrol, bilgi kaynağına ait yazar, başlık, yayın bilgileri, ISBN no.su, fiyat vb.ne ait bilgilerin çeşitli bibliyografik kaynaklardan doğrulanması çalışmasını içermektedir. Bu çalışma, kaynakların bilgi merkezine doğru ve zamanında sağlanması açısından çok önemlidir. Daha sonraki gecikmelerden kaçınmak üzere siparişi vermeden önce bu veriyi kontrol etmek üzere bibliyografik referans kaynaklarına başvurmak yararlı bir sağlama yoludur.

V.2.1.1.3. Yayıncıların Politikası Kontrolü: Yayıncılar, yayınlarının satışı için her defasında belirli prosedürleri izler: Kimisi posta ve nakliye masraflarını ödemenin içeriğinde bulunmasını ister. Böyle durumlarda, bir preforma/ön faturayı sormaya gereksinim olabilir. Bazen yayıncıdan yapılan doğrudan siparişlerde indirim olanağı sunulur. Bu tür olanaklardan yararlanmak için yayıncıların, bilgi kaynaklarının siparişinde izledikleri yol ve politikalarına ilişkin kayıtlarına önceden erişmek yararlı olacaktır.⁴

Bir süreli yayının sağlama işlemi ise, kaynağın ilk sayısının bilgi merkezine gelmesi ile bitmemekte, o yılki cilt tamamlanmaya kadar, sürekli izlemeyi gerektirmektedir. Materyalin, yayın sıklığına göre bilgi merkezine düzenli akışı sözkonusudur. Bu nedenle bu tür yayınların

⁴International Trade Centre UNCTAD/GATT, *Information for Better Import Management* (Geneva: International Trade Centre UNCTAD/GATT, 1985), 18.s.

titizlikle izlenmesi gerekmektedir. Süreli yayınları izlemede genellikle her yayın için bir "süreli yayın kontrol kartı" ya da "izleme kartları" oluşturulur. Bu kartlar "kartoteks" ya da "karteks dosyası" olarak adlandırılan dolaplarda alfabetik olarak düzenlenir. Her süreli yayın izleme kartının üzerinde yayının adı, yayıncı ya da aracı firmanın adı ve adresi, yayın sıklığı bilgileri yer alır. İzleme kartı aynı zamanda abone yenileme tarihini de içerir.

V.2.1.2. İşleme, Organize Etme ve Erişim

Bir tekstil işletmesinde, üretim sürecinden planlamaya kadar her aşamada gereksinimi duyulan bilginin, rafine edilmiş olması, bir başka deyişle süzülmüş bilgi olması gerekmektedir. Çünkü sektör için yüzbinlerce bilgi ya da veri parçasından ziyade kullanılabilir bilgi önemlidir. Herhangi bir konu hakkında tanımlayıcı bilgi bulunabilir ancak işletmenin gereksinimi bu bilginin kullanılabilir çok küçük bir parçası olabilir. İşte bu nedenle kullanılabilir bilginin, yani enformasyonun, bilgi merkezi bazında sistematik bir biçimde depolanması gerekmektedir. Eğer bu işlev gerçekleştirilmezse, gereksinim duyulduğunda kaynağın yeri belirlenemeyecek ve kullanıcı binlerce kaynak arasında boğulup kalacaktır. Üstelik dermenin oluşumu için harcanan tüm çaba ve para, kaynağa zamanlı ve yerinde erişim sağlanamadığı için, boş yere harcanmış olacaktır. Enformasyon, özellikle karar verme durumunda olan bireyler için bir değer taşımaktadır; o halde zaman kaybı olmaksızın iletilmesi gerekecektir. İşletmede iç ve dış enformasyon akışının kesintisiz ve anında oluşumu için bilgi ve/veya bilgi kaynaklarının gerekiyorsa anında işlenmesi ve ilgili bireylere aktarımı zorunludur. Örneğin Reuter haber ajansının "teleprinter" hizmetinden alınan enformasyon, ilgili bireye alınır alınmaz iletiliyorsa bir değer taşır. Benzer şekilde tekstil pazarına yönelik doğrudan erişimli (online) veritabanlarından ya da diğer enformasyon kaynak ve/veya kanallarından alınan mesajların kullanım açısından zamanlılığı çok önemlidir. İşletme bazında toplanan enformasyonun kimisi, kısa bir süre için depolanır ve daha sonra dermeden ayıklanır. Bununla birlikte genellikle edinilen enformasyon kaynakları, gelecekteki erişim ve kullanımı sağlamak üzere depolanır. Bir tekstil bilgi merkezinde depolanan materyal, tür açısından oldukça heterojendir: teknik el kitapları, rehberler,

kılavuzlar, dergilerdeki makaleler, broşürler, teknik raporlar, ticari yazışmalar, iletişim teknolojisi ürünlerinden alınan mesajlar, hammadde vb. sağlayıcıların fiyat teklifleri, fiyat listeleri, şartname katalogları vb. pekçok materyalin depolanması ve gereksinim duyulduğu anda erişiminin sağlanması gerekmektedir. Kısacası işletmede bilgi akışının en üst düzeyde gerçekleşebilmesi için bilgi kaynakları ve/veya taşıyıcıları çok iyi organize edilmelidir.

V.2.1.2.1. Kitaplar :

V.2.1.2.1.1. Kataloqlama ve Sınıflama: Kataloqlama, sınıflama ve indeksleme işlemi, materyale erişim açısından çok önemlidir. Tekstil işletmeleri özellikle ulusal ya da TITUS (Textile Information Treatment Users' Service) gibi evrensel bir enformasyon ağına dahil olmak istiyorsa, bilgi kaynağının işlenmesi sırasında evrensel düzeyde kullanılan kurallara uymak zorundadır. Bilgi kaynaklarının fiziksel tanımlamasını yaparak erişimi sağlama amacını taşıyan kataloqlama ve kaynağın içerik tanımlamasının yapıldığı sınıflama işleminde evrensel düzeyde kullanılmakta olan kurallar ve/veya sistemler dikkate alınmalıdır. Bugün dünyada kataloqlama işlemi sırasında bilgi merkezleri genellikle Anglo Amerikan Kataloqlama Kuralları'nın ikinci versiyonunu uygulamaktadır. Sınıflama işlemi sırasında bilgi merkezi, evrensel düzeyde kullanılan birkaç seçenekle karşı karşıya bulunmaktadır. Bilgi merkezi bu seçeneklerden yapısına uygun olanını seçebilir. Dewey Decimal Classification-DDC (Dewey Onlu Sınıflama Sistemi), Universal Decimal Classification- UDC (Evrensel Onlu Sınıflama Sistemi) , Library of Congress Classification System-LC (Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi), The International Trade Centre-ITC (Uluslararası Ticaret Merkezi) tarafından geliştirilen Standard International Trade Classification-SITC (Uluslararası Standart Ticari Sınıflama) ve International Standard Industrial Classification- ISIC (Uluslararası Standart Endüstriyel Sınıflama) , bir tekstil bilgi merkezinin önündeki seçenekler arasında bulunmaktadır. Bilgi merkezleri, sözkonusu sistemleri kullanma sayesinde bilginin organizasyonunda evrensel bir dil üzerinde iletişim kurmaktadır. Bilginin organizasyonunda uluslararası düzeyde geçerliliği olan ortak bir dilin varlığı ile, özellikle bilgisayara dayalı bilgi depolama

ve erişim sistemlerinde sunulan karşılıklı etkileşim olanaklarının kullanımı da mümkün kılınmaktadır.

Sınıflama sistemleri bilgi kaynaklarının ve/veya taşıyıcılarının içerik tanımlamasını bir başka deyişle ilgili oldukları konuyu belirleme yanında aynı ya da benzer konulu kaynakları da biraraya getirmekte ve erişim açısından kullanıcıya pratiklik sağlamaktadır. Sınıflama işlemi sırasında kütüphaneci ve/veya enformasyon uzmanı bazen güçlüklerle karşılaşabilir. Söz konusu güçlükler bir bilgi kaynağının ilgili olduğu konunun aynı anda 3-4 yönünü birden içermesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda başlıkta birden fazla konuyu içeren kaynakların içeriğinin çok iyi tespit edilmesi ve kaynakta ağırlıklı olarak işlenen konuya ait sınıflama numarasının verilmesi gerekmektedir. Ancak bu uygulama bir A+G kullanıcısı için tatmin edici sonuç verirken bir elyaf üreticisinin görüşü açısından belki de yetersiz kalacaktır. Böyle durumlarda yine evrensel düzeyde kullanılabilirliği olan LC Subject Headings (Kongre Kütüphanesi Konu Başlıkları Listesi) ya da işletme bazında geliştirilen bir konu başlıkları listesi desteğiyle bu sorun çözümlenebilir. Katalog kutusunda ve/veya veritabanında konu başlıkları listelerinden alınarak oluşturulan konu erişimi sırasında bkz. ve ayr.bkz. göndermeleri aracılığıyla kaynağın ilgili olduğu tüm konular arasında ilişkilendirme yapılabilir.

DDC, UDC, LC gibi sınıflama sistemleri konu içeriği açısından oldukça geniş olmakla birlikte endüstriyel alanda çok özel gereksinimleri karşılamakta pek yeterli olmamaktadır. Bundan dolayı pek çok endüstriyel bilgi merkezi kendi özel gereksinimlerine uygun sınıflama sistemleri geliştirmektedir. Bununla birlikte SITC ve ISIC adlı sistemler, sektörel sınıflama için ya tek başına ya da diğer genel konulu sınıflama sistemleri ile birlikte kullanılmaktadır. ITC, evrensel ticaretle ilgili kuruluşların hem enformasyon dosyaları hem de düzenli dokümantasyon dermelerine uygulayabilmek için tasarlanan bir sınıflama şeması geliştirmiştir. ITC'nin Trade Information Classification (Ticari Enformasyon Sınıflaması)'nda ayrıntılı biçimde tanımlanan bu sistem, bir kod uygulaması ilkesine dayalıdır; gereksinim duyulursa, bir doküman için aşağıda sunulan seçeneklerin bir ya da daha fazlası arasından yardımcı kod verilir:

- ITC tarafından bu amaç için özel olarak tasarlanan bir sınıflama şemasından alınan bir referans ve işlev kodu
- Hem SITC (Standard International Trade Classification) hem de CCCN'den (Customs Co-operation Council Nomenclature, ilk adı the Brussels Tariff Nomenclature-BTN)'den alınabilen ürün kodu;
- Beş haneli Birleşmiş Milletler (UN) ülke sınıflamasından alınan ülke kodu.

Böylece, "şekerin uluslararası pazardaki durumu" hakkında bir kitap sınıflanırken SITC (061) ya da CCCN (17.01) kodunda gösterilecektir, kitabın sırtına bu ürün kodu verilecek ve aynı konulu diğer kitaplar onun yanında yer alacaktır. Uluslararası ulaşım konulu bir kitaba aynı işlevsel kod (10.01) verilecektir ve Japonya hakkında ekonomik enformasyon sunan bir kitap, bu ülkenin kodunu (45 392) alacaktır. Bu kodlar arasında karışıklıklardan kaçınmak için, ürün kodunun önüne SITC ya da CCCN harfleri alınabilir ve ülke kodu parantez içinde yer alabilir. Böylece eğer bir kitap "Japonya'da şeker ulaşımı sorunu" ile ilgili ise, kitap şu biçimde sınıflanabilir, alt sınıflara ayrılabilir ve böylece rafta ona göre yer alır:

S 061 Sugar
(45 392) Japan
10.01 Transportation

Sınıflamada öncelik, normal olarak ürüne verilir, onu ülke ya da pazar ve işlevsel alan izler.⁵

V.2.1.2.1.2. Dizinleme : Dizinleme işlemi, bir dokümanın içindekilerini kontrol etmeyi ve içerdiği ana konuları listelemeyi içerir. Erişim aşamasında ortaya çıkabilecek karışıklıklardan kaçınmak üzere anahtar terim ve tanıtaçların yer aldığı kontrollü bir liste ve/veya sözlük kullanımı ile hazırlanır. Tanıtaçlar bir abstrakta yer alabilir, altı çizili vb. biçimde açık olarak belirlenir ya da ayrı listelenir. Bu amaçla, ITC, daha önce tanımlanan ITC sınıflama sistemi ile bağıntılı olan Thesaurus of International Trade Terms'i yayınlamıştır. Thesaurus'un girişinde, dizinleme

⁵International Trade Centre. Ön. Ver.. 1985, 22.s.

ya da indeksleme işlemi ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır.⁶ Aynı zamanda ABD'de bulunan Institute of Textile Technology-ITT (Tekstil Teknolojisi Enstitüsü)'nün bünyesinde bulunan Tekstil Enformasyon Merkezi tarafından hazırlanan "Textile Technology Terms: An Information Retrieval Thesaurus"⁷ da dizinleme işlemi sırasında, tekstil bilgi merkezlerinin yararlanabileceği kaynaklar arasında bulunmaktadır. Tesaurus, bir terimin ilişkili olduğu terimleri, eş, dar ve geniş anlamli ilgili terimleri birarada veren kontrollü bir listedir. Terimler arasında ilişki kurmayı sağlayan ve bir terimi tam olarak anlamlandıran tesaurus, kullanıcın bilgi kaynaklarına erişimi açısından çok büyük değer taşımaktadır. Bu nedenle, tesaurusların tasarımı ve kullanımı son yıllarda giderek önem kazanmış ve farklı konularda tesauruslar yayınlanmıştır. Bir tesaurusta terimler, konu başlıkları gibi daima alfabetik olarak düzenlenir; bir tesaurus aynı zamanda terimin geniş (broder), dar (narrower) ve eş anlamli terimini gösterir ve terimler arasındaki hiyerarşik yapıyı belirtir. Günümüzde sınıflama sistemleri de artık tesaurus yapısında hazırlanmaktadır; varolanlar da bu yapıya uyarlı biçimde yenilenmektedir. Böylelikle tesauruslar, sınıflama sistemlerinin ve konu başlığı listelerinin bir bütünleyicisi olarak işlev görmektedir.

V.2.1.2.1.3. Katalog Kartı Kutusu: Kataloglama, bir materyalin genel tanımlamasının hazırlığını içermektedir (yazar, başlık, yayın yeri, yayıncı, yıl, vb.) Sözkonusu bilgiler, 12.5 x 7.5 cm. standart bir kart üzerinde yer alır ya da otomasyona geçmiş bir bilgi merkezinin veritabanına depolanır. Geleneksel yöntemlerde katalog kartlarının çoklu kopyası hazırlanır ve yazar, başlık ve konuya göre dizimlenir ya da sıralanır. Bu kartların çoğaltma makinesi aracılığıyla fazla kopyaları alınabilir ve daha sonra büyüklüğü ayarlanır. Bir katalog kutusu ya da bilgi merkezinin dermesini gösteren veritabanı, herhangi bir materyalin sipariş edilmeden önce dermede var olup olmadığını kontrol etmek ve bilgi kaynağına erişim sırasında yazar, başlık, konu gibi erişim uçları ile yapılan tarama işlemi

⁶F.J. Devadason ve V. Balasubramanian, "Computer Generation of Theasaurus from Structured Subject-Propositions" *Information Processing and Management* 17 (1, 1981), 1.s.

⁷P.C. Shah, "U.S. Textile Libraries and Information Centres-Some Observations". *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982). 135.s.

sırasında ve kaynağın bilgi merkezi içindeki yerini belirleme aşamasında kullanılır.

V.2.1.2.1.4. Dizimleme: Bilgi kaynaklarının düzenlenmesinin son aşamasında, materyale ait katalog kartları ve/veya bilgi kaynaklarına ait veri girişleri, belli bir düzende sıralanmalıdır/ dizimlenmelidir. Dizimleme işlemi de uluslararası düzeyde kullanılan standartlara göre yapılmalıdır. Tekstil bilgi merkezleri bu amaçla American Library Association-ALA ya da Library of Congress'in geliştirdiği dizimleme kurallarından yararlanabilir. Çok basit gibi görünmesine karşın dizimleme, titizlik, dikkat ve daha da önemlisi bilgi gerektiren bir işlemdir. Bilgisayara dayalı erişim sistemlerini kullanan bilgi merkezlerinde dizimleme elci sistemlere oranla çok daha basittir ve hata yapma olasılığı çok zayıftır. Bilgi kaynaklarına ait katalog kartları ve/veya veri giriş formlarının dizimlenmesi ardından sıra bilgi kaynaklarının raflardaki yerini almasına gelmektedir. Sınıflama kodlu etiketler kitapların sırtlarına yapıştırılır ve bunlar daha sonra raflardaki doğru yerlerine yerleştirilir. Bilgi merkezinde SITC gibi bir sınıflama sistemi kullanılıyorsa, derme, danışma kaynakları, işlevler, ürünler ve ülkelere göre çeşitli gruplara ayrılır.

V.2.1.2.2. Süreli Yayınlar

Süreli yayınlar, bir tekstil işletmesi için çok büyük önem taşımaktadır. Bilgi kaynağı türü açısından monograflardan ayrı niteliklere sahiptir; düzenli aralıklarla ya da düzensiz çıkan her sayı birbirinden farklı makale, rapor ve tanıtım yazılarını içermektedir. Bu tür kaynaklar sürekli izlemeyi gerektirir; bir tek sayı eksik olsa bile kaynağın cilt bütünlüğü bozulur. Süreli yayınlar bilgi merkezine sağlandıktan sonra dikkatle gözden geçirilmelidir. Firma ile ilgili olan makaleler ya da derginin belirli bölümlerinin (örneğin Financial Times'deki ürün listeleri gibi) fotokopisi alınıp sınıflanmalı ve asma dosyalara (suspended file) yerleştirilmelidir. Süreli yayınlardan çekilip alınan makale ya da bölüm eğer birden fazla konuyu içeriyorsa, makalenin ya da yazının tümü sınıflanır ve ana konusu altında dosyalanır. Buna ek olarak makalenin ilk sayfasının fotokopisi, ilgili konular altında sınıflanarak rafta ya da asma dosyalarda yer alır ve

makalenin tümünün bulunduğu ana konuya gönderme ya da yöneltme yapılır. Yöneltme kopyalarının tümüne derginin adı ve sayısı verilmelidir; böylece gereksinim duyulduğunda tam metne erişilebilir. Eğer işletme bir fotokopi makinesine sahip değilse, makale süreli yayından kesilip çıkartılır ya da yöneltme sistemi ile katalogda kullanıma sunulabilir. Bununla birlikte sözkonusu çalışma, zaman ve çaba açısından çok maliyetlidir.⁸

Süreli yayınların bilgi merkezinde yerleştirilmesinde iki seçenek değerlendirilebilir. Birincisi süreli yayınların özellikle dergilerin sınıflama numarası alarak kitaplarla birlikte sıralanması diğeri de başlığa göre alfabetik düzende genel dermeden ayrı bir yerde kullanıma sunulması. Bu iki seçenektan biri, kullanıcıların gereksinimlerine dayalı olarak belirlenir ve uygulanır.

V.2.1.2.3. Diğer Materyal

Monografik materyal ve süreli yayınlara ek olarak, tekstil işletmeleri, broşürler, kitapçıklar, yayınevi katalogları, firma profillerini içeren kataloglar, mektuplar, teleks, faks ve e-posta notları, basında yer alan haber kesikleri, Internet'in "haber bülteni"nden alınan başlıklar gibi çok geniş materyali dermesinde bulunduracaktır. Normalde bu materyal asma dosyalarda yer alır; periyodiklerden alınan diğer materyal ve makaleler ile birlikte işlev, ürün ya da ülkeye göre sınıflanır. Bununla birlikte ürün ya da ülkeye göre sınıflanan firma katalogları ve/veya raporlar, ticari konuları içeren teleks notları ve mektuplar için ayrı dosyalar oluşturulabilir ve daha sonra firma adına göre dizimlenir. Her asma dosya, onun belirleme kodunu (ve tanıtaçını) veren dizin etiketine sahip olacaktır; materyal alt sınıflara ayrılmış olabilir ve ayrı dosyalarda yer alır. Bu biçimde ürün dosyaları ülkeye göre alt sınıflara ayrılabilir ve ülke dosyaları işleve göre alt sınıflara ayrılabilir. Bu işlev, materyale daha kolay erişimi ve daha iyi organizasyonu sağlamaktadır.⁹

⁸Aynı. 25-26 ss.

⁹Aynı. 26.s.

V.2.1.2.4. Veri Dosyaları

Bir tekstil işletmesi, şimdiye kadar sayılan dermedeki bilgi kaynaklarından düzenli olarak, veri çıkarma işlevine gereksinim duyabilir. Belli konularda sıkça gereksinimi duyulan enformasyonun orjinal kaynaklardan çekilip alınması işi, gereksinim duyan her birey için yapılacağı ve bu yüzden gereksiz tekrar ve zaman kaybı yaratacağı kaygısıyla belirli konulara ilişkin veri dosyaları hazırlanabilir. Veri dosyalarının kapsamına, tekstil sektörü ile ilgili uluslararası ürün fiyatları, öncelikli ithal ve ihraç ürünlerini içeren pazar göstergeleri, teknik şartnameler, firma, ürün ve pazar profilleri, ihracat kuralları, finansal olanaklar, önemli hammadde sağlayıcılarına ilişkin konular girebilir. Veri dosyaları, bilgisayara dayalı depolama ve erişim sistemlerini kullanan bilgi merkezi ve/veya sistemlerinin veritabanında da oluşturulabilir.

V.2.1.3. Güncelliğini Yitiren Materyal ve/veya Verilerin Ayıklanması

Bir tekstil firmasında güncel bilgi çok önemlidir; bilgi çok çabuk eskimektedir. Ayrıca dermesinde çok çeşitli bilgi kaynağı bulunduran bilgi merkezi bir anda daldığı doküman denizinde boğuluyor hissine kapılabilir. Bu nedenle gereksinimlere yanıt vermek üzere, yeni kaynaklar alındıkça eskiyen bilginin sistematik bir biçimde dermeden ayıklanması/çıkarılması gerekmektedir. Ancak kimi temel kaynakların yerini alacak başka kaynaklar edinilmedikçe dermeden çıkarılmaması gerekir. Ayıklama işlemi, materyal türüne göre farklılıklar göstermektedir:

Sürelili yayınlar, özellikle makaleler çekilip alınıyor ve dosyalanıyor ise, genellikle yalnızca bir yıl için korunmalıdır. Rehberler, yıllıklar ve diğer bu gibi dokümanlar, yeni edisyonları alındığında derhal dermeden çıkartılmalıdır. İstatistiki veriler, genel olarak son beş yıldan daha geriye gitmemelidir. Pazar araştırmaları da bu zaman diliminde güncelliğini yitirmektedir. Tüm derme yılda en az bir kez gözden geçirilmeli ve kullanım süresini tamamlayan materyal dermeden ayrılmalıdır. Bu işlev, özellikle yalnızca en son enformasyonu içermesi ve sürekli yenilenmesi gereken asma dosyalar için geçerlidir. Rafta yer alan materyalin hangi sürelerle yenileneceği kimi işaretlerle belirlenebilir. Bu gibi dokümanların

sırtındaki renkli etiket onların dermeden çıkarılması düşünölen yılı göstermede kullanılabilir (örneğin yeşil etiket, iki yılda bir gözden geçirileceğı anlamında, mavi üç yıl, vb.)¹⁰ Tekstil bilgi merkezi, dermesinin güncelliğini ve uygunluğunu sağlama işini büyük bir ciddiye ile düşünmeli ve değerlendirmelidir. Tekstil kullanıcıları için günü geçmiş dermeden ziyade az kaynak ile de olsa, güncel bilgi sunmak gerekmektedir. Kalite genellikle kantiteden daha fazla etki bırakmaktadır, öyle olmalıdır.

V.2.2. Enformasyona Erişim

Bir tekstil işletmesinde bilgi merkezi bazında örgütlenen enformasyonun kullanıcıya aktarımına dek geçen süreçte, yukarıda irdelenen teknik ve yöntemlerin kullanımında, enformasyonun kullanıcı için organize edilmesi çabası yer almaktadır. Gösterilen çaba, kullanıcının gereksindiğı enformasyona zamanlı, ekonomik ve en üst düzeyde erişimini sağlamaya yöneliktir. Bilgi merkezleri, kullanıcılarının gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarına uygun biçimde organize ettiğı enformasyonun yayımını en üst düzeyde gerçekleştirme yönünde de belirli yöntem ve teknikleri kullanmaktadır. Herşeyden önce kullanıcının gereksindiğı enformasyonu depolama işleminde kullanıcının tercihlerini belirleme zorunluluğı bulunmaktadır ve bu amaçla bilgi merkezleri kullanıcının gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarına ilişkin veri toplamaya çalışır. Sözkonusu veri ya da kullanıcının aldığı enformasyondan ne derece tatmin olduğı verisi bir başka deyişle kullanıcıdan alınan geribildirim (feedback), "kullanıcı incelemesi" (survey) araştırmaları ile sağlanabilir. İşte bilgi merkezlerinin organize edilmiş bilgiyi kullanıcıya aktarma sürecinde izlediğı prosedür, hizmetin etkinliğini kılmada kullandığı yöntem ve teknikler enformasyona erişim sürecinin kapsamına girmektedir. Bu süreci yerine getirme işlevi bilgi merkezinde danışma birimine aittir. Birim, kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak biçimde oluşturulan ve arandığında en kolay bulunabilecek tarzda organize edilen bilgi kaynaklarının, kullanıcıya en etkin biçimde aktarımı işlevini görmektedir. Bu amaçla, kullanıcılarına periyodiklerin, makalelerin, kitapçıkların vd.nin dolaşımı, bilgi merkezine yeni gelen

¹⁰ Aynı. 27-28 ss.

materyalin duyurusu, yayın taraması, seçmeli bilgi yayımı ve kullanıcı eğitimi gibi hizmetleri sunmaktadır.

Enformasyona erişim sürecinde sunulan hizmetler, sunulan hizmetlerin kullanıcılardan alınan geribildirim ile değerlendirilmesi, kullanıcı gereksinimlerinin gözden geçirilmesi ve gereksinimlere uygun enformasyon politikasının saptanması konuları aralarında sıkı bir bağ bulunmaktadır; zira sistem yaklaşımı ile değerlendirildiğinde de enformasyona erişim sürecinde sözkonusu verilerin herbirinin bir diğerinin bütünleyicisi niteliğini taşıdığı ve bilgi merkezini bütünleyen her bir alt sistemin ortak amacının da, bilgi ile kullanıcı arasındaki bilgilenme etkileşiminin en üst düzeyde sağlanması yönünde olduğu görülmektedir. Bu bölümün bundan sonraki başlıklarında ele alınan konular enformasyona erişim sürecinde kullanıcıya sunulan hizmetleri, kullanıcının gereksinimleri ve niteliklerini, enformasyon kaynağı ve/veya kanalı olarak işlev gören sistemleri ve gereksinim duyan her birey için enformasyonu sağlama, organize etme ve aktarma işlevini üstlenen enformasyon uzmanları ve/veya kütüphanecileri içermektedir. Bu bağlamda sözkonusu başlıklarda irdelenen konular sistem yaklaşımı ile değerlendirilmelidir.

V.3. ENFORMASYON HİZMETLERİ

Enformasyon hizmetleri kullanıcı gereksinimlerine yanıt vermelidir. Enformasyon hizmetlerinin amacı, kullanıcının sorularını yanıtlamak ve enformasyon gereksinimlerini karşılamaktır. Kullanıcının sorularını yanıtlama ve enformasyon gereksinimlerini, sunulan enformasyon hizmetleri aracılığıyla karşılama sürecinin belirli aşamaları bulunmaktadır. Öncelikle kullanıcı bilgi merkezine bir sorun ile gelir; izleyen aşamada kullanıcı sorununa ilişkin enformasyon gereksinimini belirler ve ilk soruyu ortaya koyar; daha sonra kullanıcı ve sunduğu hizmet ile onun enformasyon gereksinimini karşılama sorumluluğunu taşıyan kütüphaneci ya da enformasyon uzmanı birlikte gereksinimi duyulan konuya ilişkin soruyu formüle ederler; izleyen aşamada kütüphaneci ya da enformasyon uzmanı gereksinimi duyulan enformasyonu hangi tür bilgi kaynağından karşılayacağını belirler ve tür(ler)e ilişkin kaynak ya da kaynakları seçer; ardından kullanıcının düzeyine uygun biçimde gereksinilen enformasyonu

sunma tarzını belirler; daha sonra kullanıcının yönelttiği soruyu kaynak(lar) diline çevirir; tarama yapacağı konuya ilişkin erişim uçlarını belirler ve seçtiği kaynak ya da kaynaklardan tarama işini gerçekleştirir; izleyen aşamada yine kullanıcı ve uzman tarama sonuçlarını değerlendirir; uzman kullanıcıdan aldığı geribildirim (feedback) göre içlerinden uygun olanları seçer ve kullanıcıya gereksinim duyduğu konuya ilişkin yanıt sunar; uzmanın kullanıcıya sunduğu yanıt birlikte değerlendirilir ve son aşamada yanıt uzman tarafından kayıtlı hale getirilerek kullanıcıya aktarılır. Temelde enformasyon hizmetleri, kullanıcı ve kütüphaneci ya da enformasyon uzmanı arasında gelişen yukarıdaki süreci izlemektedir.¹¹ Ancak günümüzde bilgisayara dayalı bilgi erişim sistemlerinde terminal kullanıcısı (end user) arada kütüphaneci ya da enformasyon uzmanı olmadan gereksindiği enformasyona doğrudan erişebilmektedir. Bununla birlikte kullanıcının kullandığı bilgi erişim sisteminden en üst düzeyde yararlanabilmesi için yine sorusunu tanımlaması, formüle etmesi, seçenekler arasından en uygun kaynağı belirlemesi, erişim uçlarını saptaması, tarama işlemini başlatması ve elde ettiği sonuçları "kullanılabilirlik" açısından değerlendirmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle kullanıcı gereksindiği enformasyona erişim sürecinde yukarıda tanımlanan basamakların herbirini tek başına aşmak zorundadır; bu nedenle sözkonusu sistemler, bireylerin sadece uzmanlık alanlarında değil bilgi erişim yöntemleri konusunda da bilgili olmalarını gerekli kılmaktadır.

Enformasyon hizmetlerinin temel fonksiyonu basılı ya da başka formdaki enformasyon kaynağı ile enformasyona gereksinim duyan kullanıcı arasında bir "arayüz" olarak eylemde bulunmaktır.¹² Enformasyon hizmetinin, genel anlamda, bilgi kaynaklarını sağlama, organize etme ve çeşitli hizmetler aracılığı ile kaynaklarla ilgili enformasyonu yayma olmak üzere üç temel aktivitesi bulunmaktadır. Bir tekstil bilgi merkezinde sunulması beklenen enformasyon hizmetlerinden enformasyonun depolanmasına yönelik işlemler önceki bölümde irdelenmiş, enformasyona erişim konusu da genel hatları ile değerlendirilmişti. Bu bölümde de,

¹¹Christine Walker, "Users/Information Specialist Interface" *Aerospace Literature*, 3-4 Kasım 1993 TÜBİTAK/NATO-AGARD Seminer Notları.

¹²P.H. Vickers, "Evaluation of Information Services: Research and Reality", *Information and Industry* (London: AGARD, 1979), 9.1-9.2 ss.

konuyu bütünlemek amacıyla, gereksinilen enformasyonun yayımı aşamasında bilgi merkez ve/veya sistemlerinin ürettiği hizmetler ele alınmıştır.

1.3.1. Çeviri Hizmeti: Çeviri, herhangi bir konuda yazılmış eseri bir dilden diğerine çevirme eylemidir. Tekstil endüstrisi ile ilgili konularda yayımlanan yabancı dildeki makale, kitap vb. eserlerin Türkçeye çevirisi hizmetini işletme bazında örgütlenen bir bilgi merkezinin sunması güçtür. Çünkü hizmet yabancı dil bilgisi yanında konu uzmanlığını da gerektirir ve zaman alıcı bir çalışmadır. Bu nedenle alanları ile ilgili çeviri hizmetine gereksinim duyan tekstil enformasyonu kullanıcıları, varsa ulusal düzeyde oluşturulmuş bir çeviri havuzundan* ya da tekstil alanında ulusal bazda üst düzeyde hizmet sunan enformasyon merkezi ve/veya sisteminden yararlanabilir. Çeviri hizmeti, gereksinim duyan kullanıcılar için mümkün olduğunca hızlı, yeterli ve ucuza sağlanmalıdır. Ulusal düzeyde enformasyon hizmeti sunan bir bilgi merkezinde dahi hizmetin, en üst düzeyde gerçekleşmesinin mümkün kılınabilmesi için hem yabancı dil bilen hem de konu uzmanı olan bir "çevirmenler" paneline gereksinim vardır. Dünyada yaklaşık 250 ülkede, bilimsel ve teknik nitelikli 150.000 kadar süreli yayında milyonlarca makale yayınlanmaktadır. Bunların birçoğu İngilizce ve diğer yabancı dillerde yayınlanmaktadır. Türkçe dışında mevcut bu çok miktardaki kayıtlı materyal ve onların çeşitli kullanıcı grupları için önemi düşünüldüğünde, Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi (UTEM) bile kullanıcılarının çeviri gereksinimlerini karşılamak için güçlü bir altyapı geliştirmek zorunda kalacaktır.

Japonca gibi kimi dillerde endüstriyel enformasyon kullanıcılarına çeviri hizmeti sunmak oldukça güçtür. Bununla birlikte Japonya, teknolojik alandaki üstünlüğü yanında önemli tekstil ülkelerinden biridir ve dil engeli yüzünden aktivitelerinin en az bilindiği ülkedir.¹³ Bu nedenle kullanıcıların özellikle belirli dillerde çeviri kolaylıklarına gereksinimi bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında yürüttüğümüz survey verilerine göre Türk tekstil

*Çeviri havuzu, bir işbirliği çalışması temelinde çeşitli kaynaklardan sağlanan çevirilerin merkezi olarak tutulduğu dermeyi içerir. /Ray Prytherch, *Harrod's Librarians' Glossary* (Aldershot: Gower, 1990), 625.s.

¹³P.C. Shah, *Ön. Ver.*, 1982, 98.s.

enformasyon kullanıcılarının %73.9'u çeviri hizmetine gereksinim duymaktadır; gereksinim duymayan kullanıcı oranı sadece %17.8'dir. Kullanıcıların %84.9'u hizmetin tanımını daha önce bildiğini, %12.3'ü ise böyle bir hizmetin varlığından daha önce haberdar olmadığını belirtmiştir. Çeviri hizmetinin alındığı bilgi merkezleri, Sümer Holding Araştırma Geliştirme ve Eğitim İşletmesi (SAGEİ) , Sınai Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (SAGEM), Gaziantep Üniversitesi, İsrail Üniversitesi, özel çeviri büroları sayılmıştır. Çeviri hizmeti sunan işletme bilgi merkezlerinin oranı, %8.2'dir.

V.3.2. Bilgi Kaynaklarını Ödünç Verme ve Bilgi Merkezleri Arası Ödünç Verme Hizmeti : Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmeti, kullanıcının gereksinim duyduğu kitap, dergi vd. bilgi kaynaklarının bilgi merkezi dışında kullanıma sunulmasıdır. Bilgi merkezi, dermede bulunan bilgi kaynaklarından tüm kullanıcıların eşit düzeyde yararlanmasını sağlamak üzere ödünç verme hizmetinde kullanım süresi ve kaynak türü açısından belirli prosedürleri izler ve kimi sınırlamalar getirir.

Kullanıcının gereksinim duyduğu bilgi kaynağı kuruluş bünyesindeki bilgi merkezinden sağlanamıyorsa, kaynak yine belli bir prosedür uyarınca diğer bilgi merkezlerinden sağlanabilir. Bu nedenle pekçok bilgi merkezi, yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel düzeyde geliştirilen "bilgi merkezleri arası ödünç verme" programına katılmaktadır. York'ta bulunan British Library Document Supply Centre-BLDSC (İngiliz Milli Kütüphanesi Doküman Sağlama Merkezi), evrensel düzeyde konu, dil ve ülke ayrımı yapmaksızın ödünç verme programını yürüten bir kuruluştur. Tekstil kullanıcıları da gereksinimlerini duydukları bilgi kaynağına yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde gerçekleştirdiği tarama sonunda erişemiyorsa, evrensel düzeyde geliştirilen böylesi ödünç verme programlarından yararlanabilir. Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarını saptamak amacıyla gerçekleştirdiğimiz survey çalışmasında, kullanıcıların %56.1'inin ödünç verme hizmetine gereksinim duyduğu, 34.2'sinin ise hizmeti gereksinmediği belirlenmiştir. Hizmetin tanımı kullanıcıların %64.3'ü tarafından daha önce bilindiği, %31.5'i tarafından da bilinmediği ortaya çıkmıştır. Potansiyel enformasyon kullanıcılarının %69.8'i hizmetin verildiği bilgi merkezlerinden haberdar

değildir. Ödünç alma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri Çukurova Üniversitesi, SAGEİ, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), SAGEM, Gaziantep Üniversitesi, TÜBİTAK, KALDER'dir. Hizmetten yararlanma amacıyla bilgi merkezlerini kullanan firma oranı, %12.3'tür. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %20.5'inde ödünç verme hizmeti sunulmaktadır.

Bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetini ise, kullanıcıların %50.6'sı gereksinmektedir; %12.3'ü bilgi merkezlerini hizmetten yararlanma amacı ile kullanmıştır. Kullanıcıların %47.9'u hizmetin tanımını daha önce bildiğini belirtmiştir. Hizmetin verildiği bilgi merkezlerinden haberdar olan firma oranı %12.3'tür. Kullanılan bilgi merkezleri SAGEİ, İTÜ Tekstil Mühendisliği, DUPONT ve kütüphanelerdir. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %8.2'sinde "bilgi merkezleri arası ödünç verme" programı yürütülmektedir.

1.3.3. Yöneltilme Hizmeti : Yöneltilme hizmeti, bilginin kuruluş içinde örgütlenmiş bilgi merkezi ve/veya sisteminde bulunmadığı hallerde, kullanıcılara, onların başvurabileceği diğer bilgi merkezlerini belirleme yolu ile yardımcı olunması çalışmasını içermektedir. Bu hizmetin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için diğer bilgi merkezlerinin derinliklerini gösteren basılı bibliyografik kaynakların ya da ilgili bilgi merkezlerine doğrudan (online) erişimi sağlayan sistemlerin varlığına gereksinim bulunmaktadır. Hizmetin sunulması sırasında, bilgi kaynağının yerini belirleme ardından kullanıcının ilgili merkez ve/veya sistemlere erişimini mümkün kılmak üzere adres bilgisini veren rehber türündeki bilgi kaynaklarına başvurulmaktadır. Bir tekstil bilgi merkezi, kullanıcıları için üst düzeyde enformasyon hizmeti veremese de hiç değilse gereksinilen enformasyonun adresini belirleme yolu ile onlara yardımcı olabilir. Survey'imize katılan Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının %53.4'ü bu hizmete gereksinim duymaktadır. Kullanıcıların %50.6'sı hizmetin tanımını daha önce bildiğini belirtmiştir; %41.1'i hizmetin verildiği bilgi merkezlerinden haberdar değildir. Hizmetten yararlanma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri arasında SAGEİ, Boğaziçi Üniversitesi, İTÜ ve bilgi ağları sayılmıştır. Bilgi merkezlerini kullanan firma oranı sadece %4.1; bu oran ile yöneltilme hizmeti, tekstil enformasyonu kullanıcılarının,

bilgi merkezleri aracılığıyla en az yararlandığı hizmet türüdür. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %10.9'unda yöneltme hizmeti sunulmaktadır.

V.3.4. Araştırma-Geliştirme (A+G) Projeleri Hakkında Enformasyon Hizmeti: A+G hizmeti, gereksinim duyan kullanıcılara ulusal ve evrensel düzeyde konu ile ilgili güncel ve tamamlanmış A+G projeleri hakkında enformasyon sağlama çalışmasını içermektedir. Araştırma çalışmasında istenmeyen tekrarlardan kaçınmak, konuya ilişkin sürmekte olan araştırmaları bilmek, tamamlanmış araştırmaların sonuçlarını kullanmak, henüz ele alınmayan araştırma alanlarını belirlemek için A+G sürecine ilişkin enformasyon çok önemlidir. Bu hizmetin yerine getirilmesi için yurtiçi ve yurtdışında tekstil ve ilgili alanlarda yürütülmekte olan araştırma ve tamamlanmış araştırmalar hakkında mümkün olduğunca enformasyon toplamak amacıyla işletme bazında ve/veya ulusal bazda tekstil sektörüne hizmet sunan bilgi merkezlerinin varlığına gereksinim vardır. Bilgi merkezleri sözkonusu enformasyon gereksinimini kendi dermelerinde bulunan bibliyografik kaynaklardan karşılayabileceği gibi, gereksinim duyulursa konuya ilişkin bibliyografik kaynakları hazırlayıp kullanıcılarına sunabilir.

Endüstriyel işletmelerde çağdaş düzeyde gelişmenin var olabilmesi için maliyetler, makineler ve işletmeyi ilgilendiren tüm kaynak ve süreçlere ilişkin gerçeklere dayalı, kesin, yeterli ve zamanı enformasyona gereksinim bulunmaktadır. Tekstil sektörüne ilişkin yeni teknolojiler hakkında enformasyon , daha önce "teknoloji" başlığında irdelendiği üzere, tekstil işletmeleri ve araştırma kuruluşlarının çalışmalarını ileri düzeyde gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Tüm endüstriyel işletmelerde olduğu gibi tekstil işletmelerinde de performansı geliştirmek, ürün maliyetini düşürmek için yeni ürün ve hammaddeler konusunda güncel enformasyona gereksinim bulunmaktadır. Tekstil kullanıcıları çalışmaları ile ilgili güncel literatürü bilme gereksinimini duymaktadır. Yine işletme ya da ulusal tekstil bilgi merkezleri aracılığıyla bu hizmet kullanıcılara sunulur ve onları güncel literatürü kullanma yönünde motive eder. Böylece tekstil alanındaki güncel literatürün en üst düzeyde kullanımı gerçekleştirilebilir.

Türk tekstil endüstrisinde enformasyon kullanımı survey çalışmasında kullanıcıların %73.9'unun A+G sürecine ilişkin enformasyon hizmetine gereksinim duyduğu saptanmıştır. %28.7'si hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdardır; ancak, ilgili bilgi merkezleri kullanıcıların sadece %15'i tarafından kullanılmıştır. Hizmetten yararlanma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri arasında SAGEM, Henkel, Bayer, Monforts, SAGEİ, Türkiye Kalkınma Bankası, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), SAGEM, TÜBİTAK, İTÜ Tekstil Mühendisliği Bölümü ve "yurtdışındaki bilgi kuruluşları" sayılmıştır. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %10.9'unda bu hizmet sunulmaktadır.

V.3.5. Güncel Duyuru Hizmeti: *"Güncel duyuru hizmeti, seçmeli bilgi yayımı, bülten, dizinleme hizmeti, güncel literatür gibi yollarla güncel belgeleri kütüphane ve enformasyon hizmeti kullanıcılarına bildirmek için oluşturulmuş bir sistem ve çoğu zaman bir yayın"*¹⁴ biçiminde tanımlanmaktadır. Terim bazen seçmeli bilgi yayımı (selective dissemination of information - SDI) terimi ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Güncel duyuru hizmetinin çok önemli bir parçası olan SDI, "herbir kullanıcının, ilgi alanlarını doğru saptama gereksinimi ile işlemler sırasında standart terimler belirlenmekte ve kullanıcı için ilgi alanını gösteren kullanıcı profili hazırlanmaktadır."¹⁵ Güncel duyuru hizmetleri, pekçok bilgi kaynağının irdelenmesi ile sunulmaktadır. Bu nedenle hizmet çok titiz ve aktif çalışmayı gerektirmekte ve zaman alıcı olmaktadır.

V.3.6. Çoğaltma Hizmeti: Çoğaltma hizmeti, bilgi merkezi kullanıcıları için, telif haklarına bağlı kalınmak suretiyle, makale vd. yayınların fotokopi ya da mikrofilm yolu ile çoğaltılması çalışmasını içermektedir. Enformasyona çabuk erişimin gereği ve öneminden dolayı çoğaltma hizmeti, gereksinim duyan kullanıcılar için çabucak, çok kolayca ve düşük fiyatta sağlanmalıdır. Türk tekstil kullanıcılarının %61.6'sı hizmeti gereksinimlemektedir. Firmaların %68.4'ü hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdardır. Kullanıcıların %65.7'si hizmetin tanımını daha

¹⁴Prytherch. Ön. Ver., 179.s.

¹⁵John P. Bethell. "Establishing Small Information Centres in Industry," *Government Assistance for Small Information Centres* (London: AGARD, 1972), 1.4.s.

önce bildiğini belirtmiştir. Çoğaltma hizmetinden yararlanma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri SAGEİ, İTÜ Tekstil Mühendisliği Bölümü ve ticaret odalarıdır. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %23.2'sinde çoğaltma hizmeti sunulmaktadır.

V.3.7. Veri Toplama Hizmeti : Veri toplama, belli bir konuda, çeşitli kaynaklardan sağlanan enformasyonun düzenli ve sistematik bir biçimde kaydedilmesi çalışmasını içerir. Veri toplama hizmeti üst düzeyde oluşturulmuş bir dermeyi ve uzman personeli gerektirmektedir. Farklı tüketici gruplarının özel gereksinimlerinden dolayı bir ulusal tekstil bilgi merkezi bile tüm enformasyon gereksinimlerini yerine getirmekte güçlük çekebilir. Çeşitli tüketici grubundaki özel veri gereksinimlerini değerlendirmek ve veri toplama önceliklerini belirlemek üzere bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışması gerçekleştirilebilir. Belli kuruluşların özel gereksinimleri için veri toplama hizmeti yalnız gereksinim üzerine hazırlanabilir. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirdiğimiz survey verilerine göre kullanıcıların %76.7'si veri toplama hizmetine gereksinim duymaktadır. Hizmetten yararlanma amacıyla herhangi bir bilgi merkezini kullanan firma oranı %50.6'dır. Veri toplama hizmeti, %84.9 oran ile çeviri hizmetiyle birlikte tekstil enformasyonu kullanıcılarınca içeriği en iyi bilinen hizmet türüdür. Hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olan kullanıcı oranı %26'dır. Hizmetten yararlanma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri SAGEİ, İTÜ Tekstil Mühendisliği Bölümü, bilgisayar firmaları, Gaziantep Üniversitesi kütüphanesi, DUPONT, TÜBİTAK. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %17.8'inde hizmet sunulmaktadır.

V.3.8. Yayın Taraması Hizmeti : Yayın taraması, kullanıcının gereksindiği bilgi kaynağının, belirli yöntemler ve teknikler aracılığıyla tarama sonucu bibliyografik kaynaklar ve/veya veritabanlarından çekilip alınması, abstraktlı (özlü), abstraksız ya da tam metin (fulltext) halinde kullanıcıya sunulması çalışmasını içermektedir. Tekstil endüstrisinde güncel, geriye dönük ve ileriye yönelik enformasyon gereksinimini karşılamak için yayın taramasının yapılması gerekmektedir. Yayın taraması işlemi, doğrudan doğruya tekstil literatürüne erişim amacıyla hazırlanan "World Textile Abstract" (WTA), "Textile Technology Digest" (TTD) gibi bibliyografik

kaynakların kullanımı ile gerçekleştirilebileceği gibi Business Periodical Index, Science Citation Index, Engineering Index, Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası gibi genel konulu bibliyografik kaynaklardan da yapılabilir. Yayın taraması sırasında bibliyografik kaynakların basılı versiyonları ile birlikte, işletme içi veya dışında bulunan, doğrudan (online) ve doğrudan olmayan (offline) erişimli veritabanları da kullanılmalıdır. Bu amaçla ticari veritabanlarından yararlanma yanında işletme içinde ve ulusal düzeyde de bilgisayara dayalı enformasyon erişim sistemleri oluşturulmalıdır. Tekstil enformasyonu kullanıcılarının %68.4'ü yayın taraması hizmetini gereksinmektedir. Survey'e katılan kullanıcıların %12.3'ü, bilgi merkezlerinin sunduğu yayın taraması hizmetinden yararlandığını belirtmiştir. Hizmetin içeriğini bilen kullanıcı oranı %75.3'tür. Hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olmayan firma oranı %64.3'tür. Hizmetten yararlanma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, Internet, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, SAGEİ, SAGEM, İTÜ Tekstil Mühendisliği, DUPONT, TÜBİTAK, Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesidir. Survey verilerine göre işletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin %28.7'sinde basılı kaynaklar, CD-ROM veritabanları, Internet, doğrudan erişimli (online) veritabanları ve bilgi ağları aracılığıyla yayın taraması hizmeti sunulmaktadır.

V.3.9. Hazır Danışma Hizmeti : Hazır danışma hizmeti, kullanıcının gerçeklere dayalı hemen yanıtlandırılabilen sorularının, genellikle hazır danışma kaynaklarından çekilip alınması çalışmasını içermektedir. Türk tekstil kullanıcıların %64.3'ü hazır danışma hizmetine gereksinim duymaktadır. %9.5'i hizmetten yararlanma amacıyla bilgi merkezlerini kullanmıştır. Hizmetin içeriğini bilen kullanıcı oranı, %65.7'dir. Hazır danışma hizmetinin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olma durumu %24.6'dır. Kullanıcılar, hizmetten yararlanma amacıyla başvurdıkları bilgi merkezleri arasında SAGEİ, SAGEM, DUPONT ve TÜBİTAK'ı saymıştır.

V.3.10. Patent ve Standart Enformasyonu Hizmeti : Kimi işletmeler yurtiçi ve yurtdışındaki patentlere erişim konusunda kesin bir ilgiye sahiptir; bir dergi makalesi kadar patentleri de enformasyon kaynağı olarak değerlendirmektedir. Yenilik ve buluşa yönelik çalışmayı teşvik eden

işletmeler patent ve tasarım enformasyonuna gereksinim duymaktadır. Bilgi merkezleri, tekstil ve ilgili konulardaki patentler ve tasarımlara ilişkin güncel duyuru işlevini en üst düzeyde yerine getirebilir.

Tekstil işletmeleri, nitelik ve nicelik açısından evrensel düzeyde üretim yapabilmek için standart enformasyonuna da gereksinim duyar ya da duymalıdır. Çeşitli ürünlerin standardizasyonunun öneminden dolayı dünyada tekstil ve ilgili alanlarda yayınlanan tüm standartları sağlamak yine bilgi merkezlerinin görevidir. Bilgi merkezleri, standartlara ilişkin enformasyonu kullanıcıları için hazır kılaraq bağlı bulundukları işletmeyi standartlara uygun üretim yapma konusunda motive edebilir. Standart enformasyonu, gereksinimler doğrultusunda ulusal bir tekstil bilgi merkezi aracılığıyla da üyelerine kolayca sunulabilir.

Tekstil alanında başka dillerdeki önemli standart ve patentlerin, ülkenin kullandığı dile çevirisi, konu uzmanlarının yer aldığı ulusal bir bilgi merkezi tarafından hazırlanabilir. Çeviriler, üyelere belli bir ücrette sunulabilir.

Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının %61.6'sı patent ve standart enformasyonu hizmetini gereksinmektedir. Hizmetten yararlanma amacıyla bilgi merkezlerini kullanan firma oranı %49.3'tür. Kullanıcıların %65.7'si hizmetin içeriğini bildiğini ifade etmiştir. Hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olan kullanıcı oranı %31.5'tir. Kullanılan bilgi merkezleri arasında ise TSE, SAGEM, TOBB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi, DUPONT ve TÜBİTAK sayılmıştır.

V.3.11. Yönetim Enformasyonu Hizmeti : Yönetim enformasyonu, işletmenin politikasını ve güncel eğilimleri belirlemede üst yönetime yardımcı olmaktadır. İstendik niteliklere sahip kullanılabilir bilgiye erişim, zaten çok meşgul olan yöneticiler için, tek başına, oldukça güçtür. Bu nedenle gereksinilen enformasyonun sistem bazında örgütlenmesi gerekmektedir. Yönetim enformasyonu hizmeti, bu alandaki konu bilgisi yanında, işletmenin hedefleri ve bu bağlamda yöneticilerin gereksinimleri konusunda bilgilenmeyi gerektiren, titizlik isteyen ve zaman alıcı bir

çalışmadır. Bu nedenle böyle bir hizmet en üst düzeyde "Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi" (UTEM) tarafından sunulabilir. Söz konusu hizmet bağlamında kullanıcıların gereksinimlerini karşılamak için UTEM bünyesinde uzman personel bulundurulabilir. Survey verilerimize göre Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının %61.6'sı yönetim enformasyonu hizmetini gereksinmektedir. Kullanıcıların %67.1'i hizmetin içeriğini bilmektedir; hizmetin içeriğini daha önce bilmediğini belirten kullanıcı oranı %26'dır. Hizmetten yararlanma amacıyla kullanılan bilgi merkezleri SGS, danışmanlar, SAGEİ, SAGEM, Z danışmanlık, DUPONT, TÜBİTAK.

V.3.12. Yasal Enformasyon Hizmeti : Tekstil ticaretine teşvik edilen işadamları, özellikle ihracat ve ithalat yapan işletmeler, ulusal ve evrensel düzeyde uygulanan kurallar ve prosedürler konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Söz konusu enformasyona erişim, sürekli izlemeyi gerektirdiği için güç ve zaman alıcıdır. Bu nedenle konuya ilişkin yayınların hazırlanması gerekmektedir. Bütün tekstil üreticileri, tekstil makineleri üreticileri ve makinelerin ticareti konusunda izlenmesi gereken yasal pro sedüre ilişkin enformasyona gereksinim duyarlar; konu ithalat ve ihracat yapan işletmeler için çok daha büyük önem taşımaktadır. Bundan dolayı, yurtdışında ve/veya evrensel düzeyde geçerliliği olan ticaret mevzuatına ilişkin enformasyonu içeren bir enformasyon kaynağı hazırlanabilir ve yayımlanabilir. İhracat ve ithalat yapan hemen bütün endüstriyel işletmeler yayımlanan yeni lisanslar, ortak anlaşmalar vb konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır.

V.3.13. Bilgi Merkezleri Arası İşbirliği: Hangi büyüklükte olursa olsun hiçbir bilgi merkezi ilgi alanına giren tüm enformasyon kaynaklarını dermesinde bulunduramaz ve vermeyi arzulasa da bütün enformasyon hizmetlerini tek başına sunamaz. Diğer bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinin desteğine ihtiyacı vardır; onlardan soyut yaşayamaz, yaşamamalıdır da. Örneğin tüm bilgi merkezleri kullanıcıları için ulusal ve evrensel nitelikli "bilgi merkezleri arası ödünç verme" sistemlerine ve/veya programlarına katılma gereğini duyar. Tekstil enformasyonu kullanıcılarına ulusal düzeyde enformasyon hizmeti sunacak bir bilgi merkezi ve/veya sistemi, tekstil enformasyonu kullanıcıları için bu hizmeti koordine edebilir. UTEM, tekstil kütüphaneleri ve enformasyon merkezleri için işler

bir kütüphaneler arası ödünç verme sistemi oluşturabilir. Ülkedeki tekstil enformasyon kullanıcılarına hizmet sunan bilgi merkezlerinde duplike dergilerin kayıp dergilerin yerini alması için bir işbirliği programının varlığına gereksinim bulunmaktadır. Tekstil kullanıcılarının gereksindiği enformasyon için yararlı olacak bir yöneltme hizmetinin de var olması gerekmektedir. UTEM, bu kolaylığın sağlanması için, ulusal düzeyde güçlü bir altyapı geliştirebilir. Bu amaçla ilgili bilgi merkezlerinin dermelerini ve sundukları hizmetleri yansıtan basılı kütüphane katalogları ve rehberlerin hazırlanması ve/veya konuya ilişkin olarak gereksinilen enformasyonun karşılanabileceği bilgisayara dayalı erişim sistemlerinin oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu hizmetin gerçekleşmesinde UTEM, ilgili kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlama görevini üstlenebilir. UTEM, üstleneceği sorumluluk çerçevesinde yöneltme hizmeti için, ilgili bilgi merkezlerini içeren bir görev çizelgesi hazırlayabilir. UTEM, ayrıca tekstil ve ilgili endüstrilerin gereksinim duydukları anda yakınlarında bulunan bilgi merkezlerinden yararlanabilmeleri için , onların dermelerini (özellikle kitap ve süreli yayınları) gösteren toplu kataloglar hazırlama çalışmasını üstlenebilir.

V.3.14. Bibliyografik Kaynaklar, Rehberler vb.ni Hazırlama: Tekstil enformasyonu kullanıcıları güçlükle erişebildiği enformasyon gereksinimlerinden biri yurtiçi ve yurtdışındaki ülkelerde faaliyet gösteren hammadde sağlayıcıları, makine üreticileri ya da yedek parça üreticilerine ilişkin güncel verilerdir. Bu tip verilerin kolay elde edilememe nedenlerinden biri, tekstil makinesi üretici ve sağlayıcıları hakkında güncel ve yeterli bilgi veren rehberlerin var olmayışı olanların ise genellikle güncelliğini yitirmiş olmasıdır. Rehberler güncel bilgi verdikleri sürekli yenilenmesi gereken ancak hazırlığı ise zaman alıcı ve masraflı olmasından ötürü güç olan danışma kaynağı türüdür. Ulusal düzeyde enformasyon hizmeti sunacak bir enformasyon merkezi, tekstil sektörünün kullanımında olan rehberleri gözden geçirme ve kullanıcıların gereksinimlerini karşılayacak yeni rehberleri hazırlama sorumluluğunu üstlenebilir. Ya da varolan kaynakların, güncelleştirilmesi ve içeriğinin zenginleştirilmesi için ilgili kuruluşlar ve/veya yayınevleri uyarılabilir. Ülkedeki çeşitli kuruluşlar ve bilgi merkezleri tarafından sunulan kütüphane ve enformasyon hizmetlerine ilişkin rehberlerin hazırlanmasına gereksinim

bulunmaktadır. Sözkonusu rehberler, kullanıcıların, sunulan hizmetlere doğrudan erişmesine yardımcı olacaktır. Bununla birlikte yabancı ülkelerdeki bilgi kaynaklarına erişim için de, mevcut ticari rehberler yanında ayrıca konuya ilişkin daha özel gereksinimlere yanıt verecek rehberler de hazırlanabilir. Rehber, gereksinilen dokümanların sağlanması için çeşitli tekstil dergilerinde yayınlanan makalelerin fotokopilerini çok çabuk bir şekilde sağlayan Shirley Institute, UK gibi sağlayıcılara, BLDSC-British Library Document Supply Center, UK (İngiliz Ulusal Kütüphanesi Doküman Sağlama Merkezi) gibi kuruluşların sundukları hizmetlere ilişkin bilgiyi de içerebilir.¹⁶ Ayrıca tekstil endüstrisinin gereksinim duyduğu kimi kaynakların izlenmesi ve sağlanması oldukça güçtür. Bu nedenle UTEM, üyeleri için kolayca sağlanmayan kitap, broşür, kitapçık, standart vb.ni sağlama hizmetini üstlenebilir. Tekstil ve ilgili alanlarda temel danışma kaynaklarının da hazırlanmasına gereksinim bulunmaktadır; böylece endüstrideki işletmeiçi bilgi merkezleri, danışma sorularının çoğunluğunu karşılayabilir.

Tekstil ve ilgili konular alanında, yurtiçi ve yurtdışı kuruluşlar ya da bireysel danışmanlar tarafından sağlanan danışmanlık hizmetleri konusunda da enformasyona gereksinim duyulmaktadır. Bu enformasyon, UTEM'den sağlanabilir. Yurtiçinde tekstil endüstrisi ile ilgili ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilen ya da yürütülmekte olan projeler hakkında enformasyon UTEM tarafından hazırlanabilir. Her proje, proje başlığını, proje liderinin adını, kuruluşun adını ve adresini, yapılan çalışmanın özetini, proje sonunda elde edilen sonuçları içeren konular çerçevesinde gerçekleştirilebilir

V.3.15. Tanıtım : Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarını saptama amacıyla gerçekleştirdiğimiz survey çalışması göstermiştir ki kullanıcıların büyük bir çoğunluğu bilgi merkezlerinden sunulan enformasyon hizmetlerinin varlığından haberdar değildir. Potansiyel tekstil enformasyonu kullanıcıları öncelikle kütüphane ve enformasyon hizmetlerinin anlamı ve yararlılığı konusunda bilgilendirilmeli ve konuya ilişkin önlemler bir an önce alınmalıdır. Bu işlevi UTEM, istendik düzeyde gerçekleştirebilir. Pekçok

¹⁶Aynı, 100.s.

işletme, bibliyografik kaynakların, kendilerine literatürdeki ilgili yayınları bulmada yardımcı olacağından bile haberdar değildir. Bu yüzden de bu gibi yayınlar ve/veya hizmetler gereksinim olarak değerlendirilmemektedir. Kullanıcıların büyük bir kısmı, üst düzey yönetim tarafından sunulan bilgilere göre düşünmektedir; endüstriyel süreçte taşıdığı sorumlulukları olması gerekenin çok daha altında ve dar görüş alanı çerçevesinde yerine getirmektedir. Bu nedenle endüstrideki personelin eğitimi ve bilgilendirilmesi için çaba gösterilmeli ve gereksindikleri enformasyonu hangi kaynak ve/veya kanallar aracılığıyla karşılayabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir. Bir başka deyişle kendileri için hazır olan enformasyon sistemlerinin tanıtımı yapılmalı ve sözkonusu merkez ve/veya sistemlerin kullanımı yönünde motive edilmelidirler. Tanıtım işlevi, özellikle tekstil kullanıcılarına ulusal düzeyde enformasyon hizmeti sunması tasarlanan UTEM gibi bir merkez için yerine getirilmelidir. Tanıtım broşürleri, uyumlandırma/oryantasyon gezileri, görsel işitsel programlar, vb. potansiyel tekstil enformasyonu kullanıcıları arasında duyuru yaratma amacıyla kullanılabilir. Tanıtım broşürünün ilginç görünmesi önemlidir ve bu broşür, kuruluştaki bulunan farklı düzeylerdeki bireylerin dikkatini çekmelidir. Geniş çaplı bir tanıtım, ulusal tekstil enformasyon merkezi tarafından sunulan hizmetlerin anlamlı yararı için çok önemlidir. UTEM, aynı zamanda endüstriyel işletmelerin yönetim kadrosunu, temel enformasyon gereksinimlerini karşılayabilecek kendi bilgi merkezlerini kurma yönünde ikna etme işlevini de yerine getirebilir. Araştırma, eğitim ve A+G kuruluşları, tekstil işletmelerinin bir kısmı, kendi bilgi merkezlerine sahip olsalar da UTEM'den alabilecekleri enformasyon çok daha fazla olacaktır çünkü UTEM kendi enformasyon hizmetlerinin duyurusu ve mevcut hizmetlerin kullanımı için güçlü bir altyapıya sahip olacaktır. UTEM, endüstriyel işletmelerin kendi bilgi merkezleri tarafından sunulan hizmetlerin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik de çaba gösterebilir.¹⁷

UTEM gibi bir merkezin varlığı da sözkonusu olsa bile enformasyon hizmetlerinin, ona gereksinim duyan tekstil enformasyonu kullanıcılarına en etkin biçimde aktarımı için, işletmede bilgi merkezi bazında örgütlenmenin gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Enformasyon

¹⁷Aynı. 102.s.

hizmetleri, ticari veritabanları, bilgi ağıları ve enformasyon hizmeti sunan diğer bilgi merkezleri tarafından da sağlanabilir ancak işletmede iç ve dış enformasyon akışının en üst düzeyde gerçekleşmesi, enformasyon kanallarının kullanımı ile birlikte işletme içinde hizmet sunan bilgi merkezine bağlıdır. Çünkü işletmenin bilgi merkezi, kullanıcılarının bilgi kullanma alışkanlıklarını, işletmenin hedefleri doğrultusunda duydukları enformasyon gereksinimlerini en üst düzeyde saptama ve kullanıcıları için en uygun enformasyon hizmeti politikasını belirleme konumundadır. Bu çalışma kapsamında yürüttüğümüz survey çalışması, büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin %66'sında bilgi merkezi bazında örgütlenmenin olmadığını, %34'ünde ise söz konusu örgütlenmenin gerçekleştiğini ortaya çıkarmıştır. Bilgi merkezine sahip tekstil işletmelerinde, basılı bibliyografik kaynaklar, CD-ROM, doğrudan erişilebilir (online) veritabanları, Internet ve bilgi ağıları aracılığıyla yayın taraması (%28.7), çoğaltma (%23.2), ödünç verme (%20.5), veri toplama (%17.8), A+G projeleri hakkında enformasyon (%10.9), yöneltme (%10.9), çeviri (%8.2) ve ödünç verme (%8.2) hizmeti verilmektedir. Bilgi merkezlerinin %1.3'ü kullanıcılarına ayrıca "sosyal, psikolojik ve ahlaki danışmanlık hizmeti" sunduğunu belirtmiştir. Çalışmada Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksindikleri enformasyon hizmetlerinin, sırasıyla veri toplama (%76.7), çeviri (%73.9), A+G projeleri hakkında enformasyon (%73.9), yayın taraması (%68.4), hazır danışma (%64.3), çoğaltma (%61.6), patent ve standart enformasyonu (%61.6), yönetim enformasyonu (%61.6), bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi (%56.1), yöneltme (%53.4) ve bilgi merkezleri arası ödünç verme (%50.6) olduğu saptanmıştır.

Enformasyon hizmetlerinin, onları gereksinen kullanıcılara en üst düzeyde sunulabilmesi için hizmetlerin amacına uygun biçimde işlev görüp görmediği bir başka deyişle başarılı olup olmadığının, düzenli aralıklarla izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir enformasyon hizmetinin başarısını değerlendirmede kullanılan kimi ölçütler vardır. Bunlar aşağıda sunulmuştur:

- Kullanıcı tarafından en çok gereksinilen bilgi kaynaklarının belirlenebilirliği ve erişimi.

- Kullanıcıların gereksindiği anda bilgi kaynaklarına erişimin gerçekleşebilmesi.
- Merkezin dermesinde bulunmayan materyale erişimin, kullanıcılar tarafından gereksinildiği anda sağlanması.
- Kullanıcıların çeşitli enformasyon gereksinimlerine, dokümanlardaki veriye, bu dokümanların kullanıcılarının dikkatine sunulması hizmetine, yayın taraması ya da ilgili danışma aktiviteleri aracılığıyla erişim.¹⁸

Bilgi merkezlerinde sunulan enformasyon hizmetlerini değerlendirme işi şu konularda yapılmaktadır:

- Dermenin değerlendirilmesi
- Doküman dolaşım kolaylıklarının değerlendirilmesi
- Soru-yanıtlama sistemlerinin değerlendirilmesi
- Yayın tarama sistemlerinin değerlendirilmesi
- Bilgisayara dayalı erişim sistemlerinin değerlendirilmesi
- Makinece okunabilir veritabanları ve hizmet merkezlerinin değerlendirilmesi
- Kataloğun değerlendirilmesi
- Teknik hizmetlerin değerlendirilmesi
- Otomasyon aktivitelerinin değerlendirilmesi.¹⁹

Enformasyon hizmetlerinin değerlendirilmesi sırasında dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da, bilgi merkezi kullanıcılarının sunulan hizmetlerin ne kadarını alabildiğidir. Enformasyon hizmetleri ne kadar üst düzeyde verilirse verilsin kullanıcı, bilgiye erişim konusunda eski alışkanlıklarından vazgeçmiyorsa yüksek nitelikteki hizmet için harcanan para, emek ve zaman bir yerde boşa gidiyor demektir. General Electric'in kütüphanesi hizmetlerinin kullanılabilirliğini ölçmek için bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışması yapmış ve pekçok kullanıcının hâlâ güncel literatüre erişim için anahtar nitelikteki dergileri taradığı ya da sözel iletişim aracılığı ile bilgi edinme yolunu kullandığı saptanmıştır. Bununla birlikte kütüphanenin sunduğu hizmeti, kusursuz ve memnuniyet verici

¹⁸Vickers. Ön.Ver., 9.1.s.

¹⁹Aynı. 9.2.s.

olduğunu vurgulamışlardır.²⁰ Bir tekstil bilgi merkezinin de, sunduğu hizmetlerin tamamının kullanıcılar tarafından değerlendirilip değerlendirilmediği, kabul edilirliliği, uygunluğu, yararlılığı; işletme bazında bilim adamı ve mühendislerin araştırma-geliştirme aktivitelerinde ya da karar alma sürecinde enformasyon hizmetlerinin herhangi bir katkısı olup olmadığı ve kullanıcıların bilgiyi kullanma alışkanlıkları konusunda sürekli veri toplaması ve hizmet politikasını bu verilere göre değerlendirmesi gerekmektedir.

Enformasyon hizmetlerinin tekstil enformasyonu kullanıcılarına sunusunda üzerinde durulan bir başka konu da hizmetlerin ücretli mi ya da ücretsiz mi olması gerektiğidir. Bu konuda ileri sürülen çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ancak baskın görüş, hizmetlerin ücretlendirilebileceği ancak belirlenen tutarın olası rasgele ve sorumsuz kullanıcı isteklerinin önünün alınması için en alt düzeyde olması yönündedir.²¹ İşletme bazında örgütlenmiş bir bilgi merkezinin sunduğu enformasyon hizmetleri doğal olarak ücretsiz olmalıdır ancak tüm tekstil enformasyonu kullanıcılarına ulusal bazda ve üst düzeyde tekstil enformasyonu hizmeti sunma sorumluluğunu alacak UTEM gibi bir bilgi merkezi tarafından sunulacak hizmetlerin ücretli olması gerekmektedir.

Etkin enformasyon hizmeti sunabilme çabası ile edinilen enformasyon kaynağı ve içeriğindeki bilgi, kullanıcıya sözlü iletişimden bilgisayar çıktısına dek uzanan çeşitli iletişim kanalları ile zaman kaybetmeksizin ulaştırılmalıdır. Unutulmamalıdır ki istendik düzeyde sunduğu enformasyon hizmetleri ile bilgi merkezleri, yalnız bilgi akışının kesintisiz oluşumu için katalizör olmakla kalmamakta, daha önce üretildiği halde erişilemediği için yok sayılan bilginin gereksiz yere yeniden üretimi ile sonuçlanacak kaynak savurganlığını da engellemektedir. Üstelik yeni görüşlerin sunulduğu enformasyon kaynaklarına erişimi olası kılarak enformasyon kullanıcılarını yaratıcı çalışmalara yöneltme işlevini de yerine getirmektedir.

²⁰Carolyn L. Warden. "An Industrial Current Awareness Service: A User Evaluation Study" *Special Libraries*, (December, 1978), 459-460, 464.s.

²¹R.P. Wasan ve M.S. Gowtham, "Pricing and Marketing of Information Products and Services in Textiles". *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 176.s.

V.4.C. ENFORMASYON KULLANICILARI

Bir enformasyon sisteminde en önemli unsur kullanıcıdır. Bilgi kaynaklarının işlenmesi ve yayımındaki temel hedef, güncel ve geleceğe yönelik karar alma sürecinde ilgili bireylere destek olmaktır. Resmi ve resmi olmayan kanallar aracılığıyla alınan enformasyon, planlamadan ürünün kullanıcılara dağıtımına kadar endüstriyel sürecin her aşamasına giren bir unsurdur. Bununla birlikte, genellikle enformasyonun kullanıma aktarımında iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. İlk yaklaşım daha çok, genellikle üstü kapalı ve önsezili olarak resmi ve/veya resmi olmayan enformasyonun kullanımınıdır. Son yaklaşım belli bir disipline yöneliktir ve mantıki bir yapıda enformasyonun kullanımını zorlamaktadır. Bir başka deyişle ilk yaklaşımda, karar almada enformasyonun kullanımı rastlantısal olmakta ve genellikle karar alma süreci sezgilere dayalı biçimde yaşanmaktadır. Oysa ikinci yaklaşımda karar alma süreci, sağlam bir enformasyon altyapısına dayalı biçimde gerçekleşmektedir. Böylece karar alma aşamasında hata yapma ve yanlış yargılarda bulunma riski en aza indirildiği gibi süreç daha kolay yaşanmaktadır. Enformasyon, endüstriyel üretimin her aşamasında önemli bir unsurdur. Nasıl ki Matematik, tüm fizik bilimlerinin temelidir, enformasyon da endüstriyel işlemlerin herbiri için temel bir gereksinimdir.²²

Enformasyonun kullanılabilirliği, kullanıcı gereksinimlerinin belirlenmesi olası kılınacaktır. Kullanıcı gereksinimlerinin tanımlanması, bir enformasyon merkezi ve/veya sistemi için kaçınılmazdır. Kullanıcıların istedikleri bilgileri, gereksinim duydukları anda sağlayabilmek için enformasyon gereksinimleri sürekli olarak değerlendirilmelidir. Gerçekte bir enformasyon sisteminin başarısı kullanıcı gereksinimlerinin karşılanmasındaki başarı ile ölçülebilir. Kütüphanecilik ve enformasyon alanında son yıllarda üzerinde en çok ve önemle durulan konulardan birisi kullanıcı unsurudur. Bir enformasyon sisteminin odak noktasında kullanıcı bulunmaktadır; sistemin dinamizmini kullanıcıların değişen gereksinimlerine karşı duyarlı olunması ve alınan feedbacklerin değerlendirilerek yeni tasarımlara yönelinmesi ilkeleri belirlemektedir.

²²Aynı. 48.s.

Endüstriyel işletme bazında değerlendirilirse, tekstil enformasyonu kullanıcı grubunu işgörenler (çırak, kalfa, usta, teknisyen gibi), orta düzey yönetici/ler, üst düzey yönetici/ler ve girişimci/ler oluşturmaktadır. Ulusal bazda değerlendirildiğinde kullanıcı grubunun içeriğine aşağıda verilen işletme ya da kuruluşlar girmektedir:

- Pamuk, yün ve iplik, jute, keten ve keçe, ipek ve elyapımı elyaf ve kumaş üreticileri
- Boya maddeleri ve tekstil yardımcıları üreticileri
- Devlet kuruluşları
- İşleme kuruluşları
- Araştırma kuruluşları
- Endüstrideki A+G birimleri
- Eğitim kuruluşlar
- Danışmanlık firmaları
- Makine üreticileri ve ihracatçıları.²³

Endüstri içi veya dışındaki her kuruluş, toplum tarafından gereksinilen ürünleri sağlamak üzere var olmuştur. Başarının sürekliliği, toplumun temel gereksinimlerindeki değişimleri karşılayacak hizmet ürünlerinin değişimini olası kılmaya bağlıdır. Enformasyon hizmetleri de sözkonusu oluşumun kapsamı dışında değildir; üstelik temel yapı taşı niteliğini taşımaktadır. Her zaman değişime gereksinim duyan müşteriler bulunmaktadır. Gelecekteki hizmetler tasarlanırken, esas unsur kullanıcıların değişen gereksinimlerini değerlendirmektir. Enformasyon bir boşlukta var olmaz, o kendi kendine bir sonuç değildir ama bir sonuç için yegane araçtır. Sonuç olarak, gereksinilen enformasyonun doğası ve değerini, gereksinimi yaratan baskılar belirlemektedir.

Değişen kullanıcı gereksinimlerini belirleme çalışması, bir kez değil sürekli olarak gözden geçirilmeli ve yeniden biçimlendirilmelidir. Kullanıcılara ilişkin sürekli araştırma yapma hedefi, enformasyon olgusuna ilişkin anlayışı da geliştirmektedir. Aynı zamanda kaynakların dağıtımı, iletişimin düzenlenmesi ve diğer ilgili enformasyon sistemleri ile

²³P.C. Shah, "Information Needs of the Textile and Allied Industries in India." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 94.s.

ilişkiler konusunda da yeni etkiler yaratmaktadır. Kullanıcı gereksinimlerini değerlendirmeden önce iki esas soru yanıtlanmalıdır,

Kullanıcı kimdir?
ve gereksinim nedir?

Bilgi merkezinin görüş noktasından "kullanıcı", dergilerin sayfalarını baştan başa okuyan, tarayan ve gözden geçiren bir tekstil teknolojistidir. Ancak "tekstil teknolojisti" terimi, bir araştırma laboratuvarında çalışan bir birey ile üretim sürecinde çalışan birey arasındaki ayrımı gizlemektedir. Onların enformasyon gereksinimi farklıdır. İlki yalnız "kullanıma hazır" enformasyon ister, ikincinin gereksinimi daha özeldir. O aynı zamanda tamamlanmamış projelerle de ilgilenebilir. Kısacası, kullanıcı ile terminal kullanıcısı (end-user) arasında bir fark vardır. Tekstil bilgi merkezlerinin etkin çalışması için, düzenli olarak, diyelim her beş yılda bir "kullanıcı incelemesi" çalışması (survey) düzenlenmelidir. Söz konusu araştırma şu işlevleri yerine getirebilir: Potansiyel ve aktif kullanıcı grubunun hacmi ve niteliklerinin saptanması, enformasyon gereksinimlerinin belirlenmesi, gereksinimler için bilgi merkezlerinin elinde tuttuğu kaynakların uygun hale getirilmesi, hizmetin etkinliğini artırmada kullanıcılardan alınan "geribildirim" in (feedback) değerlendirilmesi.²⁴ Türkiye'de büyük ölçekli tekstil işletmelerindeki enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini irdeleme amacıyla bu araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz "kullanıcı incelemesi" çalışmasında kullanıcıların %61.6'sı gereksindiği enformasyona, bilgi merkezlerini kullanmadan da eriştiğini, %35.6'sı ise bilgi merkezlerini kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediğini belirtmiştir. Bilgi merkez/lerini kullanmadan da gereksindiği enformasyona eriştiğini belirten kullanıcıların ve/veya firmaların en çok kullandıkları kanal, sözlü iletişim kanalıdır. Konu ile ilgili yerli ve yabancı uzmanlar ile görüşme en çok başvurulmuş bilgi alma yolu; ancak sözkonusu iletişimde kullanıcılar, yabancı dil yetersizliği, gereksinilen bilgiye zamanında erişememe, kimi sorunların çözümü için bireylerin sahip oldukları bilginin her zaman yeterli olmayışı, rekabet nedeniyle kimi bilgilerin gizli tutulması gibi güçlüklerle karşılaştıklarını vurgulamışlardır. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde sadece tekstil değil

²⁴Aynı. 58-59.

tüm sektörlerde "enformasyon sıkılganı"dır. Bireyler yaptığı işi daha iyi yapma konusunda yayınlanmış materyale erişimden ziyade erişim kolaylığı ve kullanım rahatlığı açısından sözlü iletişimi tercih etmektedir; bilgi kaynaklarını okumak, analiz etmek ve özümsemek, enformasyon sıkılganı olan bireyler için zor, zaman alıcı ve/veya sıkıcı bir iştir. Bundan dolayı bizim gibi ülkelerde kullanıcılara öncelikle enformasyona erişim ve kullanım sürecinin zevkli bir uğraş olması yanında kişisel ve ülke menfaatleri açısından yarar getiren bir iş olduğu bilincinin yerleştirilmesi, ardından da tüm bireylerin, bilgi erişim teknikleri ve bilginin en üst düzeyde kullanımı yöntemleri konusunda eğitilmesi gerekmektedir.

Kullanıcı, enformasyon sisteminin çok önemli bir unsurudur hatta sistemin varolma nedenidir. Çünkü bir enformasyon sisteminin amacı kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini karşılamaktır. Bu nedenle onların yaptıkları iş ile ilgili gereksinim duydukları enformasyonun, enformasyonu kullanma alışkanlıklarının saptanması ve belirli aralıklarla gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bir tekstil bilgi merkezinin enformasyon politikası ancak kullanıcıya ilişkin sözkonusu verilerin toplanması ile sağlıklı bir biçimde oluşturulabilir. Ancak kullanıcı da enformasyonu kullanma yönünde bilinçli davranışları ve yaklaşımı ile, bilgi merkezinin nitelikli hizmet sunmasını etkileme sorumluluğunu taşımaktadır. Çünkü daha önce değinildiği gibi enformasyonun doğası ve değerini, ona duyulan gereksinimin yarattığı baskılar belirlemektedir. Kullanıcının bilgilenme bilinci, enformasyona gereksinim duyma ve onu isteme baskısı olmadıkça bilgi merkezinin varlığı da işletme için bir değer taşımayacak ve hatta bizim kimi tekstil işletmelerimizde olduğu gibi, enformasyonun bilgi merkezi bazında depolanması ve yayımı gereği de duyulmayacaktır. Gereksinilen enformasyona rastlantısal biçimde erişilecek ya da hiç erişilemeyecektir. Ancak sözkonusu durum günümüz ulusal ve uluslararası rekabet koşulları içinde kabul edilir bir gerçek değildir. Bu araştırmada ülkemiz için önerisi getirilen UTEM gibi, kullanıcılara en üst düzeyde enformasyon hizmeti sunması beklenen bir enformasyon merkezinin varlığını da aslında sözkonusu kullanıcı baskısı belirleyecektir.

V.5. ENFORMASYON POLİTİKASI:

Bir enformasyon politikası, eldeki enformasyonun organizasyonunda kuruluşun enformasyon gereksinimlerini, bu gereksinimleri karşılamak üzere gereksinilen enformasyon girdilerini ve tüm sistemleri içermektedir. Enformasyon politikası kuruluşun hedefleri ile bağıntılı olarak tanımlanmaktadır; enformasyon hizmetlerinden sorumlu meslektaşların işbirliği aracılığıyla yaratılmaktadır. Enformasyon politikası, bilgi merkezinin, elinde tuttuğu kaynakları (özellikle insangücü ve para) gözönünde tutarak enformasyon kaynaklarının sağlanması, kullanıcı gereksinimlerinin karşılanması, enformasyon teknolojilerinden yararlanılması, enformasyon hizmetlerinin sunulması gibi konularda temel aldığı ilkeleri içermektedir. Bir endüstriyel bilgi merkezi böylesi bir politikayı oluşturmakla, şu hedeflere erişim beklentisi içine girmektedir:

- Var olan hizmet ve ürün standartlarını korumak ve iyileştirmek
- Endüstrinin gereksinimlerini karşılamak üzere, yeni eğitim hizmetleri ve ürünler geliştirmek için fırsatları kullanmak.
- Endüstri için hizmetlerin maliyet etkinliğini iyileştirmek.

Enformasyon politikasına niçin gereksinim duyulmaktadır?
Enformasyon politikası,

- enformasyon fonksiyonunun ne olduğunu açıkca tanımlamaktadır; enformasyon hizmeti ve enformasyon çalışanlarının rolünü ve ondan hangi hizmetlerin beklenebileceğini tanımlamaktadır;
- dikkate alınan enformasyon gereksinimleri ve enformasyon kullanımının en üst düzeyde sağlanmasına yardımcı olmaktadır;
- enformasyon merkezi yöneticisinin rolünü tanımlamakta ve ona, üst yönetime sürekli danışmaksızın üstleneceği kişisel girişimler için bir altyapı sağlamaktadır.²⁵

İşletmeler bir enformasyon politikasından nasıl yarar sağlayabilir?
İşletme çapındaki bir enformasyon politikasından gelebilecek avantajlar

²⁵Barpande. Ön.Ver., 63.s.

onsuz olacak tehlikelerden kaçınmaktan çok daha fazladır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir:

- Enformasyon politikası ile tüm enformasyon aktivitelerinin entegrasyonu ve işletme hedeflerine katkıda bulunacak tüm enformasyon kaynaklarının harekete geçmesi mümkün olmaktadır.
- Enformasyon politikası, enformasyon aktiviteleri için kaynaklar hakkında karar verme hedefi ve enformasyon yönetimi hakkında karar verme için bir temel sağlar. Çünkü ortak hedef ve önceliklere bütünleşik yaklaşım getirir. Enformasyon yönetiminin geliştirilmesi düşünüldüğünde, politika tüm hedef ve öncelikler için katkıda bulunmaktadır.
- Bir enformasyon politikası, gelişmede süreklilik sağlamakta; politika enformasyon önceliklerinin gözardı edilmesi ya da tam olarak belirlenememesi ve yatırım yapılan kaynakların boşa harcanması tehlikelerini en aza indirmektedir. Kuruluştaki harcamalarda yapılan kesintiden enformasyon hizmetleri çok çabuk etkilenmektedir; oysa enformasyon politikası, gerekli harcamaların çerçevesini çizme işlevi ile böylesi bir tehlikeyi önleyebilir.
- Enformasyon politikası, kuruluştaki tüm enformasyon kaynakları ve aktivitelerin dağınık bilgisini biraraya getirebilme gücüne sahiptir. Enformasyon politikası, enformasyon yönetiminin farklı yönlerinden sorumlu olan bireyler arasında saklılık, düşmanlıktan ziyade açıklık ve işbirliğini geliştirme gücündedir.
- En üst düzeye getirilmiş enformasyon, belirsizliği ve riskleri azaltır.
- Enformasyon politikası, enformasyon teknolojisine yapılan yatırım hakkında sağlam kararlar için bir temel sağlar. Çünkü politika, kuruluşun ana hedefleri ve insan kaynakları ile ilgili geliştirilecek teknoloji unsurlarının kullanımına izin vermektedir.
- Son olarak, uygulamada bir enformasyon politikasının sürekli biçimde izlenmesi, işletmenin iç ve dış çevrede olagelen değişime uyum sağlayabildiği anlamına gelmektedir. Böylece politika, işletmenin gereksinimlerini karşılayan enformasyon aktivitelerinin ve enformasyon ürünlerinin yaratılmasını sürekli kılmaktadır.²⁶

²⁶Elizabeth Orna, *Practical Information Policies: How to Manage Information Flow in Organizations*. (Aldershot: Gower, 1990), 21.s.

V.6. ENFORMASYON KAYNAKLARI VE /VEYA KANALLARI :

V.6.1. Enformasyon Kaynakları ve/veya Kanallarının Türleri

Endüstriyel alanda uygun enformasyon kaynaklarının tespit edilmesi, zamanlılık ve gerçek gereksinimleri yanıtlayabilme açısından oldukça önemlidir. Kaynağın çoğu kez endüstriyel işlemlerle ilgili çok ayrıntılı bilgiyi içermesi gerekliliği ile aynı zamanda seçimi de zor bir süreçtir. Gereksinimlere üst düzeyde yanıt verecek enformasyon kaynağının seçimini kütüphaneci ya da enformasyon uzmanı ile kullanıcı arasındaki etkileşim belirleyecektir.

Tekstil bilgi merkezlerinin, kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini karşılamada yararlanabilecekleri pekçok enformasyon kaynağı ve/veya kanalı bulunmaktadır. Bunların en önemlileri aşağıda özetlenmiştir:

- yayınlanmış enformasyon kaynakları
- sektöre yönelik bilgi hizmetlerini örgütleme ve kullanıcılara aktarma sorumluluğunu üstlenen bilgi merkezleri
- yurtdışı ve ülkedeki yabancı ticaret temsilcilikleri
- ülke içi ve dışındaki ticaret ve sanayi dernekleri, sanayi ve ticaret odaları
- yabancı sağlayıcıların yerel ajansları
- aynı ya da benzer ürünlerin diğer ithalatçıları
- ticari fuar ve sergiler
- hizmet kuruluşları (bankalar, nakliyat firmaları, vb.)²⁷

Bir araştırmaya göre de, kullanıcılar tarafından en çok tercih edilen enformasyon kaynaklarına erişim yolu sırasıyla şöylece belirlenmiştir:

- Kişisel kütüphaneyi tarama
- İş yerindeki kütüphaneden yararlanma
- En yakın bilgili bireyi ziyaret etme

²⁷J.E. Rowley ve C.D. Turner. *The Dissemination of Information*. (Andre/Agrallon Book, 1978), 109-110 ss.

- Bir bilgili kişiye telefon etmek
- Kuruluş bünyesinde bulunmayan bir kütüphaneyi kullanmak
- Bir danışma kütüphanecisine başvurmak
- Bir mektup yazmak
- 20 mil uzaklıktaki bilgili bir kişiyi ziyaret etmek.²⁸

Bu bulgular göstermektedir ki enformasyon kanallarının seçiminde, erişim ve kullanım rahatlığı ön plandadır. Bilgi merkezlerini kullanımın öncelikli olması sevindiricidir ancak yine de kullanıcı için, enformasyon gereksinimlerinin karşılanacağı enformasyon kanalının kalitesinden çok erişim ve kullanım rahatlığı önceliklidir. Bu nedenle hizmet politikası saptanırken bu konunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü enformasyon kaynak ve/veya kanallarının kullanılabilirliğini kullanıcı tercihleri belirlemektedir. Bir tekstil işletmesinde gereksinilen enformasyonu karşılamada kullanılan enformasyon kaynakları da şöylece sınıflandırılabilir:

- Birincil kaynaklar
 - Genel olarak mevcut literatür
 - dergiler
 - monografılar (kişisel ya da ortak çalışmalar)
 - seriler
 - tezler
 - toplantı tutanakları/bildiriler
 - araştırma raporları
 - "Gri yayınlar"
 - belli kullanıcı grubu ile ilgili olan ve yayınlanmak üzere düzenlenmeyen araştırma raporları, standartlar, patentler vb. çalışmalar.
- İkincil kaynaklar ya da bibliyografik kaynaklar (basılı ve CD-ROM versiyonları)
 - bibliyografyalar
 - indeksler, abstraktlar
 - basılı kütüphane katalogları, toplu kataloglar

²⁸International Trade Centre, Ön.Ver., 1985, 12, 40-41 ss.

- Bibliyografik kaynaklar dışındaki danışma kaynakları (sözlükler, ansiklopediler, el kitapları, rehberler, yıllıklar, almanaklar vd.)
- Görsel işitsel materyal (slayt, film, videokaset, videodisk, mikroformlar vd.)²⁹
- Tekstil kullanıcılarının gereksinim duyduğu teknoloji, pazarlama, mevzuat, standart, hammadde vd. ne ilişkin enformasyonu sağlayan doğrudan erişimli (online) bibliyografik ve bibliyografik olmayan veritabanları.

Bir endüstriyel işletme için büyük ölçekli endüstriyel kuruluşların dergileri ya da bültenleri, resmi kuruluşlar tarafından hazırlanan endüstriler hakkında kullanıcı incelemesi (survey) raporları, uluslararası düzeyde çeşitli komisyonlar tarafından hazırlanan raporlar, küçük endüstrileri geliştirme kuruluşları tarafından hazırlanan olasılık tabloları ve etki şemaları, endüstrilere know-how formunda enformasyon sağlama ya da endüstriyel araştırma ile uğraşmakta olan araştırma-geliştirme (A+G) enstitülerinin yıllık raporları, endüstrilerle ilgili kuruluşlar tarafından hazırlanan teknik analiz raporları ve pekçok düzenli ya da düzensiz yayınlar, fizibilite raporu hazırlama, tasarım ve mühendislik, fabrika inşa etme vb. ile uğraşan kamu ya da özel danışmanlık kuruluşları tarafından hazırlanan çeşitli raporlar, endüstriyel ürünlerin tanıtımları, bazen üretim ya da diğer teknik ayrıntıları veren standart, şartname gibi yayınlar, özel nitelikli enformasyon kaynaklarıdır.³⁰ Sözkonusu enformasyon kaynakları kullanıcılara basılı kanallar aracılığıyla olabileceği gibi veritabanları ya da bilgisayara dayalı diğer bilgi erişim sistemleri aracılığıyla da ulaştırılabilmektedir. Ayrıca ulusal düzeyde ve yabancı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin telefon, teleks ve faks no.larını veren rehberler; firma profillerini içeren kaynaklar, istatistikler; ürün/ endüstri/ ekonomi haberlerini içeren dergiler ve gazeteler, haritalar ; AT mevzuatına ilişkin kaynaklar; ihracat ve ithalat enformasyonunu içeren kaynaklar; ticari adlar

²⁹Jan Müller, "The Resources Required to Run an Information Service," *Planning and Designing Effective Defence and Related Information Services* (London: AGARD, 1986), 7.10-7.11 ss.

³⁰M.M.S. Karki, "Some Less Conventional Sources of Industrial Information," *Annals of Library and Documentation*, 31(1-2, 1984), 52.s.

ve markalar,³¹ patentler de bir tekstil bilgi merkezinin dermesinde öncelikle bulunması gereken enformasyon kaynaklarıdır.

İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin, bunca tür ve sayıdaki enformasyon kaynaklarının tümünü dermesinde bulundurması oldukça güçtür. Bilgi merkezi konuyla ilgili tüm enformasyon kaynaklarına sahip olmasa bile, kullanıcıyı, gereksinim duyduğu enformasyon kaynağının bulunduğu yurtiçi ya da yurtdışında bulunan bilgi merkezlerine ve/veya sistemlerine yöneltmelidir. Türkiye'de tekstil enformasyon kullanıcılarının en çok gereksinim duydukları enformasyon ve/veya bilgi kaynakları, 1995-96 yılında bu çalışma kapsamında gerçekleştirdiğimiz survey araştırması ile saptanmıştır. Bu araştırmaya göre büyük ölçekli tekstil işletmelerinin gereksindiği kaynaklar, Türkiye ve yurtdışında tekstil alanında faaliyet gösteren firmalar hakkında bilgi yanında dünya ülkelerine ilişkin genel bilgiler, ulaşım, ekonomik yapı, dış ticaret kuralları, gümrük tarifeleri vb. hakkında enformasyonu içeren doküman ve/veya bilgi kaynağı (87.6), sektörde faaliyet gösteren yurtiçi ve yurtdışı firmaların adres, telefon, faks, e-posta gibi erişim bilgilerini, ürettikleri mal ve hizmetler hakkında enformasyonu içeren "tekstil endüstrisi rehberi", %82.1'i Türkiye'de ve yurtdışında yürürlükte olan sektöre ilişkin yasal uygulamalar hakkında enformasyonu içeren kaynak; %79.4'ü Türkiye'de ve yurtdışında gerçekleştirilecek toplantılar, fuar, sergi vb. hakkında enformasyonu içeren kaynak; %75.3'ü tekstil enformasyonu kullanıcıları için yararlı olabilecek makalelerin bibliyografik kimliği ve gereksinilirse abstraktını içerecek kaynağı; %72.6'sı en son yayımlanan patent ve standartlar konusunda enformasyonu içerecek doküman ya da bilgi kaynağı; %61.6'sı tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksinim duyabileceği Türkçe, İngilizce, Almanca vd. dillerde yayımlanan monografların bibliyografik kimliğini içeren kaynağı; %50.6'sı Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerden tekstil sektörü ile ilgili yazıların seçilerek belirli bir düzende biraraya getirilerek sunulan kaynaktır. Kuulanıcıların gereksinim duydukları diğer kaynakların içeriğini (%12.3) pazar payları, makro düzeyde sektör analizi, firmaların etkinliği, işletme yönetimi ve organizasyonu ile ilgili enformasyon; makinelerle ilgili

³¹ Alec Gallimore, "Marketing a Public Sector Business Library Developing a Strategy," *Journal of Librarianship*, 24(4, 1988), 253.s.

enformasyon ve çevre konusuna ait standartlar oluşturmaktadır. Survey verilerine göre Türk tekstil enformasyonu kullanıcıları enformasyon kaynaklarına yoğun bir biçimde gereksinim duymaktadır ancak sektörün gereksindiği enformasyona erişimde en çok gereksindiği hazır danışma kaynakları, bibliyografik kaynaklar ne yazık ki bugüne dek onlar için hazır kılınamamıştır. Varolan rehber türündeki kaynaklar ise sektöre ait güncel ve yeterli bilgi verme açısından ne yazık ki istendik düzeyde değildir. Genel anlamda enformasyon kanalları ve/veya kaynaklarının belirlenmesi ardından aşağıda da tekstil sektörü için yurtdışı ve yurtiçinde enformasyon hizmeti sunan kimi önemli enformasyon kaynakları ve kanalları hakkında bilgi verilecektir.

V.6.2. Özalde Tekstil İle Genelde Tüm Endüstriyel Sektörlerde Enformasyon Kaynağı ve/veya Kanalı Olarak İşlev Gören Sistemler ve Kuruluşlar:

V.6.2.1. Yurtdışında Bulunan Sistem ve Kuruluşlar:

Tekstil endüstrisinde enformasyonun sistem bazında örgütlenme çalışmaları 1940'lı yıllarda başlamış, 1965-80 yılları arasında yoğunluk kazanmış ve günümüzde hâlâ bu örgütlenme çalışmalarının ürünleri kullanıldığı gibi sözkonusu çabalar, sektörde bugün oluşumunu tamamlayan pekçok sistem ve projeye de öncülük etmiştir. Bu nedenle sözkonusu çalışmaların başlangıç ve gelişim süreçlerini gözden geçirmekte yarar bulunmaktadır.

Tekstil endüstrisinin ilk özel araştırma enstitülerinden biri olan *Institute of Textile Technology ITT*, 1944 Nisan'ında kurulmuştur. 16 tekstil işletmesi yöneticisi Fuller E. Callaway'ın liderliğinde, Institute of Textile Technology (ITT) ortaklığı için, Waldorf Astoria Otelinde biraraya geldi ve 16 Nisan 1944'de imzalanan anlaşma ile ITT, Charlottesville'de kurulmuş oldu. ABD Federal Hükümeti tarafından yarar götmeyen, eğitsel, bilimsel ve edebi bir kuruluş olarak sınıflanan ITT, tekstil endüstrisi tarafından bir ortak girişim olarak desteklenmektedir. Her üye, kuruluşa finansal destek sağlamaktadır. Evrensel bir teknoloji duyuru programı, tekstil üretiminde dünya çapındaki teknolojik gelişmeler konusunda güncel

enformasyonu toplamak ve yaymak üzere ITT, Textile Technology Digest adlı bibliyografik kaynağı yayınlamıştır. Başlangıcından beri, eğitim ITT'nin temel hedefleri arasında bulunmaktadır. Öğrenciler için, her değişen endüstri alanında ve farklı pozisyonlardaki yönetim düzeyleri için onlara master düzeyinde program sunulmaktadır. ITT'nin diğer ana hedefi tekstil üretim metotları konusunda uygulamalı araştırma çalışmalarını yürütmektir. Hedefleri, kaliteyi geliştirmek, maliyeti düşürmek, süreci daha nitelikli kılmak, üretim kontrolü ve verimliliği artırmaktır. ITT aynı zamanda çeşitli veritabanları geliştirmiştir. Enformasyon hizmetleri ITT'nin hayati misyonunu oluşturmaktadır. Kütüphane, tekstil konusuna odaklanmış 30.000 cildi ve üye firmalar için ITT araştırmacıları tarafından hazırlanan dokümanları içermektedir.³²

Başlangıcından beri enstitünün ana hedefi, tekstil endüstrisi alanındaki önemli enformasyonu toplama ve yayma için bir merkez olmak işlevini görmektir. Bunun için Textile Information Center-TIC (Tekstil Enformasyon Merkezi) enstitünün ilk gelişme evresinde kurulmuştur. TIC, sektöre ilişkin derme ve hizmet bileşimi olarak değerlendirilmektedir. Merkezin yayınları, kullanıcı gereksinimlerine yanıt verme ve hızlı değişime uyum sağlayabilme ilkesine dayalı olarak hazırlanmaktadır. Sistemin en önemli parçası Roger Milliken Tekstil Kütüphanesi'dir. Bu kütüphane dünyanın en büyük ve kapsamlı tekstil kütüphanelerinden biridir. Milliken dermesi, esas olarak endüstriyel tekstil üretimi ile ilgili materyali içermektedir. Bununla birlikte, edinilmesine çalışılan derme iş. yönetim, üretim, elektronik, enerji kullanımı, çevre koşulları, tarih, ticaret ve elyapımı tekstil tasarımı çalışmalarını da içermektedir. TIC'in seçim politikası, oldukça geniş, tekstilde üretime ve modanın her yönüne ilişkin araştırma çalışmalarını biraraya getirme esasına göre belirlenmiştir. TIC personeli, enstitüde bulunan araştırmacılara ve üye fabrikalara ve/veya işletmelere yardımcı olmaktadır. Hizmetler yerel düzeyde üyelere ücretsiz verilmekle birlikte dışarıya paralıdır. Evrensel düzeyde kütüphanelerarası işbirliği ve ulusal danışma hizmetleri de yoğun biçimde kullanılmaktadır. Ev tekstili, tekstil sanatı, dekorasyon, moda ve öğrenci projeleri, ilgi alanları arasında bulunmaktadır. TIC, SOLINET, OCLC network ve

³²Textile World. "At 50, ITT Still Guides Textiles' Future," *Textile World*, 144 (6.1994). 84. 87.s.

CAVALIR'in üyesidir. Kütüphanenin sunduğu hizmetler enstitü üyelerine, öğrencilere, araştırmacılara ve sınırlı biçimde halka sunulmakta ve ödünç verme, sağlama, tez üretimi, fotokopi, çeviri ve veritabanı taramayı içermektedir. Aynı zamanda sektöre ilişkin standart hizmetlerini de kullanıcılar için olası kılmaktadır. TIC, bağımsız araştırma kuruluşlarının sağlaması mümkün olmayan enformasyona erişimi olası kılmaktadır. Ayrıca sektör ile ilgili işletmeler ya da devlet düzeyindeki birey ve kuruluşlar ile ilişki kurmaktadır. Kütüphane, Enstitüde lisansüstü programa kayıtlı öğrencilerin gereksinimlerini de karşılamaktadır. ITT'de tekstil teknolojisi alanında bilim uzmanlığı (master) derecesi için iki yıllık program sürdürülmektedir. TIC tarafından yönetilen ITT yayınları, sektör için özgün nitelikli çalışmalardır. Geniş bir süreli yayın dermesi enstitüde hizmete sunulmaktadır. Bununla birlikte kuruluş tarafından üretilmekte olan "Textile Technology Digest" ve "The Apparel Needle Trade Digest" adlı kaynaklar aracılığıyla dünya çapındaki pekçok ticari derginin izlenmesi de olası kılınmaktadır. Söz konusu iki kaynak hem basılı ortamda (hardcopy) hem de CD-ROM veritabanı olarak üretilmektedir. ITT'de aynı zamanda tekstil teknolojisi ile ilgili tam metin yabancı makale ve yayınların İngilizceye çevirileri bulunmaktadır. Çeşitli firma ve bireyler tarafından bağışlanan çeviriler ayrı olarak ciltlenmekte, Textile Technology Digest'ta (TTD) indekslenmekte ve TIC'in kullanıcıları için elde edilebilir kılınmaktadır. TTD aylık olarak yayınlanmaktadır. Kaynak hem ABD hem de yabancı dergileri, patentleri, kitap tanıtımları, broşürleri, toplantı tutanakları vb.ni kapsamaktadır. Aylık, altı aylık ve yıllık yazar indeksi, altı aylık ve yıllık konu ve patent indeksi bulunmaktadır.³³ Diğer ITT yayınları araştırma raporları, yönetim raporları, öğrenci tezlerinden oluşmaktadır.³⁴ ITT yayınlarının çoğu gizlidir. Eğitim, konferans el kitapları ve araştırma raporları genel olarak yalnız ITT üyeleri için elde edilebilir olmaktadır. TTD'de abstraktlanan ITT raporları üye olmayanlar için elde edilebilirdir.³⁵

³³Wasan, Ön.Ver., 175.s.

³⁴Terry L. Beckwith. "The Institute of Textile Technology's Textile Information Centre," *Sci-Tech Libraries Serving Societies And Institutes*, 31-35 ss.

³⁵Shah, P.C. Ön.Ver., 135.s.

Enstitü özellikle bilimsel, edebi ve eğitsel amaçlar için kurulmuş ve korunmuştur. Enstitünün aşağıda sunulan üç temel hedefi bulunmaktadır:

- Tekstil teknolojisi ve temel bilimler alanında lisans düzeyinde eğitim almış bireyleri eğitmek,
- Tekstil materyali ve işlemleri konusunda araştırma çalışmalarını yönetmek,
- Tüm dünyada tekstil alanındaki bilimsel ve teknik gelişmeleri olası kılmak üzere kütüphane ve enformasyon hizmeti vermek. Üç hedefi yerine getirmek üzere, ITT, şu enformasyon programına sahiptir: Enformasyonun yayımını, geniş bir tekstil kütüphanesi ve tekstil enformasyon hizmetinden oluşan Tekstil Enformasyon Merkezinin çabaları ile en üst düzeyde başarıya yönünde gereksinilen çalışmaları sistematize etmektedir. Tekstil enformasyon hizmetinin esas işlevini aylık olarak yayınlanan, TTD adlı abstrakt yerine getirmektedir. Kaynak her yıl, tekstil endüstrisi için teknik konulu 18.000'in üzerinde patent ve makalenin abstraktlarını içermektedir. Textile Technology Digest, DIALOG Information Services Inc.* aracılığıyla doğrudan erişilebilir (online) biçimde taranabilmektedir. TTD'da anahtar terimler listesi, indekslenen dergilerin listesi bulunmaktadır.

ITT'de tekstil enformasyon hizmeti, öğrenciler, akademisyenler, diğer akademik ve araştırma kuruluşları ve tekstil firmalarına sunulmaktadır. Enformasyon hizmeti kapsamında aynı zamanda endüstri için özel ilgi alanına yönelik literatür araştırmaları ve çeşitli bibliyografyaların hazırlığı da yer almaktadır. Enstitü bünyesinde bulunan kütüphane (Roger Milliken Library), dünyadaki en geniş tekstil dermesine sahiptir. Kütüphane tekstil ile ilgili tüm kullanıcılar, öğrenciler ve akademisyenlere için hizmet sunmaktadır. Kütüphane tekstil teknolojisinin tüm yönleri ile ilgili yayınları dermesinde korumaktadır. Bu derme kitapları, süreli yayınları, patentleri, broşürleri, teknik raporları, tezleri, çevirileri, standartları ve şartnameleri, yeniden basıları/reprint, ticari literatürü ve gazete kesiklerini içermektedir. Roger Milliken Kütüphanesi dermesinde 850 süreli yayın bulunmaktadır ve bunlardan 400'üne abonedir. Kütüphane dermesi, tekstil teknolojisi, kimya, fizik, mühendislik ve

*DIALOG aracılığıyla sunulan erişim hizmetlerinin pazarlama sorumluluğunu artık Knight-Ridder adlı bir firma almıştır. Firma aynı zamanda Data-Star'ın pazarlaması işlevini yerine getirmektedir.

yönetim bilimleri alanında 40.000'in üzerinde kitap ve dergiyi içermektedir. Bunun yanında derme, yaklaşık 40.000 patent, 2000 ticari literatür dosyası (35'in üzerinde kuruluşa ilişkin broşürlerin klasör çekmeceleri), çeviri dermesi, standartlar, teknik raporlar ve gazete kesiklerini içermektedir. İngilizce dışında tüm önemli tekstil dergileri de dermeye güncel olarak eklenmektedir. Kütüphanenin sunduğu hizmetler, ödünç verme, fotokopi, tezlerin kullanıma sunusu, fotokopi ve çevirilerin siparişi, yayımlanmış materyal ile bağlantılı soruları yanıtlama; tekstil konusundaki referans listesini sağlama, enformasyon sorularına yanıt bulmayı içermektedir. Düzenli aralıklarla kütüphane sağlama listesi hazırlanmaktadır ve bir temel tekstil kütüphanesi için yaklaşık 300-400 kitabın listesi yıllık olarak gözden geçirilmektedir. Her sonbaharda kütüphaneciler, öğrencilere enstitü kütüphanesinin olanaklarını, erişim sistemlerinin etkin ve etkili biçimde nasıl kullanılacağını öğretmektedir. Ayrıca daha sonra değinilecek olan ABD Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları Heyeti'nin (Textile Information Users Council-TIUC) işbirliği ile Roger Milliken Kütüphanesi, diğer tekstil araştırma merkezleri tarafından gönderilen çeviriler için bir depo olarak işlev görmektedir. Bu çevirilerin fotokopileri kütüphaneden ücreti karşılığında sağlanabilmektedir.³⁶

Tekstil sektörüne ilişkin olarak evrensel gelişmeler hakkında enformasyonun izlenmesi, toplanması, değerlendirilmesi ve yayını, ITT'nin temel işlevlerinden biridir. Enstitünün içerisinde bulunan Tekstil Enformasyon Merkezi, tüm birey ve kuruluşlara yayın taraması hizmeti sunmaktadır. Yayın taramaları doğrudan erişilebilir (online) bilgisayara dayalı erişim sistemi ile gerçekleştirilmektedir. TTD'daki abstraktlar, abstraktlanan dokümanlarda somutlaştırılan görüşleri göstermek üzere Tekstil Enformasyon Merkezi tarafından yayınlanan "Textile Technology Terms: An Information Retrieval Thesaurus"dan alınan standart anahtar terimler ile gösterilmektedir. Anahtar terimler gibi abstraktlar da yayın taramasında kullanım için bir bilgisayarda depolanmaktadır. Bilgisayar girdisi, basılı anahtar terim indeksleri, SDI hizmetleri ve bilgisayara dayalı yayın taraması hizmetleri ITT'nin tüm elemanları için sunulmaktadır.³⁷

³⁶Aynı. 133.s.

³⁷Aynı. 134.s.

Dünya tekstil endüstrisi için kullanımı tasarlanan etkin ve yeterli bir tekstil enformasyon hizmetini sunmak ve gereksinilen bilgisayara dayalı sistemleri geliştirmek üzere, bir diğer evrensel nitelikli çalışma 1968 yılında Shirley Institute tarafından başlatıldı. OSTI'nin (Office for Scientific and Technical Information) desteği ile başlatılan projeye, daha sonra Hosiery, Launderers' ve Scottish Textile and Wool adlı araştırma enstitüleri katılmıştır. Projenin amacı, tekstil enformasyonu alanında deneyim ve uzmanlık kazanmak, mevcut enformasyon sistemleri ve hizmetlerine ilişkin literatürü sağlamak şeklinde belirlenmiştir ve kapsamı altı başlık halinde tanımlanmıştır: tekstil literatürüne hakim olma, var olan literatürün kaydedilmesi, anahtar terimlerin saptanması ve kullanımı, enformasyon depolama, bilgisayara dayalı baskı sistemleri geliştirme ve enformasyona erişim. Projede tekstil alanında bilgisayara dayalı enformasyon erişim sistemlerine yönelik çabaların değerlendirildiği bir "taslak" çalışması yapılmıştır. Çalışmada esas itibariyle evrensel düzeyde kullanım amacıyla tekstil enformasyonuna ilişkin literatürü tespit etme işi ele alınmıştır. Sektörün değişen ilgilerini izleme ve gereksinimleri karşılama amacıyla özellikle güncel literatüre ilişkin verileri belirleme yönünde çaba gösterilmiştir. Ele alınan programda tekstil alanında literatüre erişim için bilgisayara dayalı dizinleme, öz çıkarma ve konuya ilişkin tesaurus hazırlama işlevleri gerçekleştirilmiş ve çalışmanın ürünü olarak World Textile Abstracts (WTA) adlı kaynak kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.³⁸ WTA, bugün Elsevier tarafından aylık olarak yayımlanmaktadır. Kaynağın amacı, güncel tekstil literatürünü gereksinim duyan kullanıcılara aktarmaktır. WTA, tekstil alanında son gelişmelerin izleyicisi durumunda olan akademisyenler, kütüphaneciler, endüstriyel işletmeciler, danışmanlar ve kamu birimleri için önemli bir enformasyon kaynağıdır. Abstrakt içerik itibariyle mühendisliğin çeşitli branşlarındaki geleneksel tekstil üretimindeki tekstil materyali ve elyaf uygulamaları ile tekstil ve ilgili sektörlerle ilişkin dünya çapındaki bilimsel, teknik ve teknolojik literatürü içermekte ve yayınların İngilizce abstraktını vermektedir. Kaynak, tekstil ile ilgili tüm İngiliz ve yabancı yayınları ve patentleri içermektedir. WTA'da taranan dergilerin tam listesi yıllık dizinde yayımlanmaktadır. Dizinlenen yayının bütün bibliyografik

³⁸Cumberbirch, Ön.Ver., 69.s.

ayrıntıları kullanıcının bilgisine sunulmaktadır. İngilizce dışındaki makalelerin başlığı İngilizceye çevrilmekte ve bibliyografik kimlikte orijinal dil de verilmektedir. Aylık dizin sadece konu yıllık dizin ise konu, yazar ve patent dizinlerini içermektedir. Dizin her yılın sonunda ayrı olarak yayımlanmaktadır. Yıllık dizinde ayrıca "Cumulative Contents Page" başlığını taşıyan bir bölüm vardır ve burada genel konu ve alt konu başlıklarına göre ilgili makalelerin yayınlandığı ay ile birlikte sayfa sayısı, bir başka deyişle konu başlıklarına göre yıllık içindekiler sayfası verilmiştir. WTA'da yer alan tüm materyale aynı zamanda doğrudan (online) erişim mümkündür. WTA, DIALOG'da 67 no.lu kütükte yer almaktadır. WTA manyetik teyp formunda da üretilmekte ve satışa sunulmaktadır.³⁹

Tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılamak üzere ürün verecek bir başka örgütlenme çalışması da 1969 yılında oluşumunu tamamlamıştır. ABD'de tekstil ve ilişkili endüstriler ile ilgili enformasyona erişim için güncel duyuru ve geriye dönük tarama hizmetlerinin geliştirilmesini teşvik etmek, tekstil enformasyonu alanında gereksinimlere yanıt vermek üzere fikir ve deneyimlerin paylaşımı için bir tartışma platformu oluşturmak, tekstil enformasyonu kullanıcılarının gereksinimlerini karşılamak üzere var olan ve hizmet sunan kuruluşlara önerilerde bulunmak, var olan hizmetlerin gelişimi için "danışman heyet" olarak eylemde bulunmak ve tekstil enformasyonunu kullanan kuruluş temsilcilerinin bu heyetin aktivitelerine katılımını teşvik etmek üzere "*Textile Information Users Council-TIUC*" (Tekstil Enformasyonu Kullanıcı Heyeti) kurulmuştur. TIUC üyeliği, tekstil enformasyonunu kullanan bireylere, onların bağlı bulundukları kuruluşlara, elyaf üreticilerine, dokunmuş kumaş üreticilerine, boya üreticilerine, kimyasal madde sağlayıcılarına, sektörde faaliyet gösteren işletmelere, yüksekokul ve üniversitelerin tekstil bölümlerine, araştırma kuruluşları ve/veya enstitülere açıktır. TIUC, aynı zamanda bibliyografik çalışmalar yapmakta ve yayımlamaktadır. 1969 yılından beri TIUC komiteleri, var olan tekstil enformasyon hizmetlerinin niteliğinin artırılması ve yeni hizmetlerin geliştirilmesi yönünde çaba göstermektedir. TIUC'un çabaları ile WTA'nın aylık konu indeksinin hazırlanması ve "*Melliand Textilberichte*

³⁹World Textile Abstracts 26(12,1994)

International" adlı Almanca derginin İngilizce çevirisinin gerçekleşmesi olası kılınmıştır.⁴⁰

Tekstil enformasyonunun kullanıcı grubu çabaları ile örgütlenmesi çalışmaları geliştirmekte olan ülkelerde de izlenmektedir. Hindistan, tekstil enformasyonunun örgütlenme çalışmalarını sistematik bir biçimde geliştirmektedir. Hindistan'da tekstil enformasyonunu örgütlenme çalışması, esas olarak NICTAS - National Information Centre for Textile and Allied Subjects (Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi) tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkede ayrıca Tekstil Enformasyonu Kullanıcıları Grubu "Textile Information Users's Group-TIUG" bulunmaktadır. Grubun kurulması için ilk kez Bombay'da bulunan SASMIRA kütüphanesi tarafından 1977 yılında bir çağrı yapılmış ve toplantı düzenlenmiştir. Toplantı, tekstil enformasyonu alanında karşılaşılan sorunları tartışmak üzere ülkedeki tekstil kütüphanecilerinin biraraya gelmesini sağladı. Yedi tekstil kuruluşu bu toplantıya kütüphanecilerini gönderdi. Bu ilk toplantıda tekstil literatürünün sağlanabilirliği, çeviri konusu, patent ve standart enformasyonu, Hint tekstil abstraktı, tekno-ekonomik verinin elde edilebilirliği vb. tartışıldı. Çözüm olarak var olan kaynakların dikkatli bir biçimde planlanması ve geliştirilmesi gereği üzerinde duruldu. Kaynaklar sınırlı olsa da daha çok işbirliği, eşgüdüm ve iletişim yolu ile sunulan enformasyon hizmetlerinin realize edilebileceği üzerinde duruldu. Böylece tekstil enformasyonunu en akılcı biçimde örgütlemek üzere belli amaç ve hedefleri taşıyan bir grubun oluşumuna ve gelecek toplantılar için bir uygulama planının hazırlanmasına karar verildi. 1978 yılında organize edilen TIUG, tekstil araştırma derneklerinin, hükümet ajanslarının, üniversitelerin tekstil bölümlerinin, tekstil işletmelerinin, ilgili enstitülerin ve tekstil endüstrisinin çeşitli alanlarında çalışmakta olan kütüphanecilerin oluşturduğu bir gruptur. Grubun amaçları, geriye dönük tarama ve güncel duyuru hizmeti sunma yönünde kapsamlı hizmetlerin geliştirilmesi, tekstil enformasyonu alanındaki gereksinimlerin belirlenmesi, deneyim ve fikirlerin değişimi için bir tartışma platformunun sağlanmasıdır. TIUG, tekstil enformasyon hizmetleri alanında meslektaşların sorunlarını

⁴⁰Shah, P.C. Ön.Ver., 144-147 ss.

tartışmak üzere de düzenli olarak toplantılar düzenlemektedir.⁴¹ Hindistan, tekstil enformasyonunu örgütlenme ve yayma konusunda gelişmiş ülkelerde yürütülen çalışmaları dikkatle izlemiş ve konu ile ilgili çalışmaları büyük bir titizlikle uygulayabilmiş bir ülkedir. Hindistan'da bulunan Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi, Tekstil Enformasyonu Kullanıcı Grubu ve pekçok tekstil araştırma derneği, ülkenin öncelikli olarak kabul ettiği tekstil sektörünün başarısı için enformasyonun hayati derecede önem taşıdığı bilincine erişmiş ve tüm çabalarını bu yöne kanallandırmıştır. Hindistan bugün dünyanın önemli tekstil ülkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Sözkonusu örgütlenme çabaları ürünlerini, kısa sürede vermiştir; aşağıda sunulan çarpıcı veriler konuyu daha iyi açıklamaktadır. Hindistan'ın 1970 yılında pamuk ve pamuk ipliğindeki ihracat oranı 57.4 dolar iken 1992'de bu oran 762.9 dolara çıkmıştır; buna karşılık aynı duruma ilişkin ülkemiz verileri 1970 yılında 185.6 iken 1992 yılında 147.9 dolar olmuştur.⁴² Hindistan pamuk ve pamuk ipliği sektöründeki ihracat girdilerini geçen 22 yıl içerisinde neredeyse 12 kat artırırken ülkemizde artış bir yana ne yazık ki düşüş yaşanmıştır. Bu bilgiler kanımızca tekstil sektörümüze gerekli mesaj ve ipuçlarını vermektedir.

Tekstil enformasyonu konusunda çok önemli olan bir başka enformasyon kanalı da *TITUS (Textile Information Treatment Users' Service)* veritabanıdır. TITUS, tekstil alanında tanıtıcıların ve abstraktların otomatik olarak çok dilli (Fransızca, Almanca, İngilizce ve İspanyolca) çevirisini ve bir tesaurusu içeren veritabanıdır.⁴³ Sisteme depolanan enformasyon, dört dilden herhangi birine otomatik olarak çevirilebilmektedir. Sistem, dillerin doğasında var olan zorluklardan kaçınmaya yardımcı olan özel bir çeviri tekniği ile çalışmaktadır. TITUS, bilimsel ve teknik metinlerin otomatik çevirisi ile sınırlandırılmıştır. Veritabanı, dilin doğru kurallarına dayalı, basit bir cümle yapısına sahiptir.⁴⁴ TITUS veritabanının içeriği, tekstil endüstrisindeki araştırmacılar

⁴¹S.R. Taggarsi, "Establishing Textile Information Users Group in India," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 69-72 ss.

⁴²United Nations, *UNCTAD Commodity Yearbook 1994* (New York: United Nations)228.s.

⁴³D. Van Bergeijk, "The Language as Information Barrier," *The Use of Information in a Changing World*, Proceeding of the Forty-Second FID Congress Held in The Hague, The Netherlands 24-27 September 1984. Ed. A. Van Der Laan ve A.A. Winters. (Amsterdam: FID, 1984), 402.s.

⁴⁴Hermann J. Zingel, "Translation System for Textile Information Treatment User's Service (TITUS)," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 151.s.

ve uygulayıcılara yöneliktir. Bundan dolayı TITUS veritabanı homojen bir yapıya sahiptir; sadece tekstil ve tekstil ile ilgili literatürü içermektedir. TITUS, 1971'den beri evrensel işbirliği üzerine kurulmuş bir veritabanıdır. Bu nedenle TITUS ağı olarak da adlandırılmaktadır. Bu ağ ilkin, tekstil abstraktlarına erişim amacıyla gerçekleştirilen bir çalışma şeklinde başlatılmıştır. TITUS, Fransa, İspanya, İtalya, Belçika, Almanya ve daha sonra İngiltere ve ABD'nin katılımı ile biçimlendirilmiştir. Tekstil veritabanı için girdiler, genellikle dile göre belli bir pay üstlenen herbir ülkenin işbirliği ile hazırlanmıştır. Sistemin merkezi, Paris yakınında French Textile Institute'de bulunmaktadır. Katılan ülkelerin tüm ilgili bilgi merkezleri arasında karşılıklı etkileşim sözkonusudur. Tekstil enformasyonu konusunda uluslararası işbirliğinin ilk ürünü olan TITUS, bilgisayar sisteminin oluşturulduğu ilk günden bu yana çeşitli gelişme basamaklarını aşarak işlevini sürdürmüştür. Bu basamakların herbiri, toplam projenin gelişme planı çerçevesinde önemli bir çalışma basamağı olmuş ve kendini daha da yenilemiştir.⁴⁵ Ulusal ve evrensel ağlar ve veritabanları aracılığıyla enformasyona doğrudan erişim sayesinde tüm konularda olduğu gibi tekstil sektöründe de enformasyonunun kullanımı giderek yüz değiştirmektedir. Bilgi ağları ve veritabanları, zaman ve uzaklık açısından sınırlılıkları ortadan kaldırmaktadır.

Tekstil enformasyonu kullanıcılarına gereksinim duydukları konularda enformasyon sağlamayı hedefleyen yukarıda anılan kuruluşlar hizmetlerini sadece kendi ülkelerindeki kullanıcılara değil yurtdışında bulunan birey ve kuruluşlara da sunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelere kendi tekstil enformasyon sistemlerini oluşturmada, bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaları fırsatını sunmaktadırlar. Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının da sözkonusu kuruluşlardan haberdar olmaları yanında onları kullanmaları ve elverdiğince çalışma stratejileri ve programları hakkında bilgi edinmeleri gerekmektedir. Çünkü sözkonusu kuruluşların çalışmaları, sadece tekstil alanında değil farklı konularda başka ülkeler tarafından geliştirilen pekçok sistem ve projeye de öncülük etmiştir. Evrensel düzeyde bilgi iletişim ve erişim amacıyla geliştirilen bilgi ağlarının günümüzdeki en gelişmiş ve yaygın kullanımlı örneği

⁴⁵Hermann J. Zingel, "International Documentation and Information: Thoughts on Present Stage in Textile Documentation," *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982* (Ahmedabad: ATIRA, 1982), 14-15ss.

Internet'tir. Internet, enformasyon teknolojisinin bugün eriştiği en üst düzeyin ürünüdür ve yansımaları tekstil sektörünü de etkilemiştir. Bu yeni olgunun, Türk tekstil sektörü için olası kullanım alanları aşağıda özetlenmiştir. Internet, tüm dünyayı kapsayan, 150'ye yakın ülkeye dağılmış ve 4 milyondan fazla bilgisayarı (host) birbirine bağlayan, 40.000'den fazla bilgisayar ağının toplamıdır. Internet 12 Nisan 1993 tarihinden itibaren ülkemizde de resmen kullanıma alınmış ve her kesimden bireyin hizmetine sunulmuştur. 1995 yılı verilerine göre yaklaşık 25-30 milyon Internet kullanıcısı bulunmaktadır. Internet üzerindeki en yararlı kaynaklardan biri, çok sayıda konu içeren ilan tahtası sistemlerinin (BBS- Bulletin Board Systems) bir toplamı olan ağ haberleri'dir (Netnews). Haber grupları, ağaç yapısında düzenlenmiştir. Bu yapıdaki her kök, bilim ve de sanat gibi bir ana konuya ayrılmıştır. Kökler de, herbiri bir konu alanını belirleyen dallardan oluşur. Internet kullanıcıları bir listeye üye olarak istedikleri konuda bilgi alabilmektedir. Liste yöneticileri periyodik bir biçimde listelerindeki üyelere toplanan bilgi paketlerini yollarlar. Internet ayrıca dünyanın en büyük elektronik posta (e-mail) ağıdır. Sistem, kullanıcılarına mesajları okuma, saklama, gönderme, sıraya koyma ve yanıtlama gibi çeşitli hizmetler vererek onların dünyanın dört bir tarafı ile haberleşmesini sağlamaktadır. Internet'in ani popülerliğinin nedeni aslında elektronik posta servislerinde sunduğu artan etkileşimli bağlantıdır. Internet'te kullanıcı kodu bulunan bir birey diğer Internet kullanıcıları ile olduğu gibi Compuserve, BITNET, MCF Applelink ve benzer posta sistemleri kullanıcıları ile de elektronik posta iletişimi kurabilmektedir. Internet'in önemli kaynaklarından bir diğeri "kütüphane katalogları"dır. Bugün Internet üzerinde 300'den fazla kütüphane katalogu bulunmaktadır. Bunlar arasında 100'den fazla derme (koleksiyon), arşiv ve araştırma kütüphanesinin kataloglarını gösteren ve 40 milyondan fazla kaydı bulunan bir veritabanına sahip Araştırma Kütüphaneleri Bilgi Ağı (RLIN) anılmaya değer bir örnektir. Internet, Amerikan Kongre Kütüphanesi'ne, Kolorado Üniversitesi'ndeki 220.000 konu başlığına, Boston, Maine ve Harvard Üniversitesi'ndeki kütüphane kataloglarına erişimi sağlamaktadır. ABD içinde istediği kitabın yerini belirleyen bir Internet kullanıcısı kendi yerel kütüphanesinden Bilgi Merkezleri Arası Ödünç Alma Programı'nı kullanarak bu kitabı ödünç alabilmektedir.⁴⁶ Kullanıcılar gereksinimlerine

⁴⁶Kürşat Çağıltay, *Herkes İçin Internet* (Ankara: TÜBİTAK, 1995), 1, 4-5 ss.; Erol Balevi,

göre, Internet'in sunduğu sayılan olanaklardan herhangi birine erişebilmektedir. Internet, firmaların bağlı olduğu müşterileri ile iletişim kurduğu, veri ve bilgi kaynaklarına eriştiği, hizmet ve ürünlerin alınıp satıldığı bir yer olma durumundadır. Internet ayrıca coğrafi olarak dağınık işletmelerin şubelerini birbiri ile etkileşimli kılmaktadır. Bu nedenle Internet, tekstil işletmeleri için de iyi bir iletişim ve bilgi kaynağı olma niteliğini taşımaktadır. Internet kanalıyla dünyanın herhangi bir yerindeki ürün ya da sağlayıcılara erişim olasıdır; bu sistem, yakın bir gelecekte endüstriyel işletmelerin reklam ve pazarlama anlayışını değiştirecektir. Bugün artık sanal şirketlerden (virtual corporation) söz edilmektedir. Sanal şirketler, bir pazar ve/veya proje süresince var olmak üzere oluşturulmuş ve çalışma bitince sona eren organizasyonlardır. Internet bu işi şimdiye dek hiçbir iletişim sisteminin yapamadığı kadar pratik hale getirmiştir. Sanal şirketlerin en önemli özellikleri geçici olması ve içinde yer alan bireylerin aynı anda birkaç sanal şirkette yer alabilmeleridir. Ayrıca firmalar, Internet'in kaynaklarından, daha önce sözü edilen, "haber bülteni"ni enformasyon kaynağı olarak kullanabilir. Örneğin Internet üzerinde bir "Çin ithalat ihracat haberleri bülteni" bulunmaktadır. Bu bültende sunulan bir olanak, firmayı Çin'deki bir ticari temsilci, bir nakliyat firması ve ve alım yapacak bir kuruluş aramaya götürebilmektedir. İlk temaslar yüzyüze görüşmeye gerek kalmaksızın sistem aracılığı ile başlatılabilmektedir. Bu tür bültenlerin yaygınlaşması ile yakın bir gelecekte elektronik yöntemlerle (elektronik posta gibi) anlaşmaların da gerçekleşmesi söz konusudur.⁴⁷ 14 Mayıs 1996'da İstanbul'da düzenlenen "Üretim Semineri"nde Bresluer, dünyanın Internet ile birlikte çok hızlı bir değişim içerisine girdiğini söyleyerek günümüzde geçerli olan MRP II, ERP ürün ve veri yönetimi, ISO 9000 gibi kavramların yerini sanal şirket, Internet üzerinde ticaret, küresel kaynak kullanımı ve çevrimiçi yatırım gibi uygulamalara bırakacağını vurgulamıştır. Artık şirketlerin ofis kurmadan Internet üzerinden iş yapmaya başladıklarını, duvarsız şirketlerin oluşturduğu işletmeye ait sayfalar (home page) ile ürün, sipariş, satış, basın bilgilerinin rahatlıkla müşteriye ulaşabildiğini belirtmiştir.⁴⁸

Internet (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1995), 16.s.

⁴⁷Tan Deniz Sarıhan. *Herkes İçin Internet* (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995), 301-306 ss.

⁴⁸BT/Haber Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi, "Geleceğin Ticareti Duvarsız Ofislerden Yapılacak." *BT/Haber Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi*, (67, 1996), 23.s.

İş hayatının her türden güncel bilgiye gereksinimi bulunmaktadır ve Internet önemli bir bilgi kaynağıdır; bu bilgilerin çoğu ücretsizdir ya da düşük bir ücrete tâbidir. Türk tekstil endüstrisi için şu an Internet'teki iş fırsatlarını keşfetmenin ve değerlendirmenin tam zamanıdır. Internet ileride dev bir pazarlama aracı olma yolundadır. Internet bilgi erişim ve iletişimi açısından önemli bir kaynak olmakla birlikte tekstil alanında hizmet sunan bir bilgi merkezi kadar ayrıntı düzeyine inmemektedir; inemez de. Örneğin bibliyografik erişim bilgilerini saptayan kullanıcının, bir bilgi kaynağının kendisine ancak kütüphaneler arası ödünç verme sistemi aracılığıyla ya da sadece kimi makaleler için tam metin hizmet veren veritabanları aracılığıyla erişimi mümkündür ancak gereksinimi duyulan tüm bilgi kaynaklarına ve yayın taraması ile "haberler bülteni" dışındaki diğer enformasyon hizmetlerine erişim henüz sözkonusu değildir. Bir başka deyişle Internet kanalıyla gereksinim duyulan veri ya da bilgiye erişilebilir ancak enformasyona erişim her zaman olası değildir. Internet konusunda değerlendirilmesi gereken bir başka nokta da, sistemin endüstriyel süreçte başarılı bir şekilde kullanımı bilgi ve uzmanlık gerektirmektedir; gelecekte bu çok daha önem kazanacaktır. Internet'te endüstri ve iş dünyası ile ilgili bulunabilecek kaynaklar hakkında fikir vermek üzere 1.Ek'te bir liste sunulmuştur.

V.6.2.2. Ülkemizde Bulunan Sistem ve Kuruluşlar :

Türkiye'de de sundukları hizmetlerle tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılamakta olan, içerdiği konular ve yöneldiği kullanıcı grubu açısından genel ya da özel amaçlı kimi kuruluşlar bulunmaktadır. Ancak sözkonusu kuruluşların ürettikleri hizmetler, ülke çapında istendik anlamda organize edilememiş, kullanıcı grubu genellikle birkaç büyük şehir çevresinde yoğunlaşmıştır. Üstelik sunulan hizmetler, araştırmada bu bölüme dek irdelenmesine çalışılan endüstriyel enformasyon gereksinimleri ile kıyaslandığında çok yüzeysel nitelik taşımakta; ancak Türk tekstil sektörünün de içinde

bulunduğu kullanıcı grubunun gereksindiği enformasyonu karşılamada geliştirilen çabalar olarak bir değer taşımaktadır. Tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerinin istendik düzeyde karşılanabilmesi için sadece bu sektör için enformasyonu örgütleme ve yayma sorumluluğunu üstlenecek ulusal bilgi merkezi ve/veya sistemine gereksinim bulunmaktadır. Ülkemizde tekstil endüstrisinin, gereksindiği enformasyonu karşılamada kullanabileceği kuruluşlar ve sundukları hizmetler, fikir vermek açısından, aşağıda özetlenmiştir. Öncelikle tekstil sektörüne hizmet üretmek için varolan ve örgütlenen kuruluşlar ele alınmış daha sonra da tüm sektörlerle yönelik faaliyet gösteren kuruluşlar değerlendirilmiştir.

Bunlardan ilki *İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB)*'dir. İTKİB, 1986 yılında kurulmuştur. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlı olarak çalışan birliklerin 800'den fazla üyesi mevcuttur. İTKİB, dört ihracatçıları birliğinin aynı çatı altında toplanmasından oluşmaktadır. Bu birlikler, İstanbul Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği, İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği, İstanbul Deri ve Deri Ürünleri İhracatçıları Birliği ve İstanbul Halı İhracatçıları Birliği'dir. İTKİB'in temel görevi İstanbul bölgesinde kurulu bulunan tekstil ve konfeksiyon ihracatçılarının ihracat işlemlerini gerçekleştirmektir. Bu amaçla kotaya tabi ve tabi olmayan ihracatın belgelerinin düzenlenmesi, bürokratik işlemlerinin yapılması, verilerinin tutulması, gümrüklerde çıkan sorunların çözülmesi faaliyetleri gerçekleştirilmekte, üyelere mevzuatta meydana gelen değişiklikler hakkında bilgi verilmekte çeşitli seminer ve eğitim programları düzenlenmekte uluslararası tanıtım ve fuar çalışmaları yürütülmekte, bunun yanı sıra sektörle ilgili araştırma-geliştirme çalışmaları yapılmaktadır. İTKİB, 10.000'e yakın ihracatçı üyesiyle, toplam ihracatımızın 1/3'ini gerçekleştiren en büyük meslek kuruluşu haline gelmiştir. İTKİB'in diğer görevleri şöylece özetlenebilir: Türk tekstil ve konfeksiyoncusunu uluslararası arenalarda temsil edip pazarlıklara katılmak, verdiği mücadeleler sonucu belirlenen kotaların dağılımını yapmak ve ihracatları takip etmek; üyelerine ihracatla ilgili bilgi ve dokümanları temin edip, ihracatçılarla sorun çıktığında yetkili kuruluşlarla temasa geçip sorunlarının çözümünü sağlamak; yerli ve yabancı uzmanların

katıldığı seminer, toplantı ve konferanslar düzenleyerek sektördeki değişiklikleri, dünya pazarlarındaki yenilikleri ve gelişmeleri duyurmak; bu yolla, ilerde çıkabilecek problemlerin önceden çözülmesine yardımcı olmak; bastırdığı bültenler, dergiler ve çeşitli yayınların yanısıra, konusuyla ilgili eğitim veren kurumları destekleyip, ihracata yönelik üretimin uluslararası standartlara uyumunu sağlamak amacıyla Kalite Kontrol ve Analiz Laboratuvarları kurarak kalitenin artmasına katkıda bulunmak. İTKİB, üyeleri ile aralarındaki bilgi akışının devamlılığını sağlamak üzere, sektörle ilgili yayınlar, alınan kararlar, düzenlenen toplantılar, yurtdışından gelen ithal talepleri vb. bilgileri içeren "sirküler" yayınlanmaktadır. Ayrıca aylık olarak Hedef dergisi ve derginin eki Hedef Pano'yu yayınlamaktadır.⁴⁹ İTKİB'in üyelerini bilgilendirme amacıyla dağıttığı "sirküler", kuruluşun Ar-Ge ve Mevzuat Şubesi tarafından hazırlanmaktadır. Sirküler, tekstil alanında düzenlenen ve düzenlenecek toplantılar, sektörle ilgili yeni yayımlanan kitaplar, yurtiçi ve yurtdışından gelen işbirliği teklifleri, mevzuat değişiklikleri, yurtdışından ülkemize gelen ithal talepleri vb. hakkında bilgiyi içermektedir. Hedef dergisinde sektörle ilgili araştırma ve tanıtım yazıları yer almakta, derginin eki Hedef Pano ise haberler yanında çok çeşitli ülkelerin ihracat ve ithalat verileri ile diğer istatistiki bilgileri içermektedir. Bununla birlikte Hedef dergisinin 1996 yılı sayılarında Hedef Pano eki bulunmamakta ve istatistiki veriler derginin son sayfasında yer almaktadır. İTKİB, tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılama bağlamında sorumluluk alabilecek düzeyde bir kuruluştur. Ancak birliklerde bilgi merkezi bazında örgütlenme bugün için sözkonusu değildir. Ulusal düzeyde sektöre enformasyon hizmeti sunmasını tasarladığımız enformasyon merkezi, tekstil ile ilgili aşağıda sunulan diğer kuruluşların da işbirliği ile İTKİB bünyesinde örgütlenebilir kanısındayız. Ancak sözkonusu oluşumu daha önce vurgulandığı gibi tekstil kullanıcılarının bilinçli davranışları ve baskıları belirleyecektir.

1976 yılında, Türkiye Giyim Sanayi'nin gelişmesi ve yükseltilmesi için gerekli ortamı yaratmak ve sektörün dayanışmasını sağlamak amacıyla kurulan *Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD)* de, iç ve dış

⁴⁹21.11.1995 Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Ar-Ge ve Mevzuat Şubesi yetkilileri ile yapılan görüşme.

pazarlara hizmet veren hazır giyim üreticilerini ve ihracatçıları bünyesinde toplamıştır. TGSD, giyim sanayiinin sorunları ve politikaları ile ilgili serbest tartışma ortamı yaratmak; sektörün sağlıklı büyümesi doğrultusunda politikalar ve faaliyetler geliştirmek; sanayiciler ile hükümet yetkilileri ve kamu kuruluşları arasında bağ oluşturmak, sektörü ilgilendiren kararlar ve mevzuat konusunda görüş ve öneriler geliştirmek ve yetkili mercilere ulaştırmak; sektörü ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası işbirliğine katkıda bulunmak; üyeler ve sektörle ilgili bilgi toplamak ve ilgililere bilgi vermek; Türkiye'den alım yapmak isteyen firmalara uygun üreticiler bulmak, üyeleri için referans olmak; uluslararası fuarlarda sektörü temsil etmek, üyelerin ve Derneğin tanınma faaliyetlerine katkıda bulunmak; seminer, konferans ve eğitim kursları düzenlemek; çeşitli konularda raporlar hazırlamak; derneğe ulaştırılan sektör ile ilgili haberleri üyeye sık sık gönderilen duyurular ile iletilmek; iki ayda bir genel üye toplantıları düzenlemek; önemli bir konunun katılımı ile bir konu çerçevesinde toplantılar düzenlemek; faaliyet raporları (iki yıllık) hazırlamak; çeşitli ülkelere üyeler için vize almak; kamuoyu çalışmalarında bulunmak; günlük sorulara cevap ve çözüm üretmek; hazır giyim sektörü ile ilgili haberleri medyada takip etmek; yabancı yayınları izlemek ve arşiv kayıtlarını tutmak; giyim sanayii konusunda dünyadaki gelişmeleri izlemek, araştırma yapmak, yayınlamak ve üyelerine duyurmak işlevlerini yerine getirmek üzere çaba göstermektedir. Derneğin üç ayda bir yayınlanan ve üyelerine ücretsiz dağıtılan TGSD Mesaj adlı bir dergisi ve iki yılda bir yayınlanan ve yurtdışında alım merkezlerine gönderilen "Turkish Clothing Manufacturers' Association Directory" adını taşıyan İngilizce üye kataloğu bulunmaktadır.⁵⁰ Derneğin bu yayını, Metropol Multimedya tarafından "Directory 96" adıyla CD-ROM ortamında üretilmiş ve pazara sunulmuştur. 300'ü aşkın firma hakkında bilgi ve yüzlerce fotoğraf ve 24 filmi içeren CD-ROM'un, TGSD tarafından uluslararası etkinliklerde dağıtımı planlanmaktadır.⁵¹ Derneğin yukarıda sayılan yoğun çalışma programına karşın bilgi merkezi bulunmamaktadır.

⁵⁰*Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği Tanıtım Kitapçığı* (İstanbul: TGSD); *TGSD Mesaj* (2, 1995), 52.s.

⁵¹BT/Haber: Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi, "Türk Tekstil Şirketleri CD'de." *BT/Haber: Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi*, (68, 1996), 34.s.

Tekstil sektörüne hizmet üretmek amacıyla örgütlenen en yeni kuruluş olma özelliğini taşıyan *Tekstil Terbiye Sanayicileri Derneği*, 1 Haziran 1994'te kurulmuştur. Tüzüğünde yer aldığı üzere Tekstil Terbiye Sanayicileri Derneği'nin başlıca amaçları şunlardır:

- Türkiye'de giderek gelişen, büyüyen ve güçlenen tekstil terbiye sanayiinin önemini ortaya koyarak sesini duyurmak, gelişmesine katkıda bulunmak ve bir dernek çatısı altında amaçlarını gerçekleştirecek dayanışma ortamını sağlamak,
- Tekstil terbiye sanayii hakkında kamu veya özel kesim tarafından alınan kararlar ile yapılan planlamalar ve uygulamalara ilişkin görüş, öneri ve tepkileri doğru yerlere, zamanında ve etkin bir biçimde ulaştırmak ve söz sahibi olmak,
- Yurt içinde ve dünyada tekstil terbiye sanayii ile ilgili gelişmeleri yakından izleyip özel ihtisas konularında toplantılar, konferanslar ve kurslar düzenlemek, sanayinin araştırma-geliştirme ve eğitim faaliyetlerine doğrudan katılmak,
- Bir demokratik kitle ve meslek örgütü olarak sanayi içi oto-kontrolü geliştirmek, üretimin ve ürünlerin kalitesinin yükseltilmesine yönelik standartları ve kontrol yöntemlerini geliştirerek üyelerin hizmetine sunmak,
- Gerçekleştirilecek yayınlar, toplantılar ve sosyal etkinliklerle sanayinin mensupları arasındaki dayanışma ve bilgi alışverişine katkıda bulunmak,
- Sanayinin en güncel konuları olan Ecotex, Ecolabel ve çevreyle ilgili konularda duyarlılığı artırmak, gelişmeleri yakından izleyerek alınacak önlemleri zamanında saptayarak uygulanmasını gözetmek,
- Avrupa ve Gümrük Birliği sürecinde ortaya çıkacak gelişmeleri izlemek ve dayanışma içinde gerekli önlemleri almaktır.⁵² Henüz kurulmuş olan bu dernekte de henüz gereksinilen enformasyonun örgütlendiği bir bilgi merkezine sahip değildir. Umuyoruz ki dernek, bilgi alışverişine katkıda bulunma hedefini gerçekleştirme amacıyla saydığı, gerçekleştirilecek etkinliklerin arasına bilgi merkezini oluşturma çabasını da ekler.

⁵²TTD Tekstil Terbiye Dergisi. "TTD'den Mektup." *TTD Tekstil Terbiye Dergisi*, (1. 1995). 5.s.

Yurtdışında tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla örgütlenmiş sistem ve kuruluşlar örnek alınarak bizde de tekstil sektörüne hizmet sunan ve aslında hepsinin de hedefleri arasında üyeleri arasında bilgi akışını mümkün kılma çabası bulunan sözkonusu derneklerin ve İTKİB'in ve burada anılmayan diğer ilgili kuruluşların (Tekstil Mühendisleri Odası gibi) biraraya gelmesi ve yurtdışında olduğu gerekli enformasyon programlarını başlatması gerekmektedir. Pekçok ülkede olduğu gibi bizde de bir "tekstil enformasyonu kullanıcıları grubu" oluşturulabilir. Bu araştırma kapsamında yürütülen survey çalışması ülkemizde potansiyel bir kullanıcı grubu olduğunu göstermiştir. Devlet tarafından da öncelikli olarak değerlendirilen tekstil sektörünün gereksindiği enformasyonun örgütlenmesi çalışmalarına devlet de destek verecektir.

Türkiye'de sadece tekstil sektörü için değil tüm endüstriyel sektörler ve ilgili diğer birey ve kuruluşlar için çok iyi örgütlenmiş bilgi merkezi ile enformasyon hizmeti sunan bir başka kuruluş da *İstanbul Ticaret Odası (İTO)*'dır. İTO'nun altyapısını 21 Nisan 1880'de Cemiyet-i Ticariye" adıyla kurulan örgüt oluşturmuştur. İTO'nun başlıca görevi, kuruluş kanunu olan 5590 sayılı kanun gereğince; mesleki disiplin, ahlak ve dayanışmayı koruyarak, mesleğin kamu yararına uygun olarak gelişmesini sağlamak, üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmaktır. Bu amaçla sürdürdüğü faaliyetler şöyle sayılabilir: Ticaret ve sanayiye ait bilgi ve istatistikleri derler, üyelerinin içi ve dış ticaret işlemlerini yürütürken gerek duydukları belgeleri (menşe şahadetnamesi, faaliyet belgesi, kalite ve yeterlik belgeleri, kapasite raporu) verir; fatura tasdiki fiyat tespiti yapar; başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını izleyerek dizin hazırlar, bakanlıklarca odalara aktarılan işleri yapar, genel ekonomik sorun ve olaylar hakkında ilgili mercilere görüşlerini bildirir, raporlar hazırlar; üyelerinin bir meslek grubu olarak ya da tek tek karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olur.⁵³ Üyelerini bilgilendirme amacıyla Oda, oldukça geniş yelpazede yayın faaliyetinde bulunmaktadır; sözkonusu yayınlar türlerine göre aşağıda sunulmuştur.

⁵³ *İstanbul Ticaret Odası Tanıtım Kitabı* (İstanbul: İTO)

- Periyodik yayınlar (her hafta yayınlanan Oda gazetesi ve üç ayda bir yayınlanan İngilizce Dergi, Dış Ticaret Bülteni, Ekonomik Rapor, Fiyat İndeksleri, Aylık Ekonomik Veriler periyodik yayınlara örnek gösterilebilir.)
- Rehberlik yayınları (Tüccar Rehberi, Küçük Sanayici El Kitabı, Vergi Rehberi vb.)
- Mevzuata ilişkin yayınlar (ithalat ve ihracat rejimleri, yabancı girişimcilere yönelik İngilizce olarak hazırlanmış ülkemiz mevzuatı bu bölüme örnek olarak gösterilebilir.)
- Seminer çalışmalarına ilişkin yayınlar (Odaca düzenlenen seminerlerde tartışılan tebliğlerin yer aldığı kitaplar)
- Makro ve mikro ekonomik konularla ilgili araştırmalar.
- Adres kitapları ve ihracat katalogları (Dış Müteahhitler Rehberi, İhracatçı Kuruluşlar Kitabı, İthalatçı Kuruluşlar Kitabı vb)
- Dış pazar araştırmaları ve ülke etütleri
- Adres kitapları ve ihracat katalogları (Dış Müteahhitler Rehberi, İhracatçı Kuruluşlar Kitabı, İthalatçı Kuruluşlar Kitabı vb)
- Broşürler (Türkiye'yi ve İstanbul'u tanıtıcı broşürler, Rakamlarla Türkiye Ekonomisi broşürleri vb.)⁵⁴

İTO, üyelerinin çeşitli ekonomik ve ticari konularda ve yürürlükteki mevzuatla ilgili gereksinim duydukları bilgiler açısından aydınlatılabilirmeleri amacıyla seminer, panel, konferans ve benzeri toplantılar düzenlenmektedir. İTO'nun bünyesinde geliştirilen *İTO Ticari Dokümantasyon Merkezi*, sektörün enformasyon gereksinimlerini karşılamada kullanabileceği önemli bir enformasyon kanalıdır. "Ticari Dokümantasyon Şubesi" adını taşıyan bilgi merkezinin amacı, Oda'nın kısa ve uzun vadede hedeflenen çalışmalarını gerçekleştirmede gerek duyduğu bilgi ve ve belgeleri derleyerek ilgililere sunmak, Oda üyelerini dünya pazarlarındaki en son gelişmelerden haberdar etmek ve iç pazar ile ilgili konularda onları bilgilendirmek, kamu ve akademik kesimden gelen araştırmacıların bilgi gereksinimlerini karşılamaktır. Bilgi depolama ve erişim hizmetlerine ek olarak SDI hizmeti sunulmaktadır; TDŞ görevlileri Şube'de toplanmakta olan bilgileri önemlerine ve güncelliğine göre Oda

⁵⁴Aynı

okurlarına ve Oda üyelerine çeşitli yollarla duyurmaktadır. Bunun için aşağıdaki işlemler yapılmaktadır:

- Yurtdışından gelen iş teklifleri bilgisayara kaydedilmekte ve Mayıs 1994'den itibaren verilen yeni bir abonelik sistemine göre, talep ve teklifler otomatik faks ile abone olan Türk firmalarına haftalık olarak gönderilmektedir. Bu hizmet ücretli olarak verilmektedir.
- Bilgi merkezine gelen bilgi ve yeni yayınların haftalık Oda gazetesinde duyurusu sağlanmaktadır.
- UN, ITC, CBI gibi uluslararası kuruluşlarda ürün bazında üyelere duyurulmak üzere gelen bilgiler, o ürün ile uğraşan üyelere Oda gazetesinde duyurulmaktadır.
- Altı ayda bir Şube'ye gelen yeni yayınları üyelere duyurmak için Açıklamalı Yayın Kataloğu hazırlanmaktadır.
- TDŞ görevlileri gelişen ticaret dünyasını yakından izleyerek, üyelerin gereksinim duyabileceği yeni bilgileri onlara nasıl duyuracakları konusunda araştırma yapmaktadır.

Bilgi merkezinin dermesinde bulunan yayınların içeriğinde genellikle dünya ülkeleri hakkında ekonomik, ticari, istatistiki bilgi; hedef ülkenin pazar durumu hakkında bilgi; ülkelerin ithalatçı, ihracatçı, imalatçı adresleri, telefon, teleks, faksları; ülkelerin gümrük ve dış ticaret mevzuatları; uluslararası ticaret hukuku; AT bilgileri ve mevzuatı; uluslararası ekonomik, mali ve ticari kuruluşların yayınları /UN, IMF, FAO, OECD, vb.); yurtiçi firma ve kurum adresleri ile Türkiye ekonomisine ilişkin bilgi bulunmaktadır. Bilgi merkezi, talep halinde, dünyadan İTO'ya gelen mal talep ve teklifleri, 1970 yılından itibaren döviz kurları, altın fiyatları, Türk standartları ve merkeze yeni gelen yayınların özetli künyeleri bilgisayar çıktısı halinde kullanıcının hizmetine sunmaktadır. Ayrıca, mevcut en son sistem mikrofış okuma ve basma cihazları ile mikrofışe depolu bilgiler sağlanabilmektedir. Dünya borsalarındaki metal, yağlı tohumlar, dünya finans ve ekonomi haberleri, hububat, altın fiyatları ve döviz kurları için dünyaca ünlü Reuter Ajansı'na (Londra) doğrudan (on-line) bağlanarak üyelere anında bilgi

verilmektedir.⁵⁵ Tüm endüstriyel işletmeler gibi tekstil işletmeleri de İTO'nun yayınları ve toplantıları aracılığıyla sundukları bilgilendirme hizmetleri yanında kuruluş bünyesinde gereksinilen enformasyonu en üst düzeyde örgütlenme çalışmalarını profesyonelce yürüten bu bilgi merkezinin sunduğu enformasyon hizmetlerinden yararlanmalıdır.

Ülkemizde endüstri ve ticaret alanında, İTO gibi üyeleri arasında bilgi iletişimini sağlama ve onları bilgilendirme işlevini görme amacıyla faaliyet gösteren bir başka kuruluş da İstanbul Sanayi Odası'dır. *İstanbul Sanayi Odası (İSO)*, 1950 yılında yürürlüğe giren 5590 sayılı Odalar Borsalar ve Odalar Birliği Kanunu'na dayalı olarak 1952 yılında kurulmuştur.⁵⁶ 5590 sayılı kanuna (Resmi Gazete 15.3.1950, 7457 sayılı) Temmuz 1995'te değişiklik getirilmiştir (Resmi Gazete 27.6.1995 tarihli 557 KHK) İTO ile benzer amaçları güden bir başka ulusal kuruluşumuz olan İSO, üyeleri arasında bilgi alışverişini sağlamak üzere "genelge"ler yayınlamakta ve yayın faaliyetinde bulunmaktadır. Türkiye Ekonomisi adlı yıllık olarak yayınlanan bir kaynağı bulunmaktadır. Ayrıca teknik işbirliği kapsamında projeler geliştirmektedir. Türkiye-Almanya Ekonomik işbirliği kapsamında Almanya ile lisans, know-how teknik işbirliği anlaşmaları gerçekleştirilmektedir. Varolan işbirliği kapsamında yakın bir gelecekte Türkiye-Almanya Sanayi ve Ticaret Odasına İSO'nun da üye olması, böylece gereksinimi duyulan bilgilerin üyelere aktarımı planlanmaktadır. Bilgi iletişimi için mesleki toplantılar düzenlemekte ve yayınlamaktadır. Kısa bir süre içinde Oda'nın üyelerine ilişkin firma profilini içeren veritabanı çalışmalarının tamamlanması hedeflenmektedir.⁵⁷

Ülkemiz sanayiinde önemli bir yeri olan, küçük ve orta ölçekli endüstriyel işletmeleri desteklemek, rekabet güçlerini artırmak amacıyla 1990 yılında 3624 sayılı yasa ile kurulan *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)* de tüm endüstriler sektörler gibi tekstil sektörü için de önemli bir enformasyon kanalıdır. KOSGEB'in bünyesinde endüstriyel kullanıcılar için üst düzeyde enformasyon hizmeti sunan bir bilgi merkezi bulunmaktadır. "KOSGEB

⁵⁵"İTO Ticari Dokümantasyon Şubesi İş Talimatı" ve İTO Ticari Dokümantasyon Şubesi Yıllık Çalışma Raporu.

⁵⁶*Onuzuncu Kuruluş Yılında İstanbul Sanayi Odası: Anılarla... 1983* (İstanbul: İSO), 5.s.

⁵⁷22.11.1995, İSO Genel sekreter danışmanı İhsan K. Akıncı ile yapılan görüşme.

Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi" adını taşıyan merkez, küçük ve orta ölçekli işletmelerin teknik, finansal ve ticari konularda gereksinim duydukları enformasyona doğrudan sanayiye uygulanabilir ve hızlı bir şekilde erişmelerini sağlama amacıyla hizmet sunmaktadır. Bilgi merkezi kompakt diskler ve bilgi ağlarından yararlanarak 100 ülkedeki 25.000.000'dan fazla firmanın ad, adres, telefon, faks, ilişki kurulacak kişi, finansman kaynakları (ciro, sermaye vb.), eleman sayısı, faaliyet alanı ve ürün listesi bilgisine erişebilmekte ve bu bilgileri gereksinim duyan kullanıcılara aktarmaktadır. Bilgi merkezi aynı zamanda kullanıcıları için, standartlara ilişkin olarak, standartlar CD-ROM'undan 170.000 Avrupa, ABD ve uluslararası standarda ait enformasyon sağlamaktadır. Merkez standart enformasyonu yanında mevzuat enformasyonuna erişimi de kullanıcıları için olası kılmakta ve bu amaçla Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi'nde yayınlanan 80 ülkeye ait kamu ihale duyurularının yer aldığı AT bilgi bankalarından yararlanmaktadır. Ayrıca AT'nun resmi gazetesini içeren CD-ROM'u kullanarak AT mevzuatı hakkında enformasyon sağlamaktadır. CD-ROM, 1952 yılından itibaren AT'na ilişkin yönergeler, komisyon kararları, yönetmelikler, hazırlık çalışmaları vd.ni içermekte ve aylık olarak güncellenmektedir. Bilgi merkezi pazarlama enformasyonuna ilişkin olarak da, firmaların yatırım yapmak istedikleri sektörler ile ilgili pazar analizleri, yurtdışında ürünlerinin pazarı olup olmadığı ve benzeri konulardaki enformasyon gereksinimlerini karşılamak için, üretim, pazarlama, ihracat ve ithalat verileri, ürünün pazarda gözlemlenen satış eğilimleri ve gelişmeleri, pazarda önemli firmaların atılımları ve girişimleri, ürün ya da pazar bazında yapılan araştırmaların özeti, ülkelerin belli bir sektörde veya bütün sektörlerde genel ekonomik durumlarını, kapasitelerini ve yatırımlarını kapsayan özet bilgileri sağlamaktadır. Bununla birlikte Avrupa Topluluğu'nun işbirliği programları aracılığı ile Türk firmaları ile teknik, ticari, finansal ve ortak yatırım konularında işbirliği/iş ortaklığı kurmak isteyen 60 ülkeden yabancı tekliflerin düzenli olarak, yaklaşık 300 iş teklifini içeren bülten ve yaklaşık 4000 iş teklifini içeren disket olarak yayımlanmaktadır. Disketteki program kullanılarak konudan, ülkeden, işbirliği türünden ve/veya faaliyet alanından arama yapılabilir. Bilgi merkezinin kullanıcılarına sunduğu "yeni ürün duyuruları"na ilişkin bir başka hizmetin kapsamında da tüm sektörlerdeki yeni ürünlerle ilgili olarak, ürünün adı, niteliği, hangi alanda kullanıldığı;

ürünü bulan firmanın, ilgili bireyin adı ve adresi, daha önce nerelerde ve nasıl denendiği türündeki bilgilere erişim mümkündür. KOSGEB Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi kullanıcıları için sunduğu üst düzeydeki enformasyon hizmetlerine ek olarak, yabancı firmalarla teknik, ticari, finansal ve ortak yatırım konularında işbirliği/iş ortaklığı kurmak isteyen firmaların Avrupa Topluluğu'nun işbirliği programlarından yararlanmasını sağlamaktadır. Söz konusu işbirliği programları çerçevesinde, *Bureau de Rapprochement des Entreprises; BRE (Avrupa İşletmeleri Yaklaştırma Bürosu)*, 427 kuruluş aracılığı ile Türk firmalarının işbirliği tekliflerini 60 ülkedeki firmalara bülten, gazete disket ve benzeri araçlar ile duyurmaktadır. *Business Cooperation Network; BC-NET (Avrupa İşletmelerarası İşbirliği Ağı)*, 37 ülkedeki 555 kuruluş aracılığı ile Türk firmalarının iş ortaklığı kurabilecekleri firmaları bilgisayar ağı desteği ile aramaktadır. İşbirliği programlarından bir diğeri Avrupa Bilgi Merkezi'dir. *Euro Info Centre-EIC (Avrupa Bilgi Merkezi)* hizmetleri 29 ülkedeki 227 kuruluş aracılığı ile yürütülmektedir. EIC projesinde, bir taraftan AT faaliyetlerinden ülkemizdeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin bilgilendirilmesi sağlanırken, diğer taraftan AT tarafından hazırlanan program ve politikaların oluşturulması için yönlendirici verilerin elde edilmesi hedeflenmektedir. EIC'nin bilgi araçları aracılığı ile, AT mevzuatı ve ilgili yönetmelikleri, tek pazar ve uygulamaları, yatırım ve projeler için kredi olanakları, eğitim ve araştırma programları, AT programlarına katılmasında işletmelere yardımcı olunması, üye ülkelerin işletmeleri ve iş dünyası ile ilgili bilgiler ve diğer bilgi hizmetlerine ulaşılmaktadır. Bütün bunlara ek olarak bilgi merkezi, EIC, BC-NET ve BRE programlarına üye 60 ülkenin yaklaşık 650 sanayi ve ticaret odası ya da KOSGEB benzeri kuruluşları ile iletişim ve bilgi değişimini sağlamak üzere bilgisayar bağlantısı kurmuştur.⁵⁸

Tüm endüstriyel sektörleri içeriğinde taşıyan, endüstriyel sektör bazında genel amaçlı bir başka kuruluş da *Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği-TÜSİAD*'dır. Derneğin amacı, Anayasamızın öngördüğü ekonomik esaslara ve Atatürk ilkelerine uygun olarak

⁵⁸Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. *KOSGEB Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi Tanıtım Kitapçığı* (Ankara: KOSGEB)

Türkiye'nin demokratik ve planlı bir düzen içinde kalkınıp çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırılmasına yardımcı olmaktır. Derneğin faaliyet alanları:

- Kalkınmanın sürükleyici sektörü olarak sanayii kabul eder ve Türkiye'de kamu kesimi de dahil, bütün sanayici, meslek, bilim ve işadamlarının demokratik hukuk devletini ve hür girişimi korumak ve güçlendirmek üzere Dernek içinde biraraya gelmelerini ve hür girişimin ülke yararlarına uygun şekilde örgütlenmesi ve gelişmesi için gerekli çalışmaları teşvik eder.
- Piyasa ekonomisi prensiplerine uygun olarak hür girişimin, ulusal ekonomi ve sosyal yapıdaki hayati önemini belirtir ve yurt kalkınmasında üzerine düşen görevi, ulusal çıkarlarımıza uygun olarak yapmasını teşvik eder.
- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın ülkemizin ekonomik gücü içinde hür dünyanın örneklerinden yararlanarak demokratik ve bilimsel çözüm yolları ile gerçekleştirebileceğine inanarak ulusal tasarrufların halka yaygın sermaye piyasasına yönelmesini teşvik eder.
- Öğretim ve eğitim sorunumuzun ön planda ele alınmasına inanarak bu alanlarda yardımcı çalışmalarda bulunur.
- Kalkınmamızın dengeli ve sosyal güvenlik içinde olması gerektiğine ve sermaye, emek ve girişimin birbirini tamamlayan ana unsurlar olduğuna inanarak işçi-işveren işbirliğinin yurt kalkınmasında en verimli ve faydalı bir yönde gelişmesine yardımcı olur.
- Yatırımları, toplum yararının gerektirdiği önceliklere, ihracatı teşvik edecek, döviz sağlayacak verimli alanlara yöneltecek ve kalkınma planlarına yardımcı olacak çalışmaları teşvik eder. Sınai kalkınmayla ilgili özel ve resmi kuruluşlarla işbirliği yapar.
- Avrupa Topluluğu üyesi olacak Türkiye'nin ticari ve sınai kuruluşlarının gerek bu toplulukta ve gerekse bu topluluk dışında rekabet gücünü temsil edecek uyarıcı ve yol gösterici çalışmalarda bulunur.
- Türk ekonomisinin güçlenmesi için sanayicilerimizin ve işadamlarının görüşlerinin alınarak kıymetlendirilmesi ve resmi makamlarca kullanılmaları için hazır bulundurulmasına öncülük eder ve sanayi bünyesinin reorganizasyonu konularında uyarıcı çalışmalarda bulunur.

- Amaç ve faaliyetleri için radyo ve televizyon, gazete, dergi, kitap, broşür gibi yayın araçlarından yararlanır; toplantılar, kurslar, seminerler, konferanslar ve kongreler düzenler.
- Halen varolan ve ileride kurulacak, yerli ve yabancı özel ve resmi kuruluşlar, ticaret ve sanayi odaları, borsalar, mesleki kuruluşlar, vakıf, dernek, birlik ve benzerleriyle doğrudan doğruya veya kendisine bağlı olarak kurabileceği kuruluşlar aracılığı ile işbirliği yapar.
- Dernek, amacına uygun faaliyetlerle ilgili olarak, gayrimenkule tasarruf eder.
- Ekonomik araştırma konularını içeren bir vakıf kurar.
- Amaç ve faaliyetlerini güçlendirmek üzere aynı amaçla kurulan sanayici ve işadamları dernekleri ile duruma göre federasyonlar ve konfederasyonlar oluşturabilir.⁵⁹

Dernek, özellikle yayınladığı bilgi kaynakları ile bilginin paylaşımı ve kullanımı sürecine katkıda bulunmaktadır; aynı zamanda dernekte bilgi merkezi bazında örgütlenme sözkonusudur. Ancak TÜSİAD gibi büyük ve olanakları geniş olan bir dernek, kanımızca genel anlamda endüstriyel enformasyon konusunda olabileceği gibi ülkemiz için öncelikli sektör olan tekstil sektöründe gereksinilen enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı için yurtdışında bulunan ilgili sistemi ve kuruluşların da işbirliğini alarak öncü projeler geliştirebilir; dernek bu türden çalışmalarını üstelenerek ya da destekleyerek ülke yararına çok önemli bir işi gerçekleştirmesi yanında yurtiçi ve yurtdışındaki prestijini de artırabilir. Çünkü içinde yaşadığımız çağ enformasyon çağıdır ve enformasyon bugün hem güç hem de prestij unsurudur.

Türk tekstil sektörü için enformasyon kanalı olma niteliğini taşıyan ulusal kuruluşumuz *İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)* da, Avrupa Topluluğu konusunda Türk iş dünyasını temsil etmektedir. Kar amacı gütmeyen İKV, 1965 yılında, İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Sanayi Odası'nın önderliğiyle, Türk iş dünyasını Avrupa Birliği konusunda daha iyi bilgilendirmek amacıyla kurulmuştur. İKV'nin, 1984 yılından itibaren,

⁵⁹TÜSİAD Tüzüğü: 1 Ocak 1995 İtibariyle (İstanbul: TÜSİAD, 1995), 3-5 ss.

Brüksel'de bir temsilcilik bürosu bulunmaktadır. Kuruluş statüsü çerçevesinde, İKV'nin hedefleri şunlardır:

- Türk Anayasasının temel ilkeleri çerçevesinde, Türkiye'nin genel ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmak,
- Vakfın ana amacına yönelik olarak, Türkiye'nin dış ülkeleri ekonomik gruplaşmalar ve özellikle Avrupa Birliği ile olan ilişkilerini geliştirmek için gerekli çalışmaları yapmak;
- Türk kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla seminerler, konferanslar, paneller ve benzeri toplantılar düzenlemek;
- İKV'nin hazırladığı ve uzman kuruluşlara hazırlattığı çalışmaları yayınlamak;
- Yurtiçinde ve yurtdışında iş dünyası içerisindeki işbirliğini ve eşgüdümü sağlamak;
- Yurtdışında Türkiye'nin tanıtımını yapmak.

İKV, kuruluşundan itibaren, yaklaşık 400 araştırma ve inceleme yayınlamış, Türkiye'de ve dışarıda birçok seminer, panel ve konferans düzenlemiştir. İKV, ayrıca, Avrupa Birliği'ni, Türkiye ile ilgili politik ve ekonomik konularda bilgilendirmekte ve Türk kültürünün tanıtımını yapmaktadır. İKV, iki yıl için seçilen, bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilir. İKV'nin AT ve Türkiye-AT ilişkileriyle genel ekonomik konuları kapsayan bir kütüphanesi bulunmaktadır. Başlangıçtan beri Topluluk Komisyonunun ve Uluslararası Ekonomik ve İşbirliği Kalkınma Teşkilatı (OECD)'nin yardımıyla kurulan kütüphane giderek zenginleştirilmiş, bugün AT konusunda ülkemizde bulunan resmi referans kütüphanelerinden biri olarak tanınmıştır ve AT'nin Türkiye'deki resmi depoziter kütüphanelerinden biridir ve en eskisidir.⁶⁰

Tekstil enformasyonu kullanıcılarının gereksinimlerini karşılamada hizmet alabilecekleri bir diğer ulusal kuruluşumuz da *Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticareti Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB)*dir. TOBB, Türkiye'nin ekonomik durumu hakkında incelemeler yapma ve rapor hazırlama, hükümet tarafından verilen görevleri yapma, TBMM

⁶⁰İktisadi Kalkınma Vakfı. *İktisadi Kalkınma Vakfı Tanıtım Kitapçığı* (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı), 15.s.

komisyonları ve Bakanlıklarca istenen bilgi ve görüşleri verme, Oda ve Borsaların kendi aralarında ya da bir Oda ile Borsa arasında çıkan anlaşmazlıkları çözme, yabancı ülkelerdeki Ticaret Odaları ve Borsalarının yayınlarını inceleme ve yararlı görülenlerini Türkçeye çevirme işlevlerini yerine getirmektedir.⁶¹ Özel sektörün yasal üst kuruluşu olan TOBB, ülke yararına ve özel sektör adına yürüttüğü çalışmalarında çağdaş teknoloji ve yöntemlerin kullanılmasına da öncülük etmektedir. Bu doğrultuda 1986 yılında kuruluş bünyesinde bir Bilgi İşlem Merkezi (BİM) kurulmuştur. 1996 yılında organizasyon şemasında yapılan bir değişiklik ile BİM ile kuruluşun kütüphanesi tek birim altında örgütlenmiş ve kullanıcıların enformasyon gereksinimlerini karşılamaya yönelik gösterdikleri çabaları etkileşimli halde sürdürmeye başlamışlardır; böylece diğer kuruluşlarda da aynı çağdaş yaklaşımın benimsenmesi için de çok iyi bir örneğin oluşumunu sağlamışlardır. TOBB bünyesinde gerçekleştirilen sözkonusu organizasyon şemasındaki değişiklik ile Bilgi Hizmetleri Dairesi'ne bağlı olarak Veritabanları ve Bilgi Erişim Müdürlüğü, Kütüphane ve Belge Erişim Müdürlüğü ve Bilgi ağları ve İş İmkanları Müdürlüğü, endüstriyel kullanıcıların gereksindiği enformasyonu karşılamada ortak hedefler doğrultusunda etkileşimli biçimde faaliyet göstermektedir; bir başka deyişle yeni organizasyon şeması ile kuruluşun sunduğu hizmetler sistemi yaklaşımı ile değerlendirilir kılınmıştır. Sözkonusu oluşum, çağdaş yaklaşımın ürünüdür. Bilgi Hizmetleri Dairesinin kullanıcılara sunduğu enformasyon hizmetleri aşağıdaki başlıklarda toplanmaktadır:

- TOBB'nin ekonomik politikaların belirlenmesine destek verecek görüşlerine ve yapılacak araştırmalara esas olacak bilgilerin derlenmesi
- Üretim, ithalat ve ihracat ile ilgili bilgi üretilmesi
- Üretilen bilgilerin Oda ve Borsalara iletilmesi
- Gelişmiş ülkelerdeki bilgi kaynaklarına erişilmesi
- TOBB tarafından üretilen bilgilerin gelişmiş ülkelere iletilmesi
- Gelişmekte olan ülkelerle, özellikle İslam ülkeleri ile Elektronik Bilgi Değişim Ağı oluşturma

⁶¹Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Entitüsü, *Devlet Teşkilatı Rehberi 1988* 1. Kitap (Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi, 1988), 632-633 ss.

- Türkiye'deki üretici, ithalatçı, ihracatçı ve yabancı sermaye şirketleri ünvan, adres, telefon, teleks, faks, ürün ve faaliyet kolları, çalıştırdığı insangücü hakkında bilgi
- Türkiye dış ticareti ve uluslararası ticarete ilişkin ayrıntılı istatistiki değerlendirmeler
- Uluslararası ihaleler, iş teklifleri, know-how, lisans ve işbirliği önerileri hakkında bilgiler
- Sanayileşmiş ülkelerdeki firmalar hakkında ayrıntılı bilgiler
- İstihdam, çevre, enerji ve benzeri konularda yapılan araştırma ve projeler hakkında bilgi
- Teknoloji, tıp, kimya, sanayi, biyoloji, teknoloji gibi konularda en son araştırma ve gelişmeler hakkında bilgiler

TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi, yukarıda sunulan enformasyon hizmetlerini yerine getirme sırasında UN-ITC (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Merkezi, ECHO (Avrupa Toplulukları Enformasyon Hizmetleri Merkezi), Data-Star, Pergamon, ESA-IRS (Avrupa Uzay Ajansı) gibi kuruluşların doğrudan erişimli (online) veritabanlarından ve Thomas Register (ABD) CD-ROM veritabanından yararlanma yanında kendi bünyesinde geliştirdiği veritabanlarını da kullanmaktadır. Kuruluşun geliştirdiği veritabanlarının içeriğini şu konular oluşturmaktadır:

- Kapasite raporu yaptıran yaklaşık 25.0000 sanayici firma ve 120.000 sermaye şirketinin (anonim, limited) ünvan, adres, telefon, faks, teleks, çalışma alanlarının büyüklüğü, sermaye, personel durumları ve ürettiği ürünler
- Yaklaşık 15.000 fiili ithalatçı ve ihracatçı firmanın ünvan, adres, telefon, teleks, faks ve ithal/ihraç ürünleri
- Yıllar ve aylar itibari ile ithalat ve ihracatımızın mal, ülke, miktar, TL ve \$ değerleri
- TOBB üyesi 288 Oda ve Borsanın adres, telefon, teleks, faks bilgileri, Yönetim Kurulu ve meclis üyelerinin adresleri
- Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermaye şirketlerinin ünvan, adres, yabancı sermaye oranı, kaynak ülke, telefon, faks, teleks bilgileri
- Türkiye tır taşımacılığı ve firmalarına ait detaylı bilgiler

- Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımlanan firmalar, sermaye artırım, fesih ve tasfiyeler, statü değişiklikleri
- Borsalar arasında güncel fiyat haberleşmesini ana bilgisayara bağlı monitörler aracılığıyla takip edebildikleri kotasyona dahil madde fiyat hareketleri.⁶²

Her türlü madde ve mamuller ile usul ve hizmet standartlarını hazırlamak amacıyla kurulan ve endüstri de dahil olmak üzere tüm sektörlerde hizmet üreten bir başka ulusal kuruluşumuz, *Türk Standartlar Enstitüsü (TSE)*, 16 Ekim 1954 tarihinde Türkiye Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları Birliği bünyesinde kurulmuş ve çalışmalarını bugüne dek sürdürmüştür. TSE, 22 Kasım 1960 tarihinde 132 sayılı kanun ile bugünkü tüzel kişiliği haiz, özel hukuk hükümlerine göre yönetilen bir kamu kurumu niteliğini kazanmıştır. Enstitü'nün ilgili olduğu Bakanlık Başbakanlıktır. Yalnız Türk Standartları Enstitüsü tarafından kabul edilen standartlar "Türk Standardı" adını alır. TSE'nin temel görevi ulusal düzeyde standart hazırlamak ve/veya hazırlatmak, uluslararası düzeyde geçerliliği olan standartları izlemek ve yurtdışında bulunan standartlar ile ilgili kuruluşlarla etkileşimde bulunmaktır.⁶³

TSE, Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO) ve Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC)'nin tam üyesidir. Bu sıfatıyla uluslararası standart çalışmalarında Türkiye'yi temsil etme yetkisine sahip tek kuruluştur. Enstitü, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN)'nin ve Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesinin (CENELEC) üyesidir. Bundan başka Enstitü, yine üyesi olduğu Avrupa Kalite Kuruluşu (EOQ), Dünya Ambalaj Organizasyonu (WPO), Uluslararası Ticaret Odaları (ICC), Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), Dünya Gıda Teşkilatı (FAO), ISO'nun politika geliştirme Komitelerinden Uygunluk Değerlendirme Komitesi (CASCO), Tüketici Politikaları Komitesi (COPOLCO), Geliştirme Komitesi (DEVCO), Enformasyon Komitesi (INFCO) ile Genel Standardizasyon Prensipleri Komitesi (STACO)'nin faaliyetlerine aktif olarak katılmaya devam etmekte ve bu kuruluşların düzenlemiş oldukları

⁶² Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticareti Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, *TOBB Bilgilendirme Hizmetleri Tanıtım Broşürü* (Ankara: TOBB)

⁶³ Türk Standartlar Enstitüsü, *Türk Standartlar Enstitüsü Tanıtım Kılavuzu* (Ankara: TSE, 1994), 1-2 ss.

çeşitli toplantı ve sempozyumların ülke çapında duyurusunu yapmakta ve gerektiğinde bu toplantılara heyetlerin gönderilmesini sağlamaktadır.⁶⁴

Günümüzde karar verme aşamasında olan yöneticilerin seri ve etkin kararlar verebilmelerini sağlamak için gereksinim anında istenilen bilgilerin zamanında ve doğru olarak temin edilmesi gerekmektedir. Böyle bir çalışmanın ancak bilgisayar destekli ve olabildiğince otomatize edilerek gerçekleştirilmesini, yönetimin gereksinim duyacağı bilgilere hızla ve doğru olarak erişilmesini temin etmek, karar vericilerin kararlarının sağlam ve uygun verilere dayandırılmasını sağlamak, hizmetlerin genel kalitesinin geliştirilmesine ve yükseltilmesine katkıda bulunmakla görevlendirilen Bilgi İşlem ve Enformasyon Daire Başkanlığı bu temel görevler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir. Standart, standardizasyon, patent ve ilgili konularda sanayicilere, araştırmacılara ve diğer şahıslara aşağıdaki alanlarda teknik enformasyon hizmetleri verilmektedir.

- CD-ROM ile verilen teknik enformasyon hizmetleri: Halen OG/PLUS ve PATENT HISTORY kompakt diskleri ile ABD'de tescil edilmiş olan 5 milyonu aşkın Amerikan patenti hakkında bibliyografik bilgilerin araştırılması, derlenmesi ve istek sahibine iletilmesi hizmeti sürdürülmekte ve bu hizmet haftalık olarak günclenen kompakt diskler ile desteklenmektedir. Söz konusu araştırmalar sonucunda tam metni istenilen patentler, TSE İstanbul Bölge Müdürlüğü'ndeki *Patent Merkezi*'nden sağlanarak gereksinim duyan birey veya firmalara ulaştırılmaktadır. Buna ek olarak Avrupa Patent Ofisi ile yapılan anlaşma gereği Avrupa patentlerinin de bilgileri kompakt disklerde sağlanmış ve bu konuda hizmet vermeye başlanmıştır.⁶⁵

PERINORM CD-ROM'u ile, ISO, IEC gibi Uluslararası standartlar, CEN/CENELEC tarafından yayınlanan Avrupa Topluluğu standartları (EN) gibi bölgesel standartlar ve Almanya, Fransa, İngiltere, Avusturya, İsviçre ve Hollanda gibi ülkelere ait, uygulamadaki bütün ulusal standartlar ve bu standartlara ait teknik regülasyonlar hakkında bibliyografik bilgiler kompakt diskler üzerinde yapılan araştırmayla çok

⁶⁴Aynı. 21.s.

⁶⁵Aynı. 23.s.

kısa bir sürede sağlanarak teknik enformasyon hizmetleri verilmektedir. Yurtiçi ve yurtdışındaki sanayi kuruluşlarından gelen talepler üzerine, Amerikan ve Avrupa patentleri ile yabancı standart konularına ek olarak, yürürlükteki Türk standartları ve enstitü ile ilgili her türlü gelen soru ve istekler, oluşturulan ve sürekli güncellenen Standartlar Veritabanı ve çeşitli enformasyon teknolojisi uygulamaları kullanılarak cevaplandırılmaktadır. Ayrıca enformasyon hizmetleri aboneliği çerçevesinde enstitünün abonesi olan kişi ve firmalara konularıyla ilgili olarak yukarıda sözü edilen tüm hususlarda aylık bilgi gönderilmesi faaliyeti de devam etmektedir. Bilgi İşlem ve Enformasyon Daire Başkanlığı'nın danışmanlık hizmetleri vermeye yönelik çalışmalara başlaması amacıyla, İngiliz Standartlar Kuruluşu (BSI) bünyesinde bulunan THE (Technical Help to Exporters) bölümü ile yapılan anlaşma çerçevesinde İhracatçıya Teknik Yardım (İTY) hizmetlerinin verilmesi için gerekli altyapı hazırlanmış ve çalışmalara başlanmıştır. Enstitüce gerçekleştirilen hizmetlerde verimliliğin artırılması, standart hazırlama faaliyetlerinde uluslararası ve yabancı ulusal standartlara veya standart niteliğindeki teknik dokümanlara hızla erişilmesi, belgelendirme ve kalite kontrolü çalışmalarında bilgilerin doğru, ve hızla elde edilmesi, raporların düzenlenmesi, GATT Standart Kodu Anlaşması gereği olarak standartlar ve standart niteliğindeki teknik dokümanlar hakkında hızla doğru bilgi verebilecek danışma merkezinin oluşumu tamamlanmıştır. ISO Enformasyon Ağının (ISONET) bir unsuru olarak Enstitüye yöneltilecek soruların hızla yanıtlanabilmesi olanaklarının yaratılması amacıyla başlatılan TSE Otomasyon Projesi çerçevesinde, Enstitü gereksinimlerine yanıt verebilecek ve bahsedilen faaliyetlerin daha aktif olarak yürütülmesine olanak sağlamak amacıyla kurulan Bilgi İşlem Merkezi çalışmalarına devam etmektedir. Merkez ve Taşra Teşkilatları arasında hızlı ve etkin bir bilgi iletişiminin sağlanabilmesi için TSEnet (Türk Standartları Enstitüsü Bilgisayar Ağı) çalışmaları hızlı bir şekilde sürdürülmektedir. Şu anda Bilgi İşlem ve Enformasyon Daire Başkanlığı'ndan X.25 Turpak hattı kullanılarak hem modemle ve hem de ODTÜ'deki INTERNET'e bağlanılıp yurtdışındaki standart ve patentlerle ilgili bilgi bankalarıyla doğrudan (online) bağlantı yapılmaktadır. TSE Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü bugün zengin araştırma materyali ve yayın dermesi, danışma, fotokopi ve satış hizmetleri ile

Türkiye'nin en geniş bilimsel ve teknolojik araştırma merkezlerinden birisi olma durumunda olan bir araştırma kütüphanesidir. Bu merkezde her türlü bilimsel ve teknik haberleşmenin, en seri ve verimli şekilde gerçekleştirilmesine çalışılmaktadır. Ülkemizde uygulama alanları gün geçtikçe artan, halka açık olan Enstitü Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi kamu ve özel kuruluşlar ile diğer ilgililerin ihtiyaçları olan standartları sağlamakta ve 26 farklı dilde yaklaşık 600.000 adet standart, standart nitelikli dokümanı bünyesinde bulundurmaktadır. Bunların dışında dermede kitaplar, süreli yayınlar, el kitapları, sözlük, ansiklopedi, bibliyografya, rehber, katalog gibi başvuru kitapları, istatistikler, ekonomik göstergeler bulunmaktadır. Müdürlük, yabancı standart satışları ile Türk sanayicisine ihracatını yapacakları ürünlerde yabancı ülkelerin aradığı şartları standartlar yoluyla sağlamaktadır. TSE, bütün bu çalışmaları dışında fuarlar ve sergiler düzenlemekte; yurtiçi ve yurtdışındaki standardizasyon ile ilgili gelişmeleri aktaran, ekonomik ve teknik gelişmeler hakkında bilgi veren "STANDART Ekonomik ve Teknik Dergi"yi (aylık), TSE'den belge alan firmaların ve mamullerinin kamu ve özel sektör satınalma yetkililerine tanıtmak amacıyla "Satınalma Rehberi"ni; kabul edilen Türk standartlarını tanıtmak ve ilgililerin faydalanmalarını sağlayabilmek amacıyla "Türk Standartları Kataloğu"nu yayınlamaktadır. Ayrıca video, film, fotoğraf arşivi meydana getirilerek, çeşitli faaliyetlerden görüntüler özellikle basın ve yayın kuruluşlarının hizmetine sunulmaktadır. Standardizasyon fikrinin geniş kitlelere yayılması ve tüketicinin bilgilendirilmesi amacıyla kompozisyon, karikatür, afiş vb. yarışmalar düzenlenmektedir.⁶⁶

Tüm endüstriyel kullanıcılar gibi tekstil enformasyonu kullanıcılarının da patent enformasyonu gereksinimini karşılayan TSE bünyesinde İstanbul'da hizmet sunan Patent Merkezi yanında Sanayi Bakanlığı bünyesinde hizmet sunan bir başka birim de eski adı ile Sınai Mülkiyet Dairesi yeni adı ile *Türk Patent Enstitüsü*'dür. Sınai Mülkiyet Dairesi, 24 Haziran 1994 tarih ve 21970 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Türk Patent Enstitüsü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile Türk Patent Enstitüsü adını almıştır.⁶⁷

⁶⁶Aynı. 25-26 ss.

⁶⁷Uğur G. Yalçın vd. *Türk Patent Enstitüsü* (Ankara: TPE, 1996), 1.s.

Ankara'da hizmet sunan Enstitü'nün Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi'nde bulunan PATARA adını taşıyan veritabanından 1975'ten bu yana ülkemizde alınan patentlere erişim mümkün olduğu gibi ABD, Avrupa ve Japonya'da alınan patentlere de CD-ROM veritabanları aracılığıyla erişilebilmektedir. Bilgi merkezinde kullanıcıların hizmetine sunulan CD-ROM veritabanlarının taşıdığı ad ve içerdikleri yıllar aşağıda sunulmuştur:

- European Patent Office (Avrupa Patent Ofisi)'in CD-ROM'u (1978-1995)
- Japanese Patent Office (JPO) PAJ/ CD-ROM (1976-1993 yılları arasında kapsamaktadır. CD-ROM, 70'den fazla ülkeye ait yaklaşık 3.6 milyon patenti içermektedir.
- US Department of Commerce Patent & Trademark Office'in CD-ROM'u (1969-1996)⁶⁸

Görüldüğü üzere, ülkemizde tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksindikleri enformasyonu karşılamada kullanabilecekleri bilgi merkezleri ve/veya sistemleri bulunmaktadır; ancak sözkonusu merkezler arasında organik bir bağ bulunmamaktadır. Bunun yanında araştırma kapsamında yürütülen survey verilerine göre, kullanıcıların büyük bir çoğunluğu enformasyon gereksinimlerini karşılama yönünde hangi bilgi merkezlerini kullanabileceği bilgisinden de yoksundur. Sektörde enformasyon akışının en üst düzeyde sağlanabilmesi için ilgili bilgi merkez ve/veya sistemlerinin sistem yaklaşımı anlayışı ile var olma nedenlerini yeniden sorgulamaları ve hedef kitleye erişim için daha iyi örgütlenme yollarını aramaları gerekmektedir. Ancak bu istendik oluşumu, sunulan hizmetlere talep duyma ve onlardan optimum düzeyde yararlanma bilincine erişmiş kullanıcı grubunun baskıları ve tercihleri ile belirleyecektir.

V.7. ENFORMASYON TEKNOLOJİSİ

Enformasyon teknolojisi, metinsel, sayısal, resimli ve sesli enformasyonun sağlanması, işlenmesi, depolanması ve yayımını içeren genel bir terimdir. Bu terim, bilgisayar ve uziletişim teknolojisinin

⁶⁸TPE Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi sorumlusu Fatoş Gür Akınoğlu ile 23 Mayıs 1996 tarihinde yapılan görüşme.

mikroelektronik tabanlı bileşimine bağlı sistemler ile sınırlandırılmaktadır.⁶⁹

Enformasyon teknolojisi, çok yalın bir ifade ile bilgisayar ve uziletişim araçlarının bileşkesidir. Enformasyon teknolojisinin ürünleri endüstriyel işletmelerde endüstriyel sürecin her aşamasına girdiği gibi endüstriyel işletme ve/veya sektör bazında gereksinilen enformasyonu örgütlenme ve yayma sorumluluğunu üstlenen bilgi merkezi tarafından da yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Ancak bilgisayar başta olmak üzere enformasyon teknolojisinin ürünlerini bilgi merkezinde kullanmadan önce, Sayın Baysal'ın dikkat çektiği şu soruların enformasyon hizmeti sunan kütüphaneci ya da enformasyon uzmanlarınca yanıtlanması gerekmektedir: Kullanıcıya ne tür elemanlarla, kaçta mal ederek, ne gibi hizmetlerde bulunuyorum? Bu sorunun gerçeklere uygun yanıtı verildikten sonra ikinci bir soruya yanıt aranabilir: bilgisayar kullanarak işlerimi daha az elemanla, daha az para harcayarak, daha yeterli bir biçimde yapabilir miyim?⁷⁰ İkinci aşamadaki soruya getirilen yanıt "hayır" ise, bilgisayar ve enformasyon teknolojisinin diğer ürünlerinin bilgi merkezinde kullanımı istenilen düzeyde başarı sağlamayacaktır. Bu nedenle enformasyon teknolojisinin, bilgi merkezi için, amaç, gereklilik ve zamanlılık açısından uygunluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Değişimin ivme kazandığı çağımızda endüstriyel işletmelerin içinde bulundukları koşullara uyum sağlaması ve müşteri isteklerine hızla yanıt vermesi gerekmektedir. Ayrıca gereksinilen bilgiye erişme ve kullanma sürecini sağlıklı yaşayan kuruluşlar ve/veya işletmeler, sektörde gerçek gücün temsilcisi olmaktadır. Bu nedenle enformasyon hizmetlerinin "çok daha sağlıklı, hızlı ve güvenilir bir biçimde verilmesini"⁷¹ olası kılan bilgisayarların, özellikle mikrobilgisayarların kullanımı endüstriyel alanda da bilgi akışının en üst düzeyde gerçekleşmesini mümkün kılmıştır. Böylece yalnız endüstriyel işlemlerle ilgili olarak değil, endüstriyel enformasyonun depolanması ve erişimi aşamasında da bilgisayar ve

⁶⁹Pyrietherch, 1990, Ön.Ver., 338.s.

⁷⁰Jale Baysal, "Türkiye'de Kütüphane'de Bilgisayar Kullanmanın Temel Sorunları," *Kütüphane Enformasyon Arşiv Alanında Yeni Teknolojiler ve TÜRKMARÇ Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1991), 15.s.

⁷¹Mustafa Akbulut, "IBM DOBIS/LIBIS Sistemi: Bir Üniversite Uygulaması," *Prof.Dr. Osman Ersoy'u Anmağın* (Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1990), 3.s.

bilgisayar teknolojisi ürünlerinin önemi gündeme gelmiş ve endüstriyel işletmelere enformasyon teknolojisinin ürünleri yoğun bir biçimde girmeye başlamıştır. Bilgisayara dayalı doğrudan erişimli veritabanları, CD-ROM veritabanları, teleteks, videoteks, uzman sistemler, elektronik doküman teslimi (electronic document delivery), elektronik veri değişimi (electronic data interchange-EDI), telekonferans, elektronik yayıncılık, elektronik dergiler vb. enformasyon teknolojisinin ürünleri arasında bulunmaktadır. Enformasyon teknolojisinin ürünleri ile, tüm alanlarda olduğu gibi, tekstil işletmelerinde de daha zamanlı, yerinde ve yeterli enformasyona erişim olanağı yaratılmıştır. Enformasyon teknolojisi sadece bu niteliklere sahip enformasyona erişimi sağlamakla kalmamakta gereksinilen enformasyonu depolama ve yayma faaliyetlerinin daha düşük maliyetle gerçekleşmesi ve daha geniş kitlelerce kullanılabilirliğini de mümkün kılmaktadır.

Bugün pekçok tekstil firması, modern enformasyon ve iletişim teknolojisinin kendileri için son derece yararlı olabileceği inancındadır. Bu inancı taşıyan tekstil firmaları, enformasyon teknolojisi ürünleri sayesinde zamanın indirgendiği, günlük işlemlerin rasyonelleştiği ve karar verme sürecinin daha çok nitelik kazandığı görüşünü savunmaktadır. Bununla birlikte bu teknolojilerin kullanımı için işletme ve/veya kuruluşun mevcut yapısı ve işlemlerin en üst düzeyde gerçekleşmesi, ön koşul durumundadır.⁷² Bir başka deyişle endüstriyel sistemde tüm alt parçaların hedef doğrultusunda birbiriyle uyumlu ve etkileşimli çalışması, sistemde herhangi bir aksamının var olmaması gerekmektedir. Endüstriyel yapı ve süreç itibarıyla aksayan bir sistemde enformasyon teknolojisinin kullanımı, özellikle zaman ve maliyet açısından, yarar yerine zarar getirebilir.

Doğrudan (online) ya da doğrudan olmayan (offline) erişimli veritabanları, enformasyon teknolojisinin en önemli ürünlerindendir. Endüstriyel işletmelerin gelecekteki başarısının pazar konusunda erişilebilen zamanlı ve güncel enformasyona bağlı olacağı, bununla birlikte üretimin çapı genişledikçe pazar hakkında doğru ve güncel enformasyona

⁷²Walter P.J. Droege ve F. Arnulf Fleischer. "Corporate Reengineering and Organisational Change in the Textile and Clothing Sector." *Textile Outlook International*, (57, 1995), 104.s.

erişimin güçleştiği üzerinde durulmaktadır. Bundan dolayı konuya ilişkin veritabanlarının oluşumu ve kullanımı giderek önem kazanmaktadır.⁷³

Tekstil sektöründe bilgisayara dayalı veritabanları, işletme ve/veya kuruluş içerisinde geliştirilebileceği gibi yerel, bölgesel, ulusal ya da evrensel düzeyde ticari amaçlı ya da kamu yararına hizmet sunan veritabanlarından yararlanılabilir.

1991 yılında ABD'de Deloitte & Touche adlı kuruluş tarafından tekstil firmaları bazında enformasyon teknolojisi kullanımına yönelik bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışması yürütülmüştür. İlgili survey araştırması, daha önce iki kez gerçekleştirilen aynı konulu çalışmanın tekrarıdır. Araştırma sonunda tekstil işletmelerinde enformasyon teknolojisinin kullanılabilirliği açısından, daha önce yapılan araştırmalara oranla, istendik düzeyde bir ilerlemenin kaydedilmediği görülmüştür. Kullanıcı araştırmasına katılanların %60'ı satıştan elde ettikleri gelirin %1'ini ya da daha azını enformasyon hizmetlerine harcamaktadır. İşletmelerin %10'unda bu oran %1.5'un üstündedir. Daha önceki çalışmalardan farklı olarak bu kez tekstil firmalarının ileri enformasyon teknolojisi ürünlerini kullanmayı planladıkları dikkati çekmiştir. Örneğin %31 oranında işletmelerin gelecek üç yıl içinde bir ilişkisel veritabanı yönetim sistemi"ni geliştirmeyi planladıkları saptanmıştır. Bu çalışmada ayrıca tekstil üreticilerinin enformasyon teknolojisi ürünlerini bir yönetsel araç olarak kullandıklarını da ortaya konmuştur. 1991 yılında yapılan bu araştırma, tekstil işletmelerinde rekabet durumunu iyileştirmek için teknoloji kullanımı, üretim sürecini geliştirmek, bilgisayarlaşmak ve uygulamalar açısından küçük bir gelişme olduğunu göstermektedir. Tekstil işletmelerinin gereksinimlerini, tekstil kullanıcıları için yazılım üreten firmalar, onlar kadar iyi belirleyememektedir. Bu nedenle olanaklar elverdiğince tekstil işletmelerinin kullanacakları yazılımları ve veritabanlarını kendilerinin geliştirmesinin daha başarılı sonuç verebileceği üzerinde durulmaktadır.⁷⁴ Deloitte & Touche, "enformasyon teknolojisi kullanıcı incelemesi" araştırmasının beşincisini 1993 yılında

⁷³Robin Anson, "Growing Job Opportunities in West European Clothing- But Only For Some." *Textile Outlook International*, (62, 1995), 5.s.

⁷⁴Textile World, "U.S. Textiles is Slow Implementing Info Systems," *Textile World*, 142(1, 1992), 81-82 ss.

gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre ABD tekstil firmaları işlerindeki rekabet ve güç için enformasyon teknolojisi ürünlerinin hayati değer taşıdığı inancını hâlâ sürdürmektedir. Bununla birlikte işletmelerin enformasyon teknolojisi harcamaları artış göstermiştir. 1993'te araştırmaya katılan tüm tekstil firmalarının %51'inden fazlası, büyük ölçekli tekstil firmalarının da %66'dan fazlası enformasyon sistemleri için ayırdıkları bütçenin arttığını belirtirken yalnızca %11'i harcamalarını azaltmıştır. Katılımcıların %12'sinden fazlasında enformasyon sistemine yapılan harcama %10'un üzerinde artış göstermiştir. Bununla birlikte bu artışa karşın tekstil işletmeleri, enformasyon sistemleri için yaptıkları harcamayı ölçülü bir şekilde sürdürmektedir. Hâlâ firmaların %63'ü 1993'teki satışlarının yaklaşık %1'ini enformasyon sistemlerine ayırmıştır. İşletmelerin %65'i satışlarının %1'den azını "Yönetim Enformasyon Sistemi"ne (Management Information System-MIS) harcamıştır. Büyük firmaların %60'ının YES için bütçe ayırması, onların enformasyon sistemlerinin yararlarını ne derece kabul ettiklerinin göstergesidir. Tekstil işletmelerinin %38'i hiç değilse temel enformasyon gereksinimlerini karşılamak ve rekabet üstünlüğünü korumak amacıyla kendi enformasyon sistemlerini geliştirmenin gereksinim olduğuna inanmaktadır. İşletmeler bazında gerçekleştirilen maliyet-yarar analizine göre, enformasyon sistemlerinin gerçekleşmesinden sonra, zaman açısından %38, yapılan iş açısından da %30 oranında azalma saptanmıştır. Bununla birlikte enformasyon sistemlerinin yararlılığına inanmayanlar da bulunmaktadır.⁷⁵ Gelişmiş ülkede bile elde edilen oranların, tahminlerin ötesinde oluşu bu çalışmada olduğu gibi yurtdışında da endüstriyel survey çalışmalarından alınan yanıt oranının düşüklüğü gibi hususlar, insanı, endüstriyel kullanıcıların enformasyona yaklaşımları konusunda bir kere daha düşünmeye yöneltmektedir; gereksindikleri enformasyonu sağlamada kullanıcılar genellikle kaynaklara erişim ve kullanım rahatlığını ön planda tutmakta ve uzun vadeli hedeflerden ziyade hemen sonuç alınacağını düşündüğü konulara yatırım yapmaktadır.

Endüstriyel sürecin her aşamasında enformasyonun hızlı ve etkin bir biçimde yayımı işletme için hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle endüstriyel işletmelere doğrudan erişimli hizmet sunan pekçok kuruluş

⁷⁵Textile World. "Info Technology: Costs Are Up, Satisfaction Down," *Textile World*, 144 (2, 1994), 79-80 ss.

ve/veya sistem bulunmaktadır. Örneğin finansal enformasyon alanında sadece İngiltere'de yedi tane doğrudan erişimli sistem bulunmaktadır: Reuter Monitor, Datastream, Citiservice, Fintel, Topic, Extel ve Finsbury data services.⁷⁶

Enformasyon teknolojisi tekstil endüstrisinin üretim sürecinde devrim yaratan potansiyel bir güç niteliğindedir. Tekstil firmaları bu güç sayesinde artık yüksek rekabete dayalı, esnek ve hızlı üretime yönelmişlerdir. Türk tekstil sektörünün de sözkonusu değişim ve gelişime uyum sağlaması ve varolan sistemlerden yararlanması gerekmektedir. Bu bağlamda enformasyon teknolojisi ürünlerine dayalı biçimde tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılayan bir sistem olan FINS (Fashion Intelligence Navigation System), 1995 Haziran ayından itibaren Türk tekstil sektörüne de hizmet vermeye başlamıştır. FINS iplik, kumaş, hazır giyim, aksesuar üreticileri, AT pazar olanakları, yeni talepler ve moda tahminleri gibi bilgileri, fotoğraflar, grafikleri içeren yazılı ve görüntülü bilgi sunmaktadır. Program aynı zamanda abonelerine moda akımları ve mevcut iş-pazar olanakları konularında ayrıntılı bilgi vermektedir. FINS projesinin Türkiye'de başlatılması ile tekstil ve hazır giyim üreticilerinin, sisteme katılan kuruluşların ürün ve hizmetlerini İngiltere, Almanya, İspanya, Portekiz, İskoçya, İrlanda, Danimarka gibi AT merkezlerinde tanıtılmasının yanı sıra Avrupa ülkelerindeki ürün ve hizmetler konusunda da bilgi edinme olanağına kavuşulmuştur. FINS pazar durumu, kaynakları ve pazar hakkında tahminlemeyi içeren enformasyonu sunan çok ortamlı (multimedia) bir veritabanıdır. FINS, Nottingham Trent Üniversitesi Department of Fashion and Textiles (Moda ve Tekstil Bölümü) bünyesinde oluşturulan "Nottingham trent araştırma grubu" tarafından moda ve tekstil tasarımcıları ve teknolojistleri için bir enformasyon kaynağı olarak hizmet sunmaktadır. Sistem bir araştırma laboratuvarından ortaya çıkmış ve şu anda ticari hizmet niteliğini kazanmıştır. FINS, Ekim 1993'te tekstil ve giyim endüstrisi için özel olarak geliştirilmiş bir veritabanıdır. Veritabanı, kullanıcı grubu olarak temel olarak tekstil üreticileri, sağlayıcıları, perakendeci firmaların satış elemanları, tasarımcılar ve teknolojistleri hedef almıştır. Sistem, kullanıcılarına hem CD ortamında hem de en son ISDN uziletişim ağı

⁷⁶Jill Hartley, A. Noanan ve S. Metcalfe, *New Electronic Information Services* (Aldershot: Gower, 1987), 64.s.

aracılığıyla, etkileşimli, güncel enformasyon sağlamaktadır. FINS, çok sayıdaki Computer Aided Design (Bilgisayar Destekli Tasarım) ve Computer Aided Manufacturing (Bilgisayar Destekli Üretim) paket programları ile bütünleşik olabilmekte ve Electronic Data Interchange-EDI (elektronik veri değişimi) sistemleri ile basit ve etkin biçimde bağlantı kurabilmektedir. Sistem, yıllık üyelik temelinde işletilmektedir; üyelik aidatını ödeyen kullanıcılar enformasyon gereksinimlerini karşılama sırasında sadece telefon görüşmesi için para ödemektedir. Sistem çok sayıda özgün niteliklere sahiptir ve 1990'ların "çabuk yanıt" kültürü ile donatılmıştır. Veritabanı için çeşitli kaynaklardan veri toplanmaktadır ve fotoğraflar, videoslipler (videoclips), desen parçaları, kalite kuralları, metin ve grafikler elektronik forma aktarılmaktadır. FINS yeni pazarlar ve müşterilere giriş olanağını sunmaktadır. FINS veritabanında tekstil materyaline ek olarak basım, boya ve terbiye işi ile ilgili firmalar, CAD/CAM üreticileri, dağıtıcı firmalar ve sağlayıcılara ilişkin ayrıntılar da bulunmaktadır. Sistemin bir "enformasyon borsacısı" (information broker) olarak kullanımına dönüşümü tasarlanmaktadır. FINS firmalara ait bilgileri de içermekte ve şu anda veritabanında Nottinghamshire'daki yaklaşık 470 tekstil firması hakkında bilgi yer almıştır. Son zamanlarda 40 Leicestershire firmasına ait ayrıntılar eklenmiş ve yakında çok sayıda İskoç firmasının da eklenmesi tasarlanmaktadır. Kullanıcılar sisteme kontrollü bir biçimde eklenmektedir; doğrudan erişim, her ay için bir yeni üye ile sınırlı tutulurken aylık olarak güncellenen CD hizmetine, isteyen her kullanıcı üye olabilmektedir.⁷⁷ IBM uyumlu bilgisayarlarla çalışabilen sisteme abone olan firmalar kendi bilgilerini veritabanına aktararak tanıtım yapma olanağına sahip bulunmaktadır. FINS'e giren Türk tekstil ve giyim sanayii kendi faaliyetlerini AT ülkelerine tanıtılabileceği gibi AT ülkelerinin sunduğu tekstil ürün ve hizmetlerine ilişkin verilere de erişebilecektir.

Enformasyon teknolojisinin ürünleri artık yavaş yavaş Türk tekstil sektörüne girmekte ve FINS'in yanısıra TGSD, iki yılda bir hazırladığı derneğe üye firmaların profilini içeren katalogunu, CD-ROM ortamında üretmekte ve dış pazara sunmaktadır. Ayrıca İGEME tarafından hazırlanan

⁷⁷Stephen Gray, "Interactive Fashion Information Systems and the Virtual Reality Runway." The Textile Institute, The 76th World Conference of the Textile Institute İstanbul, Turkey Proceedings, 22-24 May 1995. *The Textile Institute Journal* (1995), 2-3 ss.; TGSD Mesaj, "Yeni Bilgisayar Ağı Türk Tekstilini Avrupa Birliği Pazarlarına Bağlayacak." *TGSD Mesaj*, (Eylül, 1995), 49.s.

tüm sektörleri içeren "Turkish Exporter Directory 96" bu yıl CD-ROM ortamında üretilmiştir ve Internet kanalıyla tüm dünyaya sunusu çabası da gerçekleşmek üzeredir. Bununla birlikte Doruk iletişim ve otomasyon A.Ş. Türk tekstil firmaları için, Internet üzerinden erişilebilen bir katalog hazırlamaktadır. Doruk A.Ş.'nin bilgisayar sistemlerine yerleştirilen kataloga yüksek kapasiteli uydu hatlar sayesinde bütün dünyadan saniye mertebesinde erişilebilmektedir. Verilen anahtar terimlere göre katalog üzerinde tarama yapılması da olası kılınmaktadır.⁷⁸

V.8. ENFORMASYON UZMANLARI

Enformasyon hizmetleri başlığında irdelendiği üzere kullanıcının gereksindiği enformasyona erişim sürecinde kullanıcı ve enformasyon uzmanının karşılıklı etkileşimi sözkonusudur. Kullanıcı gereksindiği enformasyonu tanımlar ve/veya formüle eder, enformasyon uzmanı da kullanıcının gereksindiği enformasyonu süzüp alacağı enformasyon kaynaklarını sağlar, organize eder ve kaynağa erişim sırasında izleyeceği yöntem konusunda kullanıcıya destek olur. Gereksinilen enformasyona erişim sırasında kullanıcı kendisi, tek başına, kaynaklara erişim işlevini yerine getirebileceği gibi bilgi merkezinde görevli uzmanların desteğini de isteyebilir. Her iki durumda da "önemli olan nokta kullanıcı ya da bilgi erişim uzmanının, erişimi gereğince gerçekleştirebilmek için bilgi erişim araçları ve tekniği konusunda yeterince bilgili olmasıdır."⁷⁹

Bir tekstil bilgi merkezinde görev alacak enformasyon uzmanının enformasyon erişim ve depolama konusundaki bilgisi ve yetenekleri yanında endüstriyel işletmelerin yapısı, tekstil sektörünün bağlı bulunduğu değişkenler konusunda da bilgili olması yerinde olacaktır. Bilgi merkezinde görev alacak birey, tercihan, kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri alanında eğitilmiş olmalıdır. Enformasyon yönetiminin teknikleri ve uygulamaları konusunda bilgili olmalıdır. Birimin hacmine bağlı olarak

⁷⁸Tekstil Teknik. "Artık Türk Tekstili de Internet'te." *Tekstil Teknik*, (132.1996). 18.s.

⁷⁹Bengü Çapar. "Bilgi Çağında Türkiye'nin Bilgi Erişim Sorunları." *Kütüphane-Enformasyon-Arşiv Alanında Yeni Teknolojiler ve Türkmarc Sempozyumu Bildiri Metinleri 1-4 Ekim 1991 Beyazıt Devlet Kütüphanesi* (İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1991). 206.s.

bu bireye, kütüphanecilik biliminde eğitimli olmayan ama ilgili çalışma konusuna yeteneği olan bir ya da iki ek personel de yardımcı olabilir.⁸⁰

Tekstil işletmelerinde gereksinilen enformasyonu örgütleme ve yayma sorumluluğunu taşıyan enformasyon uzmanları ya da kütüphaneciler, bu bölümde sayılan, kullanıcı için en uygun enformasyonu depolama, organize etme, enformasyon hizmetlerini sunma, enformasyon politikasını hazırlama, enformasyon teknolojisi ürünlerinden yararlanma sürecini en üst düzeyde gerçekleştirme yönünde çaba göstermektedir. Bu nedenle enformasyon uzmanının, enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı sürecinde kullanacağı teknik ve yöntemler konusundaki bilgisi, konu bilgisi, yabancı dil bilgisi, yaratıcı yetenekleri, teknolojik ürünleri kullanabilme becerisi ve iletişim kurabilme yetisi, bilgi merkezlerinin etkinliğini artırma yönünde çok önemlidir. Çünkü tekstil bilgi merkezleri, kullanıcı ile bilgi arasındaki bilgi akış sürecinin kesintisiz oluşumunu sağlayarak gereksinilen enformasyonun en üst düzeyde karşılanmasını mümkün kılmak üzere varolmuş sistemlerdir. Tekstil işletmelerinin gereksindiği iç ve dış enformasyonun bir kısmı, dış kaynaklardan da sağlanabilir ancak öyle olsa da enformasyona yönelik işlemlerin en akılcı biçimde organize edilmesi, gereksiz tekrarların önüne geçilmesi, enformasyon akışının en doğru, hızlı, yerinde, yeterli ve ekonomik biçimde sağlanması ve kullanıcı tarafından özümsemişi için örgütlenmiş sistemlere gereksinim bulunmaktadır. İşletme bazında örgütlenecek bilgi merkezleri ve/veya sistemleri ile bu merkez ve/veya sistemlerin etkinliğini sağlayacak enformasyon uzmanı ve/veya kütüphaneciler, işletme içerisinde gereksinilen iç ve dış enformasyon akışını sağlama sorumluluğunu istendik düzeyde gerçekleştirebilme yetisine sahiptir. Bununla birlikte enformasyon uzmanı ve/veya kütüphanecinin, değişen gereksinimlere yanıt verebilme yeteneği, mesleğine olan inancı ve iş etiği, eğitimi sırasında edindiği kuramsal bilgiyi kolayca yaşama aktarma ve onları uygulama sürecinde karşılaştığı sorunların çözümünde kullanabilme becerisi, taşıdığı özgüven ve özsaygı başarısına ışık tutacak önemli faktörlerdir. Bu nedenle enformasyon uzmanı ve kütüphanecilerin eğitiminden sorumlu olan üniversitelerin de topluma kazandırdıkları insangücünü, mümkün olduğunca, sözkonusu nitelikler ile donatmaları gerekmektedir.

⁸⁰International Trade Centre, Ön. Ver., 1985, 43-44 ss.

Endüstriyel işletmelerde bilgi merkezi yoksa ilgili bireylerin, özellikle A+G bölümlerinde çalışan bireylerin, enformasyon depolama ve erişimi konusunda eğitime gereksinim bulunmaktadır. Bu, onların kendi endüstriyel birimlerindeki enformasyon kullanıcılarına gereksinilen enformasyonun karşılanmasında yardımcı olabilir. Böyle bir eğitim programı, kütüphanecilik ve enformasyon eğitimi veren üniversiteler ile sanayi arasındaki işbirliği kapsamında değerlendirilmeli ve uygulanmalıdır. Çeşitli endüstriyel kuruluşlarda çalışmakta olan kütüphaneciler ve enformasyon uzmanları için de periyodik seminerler, oryantasyon ve "sürekli eğitim" programları yararlı olacaktır. Bu tür çalışmalar İTKİB, TGSD, Tekstil Mühendisleri Odası ve tekstil işletmelerinin girişimi ve üniversite düzeyinde kütüphanecilik ve enformasyon alanında eğitim veren bölümlerin desteği ile yürütülebilir. Gerekli destek alındıktan sonra ülkemizdeki tekstil bilgi merkezlerinde görevli bireylerin biraraya gelmesi ile enformasyonun depolanması ve erişimi sürecine ilişkin tüm sorunlar tartışabilir ve daha etkin hizmet sunma yönünde ortak program ve/veya projeler geliştirilebilir.

VI. BÖLÜM

TÜRK TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE ENFORMASYON KULLANIMI

Tekstil endüstrisi, Türkiye ekonomisinin en güçlü sektörlerinden biridir. Sektör sadece iç pazarda değil ihracat ve ithalat oranı ile dünya pazarında da ekonomik girdi bağlamında önemli bir yere sahiptir. Tekstil endüstrisinin bugün eriştiği başarı düzeyi, doğal hammadde kaynaklarının bulunulurluğu, ucuz işgücü, coğrafi konum gibi rekabet üstünlüklerine bağlı olarak gelişmiştir. Ancak yakın zamana kadar emek-yoğun nitelik taşıyan sektör artık sermaye-yoğun hale gelmiş ve dolayısıyla ülkemizin elinde tuttuğu rekabet üstünlükleri eskisine oranla giderek önemini yitirmektedir. Bu nedenle endüstriyel üretim sürecinin her aşamasında gereksinimi duyulan enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı eskisinden çok daha fazla önem kazanmıştır. Çünkü hammaddenin sağlanması ve işlenmesinden ürünün pazara sunusuna kadar her konuda bilinçli karar verme sürecinin yaşanması gerekmektedir. Bilinçli karar verme süreci ise doğru, zamanlı ve yerinde edinilen enformasyonun kullanımı ile gerçekleşmektedir. Enformasyon, sektör bazında tek tek işletmelerin başarısı için, ulusal bazda da ülkenin endüstriyel gelişmişlik düzeyine erişmesi ve dış pazarda rekabet üstünlüğünü kazanabilmesi için ön koşul durumundadır; ekonomik girdi niteliğindedir. Tekstil endüstrisinin gereksinim duyduğu enformasyonun, sektörde tek tek bireylerce sağlanması ve organize edilmesi istendik düzeyde olmayacaktır. Her konudaki bilgiyi edinme, organize etme, işleme ve yayma sorumluluğunu üstlenen bilgi merkezleri sektörün gereksindiği enformasyonu karşılama işlevini en üst düzeyde gerçekleştirme yönünde çaba göstermektedir. Endüstriyel enformasyon hizmetlerini sunma sorumluluğunu üstlenen bilgi merkezlerinin etkin hizmet sunabilme başarısı ise kullanıcı gereksinimlerinin saptanmasına bağlıdır. İşte bu nedenle çalışmada Türk tekstil sektöründe potansiyel enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerini, bilgiyi kullanma alışkanlıklarını belirlemek ve değerlendirmek amacıyla bir "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışması gerçekleştirilmiştir. Survey çalışması ile araştırmamızda bu bölüme dek tekstil enformasyonu bağlamında irdelenen konuların bizdeki

yansımalarını göstermeye çalıştık. Kullanıcı incelemesi çalışması ile şu verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır:

- Tekstil işletmelerinde bilgi merkezlerinin bulunulurluğu
- Bilgi merkezine sahip işletmelerde, bilgi hizmeti sunma sorumluluğunu taşıyan bireylerin varlığı ve niteliği
- Bilgi merkezi bulunmayan işletmelerde iç ve dış enformasyon gereksinimlerinin nasıl karşılandığı
- Bilgi merkezi bulunan işletmelerde hangi bilgi hizmetlerinin sunulduğu
- Tekstil enformasyon kullanıcılarının bilgi merkezlerinde verilmekte olan bilgi hizmetlerinin varlığından ne derece haberdar olduğu
- Tekstil enformasyon kullanıcılarının bilgi merkezlerince sunulan hizmetlerden hangilerine ne oranda gereksinim duydukları
- Tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksinim duydukları enformasyona erişim için, yurtiçi ve yurtdışında bilgi hizmeti sunan bilgi merkezlerinden haberdar olma durumları
- Varlığından haberdar olunan bilgi merkezlerinin kullanılabilirlik oranı, kullanım amacı ve sıklığı
- Herhangi bir bilgi merkezi kullanmadan da gereksinimi duyulan enformasyona erişim oranı, varsa erişimde karşılaşılan güçlükler
- İşletme içerisinde bir Araştırma-Geliştirme (A+G) Merkezinin varlığı ve var olan A+G merkezinin gereksindiği bilgi kaynakları ve hizmetlerinin nasıl karşılandığı
- İhracat yapan işletmelerin oranı
- Tekstil işletmelerinin gereksinim duyduğu enformasyon türleri ve beklentileri
- İşletme bazında enformasyona gereksinim duyan bireylerin tespiti
- Türk tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimlerini karşılamak üzere ulusal bazda örgütlenecek bir enformasyon merkezine gereksinim duyma oranı ve gereksinimin nedenleri
- Türk tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılamak amacıyla çeşitli konu ve türde hazırlanması tasarlanan bilgi kaynaklarının işletmeler tarafından tercih edilme durumu.

YÖNTEM

Tekstil sektöründe çalışan bireylerin enformasyon gereksinimlerinin, konuya yönelik sorun, istek ve önerilerin saptanması amacıyla ülkemizde, konu ve kapsam açısından, ilk kez gerçekleştirilen bu survey araştırması, aslında bir proje ve ekip çalışması niteliğindedir. Yurtdışında bu türden endüstriyel survey çalışmaları, maddi unsurlar ve emek bağlamında kamu ya da özel sektörün desteği ile ve daha geniş araştırmacı grubu tarafından yürütülmektedir. Ancak yapılan girişimler, ülkemiz koşullarının bu türden çalışmalara izin vermediğini göstermiştir. Çalışmaya ilişkin veri toplamada, örneklem alınan tekstil işletmelerinde görüşme ya da bağımlı görüşme tekniğinin kullanılması istenmiş ancak coğrafi uzaklık ve maddi kaygı buna engel olmuştur. Bu nedenle veri toplamada "yazılı anket" tekniği kullanılmıştır. "Basit rastgele örneklem" tekniği ile seçilen 310 tekstil işletmesinden 31'ine anket formu gönderilmiştir. Ön araştırma amacıyla gönderilen anketlerin değerlendirilmesi sonucu anket formu, yeniden biçimlendirilmiş ve son şeklini almıştır.

ÖRNEKLEM

"Kullanıcı incelemesi" çalışması, konuya sınırlılık getirmek amacıyla altı alt sektör ve 50'den fazla çalışanı olan büyük ölçekli işletmeler bazında gerçekleştirilmiştir. Örneklem alınan işletmeler Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) veritabanından alınmıştır. TOBB veritabanı, Türkiye ölçeğinde sanayi odalarınca gönderilen "kapasite kullanım raporu" alan endüstriyel işletmeleri içermektedir. Buna göre Türkiye'de kapasite kullanım raporu almış örneklem alınan sektörlerden iplik ve dokuma alt sektöründe büyük ölçekli toplam 660, hazır giyim eşyası dışında kalan hazır eşya sektöründe 236, örme sanayiinde 573, halı ve kilim alt sektöründe 74, halat ve ip alt sektöründe 5, başka yerde sınıflandırılmamış dokuma sektöründe 25 firma bulunmaktadır. Böylece çalışma kapsamına alınan alt sektörlerde faaliyet gösteren büyük ölçekli toplam firma sayısı 1573'tür. 1573 toplam firma sayısından basit rastgele

örnekleme (BRÖ) tekniği ile 310'u örneklem alınmıştır. BRÖ tekniği uygulanırken,¹

$$n = \frac{\text{no}}{1 + \frac{\text{no}}{N}} \left(\frac{1 + \sqrt{PQ}}{d} \right)^2$$

no: Örneklem genişliğini göstermektedir.
N: Ana kitle genişliğini göstermektedir.
P: 0.50 değeri en büyük örneklem genişliğini tanımlamaktadır.
Q: 0.50 d: Hoşgörü miktarı (-+0.10) t: Güven aralığı (2)

formülü ile her bir alt sektör için örneklem sayısı belirlenmiştir. Söz konusu firmaların kimisi birkaç alt sektörde birden faaliyet gösterdiği için TOBB'dan BRÖ ile alınan listedeki 310 işletme, üretim alanı ve bulunduğu il bazında tek tek sınıflandırılmış ve böylece çalışmada tek bir sektör kapsamında değerlendirilmesi sağlanmıştır. Bu nedenle her bir sektörün tek bir sektöre indirgenmesi çalışması tamamlandıktan sonra, ilgili sektörlerde faaliyet gösteren yeni işletme adları ve adreslerinin belirlenmesine gereksinim duyulmuş ve TOBB veritabanından yeniden tarama yapılmıştır. Survey çalışması öncesi gerçekleştirilen ön araştırma kapsamında 31 firmaya ön anket formu gönderilmiş ve % 35.4 yanıt oranı alınmıştır. Ön araştırma sonucunda alınan veriler değerlendirilerek anket formu yeniden biçimlendirilmiş ve 310 firmaya son şeklini alan anket formu gönderilmiştir. Adres değişikliği ya da firmanın kapanması nedeniyle iade olarak alınan firmaların yerine ilgili sektörde faaliyet gösteren başka firmalar tespit edilmiştir. Yanıt oranı yetersiz bulunduğundan anket formları ikinci kez postalanmıştır. Ve sonuçta %23.5 yanıt oranı ile survey çalışması değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan

¹Hülya Çingir. *Örnekleme Kuramı* 2. bası. (Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi. 1994), 62-64 ss.

literatür araştırması, yurtdışında da, proje ve ekip çalışması niteliğindeki endüstriyel kullanıcı araştırmalarında bile alınan yanıt oranının %30 dolayında olduğunu göstermiştir.² Ülkemizde Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği'nce (TGSD) iki yılda bir Türk tekstil firmalarının profilini sunan bir tanıtım kataloğu hazırlanmaktadır. Kaynak, firmalar için aynı zamanda reklam aracı niteliğindedir; buna rağmen TGSD yetkilileri kaynağın hazırlanmasında firmalardan yanıt alınamadığı için büyük sıkıntılarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Türk tekstil sektörünün bu tür çalışmalara daha fazla duyarlı olmasını diliyoruz. Çünkü gösterilen çaba, sektöre ait bilgilerin toplanmasına ve analizine yöneliktir ve amaç, sektörün evrensel değerlendirme ölçütlerine erişimidir. Üstelik bu çalışmada olduğu gibi bireysel düzeyde gösterilen çabada, sadece anket formlarının ikişer kez hazırlanıp postalanması bile emek, maliyet ve zaman açısından önemli kayıplara neden olmaktadır. Yanıt oranının düşüklüğü, bir yerde işletmelerde anket formunda yer alan teknik sorulara yanıt verecek düzeyde bireylerin olmamasına bağlanmaktadır. Yanıt alınan anket formları, işletmede genel müdür, genel müdür yardımcısı, genel müdür vekili, dış işleri müdürü, ihracat müdürü, yönetici-ortak, muhasebe müdürü, dış ticaret müdürü, kalite geliştirme şefi, eğitim uzmanı ve/veya şefi, personel müdürü, kalite kontrol uzmanı, planlama müdürü, işletme müdürü, endüstri mühendisi, toplu planlama asistanı, finansman müdürü, imalat pazarlama müdürü, kimya mühendisi, yönetim kurulu üyesi, tekstil mühendisi, makine mühendisi, kalite güvence müdürü, işletme şefi konumundaki bireyler tarafından doldurulmuştur. Yurtdışında yapılan endüstriyel survey çalışmalarında da benzer sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bunun yanı sıra endüstriyel işletmelerin kuramsal çalışmalardan çok pratik deneyimlere daha yakın olması, firmalarına ilişkin bilginin dışarıya sızmaması isteği, çalışmadan alınacak verimliliğe karşı duyulan güvensizlik, hemen sonuç alınamayacağını düşündüğü çalışmaları gereksiz bulması, yazılı iletişimden ziyade sözlü iletişime dayalı geleneksel tutum

²A. MacNabb, G. Philip ve W.J. Martin. "Information Services for Industry and Commerce in Northern Ireland." *Aslib Proceedings*, 40 (7/8, 1988), 197-205 ss. ; Michael Shoolberg ve Peter Miller, "Information in the Construction Industry: Quantity Surveyors and Information Technology." *Journal of Librarianship*, 20(1, 1988), 16-35ss. ; Joseph Talavage. "Financial Aspects of Industrial Information Centers: A Survey." *Journal of the American Society for Information Science*, (May, 1979), 154-159 ss.

ve davranışları benimsemesi gibi nedenlerle bu tür araştırmalara gereken ilgi ve inancı göstermemektedir.

BULGULAR VE ANALİZİ

Kullanıcı incelemesi çalışması aracılığıyla büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin enformasyon gereksinimleri ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarına ilişkin veri toplanmıştır. Çalışmanın temel bulguları aşağıda irdelenmiştir.

1) Tekstil işletmelerinde bilgi merkezlerinin varlığı ve çalışan personelin durumu: Survey'e yanıt veren firmaların %34'ünde bilgi merkezi bulunmakta, %66'sında ise bilgi merkezi bazında örgütlenme söz konusu değildir. Firma bünyesinde çalışanların gereksinimlerini karşılamak üzere enformasyonun örgütlendiği bilgi merkezleri, çoğunlukla kütüphane adını taşımakla birlikte aynı zamanda kütüphane ve dokümantasyon merkezi, haberleşme şefliği, araştırma ve uygulama şubesi, A+G servisi, eğitim uzmanlığı, bilgisayar şefliği adlarını taşıyan birimler de enformasyonu örgütleme ve yayma işlevini görmektedir. Çalışan elemanı bulunan bilgi merkezine sahip işletme sayısı %17.8, herhangi bir çalışanı bulunmayan bilgi merkezi oranı ise %16.4'dür.* Çalışma kapsamında bilgi merkezinde üniversite düzeyinde kütüphanecilik ya da enformasyon alanında eğitim görmüş personel çalıştıran bir işletme tespit edilememiştir. Bilgi merkezine sahip olmayan işletmelerde gereksinilen enformasyonun sağlanabilirliği, kişisel çaba ile oluşturulmuş derme (%34.2), işletme tarafından sağlanan ancak ofislerde dağınık halde bulunan derme (%36.9), işletme içinde bulunan bilgisayarlar (%17.8), kurum içi bilgisayara dayalı veritabanları (%32.8) aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bilgi merkezine sahip olmayan işletmelerde enformasyon gereksinimini karşılamak amacıyla firma adına kitap siparişi yapılmakta ve dergilerle iletişim kurularak abone olunmaktadır. Bununla birlikte endüstriyel üretim sürecinde herhangi bir bilgi kaynağına gereksinim duymayan (%1.3) ya da gereksinilen enformasyonun sağlanabilirliği konusunda bilgi sahibi olmayan (%2.7) işletmeler de bulunmaktadır. Bilgi merkezine sahip

*Survey'e katılan kimi kullanıcılar, soruların bir kısmına yanıt vermemiştir, bu durum dikkatsizlik ya da konunun önemslenmemesine bağlanmıştır.

olmayan firmalarda enformasyon gereksinimini karşılamak amacıyla ayrıca firma adına kitap siparişi yapılmakta ve dergilerle iletişim kurularak abone olunmaktadır.

2) Bilgi merkezine sahip işletmelerde kullanıcıya sunulan bilgi hizmetleri: Potansiyel kullanıcıların gereksinim duyduğu enformasyonu örgütleme ve yayma işlevini gören bilgi merkezine sahip işletmelerde kullanıcılara sunulan bilgi hizmetleri sırasıyla, basılı kaynaklar (%16.4), CD-ROM (%2.7), doğrudan erişimli (online) veritabanları (1.3), Internet (2.7) ve bilgi ağları (%5.4) aracılığıyla taramayı içeren yayın taraması (28.7), çoğaltma (%23.2), ödünç verme ((%20.5), veri toplama (%17.8), A+G projeleri hakkında enformasyon (%10.9), yöneltme (%10.9), çeviri (%8.2) ve bilgi merkezleri arası ödünç verme (%8.2) hizmetlerinden oluşmaktadır. Survey'e katılan bir firma, bilgi merkezi aracılığıyla çalışanlarına, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve ahlaki danışmanlık hizmeti sunduğunu belirtmiştir.

3) Tekstil enformasyon kullanıcılarının bilgi merkezlerinde verilmekte olan bilgi hizmetlerinden haberdar olma, gereksinim duyma ve hizmetlerden yararlanma durumu: Survey'e katılan kullanıcılara endüstriyel bilgi merkezlerinde sunulması olası bilgi hizmetlerinin, 11 alt başlıkta tanımlaması yapılmıştır. Çalışmada tekstil enformasyon kullanıcılarının bilgi merkezlerinde verilmekte olan bilgi hizmetlerinin varlığından ne derece haberdar olduğu, bilgi merkezlerince sunulan hizmetlerden hangilerine ne oranda gereksinim duydukları, gereksinim duydukları enformasyona erişim için bilgi hizmeti sunulan yurtiçi ve yurtdışı bilgi merkezlerinden haberdar olma durumu, varlığından haberdar olunan bilgi merkezlerinin kullanılma oranı, kullanım amacı ve sıklığını saptamaya yönelik sorulara yanıt aranmıştır. Bu sorulara ilişkin yanıtlar aşağıda sunulan bilgi hizmetleri başlıklarında tek tek değerlendirilmiştir.

a) Çeviri hizmeti: Kullanıcı incelemesi sonucunda elde edilen verileri değerlendirme sonucunda tekstil enformasyon kullanıcılarının en iyi bildiği hizmet türünün, %84.9 oran ile, çeviri ve veri toplama hizmeti olduğu saptanmıştır. Çeviri hizmetinin tanımlamasını daha önce bilmeyen firmalar %12.3 oranındadır. Firmaların çeviri hizmetine gereksinim duyma

oranı ise %73.9'dur; hizmete gereksinim duymayan firma oranı %17.8'dir. Firmaların %20.5'i bu hizmete her zaman gereksinim duyduğunu, %57.5'i zaman zaman gereksindiğini belirtmiştir. Çeviri gereksiniminin karşılanmasında genellikle özel çeviri büroları kullanılmaktadır. Şaşırtıcı olan bir durum, anket formunda "bilgi merkezi terimi, kütüphane, enformasyon merkezi ve dokümantasyon merkezi terimlerini kapsama yanında firmada iç ve dış bilgi akışının sağlandığı ve bu amaçla gereksinimi duyulan materyalin depolandığı ve erişiminin sağlandığı herhangi bir birim anlamında kullanılmıştır" tanımlaması getirildiği halde, çeviri büroları, anket formunu dolduran kimi kullanıcılarca bilgi merkezi olarak değerlendirilmiştir. Bu hizmetin sunulduğu yurtiçi ve yurtdışındaki bilgi merkezlerinden kullanıcıların, yukarıda açıklandığı anlayış bağlamında, %43.8'inin haberdar olduğu, %49.3'ünün ise haberdar olmadığı belirlenmiştir. Kullanıcıların hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olduğu kuruluşlar arasında büyük bir oran ile çeviri büroları, TÜBİTAK-Enformasyon Hizmetleri Müdürlüğü (eski adı ile TÜRDOK), Poyraz Müşavirlik, Kutay ve Kar-ya yönetim danışmanlık gibi danışmanlık hizmeti sunan özel kuruluşlar, Sümer Holding Araştırma ve Geliştirme İşletmesi (SAGEİ), Sınai Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (SAGEM) ve Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi sayılmıştır. Buna karşılık çeviri gereksinimini karşılamak amacı ile bilgi merkezlerini, firmaların sadece %5.4'ü kullanmakta, %71.2'si ise kullanmamaktadır. Ancak bu yaklaşımda, çeviri bürolarının hatta "Tekstil Teknik" dergisinin bile, bilgi merkezi olarak değerlendirildiği saptanmıştır. Bu saptama, anket formunda, kullanılan bilgi merkezlerinin adının istendiği bölümden yapılmıştır. Bu bölümde çeviri hizmeti amacıyla kullanılan bilgi merkezleri arasında aynı zamanda SAGEİ, SAGEM ve Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi gibi kuruluşlar sayılmıştır. (Bkz. 6, 7. ve 8. tablolar)

b) Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmeti: Ödünç verme hizmeti surveye katılan tekstil enformasyon kullanıcılarının %64.3'ü tarafından bilinmekte, %31.5 kullanıcı tarafından ise bilinmemektedir. Ödünç verme hizmetine firmaların %56.1'i gereksinim duymakta, %34.2'si gereksinim duymamaktadır. Firmaların %16.4'ü hizmeti her zaman, %49.3'ü de zaman zaman gereksinmektedir. Hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden

%21.9'u haberdar, %69.8'i haberdar değildir. Varlığından haberdar olunan bilgi merkezlerini kullanan firmalar ise %12.3 oranındadır. İşletmelerin, hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olduğu kuruluşlar arasında TÜBİTAK-EHM, Milli Kütüphane, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Kütüphanesi, Ege Üniversitesi Kütüphanesi bulunmaktadır. Ödünç verme hizmetinden yararlanmak amacıyla bilgi merkezlerinden herhangi birini hiç kullanmayan firma oranı %54.7'dir. (Bkz. 6, 7 ve 8. tablolar)

c) Yöneltilme hizmeti: Surveye katılan firmaların %50.6'sı yöneltilme hizmeti tanımlamasını daha önce bildiğini, %53.4'ü bu hizmete gereksinim duyduğunu, %9.5'i bu hizmetin verildiği bilgi merkezlerinden haberdar olduğunu ve %4.1'i de varlığından haberdar olduğu bilgi merkezlerini kullandığını belirtmiştir. Yöneltilme hizmetinden yararlanan bilgi merkezlerinin SAGEİ, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi olduğu saptanmıştır; ayrıca bilgi ağlarının da yöneltilme hizmetinden yararlanma amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. Kullanıcılar, sayılan bilgi merkezlerine ek olarak Kutay ve Poyraz Müşavirlik adındaki danışmanlık firmaları tarafından da bu hizmetin sunulduğunu bildiklerini ancak hizmetten henüz yararlanmadıklarını belirtmişlerdir. Firmaların %53.4'ü hizmete gereksinim duyduğu halde, hizmetin verildiği bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olmayan firma oranı %76.7'dir. Firmaların %41'i ise böyle bir hizmetin varlığından haberdar değildir. (Bkz. 6, 7 ve 8. tablolar)

d) Bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmeti: Bu hizmet surveye katılan firmaların %47.9'u tarafından daha önce bilinmekte ve %50.6'sı tarafından gereksinilmektedir. Ancak bu hizmetin verildiği bilgi merkezlerini tanıyan firma oranı %12.3'tür ve firmaların sadece %5.4'ü bu hizmetin verildiği bilgi merkezlerini kullanmıştır. Tekstil enformasyonu kullanıcıları bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetini sunduğunu bildikleri bilgi merkezleri arasında Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, İTÜ kütüphanesi, SAGEİ, A+G merkezi bulunan firmalar ve kütüphaneleri ile DUPONT'u sayarken bu hizmetten yararlanma amacıyla SAGEİ, İTÜ kütüphanesi ve DUPONT'u kullandıklarını ifade etmişlerdir. (Bkz. 6, 7 ve 8. tablolar)

e) Araştırma-geliştirme (A+G) projeleri hakkında enformasyon hizmeti:

A+G projeleri hakkında enformasyona firmaların %73.9'u gereksinim duymakta, %19.1'i gereksinim duymamaktadır. Bu hizmete gereksinim duyan firmaların %20.5'i hizmeti her zaman gereksindiğini, %42.4'ü zaman zaman gereksindiğini vurgulamıştır. Firmaların %28.7'si hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olmalarına karşın sadece %15'i ilgili merkezlerin kullanıcılarıdır. A+G çalışmaları hakkında enformasyona gereksinim duyan kullanıcılar bu hizmetten yararlanmak amacıyla başta TÜBİTAK olmak üzere, SAGEM, SAGEİ, Türkiye Kalkınma Bankası, Devlet Planlama Teşkilatı, İTÜ Tekstil Mühendisliği Bölümü, Henkel, Bayer, Monforts firmaları, DUPONT ile Almanya, İtalya, Fransa ve Avusturya'daki bilgi kuruluşlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu hizmet, otomasyon projesi geliştirme, makine ve ürün hakkında bilgi edinme ve geliştirme çalışması, üretim aksaklıklarını giderme, üretim kalitesini artırma ve maliyeti azaltma amaçları ile kullanılmıştır.(Bkz. 6, 7 ve 8. tablolar)

f) Çoğaltma hizmeti: Çoğaltma hizmetinin kullanıcıların %65.7'si tarafından daha önce bilindiği saptanmıştır. Bu hizmete firmaların %61.6'sı gereksinim duyduğu halde %26'sı gereksinmemektedir. Firmaların %68.4'ü, bu hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar değildir. Hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olan firmalar, SAGEİ, İTÜ Tekstil Mühendisliği ve üniversitenin kütüphanesi, ihracatçı birlikleri, dernekler ve ticaret odalarını kullanmaktadır.(Bkz. 6,7 ve 8. tablolar)

g) Veri toplama hizmeti: Veri toplama hizmeti çeviri hizmeti ile birlikte, %84.9 oranla firmalarca en çok bilinen bilgi hizmeti türüdür. Bu hizmeti tanımayan firmaların oranı sadece %8.2'dir. Bu hizmet ayrıca tekstil enformasyonu kullanıcılarının en çok gereksinim duyduğu hizmet türüdür (%76.7). Bununla birlikte bu hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerini firmaların sadece %26'sı bilmektedir. Firmaların %13.6'sı hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerini kullanırken %50.6'sı bu amaçla yurtiçi ve yurtdışındaki bilgi merkezlerinden hiç yararlanmamıştır. Tekstil enformasyonu kullanıcıları, TÜBİTAK, SAGEİ, DÖSİM, bilgisayar firmaları, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türk Standartlar Enstitüsü, İTÜ

firmaları, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türk Standartlar Enstitüsü, İTÜ Tekstil Mühendisliği Bölümü, Gaziantep Üniversitesi kütüphanesi ve DUPONT tarafından "veri toplama" hizmetinin verilmekte olduğunu bildiğini ve bu amaçla TÜBİTAK, SAGEİ, İTÜ Tekstil Mühendisliği Bölümü, Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi, bilgisayar firmaları ve DUPONT'u kullandıklarını belirtmiştir. Firmaların %34.2'si hizmete her zaman gereksinim duyduğunu belirtmiş ve %4.1'i yılda 1-5 kez, %2.7'si yılda 5-10 kez, %4.1'i de yılda 10 ya da daha fazla hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden yararlanmaktadır. (Bkz. 6,7 ve 8. tablolar)

h) Yayın taraması hizmeti: Yayın taraması hizmeti, tekstil enformasyonu kullanıcılarının %75.3'ü tarafından bilinmektedir. Yayın taraması hizmetine firmaların %68.4'ü gereksinim duymakta ve %12.3'ü bu hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden yararlanmaktadır. Firmaların %64.3'ü bu hizmetin hangi bilgi merkezlerinde sunulduğunu bilmemektedir. Firmaların 8.2'si yılda 1-5 kez yayın taraması hizmetinin sunulduğu bilgi merkezlerini kullanmaktadır. Tekstil enformasyonu kullanıcıları "yayın taraması" hizmetinden yararlandıkları bilgi merkezleri arasında TÜBİTAK Enformasyon Hizmetleri Müdürlüğü, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, İTÜ Kütüphanesi, Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi, SAGEİ ve SAGEM'i saymış; kullanıcıların aynı zamanda Internet ve DUPONT aracılığı ile, ticari amaçla üretilen veritabanlarının sunduğu yayın taraması hizmetlerinden yararlandığı saptanmıştır. Firmalar TOBB, ISO, Türk Standartlar Enstitüsü ve Milli Kütüphane tarafından da yayın taraması hizmetinin sunulduğunu ancak sözkonusu kuruluşları bu amaçla henüz kullanmadıklarını belirtmişlerdir. (Bkz. 6.7 ve 8. tablolar)

ı) Hazır danışma hizmeti: Hazır danışma hizmeti surveye yanıt veren firmaların %65.7'si tarafından bilinmektedir; %28.7'si bu hizmetin varlığından haberdar değildir. Bu hizmete gereksinim duyan firmalar da %64.3 oranındadır. Hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olan firma dağılımı %24.6 oranında iken bunlardan sadece %9.5'i ilgili merkezleri kullanmıştır. Firmalar, danışmanlık şirketleri, SAGEİ, SAGEM, DÖSİM, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), TÜBİTAK, DUPONT ve Çukurova

Üniversitesi Kütüphanesinden "hazır danışma hizmeti"ni alabileceklerini bildikleri halde bu amaçla bugüne dek sadece kimi danışmanlık şirketleri, SAGEİ, SAGEM, TÜBİTAK ve DUPONT'tan yararlanmışlardır.(Bkz. 6,7 ve 8. tablolar)

j) Patent ve standart enformasyonu hizmeti: Kullanıcıların %65.7'si tarafından bilinen hizmete gereksinim duyan kullanıcılar da %61.6 oranındadır. Firmaların %31.5'i bu hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinden haberdar olduğu halde bu amaçla, ilgili bilgi merkezlerini kullanan firma dağılımı %16.4 oranındadır. Kullanıcıların %49.3'ü patent ve standart enformasyonu gereksinimini karşılamak için herhangi bir bilgi merkezinden yararlanmamıştır. Tekstil enformasyonu kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun, TSE'nin patent ve standartlar konusunda enformasyon hizmeti sunduğundan haberdar olduğu saptanmıştır. Kullanıcılar TSE ile birlikte SAGEİ, TÜBİTAK, TOBB, Sanayi Bakanlığı, DUPONT ve Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi'nin, patent ve standartlar konusunda sunduğu hizmetleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte patent ve standart enformasyonunu gereksinmeyen firmalar %27.3 oranındadır.(Bkz. 6,7 ve 8. tablolar)

k) Yönetim enformasyonu hizmeti: Yönetim enformasyonu tanımlamasını firmaların %67.1'i bilmekte, %26'sı ise bilmemektedir. Firmaların %61.6'sı bu hizmete gereksinim duymaktadır. Yönetim enformasyonuna firmaların %21.9'u her zaman, %41'i zaman zaman gereksinmektedir; yönetim enformasyonuna gereksinim duymayan firmalar da %27.3 oranındadır. Tekstil enformasyonu kullanıcıları SAGEİ, SAGEM, danışmanlık firmaları, DUPONT ve TÜBİTAK aracılığıyla "yönetim enformasyonu" gereksinimlerini karşıladıklarını belirtmişlerdir.(Bkz. 6,7 ve 8. tablolar)

6. TABLO: Tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon hizmetlerinin içeriğini bilme durumu

No.	İçeriği bilinen enformasyon hizmetleri	Evet (%)	Hayır (%)
1	Çeviri hizmeti	84.9	12.3
2	Veri toplama	84.9	8.2
3	Yayın taraması	75.3	17.8
4	A+G projeleri hakkında enformasyon	67.1	26
5	Yönetim enformasyonu	67.1	26
6	Çoğaltma	65.7	26
7	Hazır danışma hizmeti	65.7	28.7
8	Patent ve standart enformasyonu	65.7	24.6
9	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	64.3	31.5
10	Yöneltme	50.6	41
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	47.9	46.5

7. TABLO: Tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksinim duydukları enformasyon hizmetleri ve gereksinim duyma sıklığı

No.	Gereksinilen enformasyon hizmetleri	Evet (%)	Hayır (%)	Her zaman gereksinilen (%)	Zaman zaman gereksinilen	Hiç gereksinilmeyen (%)
1	Veri toplama	76.7	15	34.2	45.2	8.2
2	Çeviri hizmeti	73.9	17.8	20.5	57.5	6.8
3	A+G projeleri hakkında enformasyon	73.9	19.1	26	47.9	13.6
4	Yayın taraması	68.4	26	24.6	43.8	23.2
5	Hazır danışma hizmeti	64.3	26	16.4	47.9	17.8
6	Çoğaltma	61.6	26	20.5	42.4	19.1
7	Patent ve standart enformasyonu	61.6	27.3	16.4	45.2	21.9
8	Yönetim enformasyonu	61.6	27.3	21.9	41	17.8
9	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	56.1	34.2	16.4	49.3	21.9
10	Yöneltme	53.4	31.5	13.6	46.5	19.1
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	50.6	35.6	8.2	43.8	27.3

8. TABLO: Tekstil enformasyon kullanıcıların enformasyon gereksinimlerini karşılamada kullanabilecekleri bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olma ve yararlanma durumu

No	Enformasyon Hizmetleri	Enformasyon hizmetlerinin yanında, yurtiçi ya da yurtdışında bulunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olma durumu	Varlığından haberdar olanların bilgi merkezlerinin seahat işletmelerine kullanılırlılığı		
		Evet (%)	Hayır (%)	Evet (%)	Hayır (%)
1	Çeviri hizmeti	43.8	49.3	5.4	71.2
2	Patent ve standart enformasyonu	31.5	56.1	16.4	19.3
3	A+G projeleri hakkında enformasyon	28.7	61.6	15	53.4
4	Veri toplama	26	61.6	13.6	50.6
5	Yayın taraması	24.6	64.3	12.3	53.4
6	Hazır danışma hizmeti	24.6	61.6	9.5	53.4
7	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	21.9	69.8	12.3	54.7
8	Çoğaltma	20.5	68.4	9.5	53.4
9	Yönetim enformasyonu	17.8	68.4	10.9	52
10	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	12.3	75.3	5.4	53.4
11	Yönelme	9.5	76.7	4.1	56.1

9. TABLO: Yurtiçi ve yurtdışında tekstil sektörüne bilgi hizmeti sunan bilgi merkezlerinin kullanım sıklığı

No	Enformasyon Hizmetleri	Kullanım sıklığı (yılıda) - (%)		
		1-5 kez	5-10 kez	10'un üzeri
1	Çeviri hizmeti	2.7	-	-
2	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	8.2	2.7	1.3
3	Yönelme	1.3	1.3	1.3
4	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	2.7	1.3	1.3
5	A+G projeleri hakkında enformasyon	6.8	2.7	4.1
6	Çoğaltma	1.3	1.3	5.4
7	Veri toplama	4.1	2.7	4.1
8	Yayın taraması	8.2	1.3	1.3
9	Hazır danışma hizmeti	5.4	1.3	2.7
10	Patent ve standart enformasyonu	8.2	5.4	-
11	Yönetim enformasyonu	9.5	1.3	-

4) Herhangi bir bilgi merkezi kullanmadan da gereksinilen enformasyona erişim oranı, enformasyona erişimde nasıl bir yol izlendiği ve karşılaşılan güçlükler: Tekstil enformasyon kullanıcılarının %61.6'sı bir bilgi merkezi kullanmadan da gereksindiği enformasyona eriştiğini belirtmiştir. Firmaların %35.6'sının ise herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediği saptanmıştır.

Herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan da gereksinim duyduğu enformasyona erişebildiğini belirten firmaların kullandıkları enformasyon kaynakları ve/veya kanalları şu başlıklarda toplanmaktadır: Firmaların en çok kullandıkları kanal sözlü iletişimidir. Konu ile ilgili yerli ve yabancı uzmanlarla görüşme, meslektaşları ile bilgi alışverişinde bulunma, ilgili firma ve/veya holdinglerle görüşme yolu ile gereksindikleri enformasyona eriştiklerini ancak sözkonusu etkileşimde yabancı dilde iletişim güçlüğü, gereksinilen bilgiye zamanında erişememe, kimi sorunların çözümü için bireylerin sahip olduğu bilginin her zaman yeterli olmayışı, rekabet nedeniyle kimi bilgilerin gizli tutulması gibi engeller ile karşılaştıklarını vurgulamışlardır.

Tekstil enformasyonu kullanıcılarının gereksindikleri enformasyonu karşılamada özel ya da kamu kesiminde sektöre yönelik hizmet üreten kuruluşlar ile etkileşimde bulundukları ve böylece onlardan bilgi edinmeye çalıştıkları saptanmıştır. Bu kuruluşlar kapsamında danışmanlık hizmeti veren birey ve/veya kuruluşlar, yerli ve yabancı kimyasal madde ve makine satıcıları, sektördeki diğer firma ve/veya holdingler, üniversitelerin tekstil mühendisliği bölümleri, MPM, TSE, KOSGEB, KALDER, IWS ve SAGEİ (Sümer Holding Araştırma ve Geliştirme İşletmesi) yer almaktadır. Gereksinimi duyulan enformasyonun, bilgi merkezi olmadan, bir şekilde firma bazında örgütlendiği de saptanmıştır. Gereksinilen enformasyon, firma içindeki birim sorumlularından raporlama suretiyle ya da işletme bazında oluşturulan veritabanı aracılığıyla sağlanmaktadır. Kullanıcılar aynı zamanda yurtdışındaki veritabanları ve Internet kanalı ile de gereksindiği enformasyona erişmektedir. Yerli ve yabancı süreli yayınlar ve kitap gibi basılı

erişmektedir. Yerli ve yabancı süreli yayınlar ve kitap gibi basılı kaynaklar, üniversitelerin proje bazında gerçekleştirdiği araştırmaların raporları ve tezler gibi akademik yayınlar, kişisel çabalar ile ya da firma tarafından sağlanan kaynaklar da bilgi edinme aracı olarak kullanılmaktadır. Firma tarafından düzenlenen seminer vb. toplantılarda da gereksinimi duyulan enformasyona erişilmektedir. Yabancı sermaye yatırımı ile işletilen firmalarda da (Levi Strauss gibi) gereksinilen enformasyona merkezden erişilmektedir. Halıcılık alt sektöründe faaliyet gösteren bir firma da üretim sürecinde enformasyona gereksinim duymadığını, geleneksel yol ile önceki deneyimlerden edinilen bilgiyi kullandığını, model olarak yöresel Türk halılarını ve örme şekillerini aldığını belirtmiştir.

Herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan da gereksindikleri enformasyona eriştiklerini belirten firmalar, genel olarak çok farklı tür ve konudaki bilgilere çok farklı birim ve bireylerden, rastlantısal biçimde eriştikleri için güçlüklerle karşılaştıklarını ve zaman kaybı sorununu yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Ancak çalışmada bilgiye erişim sırasında herhangi bir güçlükle karşılaşmadığını ifade eden firmaların da bulunduğu saptanmıştır.

5) İşletmelerde A+G merkezinin varlığı ve varolan merkezlerin gereksindiği bilgi kaynakları ve hizmetlerine erişebilme durumu: Kullanıcı incelemesinde değerlendirilen firmaların %27.3'ünde A+G merkezi yer almakla birlikte %68.4'ünde bulunmamaktadır. A+G merkezlerinin gereksindiği enformasyonun karşılanmasında, firma içindeki bilgi merkezinden, yerli ve yabancı uzmanların desteğinden, yurtdışından getirtilen danışmanlardan, üniversitelerdeki tekstil mühendisliği bölümü öğretim üyelerinin danışmanlığı ve üniversite kütüphanesinin sunduğu hizmetlerden, yerli ve yabancı literatür kapsamında çeşitli dergi ve kitaplar, işletme içerisinde gerçekleştirilen deney ve araştırmaların sonuçlarından, holding bünyesinde üretim yapan firmalarda yayın taraması, çeviri vb. hizmetin sunulduğu merkezde bulunan bilgi merkezinden, Internet ve veritabanlarından yararlanılmaktadır.

6) *İşletmelerin ihracat durumu:* Survey'e katılan firmaların %93.1'inin ihracat yaptığı saptanmıştır.

7) *Tekstil işletmelerinin gereksindiği enformasyon türleri:* Tekstil enformasyon kullanıcıları, gereksindikleri enformasyon türlerini ve beklentilerini şöylece belirlemiştir: Teknolojiye ilişkin enformasyon %76.7 oran ile firmalarca en fazla gereksinimi duyulan enformasyon türüdür. Bunu sırası ile hammaddeye (%68.4), standartlara (%63), mevzuata (%57.5), pazarlamaya (%56.1), yönetime (%52), çevre korumaya (%52), insangücüne (%47.9), finansmana (%39.7) ve çalışma yerine (%30.1) ilişkin enformasyon izlemektedir.

10. TABLO: *Tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimleri*

<i>Enformasyona gereksinim duyulan konu</i>	<i>Yüzdelik dağılım</i>
1. Teknolojiye ilişkin enformasyon	76.7
2. Hammaddeye ilişkin enformasyon	68.4
3. Standartlara ilişkin enformasyon	63.0
4. Mevzuata ilişkin enformasyon	57.5
5. Pazarlamaya ilişkin enformasyon	56.1
6. Yönetime ilişkin enformasyon	52.0
7. Çevre korumaya ilişkin enformasyon	52.0
8. İnsangücüne ilişkin enformasyon	47.9
9. Finansmana ilişkin enformasyon	39.7
10. Çalışma yerine ilişkin enformasyon	30.1

Tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksindiği enformasyon konularına ilişkin beklentiler ve gereksinilen hizmetin ayrıntıları da şöylece sıralanmıştır:

İnsangücüne ilişkin olarak duyulan enformasyonun içeriğini, Türkiye'de sektörde çalışan insangücünün profili, ücretler, nitelik ve nicelik verileri, yurtiçinde mevcut insangücü kaynağı, yetişmiş insangücü, çalışma düzeni, verimlilik ve motivasyonu artıran ayrıntılar, işgücü sınıflandırması, işgücü veriminin ölçümü, eğitim çalışmaları, insan-

değişiklikler ve bunların makine ayarlarına uyarlanması konusu oluşturmıştır.

Kullanıcılar, hammadde konusundaki enformasyon gereksinimlerini, dünyadaki iplik fiyatları, hammadde spesifikasyonları, kontrol şekilleri, yurtiçi ve yurtdışından hammadde temini için fiyat, miktar, kalite vb. ayrıntılar, hammadde-çevre etkileşimi, hammadde üretimi, hammadde alanında yurtiçi ve yurtdışında meydana gelen son gelişmeler ve üretime olan etkileri, teknik spesifikasyonlar, hammadde kaynakları, standartlar, ucuz ve iyi şartlarda hammadde sağlama olanakları, hammadde satış yerleri, kaliteli hammadde satış merkezleri başlıklarında toplamıştır.

Finansmana ilişkin olarak duyulan enformasyonun içeriği, yurtiçi ve yurtdışı finansman haberleri, kurlar, faizler vd., yatırım için olasılıklar, güncel para piyasaları (Reuters gibi), ucuz finansman yöntemleri, alternatif finansman sistemleri, finansman alanında kolaylık, serilik gibi konular biçiminde belirlenmiştir.

Standartlar konusunda, standartların tanımı ve önemi, kalite gelişimi ve çevresel konuların iyileştirilmesine yönelik niteliklerin saptanması, standartlardaki değişiklikler, ulusal ve evrensel düzeyde sektörde kullanılan standartlar, hammadde standartları, ürün standartları, standartların sınıflandırılması ve/veya gruplandırılması ve teknik standartlara erişim yoluna ilişkin enformasyona gereksinim duyulmaktadır.

Çalışma yeri konusunda duyulan enformasyon, ergonomik çalışma ortamları, verimli çalışma şartları hakkında yenilik ve gelişmeler, kapasite kullanımı, çalışma yeri ve koşulları hakkında ayrıntılar ile ilgilidir.

Mevzuat konusunda duyulan enformasyonun içeriği, kullanıcılar tarafından sektörle ilgili mevzuatın ayrıntıları, yürürlükteki Türk ve AT mevzuatı, değişikliğe uğrayan yasalar, değişen iç ve dış mevzuatın son durumu, gümrük, vergi ve çalışma yasaları ve resmi dokümanların tasnifi başlıklarında toplanmıştır.

Teknoloji ile ilgili olarak sektörde dünya standartlarında kullanılmakta olan en yeni teknolojik ürünler, yenilik ve buluşlar, mevcut ürünlerin nitelik ve kapasiteleri, rakip firmaların kullandığı ürünlerin düzeyi, tekstil üretiminde bilgisayar teknolojisinin kullanımı, ürün kalitesini artırmada teknolojiye yararlanma konusunda enformasyona gereksinim duyulmaktadır.

Yönetime ilişkin olarak duyulan enformasyon gereksiniminin içeriğini çağdaş yönetim politikaları, yeni eğilimler ve yaklaşımlar, uygulamaya yönelik yönetim teknikleri, değişen ve gelişen teknolojiye paralel olarak dünya çapında beliren yeni organizasyon yapıları oluşturmaktadır.

Kullanıcılar çevre konusunda gereksindikleri enformasyonu, hammaddelerin çevreye etkileri, atıkların nitelikleri ve yeniden kazanma ya da yoketme yolları, atıksu arıtma tesisleri, ulusal ve evrensel düzeyde geliştirilen yasal düzenlemeler (özellikle AT mevzuatı), mevcut standartlar, ISO 14000 ile ilgili değişiklikler başlıkları altında belirlemiştir.

Kullanıcılar pazarlama konusunda, tekstil sektöründe aktif pazarlama tekniklerini kullanmak, özellikle dış pazarlarda pazarlama olanaklarından yararlanmak, tekstil üretim/tüketim istatistiklerine erişmek, pazar fırsatlarını değerlendirebilmek, rekabet şansı ve gücünü artırmak, Avrupa'da ve diğer ülkelerde yeni pazar olanakları yaratmak, pazarlama konusundaki yeni gelişmeleri izlemek, proje ve uygulamalardan haberdar olmak, rakip firma faaliyetlerinin erken uyarısını almak üzere enformasyona gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir.

Tekstil enformasyon kullanıcıları, genel olarak enformasyon kaynak ve/veya kanallarının hepsine gereksinim duyduklarını ancak enformasyon olgusunun çok yüzeysel olarak, günlük işlemlerde değerlendirildiğini oysa enformasyonun makro kararlara zemin oluşturması gerekliliğine inandıkları halde mevcut personelin düzeyi nedeniyle bilgilenme sürecinin sağlıklı yaşanmadığını belirtmişlerdir. Kullanıcı araştırmasına katılan bir firma da yukarıda sayılan enformasyon gereksinimlerinin karşılanmasında

sunulan hizmetlere erişim maliyetinin düşük tutulması dileğinde bulunmuştur. Kullanıcılarca sayılan tüm konularda enformasyon gereksiniminin karşılanması için bilgi toplama, sınıflama ve kullanma işlevinin yerine getirildiği ancak çalışmanın organizasyondan uzak dağınık halde ve ilgili bireyin bilgisi düzeyinde gerçekleştirildiği vurgulanmıştır. Kullanıcılar sektörle ilgili firmaların, birbirleri ile daha etkin etkileşimini sağlayacak bir bilgi ağı içinde yer almasını dilediklerini ifade etmişlerdir.

8) İşletme içinde enformasyona gereksinim duyan bireyler: İşletmede enformasyona en çok gereksinim duyan bireylerin üst düzey (%68.4) ve orta düzey (%60.2) yöneticiler olduğu saptanırken, işveren/ler (%26) ve işgörenlerin (%19.1) de birer enformasyon kullanıcısı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte kimi firmalar tarafından, müşteriler de %5.4 oran ile işletme içindeki enformasyon kullanıcısı kategorisinde değerlendirilmiştir.

9) Ulusal tekstil enformasyon merkezine gereksinim duyma durumu: Tekstil enformasyon kullanıcılarının %95.8'i, Türk tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılamak üzere bir ulusal tekstil enformasyon merkezinin kurulması gerektiği inancındadır. Bu görüşe katılmayan iki kullanıcıdan bir tanesi katılmama nedenini belirtmemiş bir diğeri de İTKİB'in sözkonusu işlevi zaten yerine getirdiğini ifade etmiştir. Bir başka kullanıcı da ilgili soruyu yanıtsız bırakmıştır. Ulusal tekstil enformasyon merkezine gereksinim duyan kullanıcılar gereksinimlerinin nedenlerini aşağıda sunulan başlıklarda özetlemiştir:

- Ulusal ve uluslararası düzeyde sektörle ilgili güncel bilgilere her zaman gereksinim duyulmaktadır.
- Çeşitli kanallarda edinilen bilgilerin tek tek firmalarca derlenmesi zorluğu; tek bir merkezde toplanan ve düzenlenen bilginin güvenilirliği.
- Sektörle ilgili gelişmelerin izlenmesi için.

- Gereksinimi duyulan bilgi, teknoloji, kalite, moda gibi tüm değişiklikleri takip etmek, dünya tekstilcileri ile devamlı etkileşim halinde bulunmak için.
- Güncel verilerin alınabilmesi açısından önemli. Örneğin ABD'deki son 3 aylık ev tekstili satış rakamları benim için önemli bir veri.
- Tekstilde karşılaşılan sorunlar daha kolay bir şekilde aşılar.
- Mevcut bilgileri paylaşılabilme ve yenileyebilme, büyük bir çatı altında daha kolaydır.
- Doğru ve güncel bilgilere, ancak böyle merkezi bir bilgisayar sistemini kurabilirsek ulaşabiliriz. Gümrük Birliği'ne girme aşamasında bunun önemi daha da artmaktadır. Zira başarı, kendimizi tanımak, dünyadaki gelişmeleri izlemek, bilgilenmek ve doğru olanı uygulamak ile ulaşabileceğimiz bir noktadır.
- UTEM ile bilgi akışı hız kazanır; bilginin sadece zorunlu hallerde değil gerekmediği zamanda da, ileriye yönelik uygulamaların araştırılmasında da kullanılabilmesi olanağı sunulur.
- Kullanıcı incelemesi anket formunda yer alan tüm sorulara tek elden yanıt almak mümkün olur, ufuk genişler, insanlar sadece bugün için çalışmak yerine kendilerini de geliştirmeye özendirilir.
- Soru 11'de belirtilen muhtemel gereksinim konularının giderilmesi için.
- Bilginin paylaşımı, bilgiye kolay erişim ve standardizasyon için.
- Bilgilerin birçok kaynak yerine tek kaynaktan elde edilmesini sağlayacağı için.
- Türkiye'de her dahiyla yaygın bir üretim ve ihracat sektörü haline gelen tekstilde benzer konularda belli bilgilerin tek merkezden temini, daha ekonomik, kavrayıcı, etkin ve verimli olacaktır.

- Tekstilde dünya liderliğine doğru giden bir Türkiye için enformasyon büyük bir gereksinimdir. Zamanla bütün firmalar buna gereksinim duyacaktır.
- Çünkü tekstil Türkiye'de ekonomik olarak önemli bir sektör: gelişmesi için böyle bir merkezin oluşması önemli.
- Tekstil teknolojisindeki gelişmenin sürekliliği nedeni ile.
- Ülkemiz ihracatının lokomotifi konumundaki tekstil sektöründe dünya ile entegrasyona girmemiz açısından önemli.
- Bilginin, kaynağından ve tek seferde alınması kolaylığını sağlaması açısından önemli.
- Bilgilerin tek bir merkezde toplanması açısından.
- Ülke ekonomisinin lokomotif sektörü, bölgesel pazar yönetim teknikleri ile yönetilemeyeceğinden, dünya pazarlarındaki rekabet ve büyüme ancak çok iyi bir koordinasyon ve veritabanının sağlanması ile gerçekleşebilir.
- Dünyada olup biten yenilikleri anında öğrenmek ve bu yeniliklere kendimizi adapte etmek için.
- Çünkü hiçbir ülkenin ekonomisini diğer bir ülkenin ekonomisinin dışında tutamayız. Yani dünyada var olan bir ekonomik olay dolaylı olarak bütün ülkeleri etkilemektedir. Kaldı ki bizim ülkemiz Gümrük Birliği'ne girme aşamasında ve rekabet açısından en iddialı olduğumuz sektör olduğundan UTEM'e çok fazla gereksinim bulunmaktadır.
- Teknik ve moda açısından gelişmeleri yakından izleyebilmek için.
- Bilgi alışverişinin daha rahat olabilmesi için.

- Güncel tutulabildiği takdirde modern işletmelerin özellikle ihracatçıların rekabet gücünü artıracaktır.
- Çünkü çağımız bilgi çağı. Her alanda olduğu gibi tekstil sektöründe de iletişimin bir tuş aracılığıyla yapılması, zaman, maliyet ve işgücü bakımından daha tutarlıdır.
- Bilgi gereksinimi duyulduğunda tek ve güvenilir bir kaynaktan en kısa sürede bilgi temini için.
- UTEM büyük ölçekli firmalar için olduğu kadar belki de daha fazla küçük ölçekli firmalar için gereksinimdir. Küçük ihracatçının yanına gidilmelidir; çünkü o gelmede ve girişkenlikte zorlanır. Bu merkez öncelikle küçükler için olmalıdır. İhracatın gelişmesi, küçük ölçekli işletmelerin büyük ölçekli hale getirilmesindedir.
- Doğru ve hızlı karar alıp uygulamaya geçmek için.
- Tekstil makineleri imalatında ileri seviyelere çıkmamız gerektiğine inanıyoruz. Bunun gerçekleşebilmesine böyle bir merkezin katkı sağlayacağına inanıyoruz.
- Özellikle orta ve büyük ölçekli işletmelerin AR-GE, Know-how ve çağdaş bilgilere en kolay ve en az maliyetle ulaşabilmeleri çok önemli. Ayrıca bireysel araştırmalar bu sayede topluma mal edilebilir.
- Tekstil konusunda tüm bilgi ve uygulamalara ışık tutacak bir merkezin olması gerçeği ortaya çıkmıştır.
- Ticari rakamların öğrenilmesi; mevzuatın bildirilmesi; tekstil ile ilgili kurumların derlenip toparlanması açısından gereksinimdir.
- Çalışma alanının çok geniş olması, her türlü bilgiye zamanında ulaşamama, ulaşılan bilgilerin yeterli olmaması.

- Şehrimizde fabrika kuruluşundan makinelerin alımına dek diğer fabrikalara bakılarak alım yapılmakta; bir fizibilite raporu oluşturup nelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmemekte ve bu türden kurulan bazı fabrikalar başarılı olamayıp kapanmaktadır.
- Tekstilde teknik elemanın kullanacağı veri çok az; üniversite kaynağının haricinde literatür bulunmamaktadır.
- İhtiyaç duyduğumuz bilgileri gerektiği gibi kolay yollardan elde edemiyoruz; bunu toplu halde bir yerde bulmak güzel şey.
- Bilgilere daha kolay erişilir, zaman kazandırır; bilgiden bilgi üretimine yol açar.
- Derlenmiş bilgilere kısa zamanda ulaşmak ve aranan her konunun bulunabilmesi için.
- Böyle bir merkez aranılan enformasyona erişimi hızlandıracağı gibi özellikle küçük ölçekli işletmelerin kendi enformasyon sistemlerini geliştirmekte çekecekleri sıkıntıları giderecektir.
- Dış piyasa yoğun rekabet koşullarında firmalara bilgi açısandestek olması sebebiyle UTEM'e ihtiyaç bulunmaktadır.
- Tekstil ile ilgili yayınların belli bir merkezde toplanması yararlı olacaktır.

Türk tekstil enformasyon kullanıcıları gereksindikleri enformasyonu, ulusal bazda üst düzeyde örgütleyecek enformasyon merkezi ve/veya sisteminin oluşumu fikrini desteklemiş ve sözkonusu merkez ve/veya sisteme gereksinim duyma nedenlerini de son derece bilinçli bir şekilde açıklamışlardır. Kullanıcılar survey araştırmasında yer alan soruların tümü ile ilgilendiklerini, işletmelerinde enformasyona erişimin daha sistematik hale getirilmesini arzuladıklarını ancak sözkonusu istendik oluşumu hazırlayacak nitelikli uzmanlardan yoksun olduklarını belirtmişlerdir.

10) Tekstil sektöründe çalışan bireylerin enformasyon gereksinimlerini karşılamada gereksindikleri yayın türleri: Survey'e katılan kullanıcılara bir bilgi uzmanı ya da bilgi merkezi tarafından hazırlanacak olsa hangi tür doküman ve/veya bilgi kaynaklarına gereksinim duyacakları sorusu yöneltilmiş ve değerlendirme sonucunda şu verilere erişilmiştir: Kullanıcıların öncelikle gereksindiği doküman ve/veya bilgi kaynağının, %87.6 oran ile, Türkiye ve yurtdışında tekstil alanında çalışan firmalar, ihracat ve ithalat yapan firmalar hakkında bilgi yanında dünya ülkelerine ilişkin genel bilgiler, ulaşım, ekonomik yapı, dış ticaret kuralları, gümrük tarifeleri vb. hakkında enformasyonu içerecek, bir başka deyişle pazarlama enformasyonunu sunacak doküman ve/veya bilgi kaynağı olduğu saptanmıştır. Bunu öncelik sırasına göre %86.3 ile sektörde faaliyet gösteren yurtiçi ve yurtdışı firmaların adres, telefon, faks, e-posta gibi erişim bilgilerini, ürettikleri mal ve hizmetler hakkında enformasyonu içerecek "tekstil endüstrisi rehberi"; %82.1 ile Türkiye'de ve yurtdışında yürürlükte olan sektöre ilişkin yasal uygulamalar hakkında enformasyonu içerecek doküman ve/veya bilgi kaynağı; %79.4 ile Türkiye'de ve yurtdışında gerçekleştirilecek tekstil konulu toplantılar, fuar, sergi vb. hakkında enformasyonu içerecek doküman ve/veya bilgi kaynağı; %75.3 ile tekstil enformasyonu kullanıcıları için yararlı olabilecek makalelerin bibliyografik kimliğini ve gereksinilirse özünü (abstraktını) içerecek doküman ve/veya bilgi kaynağı; %72.6 ile tekstil konusunda yayımlanan en son patent ve standartlar konusunda enformasyonu içerecek doküman ve/veya bilgi kaynağı; %61.6 ile tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksinim duyabileceği Türkçe, İngilizce, Almanca vd. dillerde yayımlanan monografların bibliyografik kimliklerini içerecek doküman ve/veya bilgi kaynağı; ve %50.6 ile Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerden tekstil sektörü ile ilgili yazıların seçilerek belli bir düzende biraraya getirileceği ve sunulacağı doküman ve/veya bilgi kaynağı izlemektedir. Tekstil enformasyonu kullanıcıları ayrıca %12.3 oran ile "diğer" kategorisinde değerlendirilen çevre korumasına ait standartlar, işletme yönetimi ve organizasyonu ile ilgili bilgiler, pazar payları, makro düzeyde sektör analizi ve tekstil makineleri ile ilgili enformasyonu içeren dokümanlara da gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir.

11.TABLO: Türk tekstil sektörünün gereksindiği doküman ve/veya enformasyon kaynakları

Doküman ve/veya bilgi kaynakları	Yüzdelik dağılım
1. Pazarlama (yurtiçi satış, ihracat ve ithalat) enformasyonu: Türkiye ve yurtdışında tekstil alanında faaliyet gösteren firmalar, ihracat ve ithalat yapan firmalar hakkında bilgi yanında, dünya ülkelerine ilişkin ana bilgiler, ulaşım, ekonomik yapı, dış ticaret kuralları, gümrük tarifeleri vb. hakkında enformasyon.	87.6
2. Tekstil endüstrisi rehberi: Sektörde faaliyet gösteren yurtiçi ve yurtdışı firmaların adres, telefon, faks, e-posta gibi erişim bilgileri ile ürettikleri mal ve hizmetler hakkında enformasyon.	86.3
3. Yasal enformasyon: Tekstil sektörü alanında Türkiye'de ve dünyada yürürlükte olan yasal uygulamalar hakkında enformasyon.	82.1
4. Gelecekte yapılacak toplantılar, fuar, sergi vb.: Türkiye'de ve yurtdışında gerçekleşecek tekstil konulu toplantı, fuar, sergi vb.nin önceden duyurusu.	79.4
5. Güncel tekstil literatürü: Bu doküman ve veya bilgi kaynağı tekstil enformasyonu kullanıcıları için yararlı olabilecek makalelerin bibliyografik kimliğini ve gereksinilirse özünü içerecektir.	75.3
6. Patentler ve standartlar: Tekstil konulu üretilen en yeni patent ve standartlar hakkında enformasyon.	72.6
7. Monografılar (kitap, elkitabı gibi): Tekstil enformasyonu kullanıcılarının ilgi duyabileceği Türkçe, İngilizce, Almanca vd. dillerde yayınlanan monografların bibliyografik kimliklerini içeren liste.	61.6
8. Kesik dermesi: Türkiye'de yayınlanan gazete ve dergilerden, tekstil sektörü ile ilgili yazıların seçilerek belli bir düzende bir araya getirilmesi ve sunusu.	50.6
9. Diğer	

"Kullanıcı incelemesi" çalışmasının sonuçlarını, tek tek sorular bazında değerlendirme yanında, yanıtların "tutarlılığı"nı belirlemek ve kimi verilerin karşılaştırmalı sonuçlarını almak amacıyla ilgili sorular birbiri ile karşılaştırılmış ve/veya birlikte değerlendirilmiştir. Sözkonusu değerlendirme sonunda aşağıdaki verilere erişilmiştir.

Anket formunda kullanıcılara bir bilgi merkezi tarafından sunulması beklenen kimi hizmetler başlıklar halinde sunulmuş ve içerik tanımlaması yapılmıştır. Kullanıcıların sözkonusu hizmetlerin varlığından daha önce haberdar olup olmadıklarını belirlemek amacıyla konuya ilişkin soru yöneltilmiştir. İlgili soruların (S1C4^S4C1....11C1C1^S5C1....11C1C2^S5C3C2) (Bkz. 2. Ek) birlikte değerlendirilmesi sonucunda ilginç ve düşündürücü verilere erişilmiştir. İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezi olmadığı, enformasyon hizmetlerinin sunulduğu diğer bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olunmadığı ve enformasyon hizmetlerine erişim amacıyla yurtiçi ve yurtdışında bulunan herhangi bir bilgi merkezini hiç kullanmadığı halde surveye katılan kullanıcıların, %21.9'u veri toplama, %19.1'i yayın taraması, %16.4'ü bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %16.4'ü çoğaltma, %15.6'sı çeviri, %12.3'ü yöneltme, %15.6'sı A+G projeleri hakkında enformasyon, %15.6'sı hazır danışma, %15.6'sı patent ve standart enformasyonu, %15.6'sı yönetim enformasyonu ve %9.5'i bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetinin içeriğini daha önce bildiğini belirtmiştir. Gereksinim duyduğu enformasyona erişim amacıyla bugüne dek hiçbir bilgi merkezini kullanmadığı halde özellikle yöneltme, veri toplama, yayın taraması, hazır danışma gibi kütüphanecilik ve enformasyon bilimi alanında uzmanlaşmayı ve teknik bilgiyi gerektiren

hizmetleri bildiğini ifade eden yukarıdaki kullanıcı oranları şaşırtıcı olmuştur.

12. TABLO: Gereksindiği enformasyona erişim amacıyla herhangi bir bilgi merkezini hiç kullanmadığı halde enformasyon hizmetlerinin içeriğini bilen tekstil enformasyonu kullanıcıları

İçeriği bilinen enformasyon hizmetleri		Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması
		İşletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmayan, enformasyon hizmetlerinin sunulduğu yurtiçi ve yurtdışındaki bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olmayan ve hizmetlerin sunulduğu bilgi merkezlerini hiç kullanmamış olan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Veri toplama	% 21.9
2	Yayın taraması	% 19.1
3	Çoğaltma	% 16.4
4	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	% 16.4
5	A+G projeleri hakkında enformasyon	% 15.6
6	Hazır danışma hizmeti	% 15.6
7	Patent ve standart enformasyonu	% 15.6
8	Yönetim enformasyonu	% 15.6
9	Çeviri hizmeti	% 15.6
10	Yöneltilme hizmeti	% 12.3
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	% 9.5

Kendi bilgi merkezleri olmadığı halde enformasyon hizmetlerinin içeriğini ve hizmetlerin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığını bilen, enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla sözkonusu bilgi merkezlerini kullanan firma oranını saptamak amacıyla ilgili sorular birlikte değerlendirilmiş (S1C4^S4C1....11C1C1^S5C111C1C1^S5C1....11C3C1)(Bkz. 2. Ek) ve şu verilere erişilmiştir: Patent ve standart enformasyonu hizmetinden yararlanma amacıyla bilgi merkezlerini kullanan firma oranı %6.8; aynı duruma ilişkin oran yayın taraması

hizmeti için %5.4, çeviri hizmeti için %4.1, A+G projeleri hakkında enformasyon hizmeti için %4.1, çoğaltma hizmeti için %4.1, yönetim enformasyonu hizmeti için %4.1, bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmeti için %2.7, veri toplama hizmeti için %2.7, hazır danışma hizmeti için %2.7, yöneltme hizmeti için %1.3, bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmeti için %1.3'dür. Yukarıdaki verilerin düşük olmasının nedeni, kullanıcıların gereksinim duydukları enformasyona erişim amacıyla yararlanabilecekleri bilgi merkezlerinden haberdar oldukları halde ilgili bilgi merkezini kullanma oranlarının çok düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Görülüyor ki tekstil enformasyon kullanıcılarının önemli bir kısmı, enformasyon gereksinimlerini karşılamak amacıyla enformasyon hizmetlerinin sunulduğu bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığına sahip değildir.

13. TABLO: İşletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmayan fakat hizmetlerin sunulduğu diğer bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olan ve ilgili bilgi merkezlerinden yararlanan tekstil enformasyonu kullanıcılarının, enformasyon hizmetlerinin içeriğini bilme durumu

İçeriği bilinen enformasyon hizmetleri		Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması
		İşletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmayan, enformasyon hizmetlerinin sunulduğu yurtiçi ve yurtdışındaki bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olan ve ilgili bilgi merkezlerinden yararlanan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Patent ve standart enformasyonu	% 6.8
2	Yayın taraması	% 5.4
3	Çeviri hizmeti	% 4.1
4	A+G projeleri hakkında enformasyon	% 4.1
5	Çoğaltma	% 4.1
6	Yönetim enformasyonu	% 4.1
7	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	% 2.7
8	Veri toplama	% 2.7

9	Hazır danışma hizmeti	% 2.7
10	Yönelme hizmeti	% 1.3
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	% 1.3

Bunun yanında, yurtiçi ve yurtdışında enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olduğu halde enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla işletme dışında herhangi bir bilgi merkezini bugüne dek hiç kullanmamış olan kullanıcı oranını tespit etmek amacıyla da ilgili sorular birlikte değerlendirilmiş (S5C1....11C1C1 ^ S5C1....11C3C2) (Bkz. 2. Ek) şu verilere erişilmiştir: Çeviri hizmetinden yararlanmak amacıyla hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olduğu halde bugüne dek hiçbir bilgi merkezini kullanmayan firma oranı %32.8'dir: sözkonusu durum A+G projeleri hakkında enformasyon hizmetinde %10.9, hazır danışma hizmetinde %10.9, patent ve standart enformasyonu hizmetinde %10.9, veri toplama hizmetinde %9.5, yayın taraması hizmetinde %9.5, bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmetinde %8.2, çoğaltma hizmetinde %6.8, yönetim enformasyonu hizmetinde %5.4, yönelme hizmetinde %2.7, bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetinde %2.7 oranındadır.

14. TABLO: Yurtiçi ve yurtdışında enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinin varlığından haberdar olduğu halde sözkonusu merkezlerden yararlanmayan tekstil enformasyonu kullanıcıları

<i>Enformasyon hizmetleri</i>		<i>Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması</i>
		Enformasyon hizmetlerinin sunulduğu yurtiçi ve yurtdışında bulunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olduğu halde sözkonusu bilgi merkezlerinden yararlanmayan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Çeviri hizmeti	32.8
2	A+G projeleri hakkında enformasyon	10.9
3	Hazır danışma hizmeti	10.9
4	Patent ve standart enformasyonu	10.9
5	Veri toplama	9.5
6	Yayın taraması	9.5
7	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	8.2
8	Çoğaltma	6.8
9	Yönetim enformasyonu	5.4
10	Yönelme hizmeti	2.7
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	2.7

Yukarıdaki verilere bakıldığında enformasyon hizmetlerinin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığını bildiği halde onları kullanmayan firma oranının az olduğu anlaşılmaktadır. Çeviri hizmetleri için bu oran yüksektir ancak daha önce sözü edildiği gibi surveye katılan kullanıcılar çeviri hizmetlerinin sunulduğu "bilgi merkezi" terimi içeriğinde, anket formunda bilgi merkezinin tanımı verildiği halde, özel çeviri bürolarını da değerlendirmişlerdir. Enformasyon hizmetlerinin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olup onları kullanan firmaların durumunu belirlemek amacıyla da S5C1....11C1C1 ve S5C1....11C3C1 (Bkz. 2.Ek) soruları birlikte değerlendirilmiş ve şu verilere erişilmiştir: Enformasyon hizmetlerinin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından

haberlar olan ve s3zkonusu bilgi merkezlerini kullanan firma oranı patent ve standart enformasyonu için %16.4, A+G projeleri hakkında enformasyon için %15, veri toplama için %13.6, bilgi kaynaklarının 3d3n verilmesi için %12.3, yayın taraması için %12.3, y3netim enformasyonu için %10.9, çoğaltma için %9.5, hazır danışma hizmeti için %8.2, eviri hizmeti için %5.4, bilgi merkezleri arası 3d3n verme için %5.4 ve y3neltme için %4.1'dir.

15. TABLO: Yurtiçi ve yurtdışında enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinden haberdar olup s3zkonusu merkezlerden yararlanan tekstil enformasyonu kullanicıları

Enformasyon hizmetleri		Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması
		İşletme bazında 3rg3tlenmiş bilgi merkezine sahip olmayan fakat yurtiçi ve yurtdışında bulunan bilgi merkezleri ve veya sistemlerinden yararlanan tekstil enformasyonu kullanicıları
1	Patent ve standart enformasyonu	16.4
2	A+G projeleri hakkında enformasyon	15
3	Veri toplama	13.6
4	Yayın taraması	12.3
5	Bilgi kaynaklarının 3d3n verilmesi	12.3
6	Y3netim enformasyonu	10.9
7	oaltma	9.5
8	Hazır danışma hizmeti	8.2
9	eviri hizmeti	5.4
10	Bilgi merkezleri arası 3d3n verme	5.4
11	Y3neltme hizmeti	4.1

16. TABLO: İşletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmadığı halde yurtiçi ve yurtdışında enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinden yararlanan tekstil enformasyonu kullanıcıları
 Birlikte değerlendirilen sorular: S1C4^S5C1....11C1C1^S5C1....11C3C1
 (Bkz. 2.Ek)

<i>Enformasyon hizmetleri</i>		<i>Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması</i>
		Enformasyon hizmetlerinin sunulduğu yurtiçi ve yurtdışında bulunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olan ve sözkonusu bilgi merkezlerinden yararlanan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Yönetim enformasyonu	10.9
2	Patent ve standart enformasyonu	6.8
3	A+G projeleri hakkında enformasyon	6.8
4	Yöneltme hizmeti	6.8
5	Yayın taraması	5.4
6	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	5.4
7	Çoğaltma	4.1
8	Hazır danışma hizmeti	4.1
9	Çeviri hizmeti	4.1
10	Veri toplama	2.7
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	2.7

Enformasyon hizmetlerinden yararlanmak amacıyla herhangi bir bilgi merkezini kullanan firma oranlarının düşüklüğü karşısında bir de enformasyon hizmetlerinin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından hiç haberdar olmayan ve bu nedenle de onları kullanmayan firma oranını tespit etmek amacıyla bu kez S5C1....11C1C2 ve S5C1....11C3C2 (Bkz. 2.Ek) soruları birlikte değerlendirilmiş ve sonuçta bu oranının yöneltme için %52, bilgi merkezleri arası ödünç verme için %49.3, bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi için 45.2, çoğaltma için %45.2, yönetim enformasyonu için %45.2, literatür taraması için %42.4, A+G projeleri hakkında enformasyon için %41, hazır danışma hizmeti için %41, veri

toplama için %39.7, çeviri hizmeti için %36.9, patent ve standart enformasyonu için %36.9'dur.

17. TABLO: Enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla yurt içi ve yurtdışında hizmet sunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olmayan ve bu nedenle onları kullanmayan kullanıcılar

<i>Enformasyon hizmetleri</i>		<i>Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması</i>
		Enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla yurt içi ve yurtdışında hizmet sunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olmayan ve bu nedenle onlardan yararlanmayan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Yöneltilme hizmeti	52
2	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	49.3
3	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	45.2
4	Çoğaltma	45.2
5	Yönetim enformasyonu	45.2
6	Yayın taraması	42.4
7	A+G projeleri hakkında enformasyon	41
8	Hazır danışma hizmeti	41
9	Veri toplama	39.7
10	Çeviri hizmeti	36.9
11	Patent ve standart enformasyonu	36.9

Bu şaşırtıcı veriler değerlendirilirken bir de firma bazında örgütlenen bilgi merkezine sahip olmayıp, bugüne dek enformasyon hizmetlerinden yararlanma amacıyla, varlığından haberdar olmadığı için herhangi bir bilgi merkezini kullanmamış olan firma oranlarını, bir başka deyişle bilgi merkezleri ile bugüne dek hiç tanışmamış olan firma oranlarını hizmetler çerçevesinde belirlemek amacıyla ilgili sorular S1C4^S5C1....11C1C2^S5C1....11C3C2 (Bkz. 2. Ek) birlikte değerlendirilmiş ve sonuçta bu oranın yöneltilme için %47.9, bilgi merkezleri arası ödünç verme için %47.9, bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi için %45.2, çoğaltma için %42.4, yayın taraması için %42.4,

yönetim enformasyonu için %42.4, veri toplama için %41, hazır danışma için %38.3, A+G projeleri hakkında enformasyon için %36.9, patent ve standart enformasyonu için %36.9 ve çeviri hizmeti için %30.1 olduğu saptanmıştır.

18. TABLO: İşletme bazında oluşturulmuş bilgi merkezine de sahip olmayıp yurtiçi ve yurtdışında bulunan herhangi bir bilgi merkezini kullanmamış olan bir başka deyişle bilgi merkezleri ile bugüne dek hiç tanışmamış olan tekstil enformasyonu kullanıcıları

Enformasyon hizmetleri		Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması
		İşletme bazında oluşturulmuş bilgi merkezine de sahip olmayıp yurtiçi ve yurtdışında bulunan herhangi bir bilgi merkezini kullanmamış olan bir başka deyişle bilgi merkezleri ile bugüne dek hiç tanışmamış olan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Yönetim hizmeti	47.9
2	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	47.9
3	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	45.2
4	Çoğaltma	42.4
5	Yayın taraması	42.4
6	Yönetim enformasyonu	42.4
7	Veri toplama	41
8	Hazır danışma hizmeti	38.3
9	A+G projeleri hakkında enformasyon	36.9
10	Patent ve standart enformasyonu	36.9
11	Çeviri hizmeti	30.1

Enformasyon gereksinimlerini karşılamak amacıyla bugüne dek, işletme içi ve dışında, herhangi bir bilgi merkezini kullanmayan kullanıcıların yaklaşık %15'i bilgi merkezi olmadan da gereksindikleri enformasyona erişebildiklerini belirtmişlerdir. Bu oran çok yüksek olmamakla birlikte her 100 firmadan 15'inin bilgi merkezinin gerekliliği bilincine henüz erişmediği kabul edilirse, sözkonusu durum enformasyon

çağını yaşamakta olduğumuz günümüz verileri için düşündürücüdür. Firma bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmadığını , enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla hizmet sunan bilgi merkezlerini bilmediğini ve bugüne dek ilgili bilgi merkezlerini kullanmadığını ama yine de herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediğini belirten kullanıcı oranını tespit etmek amacıyla ilgili sorular S1C4' S5C1...11C1C2 ^ S5C111C3C2 ^ S6C2 (Bkz. 2.Ek) birlikte değerlendirilmiş ve hizmet türlerine göre şu veriler elde edilmiştir: çeviri hizmeti için %4.1, bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmeti için %9.5, yöneltme hizmeti için %10.9, bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmeti için %9.5, A+G projeleri hakkında enformasyon hizmeti için %6.8, çoğaltma hizmeti için %8.2, veri toplama hizmeti için %8.2, yayın taraması hizmeti için %8.2, hazır danışma hizmeti için %8.2, patent ve standart enformasyonu hizmeti için %5.4, yönetim enformasyonu hizmeti için de %8.2'dir. Bu kullanıcı grubu, gereksinim duyduğu enformasyona erişim için bilgi kullanma alışkanlığına sahip olmamakla birlikte bilgi merkezlerinin gerekliliği bilincine erişmiş kullanıcıları temsil etmektedir.

19. TABLO: İşletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmayan, enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla hizmet sunan bilgi merkezlerini bilmeyen ve bugüne dek ilgili bilgi merkezlerini kullanmayan ama yine de herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediğine inanan kullanıcılar

Enformasyon hizmetleri		Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması
		İşletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine sahip olmayan, enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla hizmet sunan bilgi merkezlerini bilmeyen ve bugüne dek ilgili bilgi merkezlerini kullanmayan ama yine de herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediğine inanan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Yöneltme hizmeti	10.9
2	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	9.5
3	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	9.5
4	Çoğaltma	8.2
5	Veri toplama	8.2
6	Yayın taraması	8.2
7	Hazır danışma hizmeti	8.2
8	Yönetim enformasyonu	8.2
9	A+G projeleri hakkında enformasyon	6.8
10	Patent ve standart enformasyonu	5.4
11	Çeviri hizmeti	4.1

Tekstil enformasyonu kullanıcılarının, bilgi merkezlerinin sunduğu hizmetlere gereksinim duyma durumu ile 11. soruda sıralanan konularda enformasyona gereksinim duyma durumunu karşılaştırma amacıyla ilgili sorulara verilen yanıtlar (S4C1....11C2C1^S11C1....11) (Bkz.2.Ek) birlikte değerlendirilmiş ve şu verilere erişilmiştir: İnsangücüne ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %43.8'i aynı zamanda A+G projeleri hakkında enformasyon, %41'i veri toplama, %36.9'u çeviri, %32.8'i de yönetim enformasyonu, %31.5'i çoğaltma, %31.5'i hazır danışma, %30.1'i yayın taraması, %30.1'i

patent ve standart enformasyonu, %28.7'si yöneltme, %27.3'ü bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %24.6'sı da bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır.

20. TABLO: Tekstil enformasyonu kullanıcılarının, çeşitli konularda duyduğu enformasyon gereksinimi için talep ettiği enformasyon hizmetlerinin türleri

Konular	Gereksinilen enformasyon hizmetleri (%)										
	Çeviri	Ödünçverme	Yöneltme	Bilgi arası	A+G enf	Çoğaltma	Veri toplama	Yayın taraması	Hazır danışma	Patent enf	Yönetim enf
İnsangücü	36.9	27.3	28.7	24.6	43.8	31.5	41	30.1	31.5	30.1	32.8
Hammadde	50.6	39.7	38.3	32.8	53.4	42.4	56.1	46.5	45.2	38.3	42.4
Finansman	26	20.5	23.2	20.5	31.5	21.9	34.2	27.3	26	19.1	24.6
Standart	49.3	39.7	38.3	34.2	54.7	42.4	53.4	46.4	43.8	39.7	42.4
Çalışma yeri	19.1	21.9	17.8	19.1	24.6	20.5	27.3	24.6	23.2	16.4	23.2
Mevzuat	39.7	34.2	31.5	30.1	42.4	36.9	49.3	41	38.3	31.5	34.2
Teknoloji	57.5	43.8	42.4	39.7	60.2	46.5	61.6	54.7	47.9	43.8	47.9
Yönetim	38.3	28.7	31.5	26	42.4	27.3	42.4	38.3	30.1	27.3	27.3
Çevre koruma	38.3	32.8	35.6	28.7	43.8	32.8	43.8	39.7	35.6	30.1	34.2
Pazarlama	42.4	31.5	28.7	30.1	43.8	34.2	46.5	38.3	34.2	27.3	34.2

Hammaddeye ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %56.1'i aynı zamanda veri toplama, %53.4'ü A+G projeleri hakkında enformasyon, %50.6'sı çeviri, %46.5'i yayın taraması, %45.2'si hazır danışma, %42.4'ü çoğaltma, %42.4'ü yönetim enformasyonu, %39.7'si bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %38.3'ü yöneltme, %38.3'ü patent ve standart enformasyonu ve %32.8'i bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır.

Finansmana ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %34.2'si veri toplama, %31.5'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %27.3'ü yayın taraması, %26'sı çeviri, %26'sı hazır danışma hizmeti, %24.6'sı yönetim, %23.2'si yöneltme, %21.9'u çoğaltma, %20.5'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %20.5'i bilgi merkezleri arası ödünç

verme, %19.1'i de patent ve standart enformasyonu hizmetine gereksinim duymaktadır.

Standartlara ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %54.7'si aynı zamanda A+G projeleri hakkında enformasyon, %53.4'ü veri toplama, %49.3'ü çeviri, %46.4'i yayın taraması, %43.8'i hazır danışma, %42.4'ü çoğaltma, %42.4'ü yönetim enformasyonu, %39.7'si bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %39.7'si patent ve standart enformasyonu, %38.3'ü yöneltme, %34.2'si de bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır.

Çalışma yerine ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %27.3'ü aynı zamanda veri toplama, %24.6'sı A+G projeleri hakkında enformasyon, %24.6'sı yayın taraması, %23.2'si hazır danışma hizmeti, %23.2'si yönetim enformasyonu, %21.9'u bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %20.5'i çoğaltma, %19.1'i çeviri, %19.1'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %17.8'i yöneltme, %16.4'ü patent ve standart enformasyonu hizmetine gereksinim duymaktadır.

Mevzuata ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %49.3'ü aynı zamanda veri toplama, %42.4'ü A+G projeleri hakkında enformasyon, %41'i yayın taraması, %39.7'si çeviri, %38.3'ü hazır danışma, %36.9'u çoğaltma, %34.2'si bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %34.2'si yönetim enformasyonu, %31.5'i yöneltme, %30.1'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %31.5'i patent ve standart enformasyonu hizmetine gereksinim duymaktadır.

Teknolojiye ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %61.6'sı aynı zamanda veri toplama, %60.2'si A+G projeleri hakkında enformasyon, %57.5'i aynı zamanda çeviri, %54.7'si yayın taraması, %47.9'u hazır danışma, %47.9'u yönetim enformasyonu, %46.5'i çoğaltma, %43.8'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %43.8'i patent ve standart enformasyonu, %42.4'ü yöneltme, %39.7'si de bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır.

Yönetime ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %42.4'ü aynı zamanda veri toplama, %38.3'ü çeviri, %38.3'ü yayın taraması, %31.5'i yöneltme, %30.1'i hazır danışma, %28.7'si bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %27.3'ü patent ve standart enformasyonu %27.3'ü yönetim enformasyonu ve %26'sı bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır.

Çevre korumaya ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %43.8'i aynı zamanda veri toplama, %39.7'si yayın taraması, %38.3'ü çeviri, %35.6'sı yöneltme, %35.6'sı hazır danışma, %34.2'si yönetim enformasyonu, %32.8'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %30.1'i patent ve standart enformasyonu ve %28.7'si de bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır.

Pazarlamaya ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %46.5'i aynı zamanda veri toplama, %43.8'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %42.4'ü çeviri, %38.3'ü yayın taraması, %34.2'si çoğaltma, %34.2'si hazır danışma, %34.2'si yönetim enformasyon %31.5'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %30.1'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %28.7'si yöneltme, %27.3'ü de patent ve standart enformasyonu hizmetine gereksinim duymaktadır.

Tekstil firmalarının çalışma alanları ile ilgili konularda enformasyona gereksinim duydukları halde gereksinim duymadıkları enformasyon hizmetlerini saptamak amacıyla ilgili sorular (S4C1....11C2C2^S11C1....11) (Bkz. 2.Ek) birlikte değerlendirilmiştir; bu karşılaştırmadan elde edilen oranların düşük olması sevindirici, yüksek olması ise pek istendik bir durum değildir.

İnsangücüne ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymayan firma oranı %19.1; aynı oran bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmeti için %17.8, yöneltme hizmeti için %15, yayın taraması hizmeti için %13.6, hazır danışma hizmeti için %13.6, patent ve standart enformasyonu hizmeti için %13.6, çoğaltma hizmeti için %12.3, yönetim enformasyonu hizmeti için

%10.9, çeviri hizmeti için %9.5, veri toplama hizmeti için %5.4 ve A+G projeleri hakkında enformasyon hizmeti için %2.7'dir.

Hammaddeye ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde ilgili enformasyon hizmetlerine gereksinim duymadığını belirten firma oranları şöylece saptanmıştır: bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmeti için %28.7, bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmeti için %26, yöneltme hizmeti için %23.2, patent ve standart enformasyonu hizmeti için %23.2, yönetim enformasyonu hizmeti için %20.5, çoğaltma hizmeti için %19.1, yayın taraması için %19.1, hazır danışma hizmeti için %19.1, çeviri hizmeti için %15, A+G projeleri hakkında enformasyon hizmeti için %13.6 ve veri toplama hizmeti için %8.2'dir.

Finansmana ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %19.1'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %16.4'ü bilgi merkezleri arası ödünç verme, %15'i çoğaltma, %15'i patent ve standart enformasyonu, %12.3'ü yönetim enformasyonu, %10.9'u çeviri, %10.9'u yöneltme, %10.9'u yayın taraması, %10.9'u hazır danışma, %6.8'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %4.1'i de veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

Standartlara ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %23.2'si bilgi merkezleri arası ödünç verme, %21.9'u bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %17.8'i yöneltme, %16.4'ü patent ve standart enformasyonu, %15'i yönetim enformasyonu, %15'i çoğaltma, %13.6'sı yayın taraması, %13.6'sı hazır danışma, %10.9'u çeviri, %6.8'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %6.8'i de veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

Çalışma yerine ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %9.5'i çeviri, %8.2'si bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %8.2'si bilgi merkezleri arası ödünç verme, %8.2'si patent ve standart enformasyonu, %6.8'i yöneltme, %6.8'i çoğaltma, %4.1'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %4.1'i yayın taraması, %4.1'i hazır danışma, %4.1'i yönetim enformasyonu, %1.3'ü veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

Mevzuata ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %23.2'si bilgi merkezleri arası ödünç verme, %21.9'u bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %19.1'i yöneltme, %19.1'i patent ve standart enformasyonu, %19.1'i yönetim enformasyonu, %16.4'ü çoğaltma, %15'i yayın taraması, %15'i hazır danışma, %15'i çeviri, %12.3'ü A+G projeleri hakkında enformasyon, %5.4'ü veri toplama hizmetine gereksinim duymaktadır.

Teknolojiye ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %30.1'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %30.1'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %26'sı yöneltme, %24.6'sı patent ve standart enformasyonu, %23.2'si çoğaltma, %21.9'u hazır danışma, %21.9'u da yönetim enformasyonu, %19.1'i yayın taraması, %15'i çeviri, %13.6'sı A+G projeleri hakkında enformasyon, %10.9'u veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

Yönetime ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %19.1'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %19.1'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %17.8'i çoğaltma, %17.8'i patent ve standart enformasyonu, %17.8'i yönetim enformasyonu, %16.4'ü hazır danışma, %13.6'sı yöneltme, %10.9'u çeviri, %10.9'u yayın taraması, %6.8'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %5.4'ü veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

Çevre korumaya ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %17.8'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %17.8'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %16.4'ü patent ve standart enformasyonu, %13.6'sı çoğaltma, %13.6'sı yönetim enformasyonu, %12.3'ü hazır

danışma, %12.3'ü çeviri, %10.9'u yayın taraması, %10.9'u yöneltme, %6.8'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %5.4'ü de veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

Pazarlamaya ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu halde firmaların %23.2'si bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %21.9'u patent ve standart enformasyonu, %20.5'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %19.1'i yöneltme, %17.8'i çoğaltma, %17.8'i hazır danışma, %17.8'i yönetim enformasyonu, %16.4'ü yayın taraması, %10.9'u çeviri, %9.5'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %6.8'i veri toplama hizmetine gereksinim duymamaktadır.

21. TABLO: Tekstil enformasyonu kullanıcılarının çalışma alanları ile ilgili konularda enformasyona gereksinim duydukları halde talep etmedikleri enformasyon hizmetleri

Konular	Gereksinilmeyen enformasyon hizmetleri (%)										
	Çeviri	Ödünç verme	Yöneltme	Bilgi ar. o. s.	A+G ph. eti	Çoğaltma	Veri toplama	Yayı n. ları taraması	Haz ır danışma	Pat. ve St. Ent.	Yönetim
İnsan gücü	9.5	17.8	15	19.1	2.7	12.3	5.4	13.6	13.6	13.6	10.9
Hammadde	15	26	23.2	28.7	13.6	19.1	8.2	19.1	19.1	23.2	20.5
Finansman	10.9	19.1	10.9	16.4	6.8	15	4.1	10.9	10.9	15	12.3
Standart	10.9	21.9	17.8	23.2	6.8	15	6.8	13.6	13.6	16.4	15
Çalışma yeri	9.5	8.2	6.8	8.2	4.1	6.8	1.3	4.1	4.1	8.2	4.1
Mevzuat	15	21.9	19.1	23.2	12.3	16.4	5.4	15	15	19.1	19.1
Teknoloji	15	30.1	26	30.1	13.6	23.2	10.9	19.1	21.9	24.6	21.9
Yönetim	10.9	19.1	13.6	19.1	6.8	17.8	5.4	10.9	16.4	17.8	17.8
Çevre koruma	12.3	17.8	10.9	17.8	6.8	13.6	5.4	10.9	12.3	16.4	13.6
Pazarlama	10.9	23.2	19.1	20.5	9.5	17.8	6.8	16.4	17.8	21.9	17.8

Tekstil enformasyonu kullanıcıları enformasyona gereksinim duymaktadır. Örneğin teknolojiye ilişkin enformasyona gereksinim duyan kullanıcı oranı %76.7'dir. Bu enformasyona erişim amacıyla kullanıcılar, enformasyon hizmetlerinin sunulduğu bilgi merkezlerini ve/veya sistemlerini ulusal ve evrensel düzeyde belirlemek ve onlardan yararlanmak zorundadır. Gereksinilen enformasyona en üst düzeyde erişim ancak ilgili merkez ve sistemlerce sunulan enformasyon hizmetlerinin kullanımı ile gerçekleşebilir. Oysa teknolojiye ilişkin enformasyona gereksinim duyan firmaların %30.1'i ödünç verme, %30.1'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %26'sı yöneltme, %24.6'sı patent ve standart enformasyonu, %23.2'si çoğaltma, %21.9'u yönetim enformasyonu, %21.9'u hazır danışma, %19.1'i yayın taraması, %15'i çeviri, %13.6'sı A+G projeleri hakkında enformasyon, ve %10.9'u veri toplama hizmetini hiç gereksinmediğini belirtmiştir. Oysa teknoloji konusunda enformasyona gereksinim duyan kullanıcıların tamamının enformasyon hizmetlerinin türüne göre özellikle de patent ve standart enformasyon hizmetine gereksinimi bulunmaktadır. Yine yönetim konusunda enformasyona gereksinim duyan tekstil enformasyonu kullanıcı oranı %52'dir; ancak bu kullanıcı grubunun %17.8'i yönetim enformasyonu hizmetine gereksinim duymamaktadır; gereksinim duyan kullanıcı oranı %27.3'dür. Oysa bu oranın yüzde yüze yakın olması beklenirdi.

İşletme bazında oluşturulan A+G merkezine sahip oldukları halde enformasyon hizmetlerine gereksinim duymadığını belirten firmaların oranını saptamak amacıyla S8C1 ve S4C1....11C2C2 (Bkz. 2.Ek) soruları birlikte değerlendirilmiş ve oranın hiç değilse düşük olması beklentisi, elde edilen veriler ile karşılanmıştır. A+G merkezine sahip firmaların yalnızca %9.5'i bilgi merkezleri arası ödünç verme, %6.8'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %6.8'i yöneltme, %5.4'ü çeviri, %5.4'ü patent ve standart enformasyonu ve %5.4'ü yönetim enformasyonu, %4.1'i çoğaltma, %4.1'i A+G projeleri hakkında enformasyon, %4.1'i hazır danışma, %1.3'ü veri toplama, %1.3'ü yayın taraması hizmetine gereksinim duymadığını belirtmiştir.

22. TABLO: A+G merkezine sahip tekstil enformasyonu kullanıcılarının gereksinim duymadıkları enformasyon hizmetleri

Enformasyon hizmetleri		Birlikte değerlendirilen soruların tanımlaması
		A+G merkezine sahip olduğu halde enformasyon hizmetlerine gereksinim duymayan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	9.5
2	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	6.8
3	Yöneltme hizmeti	6.8
4	Çeviri hizmeti	5.4
5	Patent ve standart enformasyonu	5.4
6	Yönetim enformasyonu	5.4
7	A+G projeleri hakkında enformasyon	4.1
8	Çoğaltma	4.1
9	Hazır danışma hizmeti	4.1
10	Veri toplama	1.3
11	Yayın taraması	1.3

A+G merkezine sahip olan ve enformasyon hizmetlerine gereksinim duyan firmaların oranını saptamak amacıyla da S8C1 ve S4C1....11C2C1 sorularının birlikte değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Çünkü A+G merkezine sahip olduğunu belirten firmaların bir kısmının hizmetlerle ilgili sorularda herhangi bir işaretleme yapmadığı ya da eksik bıraktığı saptanmıştır; ve sonuçta istendik düzeyde oranlara erişilememiştir. Elde edilen verilere göre A+G merkezine sahip firmaların %26'sı veri toplama, %23.2'si yayın taraması, %21.9'u A+G projeleri hakkında enformasyon, %21.9'u çoğaltma, %20.5'i hazır danışma, %20.5'i çeviri, %19.1'i bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi, %19.1'i patent ve standart hakkında enformasyon, %19.1'i yönetim enformasyonu %17.8'i yöneltme, %16.4'ü bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymaktadır ki bu oranların çok daha yüksek olması beklenirdi.

23. TABLO: A+G merkezine sahip olan tekstil enformasyonu kullanıcılarının talep ettikleri enformasyon hizmetleri

<i>Enformasyon hizmetleri</i>		<i>Çakıştırılan soruların tanımlaması</i>
		Araştırma-Geliştirme Merkezine sahip olup enformasyon hizmetlerine gereksinim duyan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Veri toplama	26
2	Yayın taraması	23.2
3	A+G projeleri hakkında enformasyon	21.9
4	Çoğaltma	21.9
5	Çeviri hizmeti	20.5
6	Hazır danışma hizmeti	20.5
7	Patent ve standart enformasyonu	19.1
8	Yönetim enformasyonu	19.1
9	Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi	19.1
10	Yönelme hizmeti	17.8
11	Bilgi merkezleri arası ödünç verme	16.4

İhracat yapan tekstil firmalarının pazarlama enformasyonuna hangi oranda gereksinim duyduğunu saptamak amacıyla ilgili sorular (S10C1^S11C11)(Bkz. 2.Ek) birlikte değerlendirilmiş ve ilginç bir sonuca erişilmiştir. İhracat yapan firmaların sadece %49.1'i pazarlama enformasyonuna gereksinim duymaktadır. Yine sözkonusu firmaların, pazarlama enformasyonunu veren enformasyon kaynaklarına gereksinim duyma durumunu saptamak amacıyla S10C1 ve S15C8 soruları birlikte değerlendirilmiş ve daha yüksek bir orana erişilmiştir: %72.6. İhracat yapan firmaların hem pazarlama enformasyonu hem de enformasyon kaynaklarına duydukları gereksinimi belirlemek amacıyla da ilgili sorular (S10C1^S11C11^S15C8) birlikte değerlendirilmiş ve %39.7 verisine erişilmiştir.

Ülkemizde bir "Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi"nin (UTEM) gerekliliğine inanan firmalar ile bu firmaların endüstriyel süreçte enformasyona gereksinim duyma durumunu saptamak amacıyla S13C1 ve S11C1....11 soruları birlikte değerlendirilmiştir ve şu verilere erişilmiştir: UTEM'in gerekliliğine inanan tekstil enformasyonu kullanıcılarının %65.7'si teknolojiye, %58.9'u hammaddeye, %50.6'sı mevzuata, %50.6'sı pazarlamaya %49.3'ü standartlara, %46.5'i yönetime, %46.5'i çevre korumaya, %42.4'ü insangücüne, %35.6'sı finansmana, %27.3'ü çalışma yerine ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Görülmektedir ki enformasyona gereksinim duyma ile sektöre yönelik ulusal düzeyde hizmet sunması beklenen enformasyon merkezine duyulan gereksinim arasında organik bir bağ bulunmaktadır.

24. TABLO: Ülkemiz için UTEM'in gerekliliğine inanan tekstil enformasyonu kullanıcılarının gereksinim duydukları enformasyon

Gereksinilen enformasyon hizmetleri		UTEM'in gerekliliğine inanan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Teknolojiye ilişkin enformasyon	65.7
2	Hammaddeye ilişkin enformasyon	58.9
3	Mevzuata ilişkin enformasyon	50.6
4	Pazarlamaya ilişkin enformasyon	50.6
5	Standartlara ilişkin enformasyon	49.3
6	Yönetime ilişkin enformasyon	46.5
7	Çevre korumaya ilişkin enformasyon	46.5
8	İnsangücüne ilişkin enformasyon	42.4
9	Finansmana ilişkin enformasyon	35.6
10	Çalışma yerine ilişkin enformasyon	27.3

UTEM'e gereksinim duyan tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon kaynaklarını talep etme durumunu saptamak amacıyla da S13C1 ve S15C1....9 soruları (Bkz.2. Ek) birlikte değerlendirilmiştir ve şu verilere erişilmiştir: UTEM'e gereksinim duyan firmaların %82.1'i *tekstil endüstrisi rehberine*, %82.1'i *pazarlamaya ilişkin enformasyon kaynağına*, %78'i *gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin*

enformasyon kaynağına, %76.7'si yasal enformasyona ilişkin enformasyon kaynağına, %71.2'si güncel tekstil literatürüne ilişkin enformasyon kaynağına, %69.8'i patent ve standartlara ilişkin enformasyon kaynağına, %58.9'u monograflara ilişkin enformasyon kaynağına, %49.3'ü kesik koleksiyonuna gereksinim duymaktadır; böylece UTEM'in gerekliliği ile enformasyon kaynaklarına gereksinim duyma arasında da organik bir bağ bulunduğu saptanmıştır.

25. TABLO: UTEM'in gerekliliğine inanan tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon kaynaklarını talep etme durumu

Gereksinilen enformasyon kaynakları		UTEM'in gerekliliğine inanan tekstil enformasyonu kullanıcıları
1	Tekstil endüstrisi rehberi	82.1
2	Pazarlama enformasyonunu veren kaynak	82.1
3	Gelecekte yapılacak toplantı vb. veren kaynak	78
4	Yasal enformasyonu veren kaynak	76.7
5	Güncel tekstil literatürü	71.2
6	Patent ve standartları veren kaynak	69.8
7	Monografları veren kaynak	58.9
8	Kesik dermesi (koleksiyonu)	49.3
9	Diğer	12.3

Enformasyon hizmetlerine gereksinim duymadığı halde enformasyon kaynağı olarak sunulması tasarlanan dokümanları gereksinen firma oranı da S4C1....11C2C2 ve S15C1....8 sorularının birlikte değerlendirilmesi ile saptanmıştır. Aynı şekilde enformasyon hizmetlerine gereksinim duyan firmaların enformasyon kaynaklarını gereksinme durumunu belirlemek için de S4C1....11C2C1 ve S15C1....8 soruları (Bkz.2. Ek) birlikte değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere göre çeviri hizmetine gereksinim duymayan kullanıcıların %15'i tekstil endüstrisi rehberine, %13.6'sı yasal enformasyona, %12.3'ü pazarlamaya, %10.9'u patent ve standartlara, %10.9'u gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere, %9.5'i monograflara, %8.2'si kesik koleksiyonuna, %8.2'si güncel tekstil literatürüne, ilişkin enformasyon kaynağına gereksinim duyduğunu belirtmiştir. Buna karşılık

çeviri hizmetine gereksinim duyan kullanıcıların %60.2'si tekstil endüstrisi rehberini, %60.2'si pazarlamaya, %57.5'i yasal enformasyona, %53.4'ü gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere, %49.3'ü güncel tekstil literatürüne, %47.9'u patent ve standartlara, %34.2'si monograflara, %30.1'i kesik koleksiyonuna ilişkin enformasyon kaynağını gereksinmektedir.

Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%28.7 -%47.9)*, güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%21.9-%38.3), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%23.2-%39.7), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%23.2-%42.4), monograflara ilişkin kaynak için (%17.8-%28.7), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%15-%24.6), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%26-%46.5), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%26-%46.5)'dir.

Yöneltme hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%26-%45.2), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%19.1-%35.6), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%20.5-%36.9), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%20.5-%39.7), monograflara ilişkin kaynak için (%15-%27.3), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%12.3-%23.2), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%23.2-%43.8), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%23.2-%43.8)'dir.

Bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%30.1-%42.4), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%21.9-%32.8), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%24.6-%35.6), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%24.6-

* Parentez içinde verilen rakamların ilki enformasyon hizmetlerine gereksinim duymayan kullanıcıların enformasyon kaynağını talep etme oranını, ikincisi ise enformasyon hizmetlerine gereksinim duyan kullanıcıların enformasyon kaynaklarını talep etme oranlarını vermektedir.

%36.9), monograflara ilişkin kaynak için (%17.8-%26), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%15-%21.9), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%27.3-%41), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%27.3-%41)'dir.

A+G projeleri hakkında enformasyon hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%16.4-%60.2), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%9.5-%49.3), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%12.3-%47.9), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%12.3-%53.4), monograflara ilişkin kaynak için (%9.5-%34.2), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%9.5-%30.1), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%15-%57.5), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%13.6-%60.2)'dir.

Çoğaltma hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%21.9-%52), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%13.6-%41), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%16.4-%43.8), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%16.4-%46.5), monograflara ilişkin kaynak için (%12.3-%31.5), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%10.9-%27.3), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%17.8-%50.6), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%17.8-%50.6)'dır.

Veri toplama hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%12.3-%61.6), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%8.2-%50.6), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%9.5-%49.3), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%8.2-%54.7), monograflara ilişkin kaynak için (%8.2-%35.6), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%6.8-%31.5), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%12.3-%57.5), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%10.9-%61.6)'dır.

Yayın taraması hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%21.9-%57.5), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%13.6-%45.2), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%16.4-%45.2), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%16.4-%49.3), monograflara ilişkin kaynak için (%12.3-%34.2), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%10.9-%28.7), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%17.8-%56.1), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%17.8-%56.1)'dir.

Hazır danışma hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%21.9-%54.7), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%13.6-%43.8), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%16.4-%45.2), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%16.4-%47.9), monograflara ilişkin kaynak için (%12.3-%32.8), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%10.9-%28.7), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%17.8-%53.4), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%17.8-%53.4)'dür.

Patent ve standart enformasyonu hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%23.2-%52), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%15-%41), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%17.8-%43.8), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%17.8-%46.5), monograflara ilişkin kaynak için (%13.6-%31.5), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%10.9-%27.3), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%19.1-%50.6), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%19.1-%50.6)'dır.

Yönetim enformasyonu hizmetine gereksinim duymayan ve duyan kullanıcıların, enformasyon kaynaklarını talep etme durumlarına ilişkin oranlar sırası ile şöyledir: tekstil endüstrisi rehberi için (%23.2-%52), güncel tekstil literatürüne ilişkin kaynak için (%15-%41), patent ve standart enformasyonuna ilişkin kaynak için (%17.8-%43.8), gelecekte yapılacak toplantı ve sergilere ilişkin kaynak için (%17.8-%46.5),

monograflara ilişkin kaynak için (%13.6-%31.5), kesik koleksiyonuna ilişkin kaynak için (%10.9-%27.3), yasal enformasyona ilişkin kaynak için (%19.1-%50.6), pazarlamaya ilişkin kaynak için de (%19.1-%50.6)'dır.

Enformasyon hizmetlerini gereksinen firmaların çoğunluğu enformasyon kaynaklarına da gereksinim duymakta; ancak kendilerine hazır bilgi sunma olanağını yaratan enformasyon kaynaklarına bütün firmaların gereksinim duyması beklenirdi.

26. TABLO: Enformasyon hizmetlerine gereksinim duymayan tekstil enformasyonu kullanıcılarının talep ettikleri enformasyon kaynakları

Gereksinilen enformasyon kaynakları	Enformasyon hizmetlerini gereksinmeyen kullanıcılar (%)										
	Genel	Odaklanma	Yerel	İnternet	Arayış	Çözümler	Veri	Yayı	Harz	Lat. ve Di	Yeniden
Tekstil endüstrisi	15	28.7	26	30.1	16.4	21.9	12.3	21.9	21.9	23.2	23.2
reklam											
Güncekleme	8.2	21.9	19.1	21.9	9.5	13.6	8.2	13.6	13.6	15	15
literatür											
Patent ve standartlar	10.9	23.2	20.5	24.6	12.3	16.4	9.5	16.4	16.4	17.8	17.8
Gelecekte yapılacak toplantılar	10.9	23.2	20.5	24.6	12.3	16.4	8.2	16.4	16.4	17.8	17.8
Monografiler	9.5	17.8	15	17.8	9.5	12.3	8.2	12.3	12.3	13.6	13.6
Kesik dermesi	8.2	15	12.3	15	9.5	10.9	6.8	10.9	10.9	10.9	10.9
Yasal enformasyon	13.6	26	23.2	27.3	15	17.8	12.3	17.8	17.8	19.1	19.1
Pazarlama enformasyonu	12.3	26	23.2	27.3	13.6	17.8	10.9	17.8	17.8	19.1	19.1

27. TABLO: Enformasyon hizmetlerine gereksinim duyan tekstil enformasyonu kullanıcılarının enformasyon kaynaklarını talep etme durumu

Gereksinilen enformasyon kaynakları	Enformasyon hizmetlerini gereksinen kullanıcılar (%)										
	Çeviri	Ödeme	Yoneltme	İnformasyon	Arzı ph	Çözümler	Veri	Yayı	Hiz	Patent ve	Yoneltme
Tekstil endüstrisi	60.2	47.9	45.2	42.4	60.2	52	61.6	57.5	54.7	52	52
rehberi											
Güncel tekstil	49.3	38.3	35.6	32.8	49.3	41	50.6	45.2	43.8	41	41
literatürü											
Patent ve	47.9	39.7	36.9	35.6	47.9	43.8	49.3	45.2	45.2	43.8	43.8
standartlar											
Gelecekte	53.4	42.4	39.7	36.9	53.4	46.5	54.7	49.3	47.9	46.5	46.5
yapılacak toplantı											
Monografılar	34.2	28.7	27.3	26	34.2	31.5	35.6	34.2	32.8	31.5	31.5
Kesik dermesi	30.1	24.6	23.2	21.9	30.1	27.3	31.5	28.7	28.7	27.3	27.3
Yasal	57.5	46.5	43.8	41	57.5	50.6	57.5	56.1	53.4	50.6	50.6
enformasyon											
Pazarlama	60.2	46.5	43.8	41	60.2	50.6	61.6	56.1	53.4	50.6	50.6
enformasyonu											

Yukarıdaki veriler, kullanıcıların enformasyon gereksinimlerini karşılamada talep ettikleri enformasyon hizmetleri ile enformasyon kaynakları arasında organik bir bağ bulunduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Türk tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimlerini saptama ve bilgiyi kullanma alışkanlıklarına ilişkin veriyi toplama ve değerlendirme amacıyla yapılan "kullanıcı incelemesi" çalışması sonuçlarına göre

işletmelerde %34 oranında bilgi merkezi bazında örgütlenmenin sözkonusu olup kalan %66'sında enformasyona erişimin, işletmenin çeşitli ofislerine dağılmış ya da kişisel çaba ile oluşturulmuş dermeye dayalı olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Üstelik örneklem alınan firmalarda bilgi merkezine sahip olan firmaların hiçbirinde profesyonel yani konu ile ilgili eğitimi almış kütüphaneci ve/veya enformasyon uzman/ları bulunmamaktadır. Bununla birlikte kullanıcılar, sunulması bilgi uzmanlığını gerektiren enformasyon hizmetlerinden işletme içindeki bilgi merkezleri aracılığıyla yararlandıklarını belirtmişlerdir. Kullanıcıların, sözkonusu bilgi merkezlerinde verilen yayın taraması (%28.7), veri toplama (%17.8), A+G projeleri hakkında enformasyon hizmeti (%10.9) gibi konu uzmanlarınca dahi verilmesi güç ve zaman alıcı özel hizmetlerden yararlandığı verisi şaşırtıcı bulunmuştur.

Kullanıcılar tarafından en iyi bilinen enformasyon hizmeti türü %84.9 oran ile çeviri ve veri toplama hizmetidir. Bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmeti en az bilinen hizmet türüdür (%47.9). Kullanıcıların en çok gereksindiği enformasyon hizmeti veri toplama hizmetidir (%76.7); en az gereksinilen ise bilgi merkezleri arası ödünç verme hizmetidir (%50.6). Kullanıcıların gereksindiği enformasyon hizmetlerine erişimde kullanabilecekleri bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olma durumu, en yüksek oran ile çeviri hizmetine, en düşük oran ise yöneltme hizmetine aittir. Çeviri hizmetlerinin alınabileceği bilgi merkezlerini kullanıcıların %43.8'i bilmekte iken, yöneltme hizmetinin alınabileceği bilgi merkezlerini tanıyan kullanıcı oranı sadece %9.5'tir. Firmaların, bilgi merkezlerini kullanarak aldıkları en fazla yararlandıkları hizmet türü patent ve standart enformasyonu hizmetidir (16.4). Patent ve standart enformasyonu hizmeti aynı zamanda hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olma açısından ikinci sırada bulunmaktadır (%31.5). En son sırada yer alan, yöneltme hizmetinden yararlanma amacıyla bilgi merkezlerini kullanma oranı sadece %4.1'dir. Kendi bilgi merkezine sahip olmadığı halde enformasyon hizmetlerinden yararlanma amacıyla yurtiçi ve yurtdışında bulunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olan ve onlardan yararlanan kullanıcıların ise, bilgi merkezlerinden en fazla aldıkları hizmet türleri, %6.8 oran ile A+G projeleri hakkında enformasyon , patent ve standart enformasyonu ve

yönetim enformasyonu hizmetidir. Enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla hizmetlerin sunulduğu ulusal ve evrensel düzeydeki bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinden hiç haberdar olmadığı için onlardan bugüne dek hiç yararlanmamış olan kullanıcılar da bulunmaktadır. Özellikle yöneltme hizmetinin hangi bilgi merkezlerinden alınabileceği bilinmemektedir; bu hizmetin verildiği bilgi merkezlerine ilişkin bilgi yetersizliği ve kullanılmama durumu %52 oran ile ilk sıradadır. Oysa koşulları en üst düzeyde enformasyon hizmeti vermek için yeterli kaynak bulundurmaya izin vermese de işletme bazında kurulacak tüm tekstil bilgi merkezleri, kullanıcılarını gereksindiği enformasyonu bulabileceği diğer bilgi merkezleri ve/veya sistemlerine yöneltme işlevini yerine getirebilir.

Hangi bilgi merkezlerinde sunulduğu bilinmeyen ve bu nedenle de yararlanılamayan enformasyon hizmetleri sıralamasında patent ve standart enformasyonu hizmeti çeviri hizmeti ile birlikte son basamakta bulunmaktadır (%36.9); bir başka deyişle bu iki hizmet, tekstil işletmelerince bilgi merkezleri aracılığıyla en çok kullanılan enformasyon hizmetleridir. Bu bağlamda değerlendirmeye alınan kullanıcıların bir kısmı, ulusal ve evrensel nitelikli bilgi merkezlerini kullanmasalar da kendi bilgi merkezlerine sahiptir. Bu nedenle bir de işletme bazında örgütlenmiş bilgi merkezine de sahip olmayan ve hizmetlerin sunulduğu diğer bilgi merkezlerinin hiçbirinin varlığından haberdar olmayan bir başka deyişle bilgi merkezleri ile bugüne dek hiç tanışmamış olan kullanıcı oranını saptamak amacıyla sözkonusu durumun ortaya konmasına çalışılmış ve sonuçta erişilen verilerin ne yazık ki çok yüksek olduğu saptanmıştır. Survey'e katılan kullanıcıların yaklaşık yarısı bugüne dek hiçbir bilgi merkezini kullanmamıştır ve ilgili bilgi merkezlerinin varlığından da haberdar değildir. Kullanıcılar özellikle yöneltme hizmetini hangi bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinden alabileceği bilgisine sahip değildir. Aynı konumda bulunan kullanıcı grubunun %10.9'u, herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan yöneltme hizmetine erişimin mümkün olmadığını belirtmiştir; ancak örneğin bir bilgi merkezini kullanmadan çeviri hizmetine erişimin mümkün olmadığını belirten kullanıcı oranı sadece %4.1'dir. Bu veriler bilgi merkezleri ile bugüne dek hiç tanışmamış ancak yine de bilgi merkezlerinin gerekliliğine inanan kullanıcılara aittir.

Araştırmada bir de genel olarak survey'e katılan tüm kullanıcıların enformasyona erişim amacıyla bilgi merkezinin gerekliliğine ne derece inandıkları ve bilgi iletişim kanalı olarak en çok hangi kanalı tercih ettiklerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Ve değerlendirme sonunda kullanıcıların %61.6'sının herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan da gereksindiği enformasyona erişebildiği, %35.6'sının ise erişemediği inancını taşıdıkları ve iletişim ve bilgi edinme kanalı olarak da genellikle "sözlü iletişim" kanalını kullandıkları ve bilgiye erişimde rahatlık ve kullanım kolaylığının onlar için ön planda olduğu saptanmıştır.

Survey çalışmasında aynı zamanda firmaların %27'sinde A+G merkezi bulunduğu verisine erişilmiştir. A+G merkezine sahip firmaların sadece %15'inde bilgi merkezi bazında örgütlenme sözkonusudur. A+G merkezine sahip olduğu halde survey'e katılan kullanıcıların %4.1'i A+G projeleri hakkında enformasyon hizmetine gereksinim duymadığını belirtmiştir. A+G projeleri hakkında enformasyon hizmetine gereksinim duyan firmaların oranı %21.9'dur; oysa bu oranın çok daha yüksek olması beklenirdi. Çünkü A+G çalışması ile uğraşan tüm tekstil firmalarının gereksiz tekrarlardan kaçınması, işletme için çok önemli olan kaynakları ve zamanı boşa harcamaması için tamamlanmış ve yürütülmekte olan A+G projeleri hakkında ulusal ve evrensel düzeyde bilgilenmesi gerekmektedir. A+G merkezine sahip firmaların en çok gereksindiği hizmet türü, veri toplama'dır (%26). Veri toplama hizmetine ait olan bu oran bile A+G merkezi bulunan kullanıcı grubu için çok düşük bulunmuştur; zira A+G merkezine sahip firmaların diğer firmalara göre, bütün enformasyon hizmetlerini özellikle A+G projelerine ilişkin hizmeti çok daha yüksek oranda talep etmesi gerekirdi. Çünkü bir endüstriyel işletmede yürütülen A+G çalışmalarının içeriğinde daha önce üretilmiş bilgiyi kullanarak üretim ya da pazarlama sürecine yenilik getirme bir başka deyişle bilgi üretme amacı bulunmaktadır.

Aynı çelişki ihracat konusunda da tespit edilmiştir. Survey'e katılan firmaların %93.1'inin ihracat yaptığı saptanmıştır. İhracat yapan tekstil enformasyonu kullanıcılarının, sadece %49.1'i pazarlama enformasyonuna gereksinim duyduğunu belirtmiştir. Oysa daha önce ayrıştığı üzere, pazarlama enformasyonu olmadan firmaların değil dış pazar iç

pazarda bile uzun süre tutunabilmeleri mümkün değildir. Bu nedenle sözkonusu durumu anlamak çok güçtür. Dolayısıyla ihracat yapan firmaların gereksindiği enformasyon kaynaklarının ilk sırasını %87.6 oran ile, Türkiye ve yurtdışında tekstil alanında faaliyet gösteren firmalar, ihracat, ithalat yapan firmalar hakkında bilgi yanında dünya ülkelerine ait genel bilgiyi, ulaşım, ekonomik yapı, dış ticaret kuralları, gümrük tarifeleri vb. veriyi içeren pazarlama konusuna ilişkin enformasyon kaynağı almıştır.

Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının en çok gereksindikleri enformasyon teknoloji konusundadır (%76.7) Bunu sırası ile hammaddeye (68.4), standartlara (%63), mevzuata (%57.5), pazarlamaya (%56.1), yönetime (%52), çevre korumaya (%52), insangücüne (%47.9), finansmana (%39.7) ve çalışma yerine (%30.1) ilişkin enformasyon izlemektedir. Tekstil enformasyonu kullanıcıları, aslında endüstriyel sürecin her aşamada enformasyonun gereksinim olduğu inanacını taşıdıklarını, enformasyona sadece günlük işlemleri için değil ileriye yönelik kararların alınması sırasında da gereksinim duyduklarını ancak işletme içerisindeki mevcut personelin düzeyi nedeniyle enformasyona erişim için gerekli olan sistemli çalışmaları yürütemediklerini, işletme dışındaki bilgi merkezlerinin sundukları hizmetlerden de haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir.

Büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinde enformasyonun kullanımını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen "kullanıcı incelemesi" çalışması göstermiştir ki potansiyel tekstil enformasyonu kullanıcıları enformasyona gereksinim duymaktadır ancak greksinimini duydukları enformasyonu karşılamada bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığına sahip değilllerdir. Aslında bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığının olmayışı, genel anlamda, ülkemizin tüm sektörleri için geçerlidir. Ancak tekstil gibi ülke ekonomisinde önemli bir yeri olan ve dünya pazarında rekabet üstünlükleri taşıyan sektörün, günlük ve geleceğe yönelik karar verme aşamasında hâlâ rastlantısal biçimde ya da sezgilere dayalı enformasyonu kullanması, yaşadığımız enformasyon çağı için kabul edilir bir gerçek değildir. Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının girişimi ile gereksinilen iç ve dış enformasyona erişim ve onu kullanma yönünde sistem bazında

örgütlenme çalışmalarının bir an önce başlatılması gerekmektedir. Ülkemizde şu anda sadece tekstil sektörüne enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezi bulunmamaktadır. Survey'e katılan kullanıcıların 95.8'i ülkemizde ulusal düzeyde enformasyon hizmeti sunacak bir tekstil enformasyon merkezinin kurulması görüşünü desteklemektedir. Bu görüşe katılmayan iki kullanıcıdan bir tanesi katılmama nedenini belirtmemiş bir diğeri de İTKİB'in sözkonusu işlevi zaten yerine getirdiğini ifade etmiştir. Bir başka kullanıcı da ilgili soruyu yanıtsız bırakmıştır. İTKİB gibi bir kuruluş enformasyon hizmetlerini tüm tekstil kullanıcılarına sağlama açısından ülkemizde en ideal konumda bulunma özelliğini taşımaktadır; ancak, kuruluş bünyesinde dahi bilgi merkezi bazında örgütlenme sözkonusu değildir. Üyelerini, özellikle pazarlama konusunda bilgilendirme amacıyla yayınladığı "sirküler"ler, kuruluş bünyesindeki Ar-Ge ve Mevzuat Şubesi tarafından hazırlanmaktadır. Sözkonusu "sirküler" ise bu araştırmada irdelenen tekstil kullanıcılarının enformasyon gereksinimleri düşünüldüğünde, içerdiği bilgiler açısından yetersiz kalmaktadır. Çünkü tekstil kullanıcılarının enformasyon gereksinimi, bu araştırmada izleneceği üzere, sadece pazarlama konusunda değildir. Bununla birlikte ülkemizde tekstil enformasyonunu, bilgi merkezi bazında örgütlenme ve yayma sorumluluğunu taşıyacak en uygun merkez İTKİB'dir. Ancak merkezin bu bağlamda diğer tekstil ile ilgili kuruluşlarla işbirliğine yönelmesi ve ortak projeler geliştirmesi gerekmektedir.

Survey'e katılan kullanıcılar, enformasyon hizmetlerinden yararlanma amacıyla genellikle genellikle SAGEİ, SAGEM gibi tekstil ile ilgili kuruluşlardan, Boğaziçi Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Ege Üniversitesi Gaziantep Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi üniversitelerin kütüphane ve dokümantasyon merkezleri ile bu üniversitelerin kimisinde bulunan tekstil mühendisliği bölümlerinden, MPM, İSO, TOBB, KOSGEB, MPM, TSE, DİE, DPT gibi kamu kuruluşlarından, danışmanlık hizmeti sunan kuruluşlardan, DUPONT gibi yurtdışında bulunan doğrudan erişimli (online) sistemleri kullanmaktadır. Şaşırtıcı olan surveye katılan kullanıcılarının hiçbirinin, İTKİB'in zaten ulusal tekstil enformasyon merkezi işlevini gördüğünü belirten kullanıcı da dahil, gereksindiği enformasyona erişim amacıyla İTKİB'i

kullanmamasıdır. Bu çok doğaldır çünkü İTKİB, üyelerine, bilgi akışını sistem bazında örgütlediği bilgi merkezi ile değil yayınladığı "sirküler", dergi, bülten, kitap vb. ile düzenlediği toplantılar aracılığı ile sağlamaktadır. Oysa en üst düzeyde bilgi akışı ancak bilgi merkezi bazında örgütlenme ile sözkonusudur. Tekstil enformasyon kullanıcılarının yararlandığı yukarıda sayılan kuruluşların hepsinde bilgi merkezi ve/veya sistemi bazında örgütlenme sözkonusudur.

Sonuç olarak "kullanıcı incelemesi" çalışması, Türk tekstil işletmelerinin enformasyona gereksinim duyduğunu ancak sözkonusu gereksinimleri karşılama sırasında kullanabilecekleri bilgi merkezlerinin ve/veya sistemlerinin varlığından haberdar olmadıkları, haberdar oldukları merkezlerini de enformasyon hizmetlerine erişim amacıyla kullanma alışkanlıklarına sahip olmadıkları, işletmelerin %66'sında bilgi merkezi bazında örgütlenmenin sözkonusu olmadığı, kullanıcıların %61.6'sının bilgi merkezlerini kullanmadan da gereksindikleri enformasyona erişebildiklerini sandıkları, enformasyona erişim amacıyla kullandıkları kanalın genellikle "sözlü iletişim" kanalı olduğu, ulusal düzeyde örgütlenecek bir tekstil enformasyon merkezinin varlığına gereksinim duydukları, enformasyon gereksinimlerini karşılayacak enformasyon kaynaklarını talep ettikleri gerçeği ortaya çıkmıştır.

7.BÖLÜM

SONUÇ

Yaşadığımız çağa adını veren enformasyon olgusu, dünya gezegeninde bir milyon yıldır varlığını sürdüren insanoğlunun, bugün evrim hatta devrim boyutunda gerçekleştirdiği değişim sürecinin temel unsuru olma niteliğini taşımaktadır. Çünkü enformasyon değişim sürecinin hem girdisi hem de çıktısıdır; bir başka deyişle sürecin hem varolma nedeni hem de sonucudur. Bilginin üretimi öylesine bir ivme kazanmıştır ki teknolojinin sunduğu tüm olanaklara karşın bireylerin gereksindikleri bilgiyi tek başlarına denetlemeleri ve milyonlarca bilgi yığını içinden kendileri için anlam yüklü olan süzölmüş bilgiyi yani enformasyonu çekip almaları zaman ve çaba isteyen bir uğraştır. İşte bundan dolayı enformasyon kullanıcılarının, zihinlerindeki herhangi bir soruya ilişkin taşıdıkları şüpheyi enformasyon desteği ile indirgeme işlevini üstlenen bilgi merkezleri ve/veya sistemleri, gereksinim duyan bireylere kullanılabilir hale getirilmiş bilgiyi yani enformasyonu hızlı ve sürekli bir biçimde aktarma ve böylece de bilgi akış sürecini en üst düzeyde gerçekleştirme yolunda yeni yöntem ve teknikler geliştirmenin ve kullanımının yollarını aramaktadır.

Toplumda her birey enformasyon kullanıcısıdır; ancak gereksinilen enformasyonun düzeyi, kapsamı ve zamanlılığı bireyden bireye farklılık göstermektedir. Enformasyon olgusu işte sözkonusu gereksinimleri, her birey için hazır kılmak üzere, bilginin izlenmesi, edinilmesi, organizasyonu, işlenmesi ve yorumlanması süreçlerini içermektedir. Bu sürecin en üst düzeyde oluşumu, enformasyon konusunda eğitim görmüş insangücü, yeterli ve uygun enformasyon kaynağı ve teknolojik kolaylıklar ile donatılan ve kullanıcıları için çağdaş hizmet sunmayı ilke edinen bilgi merkezleri ve/veya sistemlerini gereksindirmektedir.

Bilgi merkezleri ve/veya sistemleri sundukları hizmetler ile toplumun bilinçlendirilmesinde etkili bir rol oynamaktadır. Toplumlara enformasyon hizmeti sunma sorumluluğunu taşıyan bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinin hedefi, bilgi ile kullanıcı arasındaki bilgi akışının

kesintisiz oluşumunu sağlamaktır. Bilgi merkezleri ve/veya sistemleri bu bağlamda bilgi ile kullanıcı arasındaki bilgilenme etkileşiminin gerçekleştiği düşünme ve bilgi üretme kanalı konumundadır. Bugün çağı yaşayan toplumlar enformasyon toplumu terimi ile tanımlanmaktadır. Enformasyon toplumu, çok genel bir değerlendirme ile enformasyonu ve enformasyona yönelik faaliyetleri tanıma ve destekleme konusunda olgunlaşma sürecini yaşamış ve yaşamakta olan toplum şeklinde tanımlanabilir. Özetle denebilir ki bir ülkede enformasyon toplumunun yaratılabilmesi için öncelikle bilgilenme bilinci açısından düşünsel olgunlaşmanın yaşanması gerekmektedir. Sözü edilen oluşumun gerçekleşebilmesi için de yaş ve düzeyi ne olursa olsun toplumun her kesiminde ve her konuda enformasyonun bir gereksinim olduğu bilincine erişilmelidir. Çünkü toplumun gerekleri ve gerçekleri birbirinden ayrı düşünülemez: aralarında organik bir bağ vardır ya da varolmalıdır. Eğer bilgiye talep duymayan ve ona yönelik faaliyetleri desteklemeyen bir ülkede enformasyon toplumu ve enformasyon çağı olguları tartışılıyorsa, tartışma konusu olan gerek ile ülke gerçekleri arasında uyumsuzluk ya da dengesizlik var demektir.

Endüstriyel kuruluşlar ve sektörle ilgili bireyler de enformasyon kullanıcılarıdır. Enformasyon, endüstri için hayati değerdedir. Çünkü endüstriyel işletmeler, çabalarını, başta para olmak üzere, insangücü, hammadde ve enerji gibi kaynakları ve zamanı daha az kullanarak daha kaliteli ürün verme yönünde yoğunlaştırmaktadır. Kaynaklarını akılcı işletmek endüstriyel işletmeler için çok önemlidir; aksi halde kaynakların sürekli bir biçimde gereksiz yerlerde kullanımı, yok oluş ya da tükeniş ile son bulmaktadır.

Enformasyon, aynı zamanda ekonomik meta olarak da değerlendirilmektedir. Enformasyonun izlenmesi, edinilmesi işlenmesi, depolanması ve yayımı başlangıçta her ne kadar para ve zaman gerektirse de aslında, zamanı ve parayı üreten, koruyan, maliyeti ve değeri, işletme yöneticileri için pek bilinmeyen bir kaynaktır. Çabuk ve doğru karar vermek, endüstriyel işletme için çok önemli olan üretim unsurlarının, özellikle de paranın en üst düzeyde işletilmesi için çok önemli bir süreçtir. Bu sürecin sağlıklı yaşanması, doğru, yerinde, yeterli, zamanlı ve

ekonomik olma niteliklerini taşıyan enformasyonun kullanımını gerektirmektedir. Bu nedenle istendik niteliklere sahip enformasyon, işletme için para değerindedir; enformasyonun eksikliği ya da yetersizliği ise paraya mal olmaktadır. Enformasyonun doğru ve zamanlı edinilirliği sağlıklı kararlar için ön koşul durumundadır.

Endüstriyel enformasyon çok genel bir tanımlama ile, endüstri ile ilgili organize edilmiş ve kavranabilir ve/veya anlaşılabilir hale getirilmiş bilgi ve bu bilginin iletimidir. Endüstriyel enformasyon endüstrinin gereksinim duyduğu enformasyondur. Endüstriyel işletmelerin, finansman, pazarlama, planlama, teknoloji, üretimde kalite artışı, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, çevre koruma, hammadde, standart, mevzuat, çalışma yeri, insangücü ve yönetim bağlamında işletme içi ve dışında iletişimi sağlama konularında gereksinim duydukları enformasyon endüstriyel enformasyon içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca bir projeyi yürütmede, geleceğe yönelik kararlar almada, yeni ürün tasarımı ve üretim sürecindeki aksaklıkların çözümüne ilişkin verilen günlük kararlarda enformasyon, endüstriyel kullanıcı için hayati bir değer taşımaktadır.

Tüm endüstriyel kuruluşlar gibi tekstil işletmeleri de yaşanan çağda giderek önem kazanan değişim sürecine uyum sağlama ve kendini yenileme sırasında enformasyona gereksinim duymaktadır. Tüm endüstriyel sektörlerde olduğu gibi tekstil endüstrisinde de bugün artık üretimin yapısı değişmekte, müşteri taleplerine anında yanıt verecek esnek üretim yöntemleri arayışına gidilmekte, üretimde yenilik ve yaratıcılık ön plana çıkmakta ve maliyeti düşürme yönünde yeni teknikler geliştirilmektedir. Bu nedenle tüm alanlarda olduğu gibi sektör çalışanlarının da değişimin hızına hem teknik hem de ruhsal yönden hazır olması ve uyum sağlaması gerekmektedir. Çünkü değişimin hızına erişemeyen insanlarda zamanla uyumsuzluk, güvensizlik, başaramama gibi duygular giderek yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle sadece teknik kadronun değil işletmenin her kademesindeki bireyin olagelen değişimin nedenleri ve getirileri konusunda bilgilenmelerini sağlamak gerekmektedir. Enformasyon olgusunun temel niteliğini de gereksinen her bireye, onun için anlam yüklü olan bilginin anlaşılabilir ve/veya kavranabilir bir biçimde aktarımı eylemi belirlemektedir.

Tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimi genel endüstriyel enformasyon gereksinimlerinden farklı değildir. Bununla birlikte örneğin ürün geliştirme ve çeşitlendirme boyutunda gerekli bir faktör olan yaratıcılığın bu sektörde zaman zaman stratejik bir önem kazandığı söylenebilir. Tekstil sektörünün başarısı, diğer endüstrilerden belki de daha fazla yerinde, yeterli, doğru ve zamanlı enformasyon akışına bağlıdır. Çünkü tekstil pazarında, modanın doğasındaki değişime bağlı olarak, her sezon ürün dolaşımında artış ve çeşitlilik gözlenmektedir. Enformasyon, hızlı değişimin yaşandığı bu sektörde özellikle karar alma durumunda olan bireylerde belirsizliği ortadan kaldırmakta, tahminlerin yerini almakta ve başarı için gerekliliği olan sezgileri de güçlendirmektedir. Bundan dolayı enformasyonun, gereksinim duyan kullanıcılar için örgütlenmesi ve yayımı gerekmektedir. Bir tekstil işletmesinde enformasyonun örgütlenmesi ve yayımı çabasının amacı, dinamik bir çevrede faaliyet gösteren işletmenin değişim sürecini yaşamasına böylece de varlığını koruma ve gelişimini devam ettirme etkinliğini en üst düzeyde gerçekleştirmesine destek olmaktır. Gerek mevcut durumu iyileştirmek gerekse geleceğe ilişkin konularda hazır olmak için, tekstil işletmelerinin değişimi planlı bir çabaya dönüştürmeleri ve bu yönde düşünsel alt yapıyı oluşturmaları gerekmektedir. Bu oluşumu sürekli taze kılacak ve besleyecek bir unsura gereksinim vardır; o da enformasyondur. Çünkü değişime uyum sağlamanın ve dinamik kalmanın yolu bilgilenmedir.

Bilginin üretimi ve tüketimi her çağda olduğu gibi yaşadığımız çağda da önem taşımaktadır. Ancak bugün çağa adını veren enformasyon olgusu, gelişmişliğin göstergesi haline gelmiş ve stratejik bir önem kazanmıştır. Bilgiyi kullanma ve yaratıcı olma niteliğini taşıyan insan da bu anlamda ön plana çıkmış ve çağı yakalama yolunda yeniden keşfedilmiştir. Tekstil işletmelerinde de insanın bilgisi ve yaratıcı yetisi sistemin dinamik yapısını sürekli kılacak çok önemli bir alt sistemdir. Enformasyon ile beslenen insangücü, ruhsal açıdan ve yaptığı iş bağlamında teknik açıdan değişim sürecine uyum sağlamak için daima hazır olacak ve kendisini yenileyecektir. Bu nedenle işletmedeki her birey, bilgilenmenin gereği konusunda bilinçlenmek ve enformasyona erişim

yollarını öğrenmek zorundadır. Endüstriyel alanda gereksinilen enformasyonu kullanacak ve üretime aktaracak bilgili insanın varlığı olmaksızın herhangi bir tekstil işletmesinin başarıya ulaşması mümkün değildir.

Endüstriyel işletmede üretim sürecini gerçekleştiren en önemli kaynak olma niteliğini taşıyan insangücünün yaratıcılığını aktif kılma yönünde gerekli önlemler alınmalı ve enformasyon gereksinimleri en üst düzeyde karşılanmalıdır. Türk tekstil sektöründe potansiyel enformasyon kullanıcılarının %47.9'unun insangücüne ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu saptanmıştır. İşletme içerisinde enformasyona gereksinim duyan bireyler sırasıyla üst düzey yöneticiler (%68.4), orta düzey yöneticiler (%60.2), işveren/ler (%26) ve işgörenlerden (%19.1) oluşmaktadır. Survey'e katılan kimi kullanıcılar, müşteriler ile danışmanlık yapan birey ve kuruluşları da tekstil enformasyonu kullanıcısı olarak değerlendirmişlerdir. İnsangücüne ilişkin enformasyona gereksinim duyan kullanıcılar ayrıntı düzeyinde beklentilerini, Türk tekstil sektöründeki insangücünün profili, nitelikleri, nicelikleri, ücretler, mevcut insangücünün verimliliğini artırma, motive etme, sürekli eğitimini olası kılma, işgücü sınıflaması ve insan-makine etkileşimini sağlıklı kılmaya ilişkin enformasyona erişebilme olanaklarının sunulması şeklinde ifade etmişlerdir. Türk tekstil sektörü, dünya ve ülke ekonomisi açısından olumlu girdileri olan bir sektördür. Bu nedenle sektördeki insangücünün niteliğini artırma yönünde enformasyon gereksinimleri karşılanmalı, üniversite-sanayi işbirliği boyutunda sistemli bir "sürekli eğitim programı" geliştirilmeli ve yatırım yapmaktan kaçınılmamalıdır. Konu, hem devlet hem de özel sektör bazında ele alınmalıdır.

Tüm endüstriyel işletmelerde olduğu gibi tekstil işletmelerinde de mevcut alt sistemlerin ortak amacı, kaynakların (insangücü, para, hammadde ve enerji) ve zamanın en üst düzeyde kullanımı ile kaliteli üretim yapmak ve maddi kazanç sağlamaktır. Kaynakların kullanımı konusunda karar verirken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Çünkü karar bir kere verilmektedir ve para yatırılmaktadır; alınan yanlış ve zamansız karardan geriye dönüş yoksa işletme yeni sorunlarla karşılaşacak demektir. Bir başka örnek, işletmede üretilen kumaşın satış fiyatının

belirlenmesinde, mevcut kalite standartları ve yurtiçi ve/veya dış pazarlardaki değeri konusunda tam, kesin ve doğru enformasyona gereksinim vardır. Gereksinimi duyulan enformasyon, finansman, standart ve pazarlama bölümlerinin etkileşimi ile ortaya çıkacak ve alınacak karar bu etkileşimin ürünü olacaktır ya da olmalıdır. Türk tekstil işletmelerinin %39.7'si finansman konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı finansman haberleri, kurlar, faizler, yatırım için "olasılıklar", güncel para piyasaları, serilik, ucuz finansman yöntemleri, alternatif finansman sistemleri ve finansman konusunda kolaylıklar gereksinilen enformasyonun ayrıntılarını oluşturmaktadır.

Tekstil kullanıcılarının gereksindiği bir diğer enformasyon da hammadde konusundadır. Eğer tekstil işletmesi, hammadde pazarı hakkında yeterli ve güncel enformasyona sahip değil ise, varolan alternatifleri içinde seçim rastgele olacak, maliyet yükselecek ve daha önce hazırlanan uygulama planından kesinlikle çok büyük başarı beklenmeyecektir. Türk tekstil sektörünün enformasyon gereksinimleri survey çalışmasında, kullanıcıların %68.4'ünün, hammaddeye ilişkin enformasyona gereksinim duyduğu saptanmıştır. Kullanıcılar, özellikle hammadde kaynakları, standartları, spesifikasyonları, kontrol şekilleri, üretim şekli, çevresel etkileri ve satış yerlerine; kaliteli hammaddeyi ucuz ve iyi koşullarda sağlama olanakları, yurtiçi ve yurtdışındaki hammaddelerin fiyat, miktar, kalite vb.ne yönelik enformasyona gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere tekstil kullanıcıları için hammaddeye ilişkin enformasyon önemli bir değer taşımaktadır. Hammadde sağlama ve kullanımında verilen rastgele kararlar, emek ve para ile birlikte işletme için çok önemli olan zamanın kaybına da yol açmaktadır. Yerinde karar vermenin tek yolu da bilgilenmedir.

Tekstil işletmesinin daha kuruluşu aşamasında girişimci ve/veya yönetici uygun çalışma yerinin seçimi konusunda enformasyon sağlamak zorundadır. Ayrıca sadece çalışma yerinin değil, üretim sürecinde iş akışının kesintisiz oluşumu için çalışma yerinin düzenlenmesi aşamasında da enformasyona gereksinim bulunmaktadır. Çalışma yerinin, çalışanlar açısından fiziksel ve ruhsal gereksinimleri karşılamasına da özen gösterilmelidir. İyi aydınlatılmış, yeterince havalandırılan, temiz,

gürültüsüz, rutubetsiz, istendik ısı derecesine sahip bir ortam bireye zevkli çalışma olanağı sunacaktır. İstendik koşullara sahip iş ortamını, çalışanları için sağlayan işletme, psikolojik açıdan insan-insan ve insan-makine uyumunu sağlıklı kılmada sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktır. Bireyde kendisine değer verildiği, saygı duyulduğu anlayışını geliştiren bu yaklaşım, onun iş etiği ve çevreye saygı sorumluluğunu kökleştirecektir. Zevkli çalışma isteğini duyumsayan birey, üretimin artışında ve sonuçta işletmenin başarıya erişiminde etken olacaktır. Bundan dolayı işletmede karar verme konumunda bulunan bireylerin hem yaptıkları iş için en uygun çalışma yeri hem de çalıştırdıkları bireylerin ve kendilerinin fiziksel ve ruhsal gereksinimleri konusunda bilgilenmeleri gerekmektedir. Büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin de %30.1'i çalışma yeri ile ilgili olarak ergonomik çalışma ortamı, verimli çalışma koşulları, çalışma yerindeki yenilikler, gelişmeler ve kapasite kullanımına ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Enformasyon, istendik ölçütlere sahip çalışma yerini oluşturabilmeleri için yöneticilere katkıda bulunan temel girdi niteliğindedir. Bu girdi ile karar verme süreci sağlıklı yaşanmaktadır.

Tekstil işletmelerinin daha kuruluş aşamasında gereksindiği bir diğer enformasyon da mevzuat konusundadır. Bir tekstil işletmesi yöneticisi ve/veya girişimcisi kurulacak işyerinin hukuki yapısı itibarıyla statüsünü (limited şirket, ticari şirket, anonim şirket vb.) belirleme aşamasında bilgilenmeye gereksinim duyar. Tekstil işletmesi yöneticisi ve/veya girişimcisi sözkonusu şirket yapılarının kendisi için sağlayacağı faydayı titizlikle analiz etmelidir. Bir tekstil işletmesi yönetici ve/veya girişimcisi aynı zamanda ulusal ve uluslararası pazarda çevresi ile ilişkilerini iyi tutmak ve böylece saygınlık kazanmak için mevzuata uygun davranmak zorundadır. Özellikle ihracat ve ithalat sürecinin çok yoğun yaşandığı Türk tekstil sektörünün de ulusal düzeyde geçerli olan mevzuat yanında ticari ilişkilere girdiği ülkelerce ya da evrensel ticari kuruluşlarca oluşturulan ve sürekli gözden geçirilerek yenilenen mevzuatı da çok dikkatli bir biçimde izlemesi gerekmektedir. 1995-96 yılında yapılan "kullanıcı incelemesi" çalışmasında Türk tekstil işletmelerinde bulunan enformasyon kullanıcılarının, değişen iç ve dış mevzuatın anlık takibi, sektörle ilgili mevzuatın açıklamaları, mevzuat değişiklikleri, vergi,

gümrük, çalışma kanunu, resmi dokümanların tasnifi, çevre/ithalat/ihracat Gümrük Birliği, AT mevzuatı ve yürürlükteki mevzuat konusunda enformasyona gereksinim duydukları saptanmıştır.

Tekstil işletmelerinin gereksinimini duyduğu bir başka enformasyon standartlar konusundadır. Tekstil sektöründe endüstriyel üretim ister makine ister ürüne ait olsun, onların standartlara uyulmadan üretimini sözkonusu olduğunda, ufacık bir hata insan hayatına mal olabilir. Bu nedenle çok hümanist bir yaklaşımla üretim yapan tekstil sektörünün, standartlaşma konusunda bilinçlenmesi ve bu alandaki yenilikleri enformasyon desteği ile izlemesi, hem kaliteli ürünler vererek ulusal ve uluslararası pazarda yer edinmesine hem de çevreye zarar vermeden ve kaynaklarını boşa harcamadan üretim yapmasına böylece karlılığa geçmesine yardımcı olacaktır. Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının %63'ü standartlar konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Gereksinilen enformasyonun ayrıntılarını, genel anlamda standart tanımları, hammadde standartları, ürün standartları, çevre koruma ve kalite gelişimine ilişkin standartlar, ulusal ve uluslararası düzeyde yürürlükteki standartlar, standartlardaki değişiklikler, teknik standartlara erişim ve standartların sınıflandırılmasına ilişkin enformasyon oluşturmaktadır.

Teknoloji konusunda enformasyon, tüm tekstil işletmelerinin özellikle de dış ülkeler ile ticari ilişkileri bulunan tekstil işletmeleri için hayati derecede önem taşımaktadır. Bizim gibi teknolojik açıdan "dışa bağımlı" bir ülkede sektör bazında teknolojinin yerinde, amaçlı ve zamanlı kullanımı için konunun "ulusal bilim ve teknoloji politikası" bazında ele alınması gerekmektedir. Teknoloji üretimi öylesine ivme kazanmıştır ki bu konuda gelişmiş ülkelerin düzeyine erişmek, bugün için, çok güçtür. Ancak alternatifleri arasından en uygun teknolojinin seçimi, sağlanması, uyarlanması ve kullanımı süreçlerinin ülkemizde istendik düzeyde yaşandığını söylemek de pek mümkün değildir. Teknolojik gelişmeye uyum sağlayacak, onun mantığını ve varolma nedenini kavrayacak insangücünün de, ona verilecek eğitim ve enformasyon desteği ile yetiştirilmesi zorunludur. Teknoloji, durağan değil, dinamik bir olgudur; yani sürekli değişim ve gelişime hazırdır. Bu nedenle konu ile ilgili bilginin sürekli ve kesintisiz biçimde yenilenmesi ve ilgili bireylere

aktarımı gerekmektedir. Büyük ölçekli Türk tekstil işletmelerinin %76.7'si teknolojiye ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Yapılan "kullanıcı incelemesi" çalışmasında sektör kullanıcılarının en çok gereksindiği enformasyon türünün teknolojiye ilişkin olduğu saptanmıştır. Kullanıcılar özellikle teknolojiye ilişkin yenilikler, Türk tekstil endüstrisinin teknoloji kullanımı açısından durumu, firmaların teknoloji kullanımına ilişkin ayrıntıları, dünya standartlarındaki son teknoloji ürünleri, sektörde bilgisayarların kullanımı, teknoloji alanındaki yenilik ve buluşlara ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır.

Tekstil enformasyonu kullanıcılarının gereksinim duyduğu bir başka enformasyon alanı da yönetim sürecine ilişkindir. Tekstil işletmelerinde yöneticilerin, ellerinde tuttıkları kaynakları en akılcı biçimde işletmeleri böylece de az maliyetle daha kaliteli ürünler verebilmeleri için, enformasyon bazında gerçekleşecek sağlıklı karar verme sürecini yaşamaları gerekmektedir. Enformasyon, bu bağlamda işletme için "rekabet gücü" değerini taşımaktadır. Türk tekstil sektöründe de kullanıcıların %52'si yönetim konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Kullanıcılar gereksindikleri yönetim enformasyonunun içeriğini, çağdaş yönetim politikaları, uygulamalı hale getirilmiş yönetim bilgileri, değişen ve gelişen teknolojiye paralel dünya çapında yönetim organizasyon bilgileri, organizasyonlardaki gelişmeler, yeni eğilimler başlıklarında belirlemiştir.

Tüm endüstriyel işletmeler gibi tekstil işletmelerinin de bugün üretim sürecinde en çok dikkate almaları gereken konu doğal çevreyi bozmadan ürün vermeyi mümkün kılmaktır. Tekstil üretiminin her aşaması ve işlem zincirinin her halkası çevre üzerine etkiye bulunmaktadır. Çünkü sektör, endüstri, hava, toprak ve suyun temizliğini etkileyen, zehirli atık (toksik) üreten teknikleri ve hammaddeleri kullanmaktadır. Sanayileşmek ama doğal dengeyi bozmadan sanayileşebilmek için, bütün endüstriyel işletmelerin doğa ile uyumluluğu yakalama, onunla birlikte yaşama yolunda bilgilenmeye gereksinimi vardır. Bizde de Türk tekstil sektöründeki büyük ölçekli işletmelerin %52'si çevre korumaya ilişkin enformasyona gereksinim duymaktadır. Kullanıcılar özellikle AT'nun çevre mevzuatı, ulusal ve uluslararası düzeyli yasal düzenlemeler, çevre

standardizasyonu, atık su arıtma tesisleri, atıkların nitelikleri, tasfiye edilme şekilleri ve kullanılacak maddeler, hammaddelerin çevreye etkileri ve ISO 14.000 ile ilgili değişikliklere ilişkin enformasyonu gereksinmektedir.

Tekstil işletmeleri için hayati olan bir başka enformasyon gereksinimi pazarlama konusundadır. Pazarlama enformasyonunun bilgi kaynaklarından edinilmesi kolay değildir. Tekstil işletmeleri, pazarlama konusunda gereksinimini duydukları enformasyonu edinmede kendi çalışanlarına sorumluluk vererek onları pazar ve/veya pazarlama araştırmaları yapmaya yöneltmektedir. Tekstil işletmelerinde pazarlama bölümü, yeni ürün tasarımında tüketicinin fikirlerini değerlendirmek, piyasaya sunulan ürünün satış miktarını tespit etmek, tüketicinin kullanım alışkanlıklarını belirlemek sorumluluğunu taşımaktadır. Bu sorumluluğu etkin olarak yerine getirebilmek için pazarlama bölümünün özellikle tüketici alışkanlıkları, diğer firmaların aynı yönde izledikleri çalışmaları, iç ve dış pazarlama kuralları konusunda enformasyona gereksinimi vardır. Üretimini büyük ölçüde ihracat pazarına yönelten Türk tekstil sektörü için yeterli, doğru ve zamanlı pazarlama enformasyonu hayati önem taşımaktadır. Dış pazar enformasyonunun sağlanması, oldukça zor, pahalı ve zaman alıcı bir iştir; bu nedenle pazarlama enformasyonuna erişim çalışmasının tüm tekstil firmaları ile birlikte ulusal bazda da sistematik bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Çünkü bu çalışma kapsamında yürütülen survey verileri de kullanıcıların en çok pazarlamaya ilişkin enformasyon kaynağına gereksinim duyduğunu göstermektedir; kullanıcıların %87.6'sı pazarlama enformasyonun veren kaynakları talep etmektedir. Tekstil enformasyonu kullanıcılarının %56.1'i pazarlama konusunda enformasyona gereksinim duymaktadır. Firmalar gereksindikleri pazarlama enformasyonunun içeriğini, tekstilde aktif pazarlama, özellikle dış pazarlar ve pazarlama olanakları, tekstil üretim ve tüketim istatistikleri, pazar fırsatlarını değerlendirme, rekabet şansını artırma, pazarlama teknikleri, pazarlama konusundaki yeni gelişmeler, proje ve uygulamalar başlıklarında toplamışlardır.

Tekstil işletmesinin bütün faaliyetlerinde enformasyon, süreci yaşatan unsur niteliğindedir. İşletmede yukarıda sayılan tüm konularda

duyulan enformasyon gereksinimleri aslında işletmenin başarıya ulaşmasında bir birinin bütünleyicisidir. Bir endüstriyel işletmede var olan tüm alt sistemlerin ortak hedeflerine erişimde birbirleri ile uyumlulukları ve etkileşimleri şarttır. Ve istendik oluşum için de herbirinin hem iç hem de dış enformasyon kaynaklarından yararlanması gerekmektedir. Enformasyon, endüstriyel işlemlerin başlatıcısı ve sürükleyicisi niteliğindedir. Bu nedenle enformasyon gereksinimlerinin çok iyi belirlenmesi, ardından tanımlanması, sonra da nasıl ve nereden karşılanacağını bilmesi gerekmektedir. Bu nedenle tekstil endüstrisinin gereksinim duyduğu enformasyonun sistem bazında örgütlenmesi ve yayımı, sektörün başarısı için zorunlu hale gelmiştir.

Diğer işletmeler gibi tekstil işletmeleri de, genellikle gereksinim duydukları enformasyonun türünü formüle edememekte ve saptayamamaktadır. Çalışma alanları ile ilgili yerli ve yabancı bilgi kaynaklarının yeterliliğini ölçme ve onlardan gereksindikleri enformasyonu süzüp alma konusunda güçlük çekmektedir. Tekstil enformasyonu kullanıcıları dokümanlardan ziyade kendi dillerinde, düzeylerine uygun ve anlaşılabilir biçimde aktarılan bilgiye gereksinim duymaktadırlar.

Kullandıkları yöntem ve teknikler, sundukları hizmetler ile kullanıcı ve bilgi arasındaki bilgi akışının kesintisiz oluşumunu sağlamak üzere varolan bilgi merkezleri, tekstil işletmeleri ve sektör ile ilgili bireylerin enformasyon gereksinimlerini karşılamak açısından ideal konumda bulunmaktadır. Ancak bu anlayış bireylerde henüz yeterince yerleşmiş değildir. Endüstriyel işletmelerin enformasyon gereksinimlerini ve bu kesimin bilgi merkezlerini kullanma alışkanlıklarını belirlemek üzere çeşitli "kullanıcı incelemesi" (survey) çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmada da aynı amaçla, Türk tekstil sektörü çerçevesinde "kullanıcı incelemesi" çalışması gerçekleştirilmiştir. Dünyada ve bizde yapılan çalışmalar göstermektedir ki mevcut olan enformasyon kaynakları ve/veya kanallarının varlığı genellikle kullanıcılar tarafından bilinmemekte, bu nedenle de enformasyon güçlükçe ya da rastlantısal biçimde kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında yürütülen survey çalışması göstermiştir ki Türk tekstil işletmelerinde bilgi merkezi bazında

örgütlenme sadece %34 oranındadır; işletmelerin %66'sında bilgi merkezi bulunmamaktadır. Çalışmada, örneklem alınan işletmelerde bilgi merkezi, kütüphane, kütüphane ve dokümantasyon merkezi, haberleşme şefliği, araştırma ve uygulama şubesi, A+G servisi, eğitim uzmanlığı ve bilgisayar şefliği adları altında örgütlenmiştir. Bilgi merkezine sahip olmayan işletmelerde gereksinilen enformasyonunun sağlanabilirliği, kişisel çaba ile oluşturulmuş derme (%34.2), işletme tarafından sağlanan ancak ofislerde dağınık halde bulunan derme (%36.9), işletme içinde bulunan bilgisayarlar (%17.8), kurumiçi bilgisayara dayalı veritabanları (%32.8) aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bununla birlikte endüstriyel üretim sürecinde herhangi bir bilgi kaynağına gereksinim duymayan (%1.3), gereksinilen enformasyonun sağlanabilirliği konusunda bilgi sahibi olmayan (%2.7) kullanıcılar da bulunmaktadır. Herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan da gereksindiği enformasyona eriştiğini belirten kullanıcı oranı %61.6'dır. Kullanıcıların %35.6'sı ise herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan gereksindiği enformasyona erişemediğini ifade etmiştir. Görülmektedir ki Türk tekstil kullanıcılarının %61.6'sı, en üst düzeyde enformasyona erişim ve kullanım sürecinin bilgi merkezi bazında örgütlenme ile yaşatılabileceği yönündeki bilinçlenme düzeyine henüz erişememiştir. Bilgi merkez(ler)ini kullanmadan gereksindiği enformasyona eriştiğini belirten kullanıcıların ve/veya firmaların en çok kullandıkları kanal, sözlü iletişim kanalıdır. Konu ile ilgili yerli ve yabancı uzmanlar ile görüşme en çok başvurulmuş bilgi alma yoludur; ancak sözkonusu iletişimde kullanıcılar, yabancı dil yetersizliği, gereksinilen bilgiye zamanında erişememe, kimi sorunların çözümü için bireylerin sahip oldukları bilginin her zaman yeterli olmayışı, rekabet nedeniyle kimi bilgilerin gizli tutulması gibi güçlüklerle karşılaştıklarını vurgulamışlardır.

Tekstil endüstrisinde faaliyet gösteren özellikle büyük ölçekli işletmelerin enformasyon gereksinimleri giderek artan bir biçimde genişlemekte ve bu nedenle de enformasyonun erişimi ve edinimi için yeni teknik ve yöntemlere gereksinim duyulmaktadır. Kullanılan tüm ileri teknik ve yöntemler, bilgi kaynaklarını en üst düzeyde izleme, edinme ve işleme yanında bunlardan daha da önemlisi sunulan hizmetlerin gerçek gereksinimleri karşılaması ve böylece bilginin, endüstriyel sürecin her aşamasında en üst düzeyde kullanılabilirliğini sağlama yönünde

geliştirilmektedir. Bu nedenle tüm endüstriyel sektörlerle birlikte tekstil enformasyon kullanıcılarının da enformasyon gereksinimlerinin ve bilgiyi sağlama ve kullanma alışkanlıklarının düzenli aralıklarla değerlendirilmesi ve enformasyon hizmeti politikasının, değerlendirme sonucunda edinilen verilere göre belirlenmesi gerekmektedir.

Tekstil sektörü için enformasyonun ne denli önemli olduğu konusunda özellikle karar verme durumunda bulunan girişimci ve/veya yönetici/lerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bir tekstil işletmesinde bilgi merkezi bazında örgütlenme ve/veya enformasyon sisteminin kurulması ve sunulacak hizmetlerin nitelikli ve sürekli kılınması, yoğun bir çaba gerektirmesi yanında maliyetli bir iştir. Enformasyon ve dokümantasyon hizmetlerinin tekstil işletmeleri için yararlılığı ve etkinliği, kısa ve uzun vadeli "maliyet-yarar" analizi çerçevesinde değerlendirilir ise enformasyonun ve bilgi merkezinin gerekliliği, yönetim katında inandırıcı olur. Ancak bizde olduğu gibi kısa vadede somut sonuç ya da ürün vermeyeceği için bilgi merkezinin oluşumu maliyeti yüksek bir iş olarak değerlendirilmekte ve "marjinal" kabul edilmektedir. Endüstriyel alanda enformasyon olgusunun yeterince yaşama kanalize edilememesinin nedenlerinden biri de, bizim toplumumuzda olduğu gibi, kullanıcının "enformasyon sıkılganı" niteliğini taşımasıdır. Yazılı iletişimden ziyade konu uzmanı ya da deneyimli bireylerden bilgi alma, erişim kolaylığı, zamanlılık ve ekonomik açıdan daha uygun bulunmaktadır. Bir kaynaktan bilginin çekilip alınması ise daha zor ve sıkıcı bir iş olarak değerlendirilmektedir. Oysa kullanıcı enformasyon gereksinimini açık bir şekilde belirlerse, işletme içi ya da dışındaki bilgi merkezi, milyonlarca bilgi yığını içinden, kendisi için anlaşılabilir kılınmış (düzeyinin ne altında ne de üstünde), organize edilmiş ve süzölmüş bilgiyi yani enformasyonu, en uygun kanal ile en kısa zamanda aktarabilir. Ancak kullanıcının bilgiyi kullanma alışkanlıklarını değiştirmek ve enformasyon sıkılganı olmaktan uzaklaştırmak tek taraflı bir çözüm değildir. İstendik oluşum kullanıcı ve bilgi uzmanının karşılıklı etkileşimini, desteğini ve anlayışını gerektirir.

İdeal olarak tekstil endüstrisinin enformasyon gereksinimleri, ilgili diğer dış bilgi merkezlerinin desteğini de alan işletme içinde oluşturulmuş

bilgi merkezi tarafından karşılanabilir. Çünkü enformasyon gereksinimleri işletmenin büyüklüğüne, gerçekleştirilen ürünün türüne, işletmenin yapısına ve işletmede çalışan her bireyin konumu ve düzeyine göre değişmektedir. Bu nedenle en üst düzeyde hizmet, kullanıcısı ile bütünleşmiş, işletmenin genel hedef ve gereksinimlerini yakından tanıyan ve yaşanan değişim sürecinin içinde sistemin bir parçası olarak işlev gören "bilgi merkezi" tarafından sunulabilir. Ancak unutulmaması ve dikkat edilmesi gereken bir nokta, işletmenin bilgi merkezinin, bir üretim, pazarlama ya da finansman birimi gibi sistemin bir alt sistem olarak değerlendirilmesidir. Yönetim düzeyinde alınan kararlar, yönelinen yeni hedeflerden bilgi merkezi yöneticisi de haberdar olmalı ve diğer birim yöneticileri gibi karar verme sürecine aktif olarak katılmalıdır. Aksi halde sunulan hizmetlerin işletme hedeflerine ve kullanıcı gereksinimlerine yanıt vermesi pek istendik düzeyde olmayacaktır. Bilgi merkezi, endüstriyel sürecin her aşamasında, verdiği enformasyon desteği ile, işletmenin hammadde sağlamadan, finansmana kadar tüm birimleri için hizmet sunmaktadır ve dolayısıyla sistemin tüm alt sistemleri ile etkileşimlidir. Endüstriyel işletmenin hedefleri, hedeflere erişim için kullanıcıların gereksindikleri enformasyon ve bu enformasyon gereksinimini karşılayacak bilgi merkezi arasında tam bir bütünleşme sağlanmalıdır.

Enformasyon gereksinimleri dış kaynaklardan da sağlanabilir. Ancak dış kaynaklardan sağlansa da, gereksinimlerin belirlenmesi ve tanımlanması, enformasyona yönelik işlemlerin en akılcı şekilde organize edilmesi, gereksiz tekrarların önüne geçilmesi, enformasyonun en hızlı, doğru ve ekonomik biçimde iletimi, kullanımı ve kullanıcı tarafından özümzenmesi için örgütlenmiş sistemlere gereksinim vardır. Bilgi merkezleri ve bu merkezlerin sunduğu hizmetleri organize etme ve bilginin kullanılabilirliğini en üst düzeyde sağlama sorumluluğunu taşıyan enformasyon uzmanı ve/veya kütüphaneciler, bu gereksinimi karşılamak için işletmede ideal konumda bulunmaktadır. Bilgi merkezi tarafından sunulan etkin enformasyon hizmeti, endüstriyel işletme için çok önemli olan zaman, para ve işgücü gibi faktörlerin en rasyonel şekilde kullanımına ve karar verme sürecinin istendik düzeyde yaşanmasına önemli katkılarda bulunacaktır.

Endüstriyel aktiviteler için enformasyonun öneminin kavranması ile enformasyon kanalları ve bilgi merkezlerinin oluşumu ve kullanımı arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Endüstriyel süreçte enformasyonun önemi kavranmamışsa işletmeler, kendi bilgi merkezlerini oluşturma gereksinimi duymadıkları gibi kendi işletmeleri dışında var olan ve endüstriyel enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezlerini de, ya varlığından haberdar olmadıkları ya da gereksinim duymadıkları için kullanmamaktadır. Türk tekstil sektöründe enformasyon kullanımına yönelik olarak gerçekleştirilen survey çalışması verilerine göre, kullanıcıların gereksindiği enformasyon hizmetlerine erişimde yararlanabilecekleri bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olma durumu, en yüksek oran ile çeviri hizmetine, en düşük oran ise yöneltme hizmetine aittir. Çeviri hizmetlerinin alınabileceği bilgi merkezlerini kullanıcıların %43.8'i bilmekte iken, yöneltme hizmetinin alınabileceği bilgi merkezlerinden haberdar olan kullanıcı oranı sadece %9.5'tir. Firmaların, bilgi merkezlerini kullanarak aldıkları en fazla hizmet türü patent ve standart enformasyonu hizmetidir (%16.4). Patent ve standart enformasyonu hizmeti, aynı zamanda hizmetin sunulduğu bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olma açısından ikinci sırada bulunmaktadır (%31.5). En son sırada yer alan, yöneltme hizmetinden yararlanma amacıyla bilgi merkezlerini kullanma oranı sadece %4.1'dir. Kendi bilgi merkezine sahip olmadığı halde enformasyon hizmetlerinden yararlanma amacıyla yurtiçi ve yurtdışında bulunan bilgi merkezlerinin varlığından haberdar olan ve onlardan yararlanan kullanıcıların ise, bilgi merkezlerinden aldıkları en fazla hizmet türleri, %6.8 oran ile A+G projeleri hakkında enformasyon hizmeti, patent ve standart enformasyonu hizmeti ve yönetim enformasyonu hizmetidir. Enformasyon gereksinimlerini karşılama amacıyla hizmetlerin sunulduğu ulusal ve evrensel düzeydeki bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinden hiç haberdar olmadığı için onlardan bugüne dek hiç yararlanmamış olan kullanıcılar da bulunmaktadır. Özellikle yöneltme hizmetinin hangi bilgi merkezlerinden alınabileceği bilinmemektedir; bu hizmetin verildiği bilgi merkezlerine ilişkin bilgi yetersizliği ve kullanılmama durumu %52 oran ile ilk sıradadır. Oysa koşulları en üst düzeyde enformasyon hizmeti vermek için yeterli kaynak bulundurmaya izin vermese de işletme bazında kurulacak tüm tekstil bilgi merkezleri, kullanıcılarını, gereksindiği enformasyonu

bulabileceği diğer bilgi merkezleri ve/veya sistemlerine yönelme işlevini yerine getirebilir. Bununla birlikte tekstil sektörüne enformasyon hizmeti sunma sorumluluğunu taşıyan bilgi merkezlerinin de kullanıcılarının gerçek enformasyon gereksinimlerini çok etkin bir biçimde görmeleri ve onların gereksinimlerine uygun hizmetleri üretmeleri gerekmektedir.

Bir enformasyon sisteminde en önemli unsur kullanıcıdır. Bilgi kaynaklarının işlenmesi ve yayımındaki temel hedef, güncel ve geleceğe yönelik karar alma sürecinde ilgili bireylere destek olmaktır. Enformasyonun kullanılabilirliği, kullanıcı gereksinimlerinin belirlenmesi ile olanaklı kılınacaktır. Kullanıcı gereksinimlerinin tanımlanması, bir enformasyon merkezi ve/veya sistemi için kaçınılmazdır. Kullanıcıların istedikleri bilgileri gereksinim duydukları anda sağlayabilmeleri için "kullanıcı gereksinimleri" sürekli olarak değerlendirilmelidir. Gerçekte sistemin başarısı kullanıcı gereksinimlerinin karşılanmasındaki yeterlilik ile ölçülebilir. Kütüphanecilik ve enformasyon alanında son yıllarda özellikle ve önemle üzerinde durulan konulardan birisi de kullanıcı unsurudur. Bir enformasyon sisteminde dinamizmin odak noktasını, kullanıcıların değişen gereksinimlerine karşı duyarlı olma ve alınan geribildirimlerin değerlendirilerek yeni tasarımlara yönelinmesi ilkeleri oluşturmaktadır. Tekstil bilgi merkezlerinin etkin çalışması için, düzenli olarak, survey çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Her beş yılda bir yenilenebilecek çalışmada kullanıcı gereksinimleri irdelenirken şu unsurlara dikkat edilmelidir:

- Potansiyel ve aktif kullanıcı grubunun hacmi ve niteliklerinin saptanması,
- enformasyon gereksinimlerinin belirlenmesi,
- gereksinimler için bilgi merkezlerinin elinde tuttuğu kaynakların uygun hale getirilmesi ve,
- hizmetin etkinliğini artırmada kullanıcılardan alınan "geribildirim"in (feedback) değerlendirilmesi.

Bir tekstil bilgi merkezinin enformasyon politikası ancak kullanıcıya ilişkin sözkonusu verilerin toplanması ile sağlıklı bir biçimde oluşturulabilir. Ancak kullanıcı da enformasyonu kullanma yönünde

bilinçli davranışları ve yaklaşımı ile, bilgi merkezinin nitelikli hizmet sunmasını etkileme sorumluluğunu taşımaktadır. Çünkü enformasyonun doğası ve değerini, gereksinimini yaratan baskılar belirlemektedir. Kullanıcının bilgilenme bilinci, enformasyona gereksinim duyma ve onu kullanma isteği olmadıkça bilgi merkezinin varlığı da işletme için bir değer taşımayacak ve hatta bizde kimi tekstil işletmelerinde olduğu gibi, enformasyonun bilgi merkezi bazında depolanması ve yayımı gereği de duyulmayacaktır. Gereksinilen enformasyona rastlantısal biçimde erişilecek ya da hiç erişilemeyecektir.

Bu araştırmanın sonuçları ve yurtdışında gerçekleştirilen benzer nitelikli araştırma verileri göstermektedir ki, endüstriyel enformasyon kullanıcıları, gereksindikleri enformasyonu karşılayacak enformasyon kaynakları ve/veya kanallarının seçiminde, nitelikten ziyade erişim ve kullanım kolaylığını ön planda tutmaktadır. Bu nedenle enformasyonu kullanıcı gereksinimlerine uygun bir biçimde örgütlenme ve yayma sorumluluğunu taşıyan bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinin, hizmet politikalarını belirleme sürecinde bu konuyu da değerlendirmesi gerekmektedir. Çünkü enformasyon kaynak ve/veya kanallarının kullanılabilirliğini kullanıcı tercihleri belirlemektedir. Türkiye'de tekstil enformasyon kullanıcılarının en çok gereksinim duydukları enformasyon kaynakları bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen survey çalışması ile saptanmıştır. Bu çalışmaya göre büyük ölçekli tekstil işletmelerinin gereksindiği kaynaklar, Türkiye ve yurtdışında tekstil alanında faaliyet gösteren firmalar hakkında bilgi yanında dünya ülkelerine ilişkin genel bilgiler, ulaşım, ekonomik yapı, dış ticaret kuralları, gümrük tarifeleri vb. hakkında enformasyonu içeren doküman ve/veya bilgi kaynağı (87.6), sektörde faaliyet gösteren yurtiçi ve yurtdışı firmaların adres, telefon, faks, e-posta gibi erişim bilgilerini, ürettikleri mal ve hizmetler hakkında enformasyonu içeren "tekstil endüstrisi rehberi" (%86.3); Türkiye'de ve yurtdışında yürürlükte olan sektöre ilişkin yasal uygulamalar hakkında enformasyonu içeren kaynak (%82.1); Türkiye'de ve yurtdışında gerçekleştirilecek toplantılar, fuar, sergi vb. hakkında enformasyonu içeren kaynak (%79.4); tekstil enformasyonu kullanıcıları için yararlı olabilecek makalelerin bibliyografik kimliği ve gereksinilirse abstraktını içeren kaynak (%75.3); en son yayımlanan patent ve standartlar konusunda

enformasyonu içeren doküman ya da bilgi kaynağı (%72.6); tekstil enformasyon kullanıcılarının gereksinim duyabileceği Türkçe, İngilizce, Almanca vd. dillerde yayımlanan monografların bibliyografik kimliğini içeren kaynak (%61.6); Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerden tekstil sektörü ile ilgili yazıların seçilerek belirli bir düzende biraraya getirilerek sunulduğu kaynak (%50.6) başlıklarında toplanmıştır. Kullanıcıların gereksinim duydukları diğer kaynakların içeriğini (%12.3) pazar payları, makro düzeyde sektör analizi, firmaların etkinliği, işletme yönetimi ve organizasyonu ile ilgili enformasyon; makinelerle ilgili enformasyon ve çevre konusuna ait standartlar oluşturmaktadır.

İşletme bazında örgütlenen bilgi merkezlerinin çalışma alanı ile ilgili mevcut enformasyon kaynaklarının tümünü dermesinde bulundurması çok güçtür. Bilgi merkezi konusu ile ilgili tüm enformasyon kaynaklarına sahip olamasa da kullanıcıyı gereksinim duyduğu enformasyon kaynağının bulunduğu yurtiçi ve yurtdışında bulunan bilgi merkezlerine ve/veya sistemlerine yönltebilmelidir. Bundan ötürü tekstil bilgi merkezleri, özelde tekstil ile genelde tüm endüstriyel sektörler için enformasyon kaynağı ve/veya kanalı olarak işlev gören sistem ve kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olmalı ve bilgilerini kullanıcılarına aktarabilmelidir. Türk tekstil enformasyonu kullanıcılarının, enformasyon gereksinimlerini karşılama sırasında yararlanabilecekleri, yurtiçi ve yurtdışında örgütlenen bazı sistem ve kuruluşlar şunlardır: Yurtdışında, Institute of Textile Technology, Shirley Institute, Textile Information Users Council (TIUC), National Information Centre for Textile and Allied Subjects (NICTAS), Textile Information Treatment Users' Service (TITUS), Internet ve enformasyon hizmeti sunan diğer sistemler, doğrudan erişimli (online) veritabanları ve bilgi ağları. Yurtiçinde ise, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB), Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, Tekstil Terbiye Sanayicileri Derneği, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odası, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), İktisadi Kalkınma Vakfı, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticareti Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), Türk Standartlar Enstitüsü, Türk Patent Enstitüsü ve enformasyon hizmeti sunan diğer bilgi merkezleri ve/veya sistemleri. Görüldüğü üzere Türkiye'de de

sundukları hizmetlerle tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerini karşılamakta olan, içerdiği konular ve yöneldiği kullanıcı grubu açısından genel ya da özel amaçlı kimi kuruluşlar bulunmaktadır. Ancak sözkonusu kuruluşların ürettikleri hizmetler, ülke çapında istendik anlamda organize edilememiş, kullanıcı grubu genellikle birkaç büyük şehir çevresinde yoğunlaşmıştır. Üstelik sunulan hizmetler, çalışmada bu bölüme dek irdelenmeye çalışılan "endüstriyel enformasyon gereksinimleri" ile kıyaslandığında çok yüzeysel nitelik taşımakta, ancak Türk tekstil sektörünün de içinde bulunduğu kullanıcı grubunun gereksindiği enformasyonu karşılamada geliştirilen çabalar olarak önemli bir değer taşımaktadır. Tekstil sektörünün enformasyon gereksinimlerinin istendik düzeyde karşılanabilmesi için sadece bu sektör için enformasyonu örgütleme ve yayma sorumluluğunu üstlenecek ulusal bilgi merkez(ler)i ve/veya sistem(ler)ine gereksinim bulunmaktadır. Sözkonusu bilgi merkez(ler)i ve/veya sistem(ler)i sektörün içerdiği alt sektörler baz alınarak konuya göre olabileceği gibi hizmet ya da kaynak türlerine göre de örgütlenebilir. Bunun ötesinde yurtdışında bulunan örnekleri gibi ülkemizde de, öncelikli olarak kabul edilen tekstil sektörüne en üst düzeyde enformasyon hizmeti sunma sorumluluğunu taşıyacak bir "ulusal tekstil enformasyon merkezi"ne (UTEM) gereksinim bulunmaktadır. Bu merkez, daha önce adları verilen kuruluş ve sistemler ile mevcut diğer enformasyon kanallarının desteğini de alarak, gereksinilen tekstil enformasyonunu örgütleme ve yayma yönünde çaba gösterebilir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen survey verilerine göre Türk tekstil enformasyonu kullanıcıları enformasyona gereksinim duydukları halde gereksindikleri enformasyonu karşılamada hizmet alabilecekleri bilgi merkezi ve/veya sistemlerinden haberdar değillerdir. Bunun yanında kullanıcılar bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığına da sahip değildir. Aslında bilgi merkezleri ve/veya sistemlerini kullanma alışkanlığının olmayışı, genel anlamda ülkemizin tüm sektörel kullanıcıları için geçerlidir. Ancak tekstil gibi ülke ekonomisinde önemli bir yeri olan ve dünya pazarında rekabet üstünlükleri taşıyan sektörün, günlük ve geleceğe yönelik karar verme aşamasında hâlâ rastlantısal biçimde ya da sezgilere dayalı enformasyonu kullanması, yaşadığımız enformasyon çağı için kabul edilir bir gerçek değildir. Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının girişimi ile gereksinilen iç ve dış enformasyona erişim ve onu kullanma

yönünde sistem bazında örgütlenme çalışmalarının bir an önce başlatılması gerekmektedir. Ülkemizde şu anda sadece tekstil sektörüne enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezi bulunmamaktadır. Survey'e katılan kullanıcıların 95.8'i ülkemizde ulusal düzeyde enformasyon hizmeti sunacak bir tekstil enformasyon merkezinin kurulması görüşünü desteklemektedir. Bu görüşe katılmayan iki kullanıcıdan bir tanesi katılmama nedenini belirtmemiş bir diğeri de İTKİB'in sözkonusu işlevi zaten yerine getirdiğini ifade etmiştir. Bir başka kullanıcı da ilgili soruyu yanıtsız bırakmıştır. İTKİB gibi bir kuruluş enformasyon hizmetlerini tüm tekstil kullanıcılarına sağlama açısından ülkemizde en ideal konumda bulunma özelliğini taşımaktadır ancak kuruluş bünyesinde dahi bilgi merkezi bazında örgütlenme sözkonusu değildir. Bununla birlikte ülkemizde tekstil enformasyonunu, bilgi merkezi bazında örgütlenme ve yayma sorumluluğunu taşıyacak en uygun merkez İTKİB'dir. Ancak merkezin bu bağlamda diğer tekstil ile ilgili kuruluşlarla işbirliğine yönelmesi ve ortak projeler geliştirmesi gerekmektedir.

Ulusal düzeyde tekstil enformasyonunu örgütlenme, yayma, saptayacağı kullanıcı gereksinimlerine uygun enformasyon politikasını hazırlama ve hizmet üretme sorumluluğunu taşıyacak UTEM, yurtdışında bulunan diğer bilgi sistemleri ve tekstil ile ilgili kuruluşlarla etkileşimde bulunarak tekstil enformasyonu konusunda yürütülmekte olan ya da tasarlanan projeler, yayınlar ve toplantılar konusunda da bilgi sağlayabilir ve gerekirse ilgili çalışmalara katılabilir. Merkez aynı zamanda enformasyon kullanıcısının gereksindiği enformasyon kaynakları ve/veya dokümanlarını hazırlama işlevini de yerine getirebilir. UTEM, bunun yanı sıra, ülke içerisinde tekstil kullanıcılarına enformasyon hizmeti sunan diğer tekstil bilgi merkezleri ve/veya sistemlerinde çalışan kütüphaneci, enformasyon uzmanı ve diğer bireylerin, ortak sorunları tartışmak ve çözüm yolları aramak üzere biraraya gelecekleri bir tartışma platformu da oluşturabilir. Ancak sözkonusu işlevleri en üst düzeyde yerine getirebilmesi için UTEM'in yeterli sayı ve nitelikteki enformasyon uzmanı, enformasyon kaynağı, enformasyon teknolojisi ürünleri ile donatılmış olması ve süreklilik gösteren finansal kaynaklar ile desteklenmesi gerekmektedir. Sistem bazında örgütlenecek bu merkez, ulusal enformasyon sisteminin bir alt sistemi olarak işlev görecektir;

bununla birlikte ÷lkemizde, ulusal enformasyon sisteminde yer alacak tüm alt sistemlerin birbiriyle etkileşimini ve uyumluluğunu sağlayacak ulusal enformasyon ağıının oluşumuna da gereksinim bulunmaktadır.

EKLER

1. EK : Tekstil Enformasyonu Kullanıcılarının Yararlanabileceği Internet Adresleri

*** Business resources**

gopher gopher.nijenrode.in/ (select: business resources)

*** CIA dünya gerçekleri kitabı**

Ülkelerin nüfussal, coğrafi, sosyal ve mali bilgileri.

telnet: info.rutgers.edu adresinden library oradan refence seçin

anonim ftp : nic.funet.fi adresinde/pub/doc/world facts dizini

*** Consumer News/Info**

gopher gopher.cic.net and gopher consumer.policy.net

offers: Select Electronic Serials/General.../Business/Consumer News

gopher www.gsa.gov

offers : Consumer Information Center

Select: staff/pa/cic

*** Dow Jones haberleri**

Yatırımlar, ekonomi ve iş hayatı ile ilgili makaleler, özetler

telnet : djnr.dowjones.com (bu hizmet ücretlidir)

*** ECHO**

telnet echo.lu or telnet 158.64.1.51

offers : European Commission Host Org., free databases (Login: echo)

*** Economic BBS**

telnet ebb.stat-usa.gov or telnet 192.239.70.201

gopher una.hh.lib.umich.edu (socsci/Econ/Econ BBS)

offers: Interest rates, foreign exchange rates, price indices, stats.

*** Economic Gophers**

gopher gopher.lib.umich.edu

Choose: Social Sciences Resources/Economics

gopher niord.shsu.edu (Choose: Economics)

gopher wuecon.wustl.edu 671

gopher ecix.doc.gov [US Commerce Department]

* Ekonomi ve iş dünyası yayınları

gopher : rs5.loc.gov

* Elektronik posta ile patent bilgisi alma

Alınan patentlerin haftalık duyuruları, belirli patentler hakkında bilgi alma olanağı

e-posta : patents-request @ world.std.com

* Entrepreneurs WWW

http : //sashimi.wwa.com/~notime/eotw/EOTW.htm/

offers : A place where entrereneurs can find useful business information

* Enviromental Gophers

gopher gopher.econet.apc.org

gopher nceet.snre.umich.edu or telnet 141.211.152.61

gopher envirolink.org or http://envirolink.org/

offers:Info.on current environment concerns,voting records,nonprofit

http :// ftp.clearlake.ibm.com/ERC/Homepage.html

http :// ecosys.drdr.virginia.edu/Environment.html

offers : Virtual Library of Environmental Information

* FINWeb

http://riskweb.bus.utexas.edu/finweb.html

offers : Financial economics WWW servers

* Internet Biz Center

http ://www.tig.com/IBC/index.html

offers:www for information specificially related to biz use of the 'net

* Internet iş hayatı sayfaları

anonim ftp : ftp.msen.com

e-posta : info @ msen.com, subject'e send, description yazın.

* Internet Mall

finger taylor@netcom/ftp ftp.netcom.com/pub/Guides

offers: List of commercial products online, from CDS to Sunglasses.

* IRS

http ://www.ustreas.gov/treasury/bureaus/irs/irs.html

offers : Tax FAO's, forms and instructions where to file

* İşletme arşivi

gopher : chimera.sph.umn.edu

* Kongre Kütüphanesi danışma merkezi

telnet : locis.loc.gov adresinde kullanıcı adı marvel girin.

* Library of Congress

telnet locis.loc.gov or telnet 140.147.254.3

offers : Library of Congress Information System (LOCIS) offers access.

* Mutual Funds

[http ://www.ai.mit.edu/stocks/mf.html](http://www.ai.mit.edu/stocks/mf.html) [charts]

[http ://networth.galt.com/www/home/nav/netnav.htm](http://networth.galt.com/www/home/nav/netnav.htm)

offers : Free mutual Fund quotations direct from NASDAQ

[http ://networth.galt.com/www/home/mutual/mutualmn.htm](http://networth.galt.com/www/home/mutual/mutualmn.htm)

offers : The mutual Fund Market Manager

* Patent Searching

<http://nearnet.gnn.com/gnn/meta/finance>

* Small Business Admin.

gopher www.sbaonline.sba.gov

offers: Small business administration programs, services, and lists

* Stock market reports

telnet a2: .rahul.net or telnet 192.160.13.1

offers : Select n. "menu: Current Info", then "Market Report"
(Login: guest)

[http ://www.secapl.com/cgi-bin/gs](http://www.secapl.com/cgi-bin/gs) [Quote Server]

[http ://www.ai.mit.edu/stocks.html](http://www.ai.mit.edu/stocks.html) [Experimental Data]

mail Martin. Wong@eng.sun.com to recieve daily quotes

* Stock Market Simul

telnet castor.tat.physik.uni-tuebingen.de (Logn:games)

telnet mammon.media.mit.edu 10900

* Vienna Stock Exchange

telnet fiivsol.tu-graz.ac.at (Login:BOERSE)

* +WAYS Biz Magazine

[http ://www.cyberplex.com/Cyberplex/ waysmag.html](http://www.cyberplex.com/Cyberplex/waysmag.html)

offers: Info.about profitable business methods for the technology age

II. EK : Survey Çalışmasında Kullanılan Anket Formu

Sayın İlgiliye,

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım. Şu anda üzerinde çalıştığım doktora tezinin konusu "Tekstil Endüstrisinin Enformasyon (Bilgi) Gereksinimleri" Tez'in temelini sektöre yönelik biçimde gerçekleştirilecek 'survey' (kullanıcı araştırması) çalışması oluşturacaktır. Bu "survey" çalışması ile ülkemizde tekstil sektöründe çalışan bireylerin enformasyon gereksinimlerinin, konuya yönelik sorun, istek ve önerilerin saptanması amaçlanmaktadır. Survey çalışması kapsamına büyük ölçekli (50 ve daha fazla personeli bulunan) işletmeler alınacaktır.

Konuya ilişkin çalışma ülkemizde ilk kez yapılacaktır. Dileğimiz, bu çalışma ile alanınızda yaşanan bilgi akışındaki tıkanıklıkların giderilmesi için neler yapılabileceğini önermektir. Böylece sizlerin, konuya ilişkin sorunlarınıza ve sorunlarınızı çözme yolunda gösterdiğiniz çabanıza, mesleğimiz açısından, katkıda bulunmayı hedeflemekteyiz. Çalışma tekstil sektöründeki büyük ölçekli 310 firma bazında yürütülecektir. 310 firma bazında gerçekleştirilecek çalışma, aslında, kabul edersiniz ki bir proje ve/veya ekip çalışması niteliğindedir. Ancak koşullar bu türden bir girişime izin vermediği için finansal ve emek gücüne dayalı tüm çabalar tarafımızca gerçekleştirilecektir. Bu nedenle çalışmaya yön verecek olan çok değerli katkılarınızı en kısa zamanda adresime gönderebilirseniz çok sevinirim

Lütfen aşağıda sunulan konular hakkındaki görüşlerinizi anket formuyla birlikte gönderiniz.

1) Anket formunu doldurmada herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı? Yanıtınız evet ise, lütfen karşılaştığınız güçlüğü ayrıntısını yazınız.

2) Anket formunu geliştirmek üzere önerileriniz var mı?

İlginize şimdiden teşekkür eder sizlere de çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Saygılarımla,

Oya GÜRDAL

Oya GÜRDAL
A.Ü. DTCF Kütüphanecilik Bölümü
06100 Sıhhiye/ ANKARA

Ankette Kullanılan Bilgi Hizmetlerine İlişkin Terimlerin Tanımlanması

- 1) Çeviri hizmeti : Tekstil endüstrisi ile ilgili konularda yayınlanan yabancı dildeki makalelerin Türkçeye çevirisi.
- 2) Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi : Kitap, dergi, patent, standart, cd-rom, videokaset vd. bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi
- 3) Yöneltilme : Bilginin, kuruluş içindeki bilgi merkezinde bulunmadığı hallerde, kullanıcılara, onların başvurabileceği diğer bilgi merkezlerini belirleme yoluyla yardımcı olma.
- 4) Bilgi merkezleri arası ödünç verme : Gereksinilen bilgi kaynağı kuruluş bünyesindeki bilgi merkezinden sağlanamıyorsa, diğer bilgi merkezlerinden ödünç alma yoluyla kaynağın getirilmesi.
- 5) Araştırma+Geliştirme (A+G) projeleri hakkında enformasyon (bilgi) : Türkiye’de ve yurtdışında konu ile ilgili güncel ve tamamlanmış A+G projeleri hakkında genel enformasyon.
- 6) Çoğaltma: Bilgi merkezi kullanıcıları için makale vd. yayınların fotokopi ya da mikrofilm yoluyla çoğaltılması.
- 7) Veri toplama: Bu hizmetin amacı tekstil endüstrisi konusunda yayınlanmış kaynaklardan bilgi derlemek ve sağlamaktır.
- 8) Yayın taraması: Tekstil endüstrisi konusunda, gereksinilen zaman periyodunda yayınlanan dokümanların, kullanılan belirli yöntemler ve/veya teknikler aracılığıyla taranarak abstraktlı (özlü), abstraksız ya da fulltext (tam metin) halinde verilmesi.
- 9) Hazır danışma hizmeti: Kullanıcılar tarafından yöneltilen belirli soruların yanıtlanması.
- 10) Patent ve standart enformasyonu: Tekstil endüstrisi konusundaki patent ve standartlar hakkında enformasyon.
- 11) Yönetim enformasyonu: Genel anlamda karar alma aşamasında yöneticilerin gereksindiği iç ve dış enformasyon.
- 12) Diğerleri (lütfen belirtiniz):

Soru 1: Firma bünyesinde bir bilgi merkezi(*) var mı?

- 1) EVET, üniversitede kütüphanecilik eğitimi görmüş personeli bulunan
 2) EVET, personeli bulunan 3) EVET, personeli bulunmayan 4) HAYIR

Soru 2: Yanıtınız hayır ise, lütfen bilgi gereksinimlerinizi karşılamada izlediğiniz yol için aşağıdaki uygun yerleri işaretleyiniz:

- 1) Kişisel çabalarla oluşturulmuş derme (koleksiyon)
 2) Firma tarafından sağlanan ancak ofislerde dağınık halde bulunan derme
 3) Terminaller, mikrobilgisayarlar
 4) Kurum içi bilgisayara dayalı veritabanları
 5) Çalışma sırasında hiçbir bilgi kaynağına gereksinim duyulmuyor
 6) Bilmiyorum
 7) Diğer (belirtiniz)

Soru 3: Yanıtınız evet ise, lütfen

-bilgi merkezinin taşıdığı tam adı yazınız.

-bu bilgi merkezinde sunulan hizmetler için aşağıda maddelenen hizmet türlerinin varına (X) işareti koyunuz. (Aşağıda verilen hizmetlerin tanımlaması anket mektubunun arkasında sunulmuştur.)

- 1) Çeviri hizmeti
 2) Bilgi kaynaklarının ödünç verilmesi
 3) Yönelme
 4) Bilgi merkezleri arası ödünç verme
 5) Araştırma+Geliştirme (A+G) projeleri hakkında enformasyon (bilgi)
 6) Çoğaltma
 7) Veri toplama
 8) Literatür taraması (lütfen kullandığınız bilgi erişim yöntemini aşağıdaki kutucukları işaretleyerek belirtiniz)

- 1) ☐ El ile tarama
 2) ☐ CD-ROM
 3) ☐ Online (anında erişilebilir) veritabanları
 4) ☐ INTERNET
 5) ☐ Bilgi ağları
 6) ☐ Diğerleri (lütfen belirtiniz):

- 9) Hazır danışma hizmeti
 10) Patent ve standart enformasyonu
 11) Yönetim enformasyonu
 12) Diğerleri (lütfen belirtiniz)

(*) Bilgi merkezi terimi, kütüphane, enformasyon merkezi ve dokümantasyon merkezi terimlerini kapsama yanında, firmada iç ve dış bilgi akışının sağlandığı ve bu amaçla gereksinimi duyulan materyalin depolandığı ve erişiminin sağlandığı herhangi bir birim anlamında kullanılmıştır.

Soru 4: Bu soru ile sizin enformasyon (bilgi) gereksinimlerinizin ve hizmetlere gereksinim duyma sıklığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Lütfen ilgili yeri (✓) işareti ile belirleyiniz.

No	Hizmet	Aşağıda sunulan ve soru 1'de tanımlanan bilgi hizmetlerinin anlamını daha önce biliyor muydunuz?		Söz konusu hizmetlere gereksinim duyuyor musunuz?		Hizmetlere gereksinim duyma sıklığı		
		1)Evet (1)	2)Hayır	1)Evet (2)	2)Hayır	1)Her zaman gereksinilen (3)	2)Zaman zaman gereksinilen	3)Hiç gereksinilmeyen
1	Çeviri Hizmeti							
2	Bilgi Kaynaklarının Odunc verilmesi							
3	Yönelme							
4	Bilgi merkezleri arası odunc verme							
5	Araştırma ve geliştirme projeleri hakkında enformasyon							
6	Çoğaltma							
7	Veri toplama							
8	Literatür taraması							
9	Hazır danışma hizmeti							
10	Patent ve standart enformasyonu							
11	Yönetim enformasyonu							
12	Diğerleri (lütfen belirtiniz)							

Soru 5: Bu soru ile enformasyon (bilgi) gereksinimlerinizi karşılama konusunda ülkemizdeki ve diğer ülkelerdeki bilgi merkezlerinden yararlanıp yararlanmadığınız ve sözkonusu hizmetlerin kullanılabilirlik bilgisinin saptanması amaçlanmaktadır. Lütfen ilgili yerleri (✓) işareti ile belirtiniz.

[illegible]

Soru 6: Herhangi bir bilgi merkezini kullanmadan da gereksinim duyduğunuz enformasyona (bilgiye) erişebiliyor musunuz?

1) ☐ EVET

2) ☐ HAYIR

Soru 7: Yanıtınız evet ise, lütfen ne tür bilgilere, nasıl eriştiğinizi ve bilgiye erişimde, varsa, ne gibi güçlüklerle karşılaştığınızı belirtiniz.

Soru 8: Firma bünyesinde Araştırma-Geliştirme (A+G) Merkezi var mı?

1) ☐ EVET

2) ☐ HAYIR

Soru 9: Yanıtınız evet ise, A+G Merkezinin gereksindiği bilgi kaynakları ve hizmetleri nasıl karşılanıyor?

Soru 10: İhracat yapıyor musunuz?

1) ☐ EVET

2) ☐ HAYIR

Soru 11: Tekstil endüstrisi konusunda etkin bir enformasyon hizmeti için, öncelikle gereksinim duyduğunuz konular ve beklentilerinizi lütfen yazınız. (Gereksinim duyulursa, lütfen sayfanın arka yüzünü kullanınız.)

<i>Enformasyona gereksinim duyulan konu. Lütfen ✓ işareti ile belirtiniz.</i>	<i>Gereksinilen hizmetlerin ayrıntıları</i>
1. İnsan gücüne ilişkin enformasyon	
2. Hammaddeye ilişkin enformasyon	
3. Finansmana ilişkin enformasyon	
4. Standartlara ilişkin enformasyon	
5. Çalışma yerine ilişkin enformasyon	
6. Donatıma ilişkin enformasyon	
7. Mevzuata ilişkin enformasyon	
8. Teknolojiye ilişkin enformasyon	
9. Yönetime ilişkin enformasyon	
10. Çevre korumaya ilişkin enformasyon	
11. Pazarlamaya ilişkin enformasyon	
12. Diğer (lütfen belirtiniz)	

Soru 12: Firmanızda enformasyona en çok gereksinim duyan bireyler kimler? Lütfen uygun yerleri işaretleyiniz.

1) İşgörenler

2) İşveren/ler

3) Orta düzey yöneticiler

4) Üst düzey yöneticiler

5) Diğer (belirtiniz).....

Soru 13: Sizce ülkemiz için "Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi"ne ihtiyaç var mı?

1) ☐ EVET

2) ☐ HAYIR

Soru 14: Yanıtınız evet ise, neden? (Gereksinim duyulursa lütfen sayfanın arka yüzünü kullanınız.)

Soru 15: Sizlere bir bilgi merkezi ya da bilgi uzmanı tarafından doküman halinde verilecek olsa, aşağıdaki hizmetlerden hangisi ya da hangilerini tercih ederiniz? İstedığınız doküman/lar için ilgili hizmetin yanına lütfen (✓) işareti kullanınız.

SUNULMASI AMAÇLANAN DOKÜMANLAR	1)EVET	2)HAYIR
1) Tekstil endüstrisi rehberi: Sektörde faaliyet gösteren yurtiçi ve yurtdışı firmaların adres, telefon, faks, e-mail gibi erişim bilgileri ile ürettikleri mal ve hizmetler hakkında enformasyon.		
2) Güncel tekstil literatürü: Bu doküman işletmelerde çalışan teknolojistler için yararlı olabilecek makalelerin, gereksinim duyulduğunda abstraktının da verildiği listeyi içerecektir.		
3) Patentler ve standartlar: En son yayınlanan patentler ve standartlar konusunda enformasyon		
4) Gelecekte yapılacak toplantılar ve sergiler: Türkiye'de ve yurtdışında gerçekleştirilecek toplantılar, sergi vb. hakkında duyuru.		
5) Monografılar (kitap, elkitabı gibi): Tekstil endüstrisindeki bireylerin ilgi duyabileceği (Türkçe, İngilizce, Almanca vd. dillerde yayınlanan) monografilerin listesi		
6) Kesik koleksiyonu: Türkiye'de yayınlanan gazete ve dergilerden, tekstil sektörü ile ilgili yazıların seçilerek belli bir düzende bir araya getirilmesi ve sunulması .		
7) Yasal enformasyon: Türkiye'de yürürlüğe konulan , sektöre ilişkin yasal uygulamalar hakkında enformasyon.		
8) Pazarlama (yurtiçi satış, ihracat ve ithalat) enformasyonu: Türkiye ve yurt dışında tekstil alanında çalışan firmalar, ihracat ve ithalat yapan firmalar hakkında bilgi yanında, dünya ülkelerine ilişkin genel ana bilgiler, ulaşım, ekonomik yapı, dış ticaret kuralları, gümrük tarifeleri vb. hakkında enformasyon		
9) Diğer (Belirtiniz):		

Lütfen size ait bilgileri, aşağıda ayrılan yerlere yazınız.

Ünvan :

Kuruluşun adı :

KAYNAKÇA

Akalm. Melih ve Mustafa Yıldırım. "Sürekli ve Dengeli Kalkınma Amacıyla Çevresel Etkiler Çevresinde Sanayi Gelişiminin Yönlendirilmesi." *1989 Sanayi Kongresi Bildirileri I*, Ankara: TMMOB, 1989, 150-157.

Akbulut. Mustafa. "IBM DOBIS/LIBIS Sistemi: Bir Üniversite Uygulaması." *Prof.Dr. Osman Ersoy'a Armağan*, Ankara: TKD, 1990, 3-17.

Aksöz. İbrahim. "Tekstil İşletmelerinde Maliyetler Üzerine Etki Yapan Faktörler ve Üretim Maliyet İlişkileri." *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 49-60.

Allott. Angela. "Information Services of the Public Library Sheffield." *Library Services to Industry*, London: Anglo German Foundation for the Study of Industrial Society, 1988, 52-59.

Alpan. Dilek. "Çağdaş Bir Tasarım Aracı Olarak Bilgisayarın Tekstil Alanında Kullanılması ve Bilgisayar Tasarımcı İşbirliği." *Tekstil & Teknik*, (128, 1995), 4-10.

Alpay, Halil Rıfat. *Dokuma Makinaları*. Ankara: TMMOB, 1985.

Alpay, Halil Rıfat. "Otomatik Desen Üretimi." *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 255-259.

Alpay, Halil Rıfat. "Tekstil Makinaları." *1987 Sanayi Kongresi Bildirileri*, Ankara: TMMOB, 1987, 145-158.

Alpay, Halil Rıfat. "Türkiye'de Tekstil Mühendisliğinin Sorunları." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984, Bursa* Ankara: TMMOB, 1984, 46-52.

American Library Association. *Glossary of Library and Information Science*. Chicago: American Library Association, 1980.

Anson, Robin. "Growing Job Opportunities In West European Clothing - But Only For Some." *Textile Outlook International*, (62, 1995), 3-6.

Anson, Robin. "New Markets, New Suppliers, New Opportunities." *Textile Outlook International*, (63, 1996), 3-5.

Anson, Robin ve Paul Simpson. "World Textile Trade and Production Trends." *Textile Outlook International*, (57, 1995), 10-49.

Anson, Robin ve Paul Simpson. "World Textile Trade and Production Trends." *Textile Outlook International*, (63, 1996), 9-52.

Araştırma Geliştirme Tanıtım Anonim Şirketi (AGT). *Türkiye Hazır Giyim ve Tekstil Kataloğu 89/90*. İstanbul: AGT.

_____. *Türkiye İhracatçılar-İthalatçılar Rehberi 89/90*. İstanbul: AGT.

_____. *Türkiye Sanayi ve Ticaret Rehberi 89/90*. 2c. İstanbul: AGT.

Artelt, Gothard. "Dünyada ve Türkiye'de Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Teknolojik Gelişmeler." *2000'li Yıllarda Tekstil ve Konfeksiyon Semineri 11-12 Aralık 1990, Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birlikleri*. 31-36.

Aşçıgil, S.F. "Sanayide Yeni Strateji Arayışları ve Endüstriyel İlişkilerde Beklenen Değişiklikler." *II. Verimlilik Kongresi: Bildiriler.19-21 Ekim 1994*, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi, 1994. 86-93.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. 2c. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1988.

Attwood, Gaynor, David Drew ve John Ryan. *Business Studies and Information Technology*. London: Pitnam Publishing, 1989.

Aydemir, Nilgün. *2000'li Yıllara Doğru Özel Sektör İmalat Sanayiinde İnsan Kaynakları Yönetimi ve Kariyer Arayışları*. İstanbul: Türkiye Genç İşadamları Derneği, 1995.

Babbage, Angela. "The Role of the Industrial Librarian in Great Britain." *Library Services to Industry*, London: Anglo German Foundation for the Study of Industrial Society, 1988. 28-34.

Balevi, Erol. *Internet*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1995.

Balkır, Canan ve M. Demirci. *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu*. Gözd. Geç. 2.bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1989.

Barpande, M.M. "Cooperation Amongst Textile Information Centres in India." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA, 51-64.

Başer, Güngör. "Tekstil Eğitimi." *Tekstil ve Makina*, (IV: Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 305-319.

Başer, Güngör. "Tekstil Eğitiminde Temel İlkeler ve Sorunlar." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 39-44.

Başer, Güngör. "Tekstil Endüstrisinde Bilgisayar Kullanım Alanları ve Olanakları." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 332-340.

Baysal, Jale. "Türkiye'de Kütüphanede Bilgisayar Kullanmanın Temel Sorunları." *Kütüphane Enformasyon Arşiv Alanında Yeni Teknolojiler ve TÜRKMARC Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: TKD İstanbul Şubesi, 1991. 14-19.

Beckwith, Terry L. "The Institute of Textile Technology's Textile Information Center." *Sci-Tech Libraries Serving Societies and Institutes*, 31-36.

Belkin, N.J. "Progress in Documentation Information Concepts for Information Science." *Journal of Documentation*, 34(1, 1978). 55-85.

Benzeş, Osman. "Hazır Giyim Sektörünün Geleceği ve Tasarımcının Yeri." *Tekstilde Tasarım Sempozyumu 3-4 Mayıs 1989*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi. 1989.

Bergeijk, D. Van. "The Language as Information Barrier." *The Use of Information in a Changing World. Proceeding of the Forty Second FID Congress Held in The Hague, The Netherlands 24-27 September , 1984*, Amsterdam: FID. 1984. 399-407.

Bethell, John P. "Establishing Small Information Centres in Industry." *Government Assistance for Technical Information in Industry and Simple Mechanization for Small Information Centres*, London: AGARD, 1973. 1.7-1.7 .

Books in Print. New York, NY: Bowker. 1948- .

Bopardikar, M.V. "Planning for Inhouse Textile Library and Information Centre for Textile and Allied Industry in India." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 105-115.

Brenda, White, R. Bennett ve R. Shipsey. *Information and the Small Manufacturing Firm*. Edinburgh: Capital Planning Inf. Ltd., 1982.

BT/Haber Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi. "Geleceğin Ticareti Duvarsız Ofislerden Yapılacak." *BT/Haber Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi*, (67, 1996), 23.s.

BT/Haber Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi. "Türk Tekstil Şirketleri CD'de." *BT/Haber Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi*, (68, 1996), 34.s.

Business Periodicals Index. New York, H.W.: Wilson, 1958- .

Caponio, Joseph F. ve Donald S. Budowsky. "Strategic Planning Process at the National Technical Information Service." *Planning and Designing Effective Defence and Related Information Services*, London: AGARD, 1986. 5.1-5.6.

Ceyhan, Haluk. "XXI. Yüzyıl Bilgi ve Teknoloji Çağı." *Geleceğin Fabrikası ve Türkiye Semineri*, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1992. 20-32.

Colin, Albert. "Geleceğin Fabrikası." *Geleceğin Fabrikası ve Türkiye: Seminer 1-2 Haziran 1992*, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1992. 33-38.

Coster, Jozef de. "Textiles and Clothing in Eastern Europe: Business Opportunities not to be Missed." *Textile Outlook International*, (62,1995), 10-29.

Curtis, Graham. *Business Information Systems*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Çağıltay, Kürşat. *Herkes İçin Internet*. Ankara: TÜBİTAK, 1995.

Çakıroğlu, Deniz. *Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi Tekstil Ürünleri Japonya*. Ankara: İGEME.

Çapar, Bengü. "Bilgi Çağında Türkiye'nin Bilgi Erişim Sorunları." *Kütüphane-Enformasyon-Arşiv Alanında Yeni Teknolojiler ve Türkmarc Sempozyumu Bildiri Metinleri 1-4 Ekim 1991 Beyazıt Devlet Kütüphanesi*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1991. 204-214 ss.

Çelebioğlu, Hasan. "Tekstil Sektörümüzün Dış Ticaret Sorunları." 4. *Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altinyunus İzmir*, 105-109.

Çingir, Hülya. *Örnekleme Kuramı*. 2. bası. Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi, 1994.

Çiftlikli, Mehmet. "Tekstil Endüstrimizdeki Gelişmeler ve Dıştan Gelen Kısıtlamalar." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 169-172.

Çiftlikli, Mehmet. "Türkiye'nin AT'ye Tam Üyelik Öncesi AT'nin Tekstil Politikası." *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988). 30-41.

Dalton, Gwenda. "The Small Business Owner and the Role of the Public Library." *Mousaion*, 7 (1. 1989). 24-39.

Dandul, Ender. "Giyim Tekstili Dokuma Ürünleri Oluşumunda Modanın Etkileri ve Tasarımcının Sorumlulukları." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 114-121.

DESİYAB. *Dünya'da ve AET'de Tekstil Sektörünün Yapısı ve Gelişimi*. Ankara: DESİYAB, 1982.

Devadason, F.J. ve V. Balasubramanian. "Computer Generation of Thesaurus From Structured Subject-Propositions." *Information Processing and Management*, 17 (1. 1981). 1-11.

Devlet İstatistik Enstitüsü. *1985 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı. İkinci Aşama Sonuçları. I. Büyük İmalat Sanayi*. Ankara: DİE, 1988.

_____. *ISIC Rev. 3'e Dayalı Ulusal Faaliyet ve Ürün Sınıflaması US-95: Taslak I/II: 1995*. Ankara: DİE, 1995.

Devlet Planlama Teşkilatı. Avrupa Ekonomik İlişkiler Topluluğu ile İlişkiler Başkanlığı. *Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Sanayii: Genel Bir Değerlendirme*. Ankara: DPT. 1985.

_____. *V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Sektörel Gelişmeler 1985-1989*. Ankara: DPT. 1985.

_____. *Devlet Planlama Teşkilatı Bibliyografyası 30 Eylül 1960-30 Eylül 1985*. Ankara: DPT MGS-Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı. 1986.

_____. *Devlet Planlama Teşkilatı Bibliyografyası 1985-1990*. Ankara: DPT MGS-Yayın Temsil Dairesi Başkanlığı. 1990.

_____. *DPT Yayın Kataloğu 1992*. Ankara: DPT MGS-Yayın Temsil Dairesi Başkanlığı. 1993.

_____. *DPT Yayın Kataloğu 1993*. Ankara: DPT MGS-Yayın Temsil Dairesi Başkanlığı. 1994.

_____. "Tekstil Sektörü Çalışma Grubu Raporu." 3. *İzmir İktisat Kongresi 4-7 Haziran 1992*, 11.c. Ankara: DPT, 1993.

Directory of Online Databases. Detroit: Cuadra/Gale, 1995.

Directory of Special Libraries and Information Centres. Detroit: Cuadra/Gale, 1995.

Disch, A. "The Voice of the User: His Information Needs and Requirements (Which Are Not What The Information Specialist Thinks They Are)." *The Problem of Optimization of User Benefit in Scientific and Technological Information Transfer*, London: AGARD, 1976. 14.1-14.7.

Dizin: Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni - Türk Kütüphaneciliği (1952-1992). Hazl. Oya Gürdal vd. Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, 1993.

Droege, Walter P.J. ve F. Arnulf Fleischer. "Corporate Re-engineering and Organizational Change in the Textile and Clothing Sector." *Textile Outlook International*, (57, 1995), 95-113.

Edmonds, Diana. "Now I'm Small Business ... Do I Need Libraries?" *Business Information Review*, 2 (3, 1986), 29-36.

Enformasyonun Geleceği: Hükümetler ve Toplum İçin Önemli Bir Sorun. Çev.: Zeki Kuşçu. Ankara: DPT, 1976.

Enformatik Alanına Yönelik Bilim, Teknoloji ve Sanayi Politikaları Çalışma Grubu Raporu. Ankara: TÜBA-TÜBİTAK-TTGV, 1995.

Gallimore, Alec. "Marketing a Public Sector Business Library: Developing a Strategy." *Journal of Librarianship*, 24 (4, 1988), 235-254.

Genel Ekonomi Ansiklopedisi. 2c. İstanbul: Milliyet, 1988.

Gooskes, Frans. "Libraries and the Information Needs of the Commercial Sectors." *Open*, 22 (6, 1990), 196-201.

Göehre, Heinz. "Literature Mechanisms: Information Management in Industrial Organizations." *Information and Industry*, London: AGARD, 1979. 4.1-4.11 .

Göker, Aykut. **Serbest Pazar Ekonomisi Ülkelerinde Sanayi(leşme) - Teknoloji(ye Yetişme) Politikaları ve Devletin Rolü.** Ankara: TMMOB, 1993.

Gray, Paul. "The Information Needs of Business With Special Application to Managerial Decision Making." *Strategies for Metting in*

Information Needs of Society in the Year 2000, Littleton, Colorado: Libraries Unlimited Inc., 1981. 65-80.

Gray, Stephen. "Interactive Fashion Information Systems and the Virtual Reality Runway." The Textile Institute. The 76th World Conference of the Textile Institute. İstanbul Turkey Proceedings. 22-24 May 1995. *The Textile Institute Journal*, (Özel Sayı. 1995). 1-12.(Dergide her makale ayrı ayrı sayfalanmıştır)

Gülbeden, Deniz Büyükkılıç. *Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayii Yapısı ve Verimlilik Göstergeleri (1986-1989)* Ankara: MPM. 1992.

Güneysu, Alaettin. *Endüstri İşletmelerinde Araştırma Alanları ve Değerlendirme Teknikleri*. Ankara: DPT. 1977.

Güngüler, Gülcan. S. Demirdöğen ve A. Sav. *Hazır Giyim Endüstrisi*. Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş.. 1984.

Hançerlioğlu, Orhan. *Ekonomi Sözlüğü*. Geliştirilmiş 5. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981.

Harmancıoğlu, Mustafa. "Türkiye'de Pamuk ve Pamuklu Sanayinin Durumu ve Beklenen Gelişmeler." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 144-149.

Harris, Colin ve C. Harrop. *Metals Information Needs in Industry*. Sheffield: Centre for Research and User Studies. 1984.

Hartley, Jill , A. Noanan ve S. Metcalfe. *New Electronic Information Services*. Aldershot: Gower, 1987.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü. *1992 AT Tek Pazarı ve Tekstil-Konfeksiyon İhracatımız*. Ankara: Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü, 1990.

Hill, Michael W. "The Requirement of Industry for Technological Information." *Information and Industry*, London: AGARD, 1979. 1.1-1.10.

Hotiç, Mehmet. "Toplam Kalite Yönetimi." 2. *Ulusal Kalite Kongresi; Hizmet Sektöründe Toplam Kalite Yönetimi, 11-12 Kasım 1993 İstanbul*, İstanbul: TÜSİAD, 1993. 27-30.

International Labour Office. *The Promotion of Small and Medium-Sized Enterprises*. Geneva: ILO, 1986.

International Research Centers Directory 1996-97. Eight Ed. New York. NY: Gale Research Company, 1995.

International Trade Centre UNCTAD/GATT. *Information for Better Import Management*. Geneva: International Trade Centre UNCTAD/GATT, 1985.

_____. *Textiles and Clothing: An Introduction to Quality Requirements in Selected Markets*. Geneva: International Trade Centre UNCTAD/GATT, 1994.

ITRI Group Ltd. "Tekstil İşletmelerinde İşletme Bilgi Bankası ve PC-Program Uygulamaları." *Tekstil İşveren*, (177, 1994), 20-22.

İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME). *Turkish Export Directory 1994*. Ankara: İGEME.

İktisadi Kalkınma Vakfı. *İktisadi Kalkınma Vakfı Kitaplığı*. İstanbul: İKV.

İlkin, Akın ve Erdoğan Alkin. *Çevre Sorunları*. Ankara: TOBB, 1991.

İstanbul Sanayi Odası. *1986 Yılı İhracat Durumu ve Anket Sonuçları*. İstanbul: İSO, 1986.

_____. *Otuzuncu Kuruluş Yılında İstanbul Sanayi Odası: Anılarla...* 1983. İstanbul: İSO.

İstanbul Ticaret Odası. *İstanbul Ticaret Odası Tanıtım Kitabı*. İstanbul: İTO.

İstanbul Ticaret Odası Ticari Dokümantasyon Şubesi İş Talimatı.

İstanbul Ticaret Odası Ticari Dokümantasyon Şubesi Yıllık Çalışma Raporu.

Kaldırımcı, Nurettin ve A. Karahan. "Değişim Olgusu ve Tekstil İşletmelerinde Yönetim Politikaları." *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988). 42-48.

Kaptan, Saim . *Bilimsel Araştırma Teknikleri*. Ankara: 1973.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 4. basım. Ankara:1991.

Karki, M.M.S. "Information Needs of Indian Industry." *Annals of Library Science and Documentation*. 29 (1, 1982), 8-11.

Karki, M.M.S. "Some Less Conventional Sources of Industrial Information." *Annals of Library and Documentation*, 31 (1-2, 1984), 52-55.

Karluk, S. Rıdvan. *Avrupa Topluluğu'nun Ticareti*. 2.bs. Ankara: DPT, 1984.

Kayrakoğlu, İbrahim. "Değişim ve Liderlik." *4. Ulusal Kalite Kongresi, 8-9 Kasım 1995, İstanbul: Özgeçmişler ve Tebliğler 3*, İstanbul: TÜSİAD, 1995. 595-596.

Kelman, Bryan A. "Information and Industry- A Survey of Western Australian Industrial Information Needs." *The Future of Information*

Resources for Science and Technology and the Role of the Library. Goteborg, Sweden: IATUL. 101-105.

Keyes, Jessica. *Infotrends: The Competitive Use of Information.* New York, NY: Mc Graw Hill, 1993.

Klintoe, Kjeld. "A Review of Technical and Scientific Information Services in DENMARK-1978." *Information and Industry.* London: AGARD, 1979. 11.1-11.3 .

Köseoğlu, Mustafa ve B. Özipek. "Pamuklu Tekstil Makinalarında Son İnkişaf ve Otomasyon." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 283-293.

Kutz, Johannes. "Tekstil Endüstrisinde Gelişme Olanakları ve Eğilimi." *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altinyunus İzmir*, 517-521.

Lai, Armando. *Information Nedds for Small Firms in Hong Kong.* Loughbrough: Loughbrough University of Technology Deparment of Library and Information Studies, 1983.

Lamy, Alexis B. "DOCDEL and Industry Users." *Electronic Publishing: The New Way to Communicate. Proceedings of the Symposium Organised by the Commission of the European Communities Luxembourg. 5-7 Nov. 86*, 11-115.

Library and Information Science Abstracts. London: Bowker Saur, 1969- .

Lindstrom, Christian. "Service for Industry in the I and D Field." *Tidskrift Dokumentation*, 32 (4,1976), 63-66.

Ljungberg, Sixten ve A. Tullgren. "Investigation on the Use of Information in R and D in a Research Intensive Company." *Information Management in the 1980's.Proceedings of the 40th ASIS Annual*

Meeting Vol.14 Chicago, Illinois September 26-October 1977, NY: American Society for Information Science, 1980.

Longley, Dennis ve Michael Shain. *Dictionary of Information Technology*. 2nd ed. New York, NY: Macmillan, 1985.

Luther, Linda. "A Review of Information Services Provided to Science Parks in the United States and England." *Australian Library Journal*, 38 (2, 1989), 103-114.

MacNabb, A. J. G. Philip ve W.J. Martin. "Information Services for Industry and Commerce in Northern Ireland." *Aslib Proceedings*, 40 (7/8, 1988), 197-205.

Madencan, Mehmet. "Milli Teknoloji Envanteri ve Sonuçları." *Standart*, (Ağustos, 1990).

Mal'tseva, G.E. "Information Needs of Workers and Innovators of a Large Manufacturing Company." *Nauchnye-i Tekhnicheskie Biblioteki-SSSR*, (12, 1979), 24-27.

Mason, Donald. "Strategic Information for Industry." *Wits Journal of Library & Information Science*, 1(Dec., 1982), 43-49.

"Miller, J.G. "Living System: Basic Concepts." *Behavioral Science*, (10, 1963), 193-237" Ahmet Tuğaç. *Sosyal Bilimler Araştırmalarının ve Bilgi Akımının Örgütlenmesi*. Ankara: DPT, 1977. 15.s.daki alıntı.

Milli Prodüktivite Merkezi. *I. Verimlilik Şurası 4-6 Aralık 1990*. Ankara: MPM, 1991.

Müller, Jan "The Resources Required to Run an Information Service." *Planning and Designing Effective Defence and Related Information Services*, London: AGARD, 1986. 7.1-7.18.

Mych, Frede. "Information as a Commodity-Does Small and Medium Size Enterprises Demand? Can and will the Public Libraries Supply?" *Information and Innovation. Proceedings of the 7th Nordic Conference for Information and Documentation Denmark, 28-30 Aug. 1989*, 193-208.

Noon, Patrick. "Libraries and Business Information Use in Leicestershire." *CRUS News*, (3, 1988), 1-4.

Norton, Bob. "Sources and Uses of Business Information." *Aslib Proceedings*, 44(4,1992). 165-172.

O'brien, James J. *Management Information Systems, Concepts, Techniques, Applications*. New York, NY: Van Nostran Reinhold Co., 1976.

OECD. *Textiles and Clothing Industries: Structural Problems and Policies in OECD Countries*. Paris: OECD, 1983.

Oktav, Mete vd. *Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: TOBB, 1990.

Orna, Elizabeth. *Practical Information Policies: How to Manage Information Flow in Organizations*. Aldershot: Gower, 1990.

"Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Çevre Koruma Eğitim Yönetmeliği." *Resmi Gazete*. (21205, 20.4.1992)

Özenç, Erol. *Dünya Tekstil ve Giyim Üretimi ve Ticaretindeki Gelişmeler ve Türkiye'nin Durumu*. Ankara: İGEME, 1988.

Özenç, Erol. "Türkiye'nin Hazır Giyim Sanayi ve Dış Ülkelerdeki Pazarlama Kanalları." *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altinyunus İzmir*, 9-14.

Öztunalı, İsmat. "Tekstil Ürünlerinde Kalitenin Sağlanması." *Tekstil ve Makina*, 2 (IV. Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, 1988), 360-367.

Öztürk, Alper. "Don't Just do Something - Stand There." *The Textile Institute, The 67th World Conference of the Textile Institute İstanbul, Turkey Proceedings 22-24 May 1995 The Textile Institute Journal*, (Özel sayı, 1995), 1-10 (Dergide her makale ayrı ayrı sayfalanmıştır)

Page, John M. ve William F. Steel. *Small Enterprise Development*. Washington D.C.: World Bank, 1986.

Paguin, Rene J. ve F.G. Halang. "Information Services for Industry in Industrialized Countries." *Information Systems Design for Socio-Economic Development: Retrospect and Prospect FID Symposium*, Brussels: FID, 1975. 116-129.

Pazarcık, Orhan. "Türkiye'de Tekstil Sanayii Teknolojisinin Mevcut Durumu ve İhracat Açısından Geleceği." *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altınyunus İzmir*, 63-90.

Pincheson, Edward. "Textiles and Clothing in Turkey: Part 2." *Textile Outlook International*, (51, 1994), 124-142.

Plante, J.P. "The Use of Computerised Data Banks and the Information Needs of Industry." *Fifth Canadian Conference on Information Science*, 1977. 80-84.

Poritt, Jonothon. *Yeşil Politika*. Çev. Alev Türker. 2.bs. İstanbul: Ayrıntı, 1989.

Prytherch, Ray. *Harrod's Librarians' Glossary*. Aldershot: Gower, 1990.

Rawdin, Eugene. "Field Survey of Information Needs of Industry Sci/Tech Library Users." *Information Revolution Proceedings of the 38th ASIS Annual Meeting*, 12 (1975), 41-42.

Research Centers Directory 1996. 20th ed. 2c. New York, NY: Gale Research Inc., 1995.

Resimli Ansiklopedik Büyük Sözlük. İngilizce, Fransızca, Almanca Karşılıklar, Terimler, Deyimler, Atasözleri. 3c. İstanbul: Arkın Kitabevi, 1986.

Rezende, Yara. "Information Systems in Industry: A Systems Approach to a Brazilian Case." *Revista Brasileira de Bibliot-Economia e Documentaca*, 16 (3/4, 1983), 102-116.

Rowley, J.E. ve C.D. Turner. *The Dissemination of Information.* Andre/ Agrafton Book, 1978.

Roy, P.R. ve A.S. Divetia. "Textile Information Needs-Users' View Point." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 21-27.

Sarıhan, Tan Deniz. *Herkes İçin Internet.* İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995.

Science Citation Index. Philadelphia, Pa.: Institute for Scientific Information, 1961- .

The Serials Directory: An International Reference Book. Birmingham, Ala.: Ebsco Publishing, 1986- .

Shah, P.C. "Information Needs of the Textile and Allied Industries in India." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 87-104.

Shah, P.C. "U.S. Textile Libraries and Information Centres- Some Observations." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 125-147.

Shah, Shri R.A. "Textile Information Needs: Users' View Point." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 29-30.

Sharma, P.N. "Standardization in Textile Information and Documentation." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 77-85.

Sherwell, John. "Information for Trade and Industry The State of-the-art in Great Britain." *Library Services to Industry*, London: Anglo German Foundation for the Study of Industrial Society, 1988. 12-19.

Shoolberg, Michael ve Peter Miller. "Information in the Construction Industry: Quantity Surveyors and Information Technology." *Journal of Librarianship*, 20(1, 1988). 16-35.

Slater, Margaret. *Non-Use of Library Information Resources at the Workplace: a Comparative Survey of Users and Non-Users of Onsite Industrial-Commercial Services*. London: Aslib.

Smith, J.K. "How to Write Business Intelligence Reports." *Business Information Review*, 1(4, 1985), 11-22.

Steyn, D.P. "The Role of Libraries and Information Services in Providing Industrial Information." *South African Journal of Library and Information Science*, 54 (3, 1986), 102-104.

Stolk, H.A. *Glossary of Documentation Terms*. London: AGARD, 1969.

Şeber, Bahattin. "Türk Tekstilinde Yünlü Kumaş Sanayii'nin Yeri." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 156-160.

Taggars, S.R. "Establishing Textile Information Users Group in India." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 65-76.

Talavage, Joseph. "Financial Aspects of Industrial Information Centers: A Survey." *Journal of the American Society for Information Science*, (May, 1979), 154-159.

Tarakçıoğlu, Işık. "Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Teknolojik Gelişmeler ve Türkiye." *2000'li Yıllarda Tekstil ve Konfeksiyon Semineri. 11-12 Aralık 1990*, Atatürk Kültür Merkezi. İstanbul: İTKİB. 44-52.

Tarakçıoğlu, Işık. "Gümrük Birliğinin Tekstil ve Konfeksiyon Sanayimize Muhtemel Etkileri." *Tekstil ve Konfeksiyon*, (6.1995). 495-498.

Tarakçıoğlu, Işık. "Tekstil Endüstrisi Gelecekte Nerede Üretecek." *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altınyunus İzmir*, 111-119.

Tarakçıoğlu, Işık. "Türk Tekstil Sanayii İçin Teknoloji Seçimi." *3. İzmir İktisat Kongresi 4-7 Haziran 1992 Tebliğ Özetleri*, Ankara: DPT, 1993.

Tasmacı, Mehmet. "Örmecilik Metotları ve Örme Makinalarının Seçilebilme Kriterleri." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 198-201.

Tatlıldil, Rezan. *Oniki Üyeli AT'ye Tekstil ve Hazır Giyim İhracatının Geliştirilmesinde Pazarlama Karmasının Oluşturulması*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1987.

Tekstil Araştırma ve Danışmanlık Merkezi. *Tekstil Terbiyesi Ansiklopedik Sözlüğü: Ön Terbiye-Boya-Baskı-Apré. Almanca, İngilizce, Türkçe*. 3c. 1.baskı. İstanbul: Tekstil Araştırma ve Danışmanlık Merkezi, 1989/90.

Tekstil Teknik. "Artık Türk Tekstili de Internet'te." *Tekstil Teknik*, (132, 1996), 18.s.

The Textile Institute. *Textile Terms and Definitions*. 9th ed. Manchester: The Textile Institute, 1991.

Textile World. "At 50 ITT Still Guides Textiles' Future." *Textile World*, 144 (6, 1994), 84-87.

_____. "How to Select On-line Color Measurement." *Textile World*, 143 (8, 1993), 86-87.

_____. "Info Technology: Costs Are Up. Satisfaction Down." *Textile World*, 144 (2, 1994), 79-80.

_____. "Knowledge-base Systems Put Data to Work for You." *Textile World*, 142 (March, 1992), 51-52.

_____. "U.S. Textiles is Slow Implementing Info Systems." *Textile World*, 142 (1, 1992), 81-82.

TGSD Mesaj. "Yeni Bilgisayar Ağı Türk Tekstilini Avrupa Birliği Pazarlarına Bağlayacak." *TGSD Mesaj*, (Eylül, 1995), 49.s.

Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Deniz Ticaret Odaları Muamelat Yönetmeliği. *Resmi Gazete*, (18071, 8.6.1983)

TTD Tekstil Terbiye Dergisi. "TTD'den Mektup." *TTD Tekstil Terbiye Dergisi*, (1, 1995), 5.s.

Tuğaç, Ahmet. *Sosyal Bilimler Araştırmalarının ve Bilgi Akımının Örgütlenmesi*. Ankara: DPT, 1977.

Tüfekçioğlu, Nuri. "Sanayi ve Çevre." *Mühendislik Hizmetleri Sektör Raporu*, Ankara: TMMOB, 1991. 87-90.

Tümer, Turgut, E. Söylemez ve M. Çalışkan. "Türkiye'de Dokuma Tezgahı İmalatı ve Üniversitelerin Olası Katkısı." *Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım 1984 Bursa*, Ankara: TMMOB, 1984. 184-193.

Türk Standartlar Enstitüsü. *Türk Standartlar Enstitüsü Tanıtım Kitapçığı 1954-94*. Ankara: TSE.

Türkiye Bibliyografyası

1928-1938. Ankara: Maarif Vekilliği. 2c.

1939-1948. Ankara: Maarif Vekaleti/Milli Eğitim Bakanlığı. 3c.

1934-1953. Ankara: Kültür Bakanlığı/Maarif Vekilliği/Milli Eğitim Bakanlığı / Milli Eğitim Vekaleti.

1954. Ankara: Milli Kütüphane.

1955-. Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği. "Temiz Teknolojiler Geliştirme Enstitüsü Kurma Girişimleri Son Şeklini Ahyor." *TGSD Mesaj*, (Eylül, 1995) 43.s.

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği Tanıtım Kitapçığı. İstanbul: TGSD.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası. Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü, 1952-

Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticareti Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği. *Bütün Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Tasnifi ve İndeksleri*. Ankara: TOBB, 1960.

_____. *TOBB Bilgilendirme Hizmetleri Tanıtım Broşürü* Ankara: TOBB.

_____. *TOBB Sektör Kurulları. Sektörel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara: TOBB, 1993.

Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği. *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*. İstanbul: TUSİAD, 1994.

_____. *TÜSİAD Members' Company Profiles*. 3.ed. İstanbul: TÜSİAD, 1991.

_____. *TÜSİAD Tüzüğü: 1 Ocak 1995 İtibariyle*. İstanbul: TÜSİAD, 1995.

_____. *21. Yüzyıla Doğru Türkiye: Geleceğe Dönük Bir Atılım Stratejisi*, 2.Bölüm: Rekabetçi Bir Ekonomiye Doğru: Hedeflere Odaklanmış Stratejik Programlar. İstanbul: TÜSİAD, 1991.

_____. *21. Yüzyıla Doğru Türkiye: Geleceğe Dönük Bir Atılım Stratejisi*, 4. Bölüm: Sosyo-ekonomik Kalkınmada Süreklilik: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesine Dönük Programlar. İstanbul: TÜSİAD, 1993.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Entitüsü. *Devlet Teşkilatı Rehberi 1988* 1. Kitap. Ankara: TODAİE, 1988.

Ulrich's International Periodicals Directory. New York, NY: Bowker, 1932- .

United Nations. *Structural Changes in Industry*. New York: United Nations, 1981.

_____. *UNCTAD Commodity Yearbook 1994*. New York: United Nations, 1994.

United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office. *International Standard Industrial Classification of all Economic Activities*. NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1949.

_____. *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities*. NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1958.

_____. *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities*. NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1968.

_____. *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities*. Third Revision. NY: United Nations. Department of International Economic and Social Affairs. Statistical Office, 1990.

_____. *Revision of the Part of the International Classification of All Economic Activities (ISIC) Covering Activities Producing Transportable Goods*. NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office, 1983.

_____. *Standard International Trade Classification*. NY: United Nations Department of International Economic and Social Affairs. Statistical Office, 1986.

United Nations Industrial Development Organization. *Recent Development and Structural Changes in the Textile and Clothing Industry of USSR*. Vienna: UNIDO, 1987.

Üçok, Tengiz. *Yönetim İlkeleri*. Ankara: 1988.

Vickers, P.H. "Evaluation of Information Services: Research and Reality." *Information and Industry*, London: AGARD, 1979. 9.1-9.5.

Walker, Christine. "Users/Information Specialist Interface." *Aerospace Literature*, 3-4 Kasım 1993, TÜBİTAK/NATO-AGARD Seminer Notları.

Warden, Carolyn L. "An Industrial Current Awareness Service: A User Evaluation Study." *Special Libraries*, (December, 1978), 459-467.

Warfield, Carol, Marry Barry ve Dorothy Cavender. "Apparel Retailing in the USA-Part 2." *Textile Outlook International*, (60, 1995), 131-156.

Wasan, R.P. ve M.S. Gowtham. "Pricing and Marketing of Information Products and Services in Textiles." *Proceedings of the Seminar on Textile Information and Documentation, November 24-25 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 173-179.

Wersig, Gernot. *Information-Kommunikation-Dokumentation*. München: Verlag, 1971.

White, D.A. ve Tom Wilson. "Business Information Needs and the On-line Supplier: Lessons From Recent Research." *National Online Meeting. Proceedings 1987 New York 5-7 May 1987*, New Jersey: Learned Information Inc., 1987. 477-481.

Wierks, Paul. "Tekstil ve Hazırgiyim Sanayiinde Hızlandırılmış Eğitim İhtiyacı." *2000'li Yıllarda Tekstil ve Konfeksiyon Semineri, 11-12 Aralık 1990, Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul: İTKİB. 70-78.*

Wintermans, Hans. "Türkiye'nin Konfeksiyon Ürünleri İhracatının Bugünü ve Geleceğinin Değerlendirilmesi." *4. Uluslararası Tekstil Sempozyumu: Tebliğler 15-17 Ekim 1986 Altınyunus İzmir, 15-20.*

World Guide to Libraries. 10th ed. München: Saur, 1991.

World of Learning. London: Europa Publications, 1994.

World Textile Abstracts. C.1 (Jan.15,1969) - . Aylık. New York, NY: Elsevier Science Publishers Ltd.

Yalçiner, Uğur G. vd. *Türk Patent Enstitüsü*. Ankara: Türk Patent Enstitüsü, 1996.

Yaşar, Ertuğ. *Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü*. İstanbul: İTKİB, 1994.

Yearbook of International Organizations. Union of International Association. München: Saur, 1995.

Yıldırım, Gülser. "Türkiye'de Teknoloji Transferi." *1987 Sanayi Kongresi Bildirileri*, Ankara: TMMOB, 1987. 479-491.

"21. Yüzyıla Doğru Türkiye Araştırması", *İzmir İktisat Kongreleri ve Gelecek 10 Yıl. 1923, 1981, 1992*. 25-83.

Zingel, Hermann J. "International Documentation and Information: Thoughts on Present Stage in Textile Documentation." *Proceedings of the Seminar On Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 9-18.

_____. "Translation System for Textile Information Treatment User's Service (TITUS)." *Proceedings of the Seminar On Textile Information and Documentation November 24-25, 1982*, Ahmedabad: ATIRA. 149-155.

ÖZET

Endüstriyel işletmeler dinamik bir çevrede faaliyet göstermektedir. Bu dinamik çevrenin gereksinimleri ve istekleri sürekli değişmektedir. Doğal ya da yapay tüm sistemlerde olduğu gibi tekstil işletmelerinin de yaşamlarını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek için çevre ile uyumluluğu yakalaması, tüm alt sistemleri ile bir bütün olarak değişim sürecini izlemesi ve yaşaması gerekmektedir. Bundan dolayı endüstriyel sürecin tüm aşamalarının enformasyon ile beslenmesine gereksinim bulunmaktadır.

Kullandıkları yöntem ve teknikler, sundukları hizmetler ile kullanıcı ve bilgi arasındaki bilgi akışının kesintisiz oluşumunu sağlamak üzere varolan bilgi merkezleri, endüstriyel işletmeler ve endüstri ile ilgili bireylerin enformasyon gereksinimlerini karşılamak için ideal konumda bulunmaktadır. Bu anlayış henüz yeterince yaygın değildir. Endüstriyel işletmelerin enformasyon gereksinimlerini ve bu kesimin bilgi merkezlerini kullanma alışkanlıklarını belirlemek üzere çeşitli "kullanıcı incelemeleri" (survey) çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmada da aynı amaçla, Türk tekstil sektörü baz alınarak endüstriyel survey araştırması gerçekleştirilmiştir. Dünyada ve bizde yapılan çalışmalar göstermektedir ki mevcut olan enformasyon kaynakları ve/veya kanallarının varlığı kullanıcılar tarafından bilinmemekte, bu nedenle de gereksinilen enformasyona güçlükçe ya da rastlantısal biçimde erişilmektedir. Ve endüstriyel aktiviteler için enformasyonun öneminin kavranması ile enformasyon kaynakları/kanalları ve/veya bilgi merkezlerinin oluşumu ve kullanımı arasında önemli bir bağ bulunmaktadır.

Araştırmanın dayandığı varsayımlar çalışma boyunca kullanılan yöntemler sayesinde edinilen bulgularla doğrulanmıştır. Araştırmanın bulguları şunlardır: Tüm endüstriyel alanlarda olduğu gibi tekstil endüstrisi için de enformasyon hayati önem taşımaktadır. Türk tekstil endüstrisi dünya ekonomisindeki yerini korumak ve geliştirmek istiyorsa, enformasyonun kendileri için gereksinim olduğu bilincine erişmek zorundadır. Türk tekstil enformasyonu kullanıcıları, enformasyona gereksinim duymaktadırlar; gereksindikleri enformasyona erişim konusunda bilgili değildirler; gereksindikleri enformasyona erişim amacıyla bilgi merkezlerini kullanma alışkanlığına sahip değildirler; gereksindikleri enformasyona erişimde rahatlık ve kullanım kolaylığını ön planda tutmaktadırlar. Türk tekstil enformasyon kullanıcılarının enformasyon gereksinimlerinin en üst düzeyde karşılanabilmesi için, işletme bazında gereksinilen enformasyonu depolama ve yayma işlevini görececek bilgi merkezlerinin oluşumu ve mesleki alanda eğitim görmüş bireyler tarafından yönetimi gerekmektedir; ulusal bazda tüm tekstil işletmelerinin gereksindiği enformasyonu depolama ve yayma işlevini görececek, insangücü ve maddi kaynaklar açısından istendik niteliklere sahip bir "Ulusal Tekstil Enformasyon Merkezi" (UTEM)'nin varlığına gereksinim bulunmaktadır.

SUMMARY

Industrial enterprises work in a dynamic environment. Their needs and requests change continuously. Like all the other natural and artificial systems, textile enterprises, in order to continue to exist have to be harmonious with their environment, follow the process of change and live according to this. Therefore all the storages of industrial process need to be supported by information.

Information centers with the methods and techniques they use, and the services they present promote the continuous flow of information to the user community. They fulfil the same function for the industrial enterprises and the people who have any kind of connection with industry. Up till now many user studies were made to show the information needs and the information habits of the industrial firms. In the present study, a user survey is realized in the Turkish textile industry with the same objective. Research that has been done in Turkey and countries show that users do not know the presence of information sources and/or channels and the information needed is retrieved randomly and with difficulty. Yet there is a very important relationship between the comprehension of the importance of information for the fulfilment of industrial activities and establishment and use of information sources/channels and/or information centers.

The hypotheses which formed the basis of this research are verified by the data that were collected through the use of survey and documentary methods. These are: As for all the other industries, information carries vital importance for the textile industry too. Turkish textile industry should realize that information is a vital need for them to maintain their status in the world economy and to develop themselves. Turkish textile information users need information; they do not know how to reach it; they do not have the habit of using information centers to retrieve the information they need; they give precedence to the ease of retrieval and the use of information. In order to meet the needs of Turkish textile information users in the highest possible level, information centers that store and disseminate the information needed should be established in the textile firms and these centres should be managed by professional information specialists. At the same time there is a need for the establishment of a national textile information center that has high quality in the sense of human, monetary and information resources.